

De Backer – Bacherus Poperingenaars op het einde van de 16de eeuw

Inhoud

Inleiding

1 Jan de Backer & Janneken de Ruple

1.1 Steven de Baccher & Mayken Godduut

1.2 Jan de Backer junior

1.3 Maycken de Baccher & Bartholomeus Pelletier

1.4 Andreas Baccherus

1.5 De kinderen van Steven de Backer & Maria Godduut

Stephanus

Mayken

1.6 De kinderen van Andreas de Backer & Catherine Boeye

Hedewich

Samuel

Philip

Anna Dorothea

Elisabeth Hedewich – dochter van Andreas de Backer en Magdalena Thys

Nicolaas van Bambeecke

Inleiding

Over de familie DeBacker, afkomstig van Poperinge, is er al heel wat geschreven. De twee bijzonderste stukken waar ik mij op baseer, is het artikel van **Kristof Papin** 'Medische kennis in Poperinge tijdens de 16de eeuw – Andreas de Backer alias Bacherus, lijfarts vande hertogen van Brunswijk – dat verscheen in 'Westhoek' jrg. 2010 nr. 2 en het boek van **Oscar Gelderblom** – Zuid-Nederlandse kooplieden en de opkomst van de Amsterdamse Stapelmarkt.

Beide werken hebben het mij gemakkelijker gemaakt om mij te oriënteren.

Prof. Gelderblom was zo bereidwillig om mij zijn notities op te sturen die hij gemaakt had uit het memoriaal van Magdalena Thys, de tweede vrouw van Andreas De Backe, wat mij dan weer de mogelijkheid bood om een aantal bijkomende vraagstukken te verbeteren.

Verder hebben de indexen door de Vrienden van het Stadsarchief Poperinge opgesteld mij ook verder geholpen om mijn onderzoek naar deze familie in het archief van Poperinge vlot te laten verlopen. Vooral de index die Henri Vandenberghe opgesteld heeft voor de oudste halmenregister, heeft het mij daarbij gemakkelijk gemaakt.

Verder moet ik **Wouter Moyaert** bedanken voor de trip die hij met mij gemaakt heeft naar de Universiteit van Leiden om aldaar verschillende documenten van de familie DeBacker te fotograferen.

Daarnaast bedank ik ook **Hendri Vandenberghe en Jacques Destailleur** die mij in het archief geregeld geholpen hebben met ontletteren van een woord of zin in die oude documenten.

Daarnaast dank ik verder nog de archivaris **Tijs Goethals** die door zijn tussenkomsten er voor gezorgd heeft dat ook dit boek klaar geraakte. Hij zorgde immers dat de onkosten van de studiereis naar Leiden konden betaald worden door **het stadsbestuur van Poperinge**.

Vandaar dat ik er aan houd om ook het stadsbestuur van Poperinge te bedanken voor hun steun.

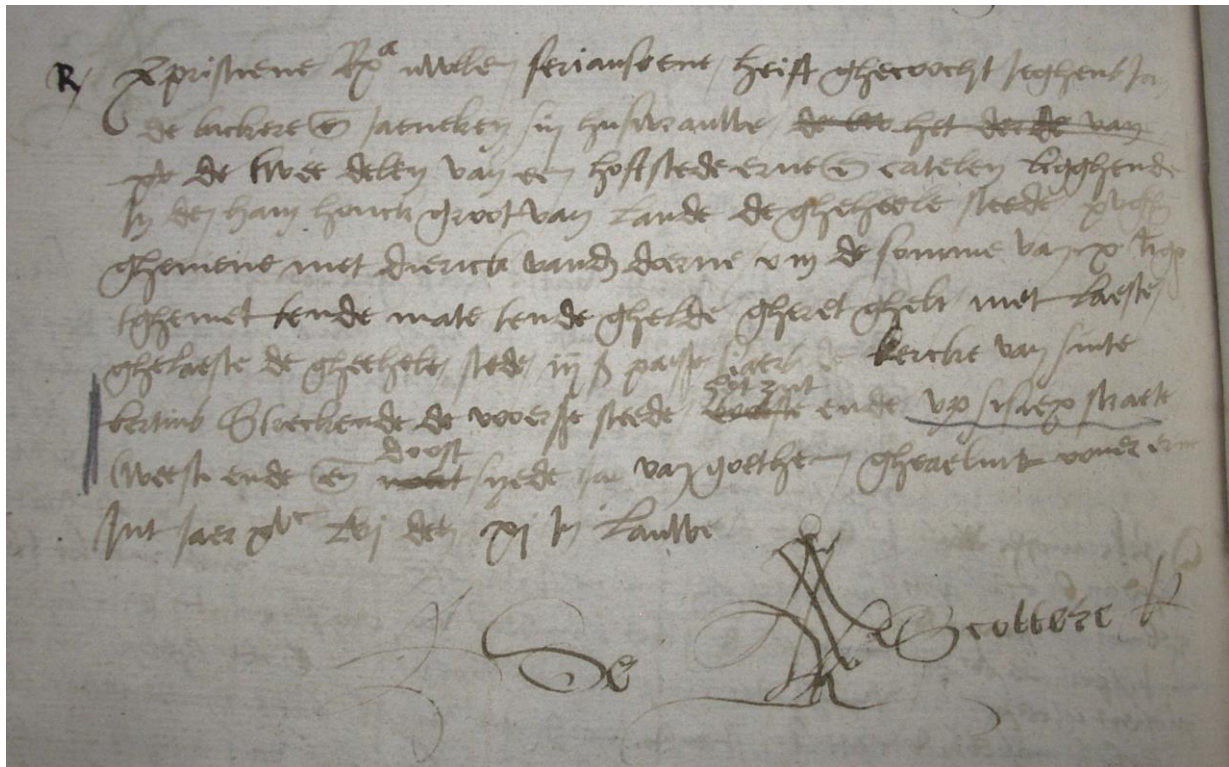
De familie DeBacker die uit Poperinge vertrokken is na de 'Beeldenstorm' hebben genoeg sporen achter gelaten om nu nog een boeiend verhaal samen te kunnen stellen.

Het is voor mij een interessante en spannende zoektocht geweest en ik hoop dat dit ook zo zal zijn voor de lezers.

Guido Vandermarliere
19 januari 2016

1 - Jan de Backer (° 1501 - + 27 september 1579) & **Janneken de Ruple** (+ 30 november 1575)

Voor het eerst horen we van Jan de Backer op **de 11de januari 1557¹**. Uit deze verkoopsakte² kunnen we alleszins opmaken dat zijn 'huusvrauwe' Jaeneken heette.

Christiene relicta Malliaert Serjansoene

heeft ghecocht jehghens **Jan de Backere ende Jaeneken** zin huusvrauwe
de twee delen van een hofstede, erve ende catelen ligghende in den **Hamhouck**
groot van lande de gheheele steede xv ghemeeten
ghemene met Dierick vanden Doene
om de somme van x pond grooten tghemet - tende mate, tende ghelde – gheret ghelt met
Baefmesse –
ghelast de gheheele stede in iij schele parisis sjaers de kercke van Sint Bertens – streckende
de voorschreven steede - het zuuthende up St Sixstraete
twestende ende doostsyede Jan van Goethem
gheaelmpt over erve int jaer xvc lvj den xj in lauwe.

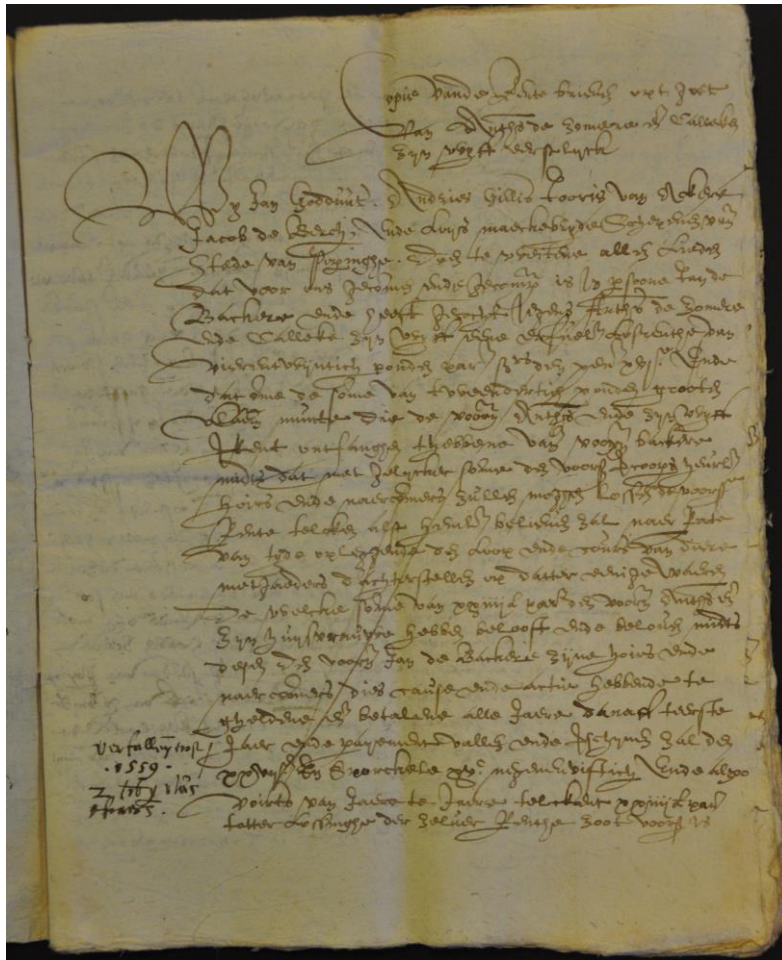
¹ Hier is de datum 'nieuwe stijl'. De datum die op de akte staat is 11 januari 1556 maar aangezien deze akte dateert van voor de aanpassing vande kalender in 1575, moeten we dit interpreteren als het jaar 1557.

² SAP – Stadsarchief Poperinge Halmen 364. De 'halmen' zijn de verkoopsakten van gronden of erven. Ze werden oorspronkelijk zo genoemd omdat men met de verkoop ook een zode met gras 'halmen' als teken van deze verkoop kreeg.

In 1557 is Jan de Backer dus reeds getrouwd met Jaeneken (De Ruple) en eigenaar van gronden te Poperinge. Uit het Calendrum van Andries de Backer – zie verder – weten we dat hij geboren werd in 1501. Hij was dus reeds 56 in 1557.

Op de 27ste februari 1559³ – huidige jaartelling - geeft hij een lening uit aan Anthonis de Zomere.

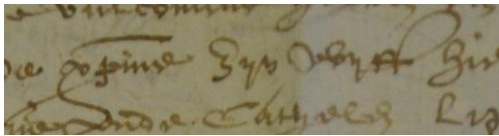
Copie vande rentebrieven opt goet van Anthonis de Zomere ende Callekenszyn wyff eerstlyck

Wy, Jan Godduut, Andries Gillis, Jooris van Ackere, Jacob de Berch ende Loys Maeckeblyde, schepenen vande stede van Poperinghe doen te wetene allen lieden dat voor ons gecommen ende gecompereert is in persooene **Jan de Backere** ende heeft ghecocht jegens **Anthonis de Zomere ende Calleken** zyn wyff eene erfvelycke losrenthe van vierentwyntich ponden parisis sjaers - den penninck xvj – ende dat omme de somme van tweendertich ponden grooten vlaemse munte die de voornoemde Anthonis ende zyn wyff verkent ontfanghen thebbene vande voornoemde Backere - midts dat met gelycker somme de voorseide vercoopers, heurlieden hoirs ende naercommers zullen moghen lossen, de voorseide rente

telcken alst hemlieden believen zal, naer rate van tyde opleggende den loop ende cours van diere - metgaeders dachterstellen op datter eenige waeren – de welcke somme van xxiiij pond parisis den voornoemde Anthonis ende zyn huysvrouwe hebben ende beloven midts desen den voornoemde Jan de Backere zijne hoirs ende naercommers dies cause ende actie hebbende te gheldene ende betalene alle jaeren danaff teerste jaer ende payment vallen ende verschynen zal den **xxvij sporckele xvc negenenviftich** ende alsoo voirts van jaere te jaere telcker xxiiij pond parisis totter lossinghe der zelve renthe zoot voorseit is ende omme tselve al getrouwelick te vuldoene ende vulcommen hebben de voornoemde Anthonis de Zomere ende Chrispine

³ Nieuwe stijl - Universiteitsbibliotheek Leiden - Inventaris van de archieven van de Bibliotheca Thysiana en van leden van de familie Thijs en aanverwante families, 16de -20ste eeuw (ATH nr. 631)

zijn wyff, hierinne verbonden een stede, erve ende cathelen, liggende inden Haeghebaerthouck – groot van lande onderhalf gemet ende xl roeden daer den voornoemde Anthonis nu woont – metter oostzyde opt **Lappestraetken**, - van westen Franchois Keerne, tzuudende **tBeleetstraetken**.

Item iij ghemet en halff ende x roeden - teen stücke liggende upt **Beleetstraetken** inden zelven houck – tnoord ende zuudeynde de weduwe Jan Beke.

Item j vierendeel xvij roeden lands inden zelven houck aende hofstede van Jan Buen.

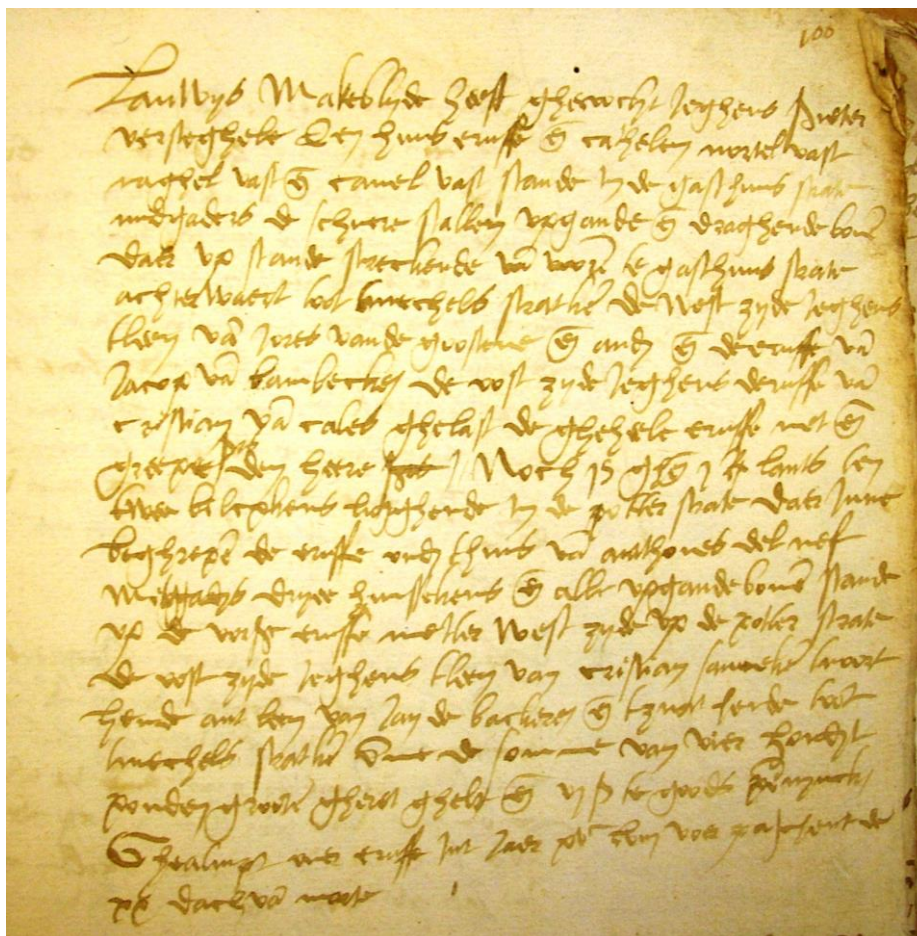
Item iij ghemet en vij roeden lands in ij sticken, streckende tzuudende ende westzyde an tland van Jan Buen – doostzyde Laureins de Groote.

Item iij ghemet en ij lynen lands teen happende stücke – toostende an tland van Jacob Loodyck – twestende ende noortende metter haeghe an de hofstede van Jan Buen –

Te lossene dezelve renthe met zulcken ghelde als daermede men sconincx domainen alsdan zal moghen betaelen ende dat met zulcke inninghe ende executie als men hebben zoude van lantspachte naer de costuyme deser stede van Poperinge.

Hiermede is gecasseert eenen rentebrief van xvij pond parisis sjaers – sprekende up tgoet van Claeyns Kesteloot ende Mayken zyn wyf in daetene den xde in lauwe xvc liij⁴.

In kennesse der waerheyde zoo hebben wy schepenen voornoemd deze presente letteren

gezegelt met onze zegelen hiervut hangende desen xxvij de in sporcle⁵ xv achtenvyftich.

20 maart 1559 –
Halmen – SAP 364
– Gasthuisstraat –
Engelstraatje

Op de 20ste maart 1559 koopt Lauwys Makeblyde een stuk grond in de Gasthuisstraat.

Lauwys Makeblyde heeft ghecocht jeghens **Pieter Versteeghele** een huus, erfve ende cathelen – mortelvast,

⁴ 10 januari 1553 of in de huidige jaartelling 1554.

⁵ Sporcle is februari

naghelvast ende cavelvast

staende in de Gasthuusstrate metgaders de schuere, stallen, upgaende ende draghende bomen daer up staende – streckende van vooren te **Gasthuusstraete** – achterwaert tot **tMechels stratken**⁶ – de westzyde jeghens **tleen** van Jores vande Goesteene ende derfve van **Cristiaen van Bambecke** – de oostzyde jeghens derffe van Christiaen van Cales – ghelest de ghehele ervffe met een grepe an den heere

Noch i ½ ghemet lants ten twee bilcxkens ligghende in de **Potterstraete** daer inne begrepen de ervffe over thuus van **Anthonis Delnef** metgaders drye huussekens ende alle upgande bomen stande up de voorschreven ervffe metter west zyde op de Potterstrate – de oostzyde jeghens tleen van Cristiaen Sanneken – tnorthende ant **leen** van **Jan de Backere** ende tzuuthende tot tMechels stratken

omme de somme van vier hondert ponden grooten gheret ghelt ende ij schele te godspenninck ghealmp over ervffe int jaer xvc lvij voor paschent de xx dach van marte

*Dit geeft ons een goed idee waar **Jan de Backere** woonde.*

Als je vanaf de Gasthuisstraat de huidige Pottestraat inloopt, dan vindt je op je rechterzijde het Engelstraatje. Op het tweede erf dit straatje voorbij, woonde Jan de Backere met zijn vrouw Jeanneken de Ruple.

In dezelfde verkoopsakte is er dus sprake van twee ‘lenen’ die kort bij elkaar gelegen zijn. Eén in de Gasthuisstraat, waarschijnlijk waar het huidige ‘Talbot House’ of het huis daar langs, en dit van de familie DeBacker.

Dit ‘leen’ zou nog lange tijd in de familie blijven.

Het feit dat dit stuk grond omschreven wordt als een ‘leen’ getuigt er alleszins van dat het zomaar niet een ordinaire portgrond was. Het was waarschijnlijk één van de 14 kleine lenen die binnen de jurisdictie van Poperinge lagen.

*Het is mogelijk en waarschijnlijk dat **Jeaneken de Ruple**, de echtgenote van Jan de Backer, een telg is van de beroemde Poperingse familie De Ruple en dat zij dit leen meebracht in haar huwelijk met Jan De Backer.*

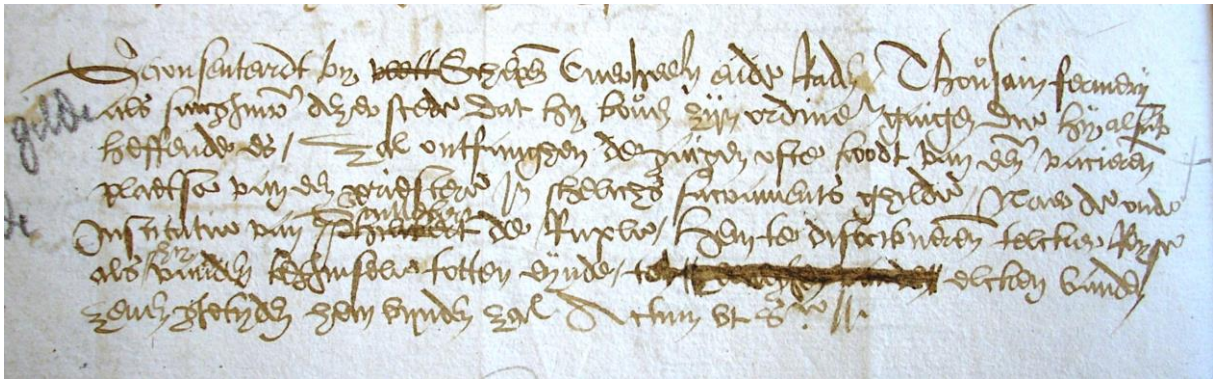
Kristof Papin schreef een artikel over de Guilbert De Ruple onder de titel: ‘ Guilbert de Ruple, biografie van een topman uit de Bourgondische financiële administratie. Te vinden op: <http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAAahUKEwjW05rP79LHAhXBvRQKHxJ4D2k&url=http%3A%2F%2Fojs.ugent.be%2Fhmgog%2Farticle%2Fdownload%2F357%2F350&ei=HgzkVdbMB8H7UvLwvcgG&usg=AFQjCNE53k9-FToNpI7rjSEBMQNimvfmyQ>

Guilbert De Ruple (+1474) liet in zijn testament de stichting van een broederschap van het Heilig Sacrament opnemen, een stichting die rond 1555 nog steeds actief was. Op de 18de juli 1555 krijgen we in de ‘resolutieregister’ hieromtrent nog een bericht te lezen. Dan immers mocht Thousain Femery de gage voor de priester van de Heilige Sacramentsgilde cumuleren met zijn gage als zangmeester van de stad.

18 juli 1555 – Guillebert de Ruple – SAP 467 - Resoluties A – folio 77
--

Gheconsenteerd by schepenen, cuerheeren ende raden

⁶ Het vroegere Mechelsstraatje, is het huidige Engelstraatje

Thousain Femery al sanghmeester deser stede dat hij boven zijn ordinaire gaige die hij als nu heffende es, zal ontfanghen de gaige ofte foodt van eene vacierende plaetse van **een priester in de helighe**

sacramentsghilde, naer doude institutie van Guellebert de Ruple hem te distribueren telcker reyse als hy vanden beghinsele totten eynde, elcken vande selve ghetyden hem vynden zal
Actum ut supra

Het schild van de familie De Ruple is nog steeds terug te vinden in de oude Sacramentskapel van de Sint Bertinuskerk.

We geven hier verder alle lenings- en verkoopsakten die we gevonden hebben betreffende Jan de backer. Op de 4de november 1560 geeft Jan de Backer een lening aan Cathelyne of Calleken, de weduwe van Anthonis de Zomere.⁷

Wy, **Jan Bavelaere**, burgmeester, **Jooris vande Goosteene**, **Jooris van Ackere**, meester **Nicolays Bazelis ende Christiaen Staessen**, schepenen van de stede van Poperinghe

⁷ Universiteitsbibliotheek Leiden - Inventaris van de archieven van de Bibliotheca Thysiana en van leden van de familie Thijs en aanverwante families, 16de -20ste eeuw (ATH nr. 631)

Doen te wetene allen lieden dat voor ons gecomen ende gecompareert is in persoon **Jan de Backere** ende heeft ghecocht jeghens **Cathelyne de weduwe van Anhoine de Zoomere** een erfvelicke losrente van zes ponden par sjaers – den penning sestiene – omme de somme van acht ponden grooten vlaemsche munte dannoff de voornoemde weduwe heur verkend heeft vernoucht ende te vullen betaelt vande voorzeide Jan, midts dat met gelycker somme de voornoemde weduwe heure hoirs ende nacommers zullen moghen lossen de zelve rente telckent alst heurlieden believen zal, naer rate van tyde opleggende de loop ende cours van de zelve renthe metghaders dach te stellen op datter eenighe waeren – de welcke somme van zes ponden par de voorgaende weduwe heeft beloofd ende beloofd mits dezen den voornoemde Jan de Backere, zijne hoirs ende naercommers dies causerene - actie hebbende - te geldene ende betaelene alle jaere – dannoff teerste jaer ende payment vallen ende verschynen zal den vierden in novembre xvc eenensestich ende alzo voorts van jaere te jaere totten lossinghe der selver – soot voorseit is – ende omme tselve al duechdelick te volcommen ende vuldoene – heeft de zelve Cathelyne hierinne verbonden de helft van neghen ghemeten lands – ghemeene met heuren kinderen ter hoofstede ende ontrent de hofstede daer Anthoine de Zomer overleet inden **Haeghebaerthouck** omme lossene met alzulcken gelde als daermede men alsdan sconinckx domaynen zal moghen betaelen ende dat men zulckdaenighe executie als men hebben zoude moghen van landspachte naer de costuyme van Poperinghe. In kennisse der waarheyt hebben wy burghmeester ende schepenen voorseide dese presente letteren gezegelt met onse zegelen hierut hanghende den iiijde in novembre xvc tsestich.

Op 30 lauwe 1563 kocht **Clais van Bambeecke** zes gemeten land in de Hamhoek, en dit aan **Jan de Backere**. Het erf was gelegen aan de Coppennollestraat – *de huidige Woestensteenweg* – en dit was bewoond door de erfgenamen van Michiel Kesteloot. *We vonden nog een tweede rentebrief, waarbij Jan de Backer nog eens geld leent aan de weduwe van Anthonis Desomere.⁸ Deze is gedateerd op de 25de oktober 1563.*

Tweede rentebrief vidua Anthonis de Somere
Wy, **Jan Bavelare, burghmeester, Jooris van Ackere, Pieter Rouveroy, Jooris vande Ghoosteene ende Pieter Everaert**, schepenen der stede van Poperynghe, doen te weten allen lieden dat voor ons ghecommen ene ghecompareerd is **Jan de Backere** ende heeft gecocht jeghens **Catherine weduwe van Anthonis de Zomere**, een ervelicke losrenthe van xij pond parisis tsjaers – den penninck xvj – voor de somme van zestien ponden grooten vlaemscher munte – danof de voornoemde Catherine haer verkent heeft vernoucht ende te vullen betaelt vande voornoemde Jan, midts dat zou Catherine, haere hoirs ende naercommers zullen mogen lossen de zelve rente telcken alst henlieden believen zal naer rate van tyde - opleggende de loop ende cours vande voorseide rente metghaders dachterstellen op datter eenighe waeren –

⁸ - Universiteitsbibliotheek Leiden - Inventaris van de archieven van de Bibliotheca Thysiana en van leden van de familie Thijs en aanverwante families, 16de -20ste eeuw (ATH nr. 631)

dwelcke somme van twaelff ponden parisis de voornoemde Catherine heeft beloofd de voorseide Jan, zyn hoirs ende naercommers, dies actie hebbende, te ghelden ende betaelen alle jaere danof het eerste vallen ende verschynen zal den xxv in octobre lxiiij – 25 oktober 1564 - ende alzoo voorts van jaere te jaere xij pond parisis totter lossinghe vande voornoemde rente diemen zal moghen doen met alzulcken gelde als men daarmede sconincx domaynen betaelen zal.

Ende omme dit al deuchdelick te vulcommen ende vuldoene, zoo heeft de voorseide Catherine hierinne verbonden deen helft van neghen ghemeten en halff lands liggende inden **Haeghebaerthouck** waeroff anderhalff ghemeten xlij roeden hofstede is daer de zelve Catherine nu woond, metter oostzyde upt **Lapperstraetje**, tzuudteynde op **tBeleetstraetje**. Item iij ghemeten en halff xx roeden upt **tBeleetstraetje** metter noort ende zuydtende an tland vande weduwe van Jan Beke.

Item een vierendeel xvij roeden inde zelve houck an de hofstede van **Jan Buen**.

Item iij ghemeten vj roeden landts in twee stucken jegens tlant van **Jan Buen ende Laurens de Groote** ende dat met zulcker inninghe ende executie als men hebben zoude van landspachte naer costume van Poperinghe.

In kennisse der waarheyt hebben wy burgmeesters ende schepenen voornoemd dese presente letteren gezeghelt met onze zegelen hier vut hangende

Den xxvste octobre xvc dryeentsestich

Op de 1ste juli 1566 krijgen we een ‘halmbrief’ of een verkoopsakte te lezen, met de zelfde contractanten. We hebben de indruk dat Catharine haar leningen niet kon betalen en daarom een stuk grond moest verkopen aan Jan de Backere.

Copie uten halmbrief

Jan de Backere heeft gecocht jegens

Catharine de weduwe van Anthonis de Zoomere,

de helft van viij – 8 - gemeten xx – 20 - roeden landts, erffven ende catheelen,

groene ende drooghe, - moortelvast ende nagelvast –

metgaeders de messene⁹ liggende op de voorschreven hofstede inden Haghebaerthouck, daer de voornoemde weduwe woonende es –

liggende de voornoemde viij gemeten xx roeden in dyversche parcheelen gemeene met de kinderen van **Anthuenis de Soomere ende Jan de Backere,**

streckende de hofstede metten noorteynde tot de lande van **Pieter Verstechele,**

tzuuthende opt **Beleetstraetje** - de oostzyde upt **Lapperstraetje,**

de westzyde aen de stede van de kinderen van **Franchois Keerne**

omme de somme van xvij pond tgemet erffve ende cathelen –

thende maete, thende gelde – gereet ghelt -

iij schele parisis te godspennynck – iij pond parisis te lyfkoope ten laste vanden blyvere ghealmpt voorts over erffve int jaer xvc lxxj-ich den eersten dach van hoymaent

t’oorconde my als clerck

De Schottere

Het stuk grond was opgemeten op de 3de mei 1566 en de ‘meetbrief’ of de opmetingsakte hiervan werd bewaard.

⁹ Messene : messing of mesthoop

Copie van de meetbrief

Den ijde in meye xvc lxvj tich zoo was gemeten ten verzoucke van **Eloy de Zoomere** ende cooper **Jan de Backere**

txijde – 12de - deel van een behuude stede, erve ende cathelen daer de weduwe van **Anthonis de Zoomere** woonende is inder **Haghebaerthouck** ghemeene metterzelve weduwe ende huere kinderen in dyverssche sticken hiernaer volgende:

Eerst v – 5 - lynen preter¹⁰ x – 10 - roeden lants ter hofstede staende metten noorthende totten lande van **Pieter van Stechele**, tzuuthende op **tBeleetstraetje**, doostzyde jegens **tLapperstraetje**, de westzyde tegens de stede van de kinderen van **Frans Keerne**.

Item zuudt vande voornoemde hofstede ij gemeten en halff xxv roeden lants – gers ende zaylant – streckende metten noorthende op **tBeleetstraetje**, tzuuthende de beke, doosthende **Jan de Sneider**, de westzyde tegen tlant vande kinderen van Frans Keerne.

Item noortoost vande voornoemde hofstede ij – 3 - ghemeten x – 10 - roeden zaylants in ij – 2 - sticken streckende metten zuuthende tot de hofstede van **Jan Buen**, tnoorthende **Lauwereyns de Groote**, ende de westzyde jegens tlant van Jan Buen ende tnaervolgende lant.

Item j – 1 - vierendeel xx – 20 - roeden lants metter oostzyde jegens tvoorschreven lant tzuuthende de hofstede van Jan Buen, tnoortzyde ende de westzyde jegens tlant vande zelve Jan.

Somme vande voorseide steide ende landen bedracht – viij- 8 - gemeten en halff xx- 20 - roeden.

Comt daeroff txijde – 12de - deel over Eloy de Zomere – ij – 2 - lynen xiiij – 14 - roeden ende tseste van eenen roe.

Ghemeten by Pieter Maeckeblyde – landtmeter my toorconde – onder stont P. Makeblyde

De volgende akte dateert van de 1ste december 1539. Het betreft hier een lening die uiteindelijk terecht zal komen bij Jan de Backer. Het feit dat dit zo'n oude akte is, is een reden te meer om ze integraal op te nemen.

Copie

Wy, **Willem Schrootinck**, **Cornelis uten Daele**, **Pieter de Nuwelaere**, **Geleyn Haezebaert** ende meester **Frans van Sympol**, schepenen vande stede van Poperinghe

doen te wetene allen lieden dat voor ons commen es **Jan Boudin**

ende heeft gecocht jeghens **Christiaen Venoot** ende **Magdaleene** zyn wyf ende **Jan den Eenode** ende **Colyne** zyn wyff,

de somme van xvij pond parisis tsjaers erfvelycke losrente

ende dat omme de somme van vier ende twyntich ponden grooten vlaemscher munte,

danof de voorschreven Christiaen, Jan ende heurlieden wyffs

hemlieden hebben gekent vernoucht ende te vullen betaelt vande voorseide Jan

midts dat met gelycke somme de voorgaende Christiaen ende Jan,

heurlieden hoirs ende naercomers

zullen moghen lossen de voorseide rente telcken alst hemlieden believen sal,

naer raete vande tyt opleggende ende betaelende de loop ende cours vande voorseide rente, metgaeders dachterstellen op datter eenighe waeren, -

de welcke somme van xvij – 18 - pond parisis de voorseide Christiaen ende Jan metgaders heurlieder wyffs hebben geloofd de voorschreven Jan Boudin zyn hoirs ende naercommers dies actie hebbende by succesien te gheldenen ende te betaelen alle jaere danof teerste jaer vallen ende verschynen zal den eersten dach van decembre int jaer xvc xltich – 1540 –

¹⁰ Preter = in mindering

ende alzo voort van jaere te jaere xviiij – 18 - pond parisis totter lossinge vande rente zoot voorseit es ende omme dit al duechdelick te vulcommen ende te voldoene,
 zoo hebben de voornoemde Christiaen, Magdaleene, zyn wyff, Jan ende Collyne zyn wyff, hierinne verbonden de drie deelen van vieren van eender hofstede, erve ende cathelen inden **Eduwaerthouck**, groot de geheele stede vj – 6 - ghemeten - ghemeene met **Gillis de Brune** metten oostzyde **Pieter de Nuwelaere**, tnoorthende opt straetken, eerst gecocht jegens **Frans Stiltte ende de weduwe van meester Christiaen Stiltte** - te lossene de voornoemde rente met Philips guldenen te l – 50 - schele parisis tstick oft ander gelt ten advenante ende by dese present – verbindende de voorschreven rente ende dat met alzulcke inninghe als men doen zoude op landspachte naer costume van Poperinghe
 In kennesse der waerheyt – zoo hebben wy schepenen voornoemde dese letteren gezegelt met onze zegels uthangende den eersten in decembre int jaer xvc xxxjxtich - 1 december 1539.

De zelfde lening wordt op de 25ste oktober 1543 doorverkocht.

Wy, **Clays Baroen ende dheer Franchoy van Simpol**, schepenen vande stede van Poperinghe doen te weetene allen lieden, dat voor ons comen is **Jan Boudin** te kennen ghevende hoe dat hy by loyalen coope vercreghen heeft ende gecocht jeghens **Christiaen Venoot ende Peryne** zyn wyff, - *nu heet zijn vrouw niet meer Magdaleene maar opeens Peryne* - **Jan van Eenode ende Collyne** zyn wyff een zeecker briefven losrente van achteen ponden parisis tsjaers – den penninck xvjde – dezelve brief in date den eersten dach van decembre xvc xxxix tich – 1539 - te lossen de zelve rente met philips guldens te l – 50 - schele tstick of ander gelt ten advenante naer den inhouden vanden acte danof gewaghende – den welcken brief ende losrente van xviiij pond parisis tsjaers - den penninck xvj – de voornoemde Jan heeft wettelick opgedraghen ende ghetransporeert ende by deze presente letteren wettelick opdraecht ende transporteert inde handen van **Daneel Canen**, tzyn proffyte ende tzyne hoirs ende naercommers behoeve midts vierentwyntich ponden grooten die de voorseide Jan kende kende ontfaen te hebben vande voorseide Danneel.
 Belovende by den zelve Jan de voornoemde Daneel zyn hoirs ende naercommers van nu voorts aen te laeten gebruecken dezelve rente tot dat die gelost zal wesen, alzo die principale letteren inhouden ende die zelve lossen ten proffyte vanden voornoemde Daneel zyn hoirs ende naercommers
 In kennisse der waerheyt, soo hebben wy schepenen voorseide deze letteren van transpoorte gedaen steecken met twee steerten deur dorigineele letteren vanden losrente ende ghezegelt met onze zegels uthanghende den xxvijste in octobre xvc dryenveertich – 25 oktober 1543.

Verder vinden we – zonder datum – een deel van een akte waarbij een deel van de voorgaande rente doorverkocht wordt aan Jan de Backer.

Wy, **Jan Bavelaere, Bertram Oudegeerste, Jacob Loodyck, Gillis Kiecken, ende Franssois de Schottere**, al schepenen vander stede van Poperynghe doen te weiten allen lieden, dat voor ons comen is **Jan de Backer** ende heeft gecocht jeghens **Lauwyck vande Eenode ende Perinne** zyn wyf de somme van achtenveertich ponden par jaere losrenthe ende dat omme de somme van vierentsestich ponden grooten vlaemscher munte

danaf de voorseide Lauwyck ende zyn wyf hemlieden hebben gekent vernoucht ende te vullen betaelt vande voornoemde Jan mits dat met ghelycke somme de selven Lauwyck zyn hoirs ende naercommers zullen mogen lossen de voorseide rente telcken alst hemlieden believen zal naer raete vande tyde, opleggende den loop ende cours vande rente...

Ook hier zijn er waarschijnlijk betalingsperikelen ontstaan en werd het stuk grond dat als borg gesteld was, uiteindelijk aangekocht door Jan de Backer. Deze halmbrief dateert van de 21ste januari 1565.

Halmbrief

Jan de Backere, heeft gecocht

jeghens **Lauwyck vande Eenode ende Peryne** zyn wyff

ses ghemeten een vierendeel landt onder gherstlant, boomgaert ende meersch,

liggende inde **Eduwaertshouck** daer **Joos de Quick** nu woont,

metten noorthende opt **Beleetstraetje**, metten zuuthende de **Robaerts beke**, metter westzyde

de kinderen van **Gillis de Zelferse** – metter ooszyde de aeldinghen van **Boudewyn Waels**,

wanof één ghemet van vj – 6 - ghemeten liggende metter zuut ende noortzyde ant lant van

Malen Verslype metten westhende aent **Sappeleen**, metten oosthende de aeldinghen van

Gillis de Zelferse –

omme de somme an xix – 19 - pond vj – 6 - schele viij deniers op elck ghemet –

ij – 2 - schele parisis te godspenninck

ende xl schele parisis te lyffcoope ten laste vande blyvere

Ghehalmpt voorts over erfve den xxj dach january 1565

Toorconde my onderstont C. De Schottere.

Het andere gedeelte van de lening, blijft een lening die door Jan de Backer overgekocht wordt op de 21ste januari 1565.

Wy, **Charles de Schottere ende Gheleyn Borry**, schepenen vander stede van Poperinghe, doen te weten dat voor ons gecomen ende gecompareert is in persooen **Mattheus de Pape**, te kennen gevende dat hem ter cause van zyn wyfve byden overlyden van **Daneel Canen** heuren vadere, opgecomen is

een losrente van twaelff ponden parisis sjaers den penninc sesthesiene –

wylent eer gecocht byden selve Daneel jegens **Jan de Backere ende Janeke** zyn wyf

op wiens goed deselve renthe gheypoteecqueert is, naer utwysen vande originaelen

rentebriefve daer van gewaeghende in date vande xxvijste in hoymaent xvc negenenveertich –

25 juli 1549 - waer deure dese getransponeert zyn

Den welcken brieff ende losrente van xij pond parisis tsajers den voornoemde Mattheus heeft

opgedregen, gecedeert ende getransporteert,

draecht wettelick up, cedeert ende transporteert by dese handen vande weduwe van Mattheus

de Pape zyn moeye ende dat voor de somme van zesthiene ponden grooten die den

voornoemd comparant verkende ontfangen thebben –

houdende hem daerof vernoucht vande voorseide weduwe

Belovende over zulcx de voorseide weduwe hoirs ende naercommers dies cause end actie

hebbende de voornoemde renthe te laeten ghebrucyken ende possesseeren als heur eyghen

goed tot dat de zelve renthe ghelost werd naer de inhouden vande voornoemde briefve –

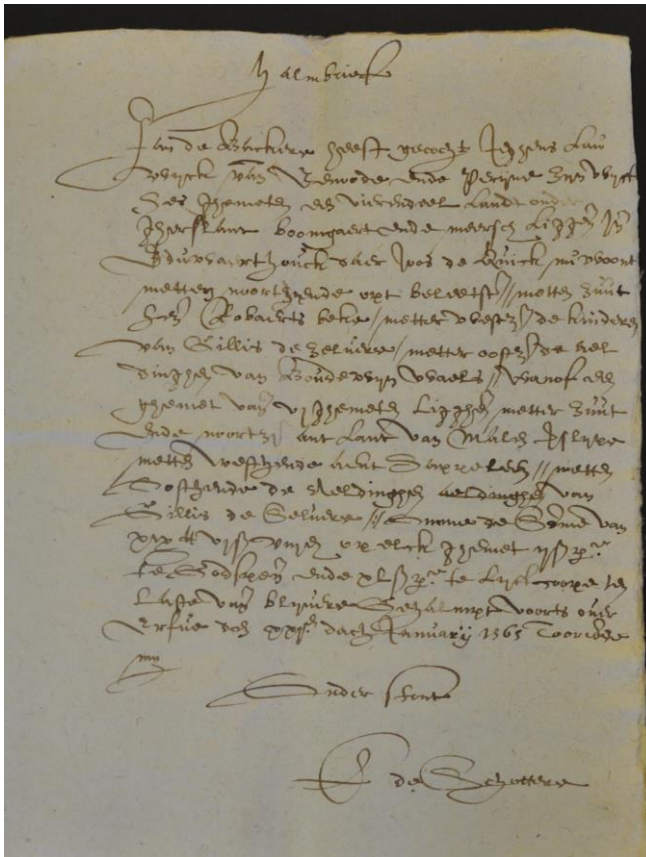
comende oock de lossinghe van diere theurlieden proffyte sonder daer jegens te commen ofte

te doen in eenighe manieren.

In kennessen der waerheyt hebben wy schepenen voornoemd dese jegenwoordighe letteren gezegelt met onzen zeghels vuytghanghende dezen xxjde xvc vyfventsestich – 21 januari 1565.

Op de 27ste mei 1566 koopt Jan de Backere nog nog 5 vierendelen land in de Haghebaerthoek.

Halmbrieff op tghemet v vierendeel saylants gecocht tegen **Jan Buen**
Jan de Backere heeft gecocht

jeghens **Jan Buen** ende **Christyne** zyn wyf,
vyff vierendeel zaylants liggende inden **Haeghebaerthouck**
metten noorthende an derfve van **Jacob Beke**, metter westzyde an derfve van **Pieter Versteghele**, tzuudthende an derfve van de weduwe van **Antheunis de Somere**, omme de somme van sesthien ponden grooten den coop, gereet geld, gelast tvoorseide in een huure van vij – 78 - jaeren xij – 12 - pond x – 10 - schele parisis tsjaers **Jan Buen**
Iij pond parisis voor een hoofcleet
Iij pond parisis ten lyffcoope ten laesten van de blyvere
Ghehalmpt voorts over erfve int jaer xvc lxvj – 1566 - den xxvij – 27 - dach van meye
Toorconde my als clerck
Op de marge stont De Schottere

In augustus 1566 vond in de streek de Beeldenstorm plaats. Dit bracht een

aantal maatschappelijke spanningen naar boven.

Jan de Backer was op dat moment 65 jaar oud. Hij had vier kinderen. Steven was wellicht de oudste zoon. Mayken was de enige dochter. Jan de Backer had universiteit gedaan en was geboren in 1543 toen zijn vader al 42 jaar oud was. Andreas de Backer, de jongste zoon, was geboren in 1546, toen zijn vader al 45 jaar oud was.

Het Kasboek

(Universiteits bibliotheek Leiden – Bibliotheca Tysiana - Nr. 3.1 – 490)

Jan de Backer liet ons een 'kasboek' na. Dit is eigenlijk verdeeld in twee grote stukken. Enerzijds zijn handelsverrichtingen die hij nog deed in de jaren 1570 tot en met 1573 en anderzijds de inkomsten en uitgaven rond zijn huizen en gronden. Het kasboek werd na zijn dood verder gebruikt door zijn dochter Mayken de Bacchere, die gehuwd was met Bartholomeus Pelletier.

We grasduinen in het eerste deel en halen daar enkele gegevens uit die ons interesseren. Dit eerste deel is zo opgebouwd dat we op de linkse pagina de te innen schulden vinden en op de rechter pagina de betalingen.

Zo staat er op het eerste blad links:

1570

Nr. 4 - **Boudewyn Bueten** is schuldich van een halve tonne boter 3 pond ende van ene ghewichte 19 pond 3 – 8 – 4

Nr. 5 – Boudewyn Bueten is schuldich van halve tonne boter den 28 november 49 schele dan over ghewichte 41 pond.

Nr. 6 – Boudewyn Bueten es schuldich een tonne boter 5 pond 18 schele dan over ghewichte 39 pond comt 505 myten pond den 23 february 1571

En rechts staat er: Jans deo 1570

Onfaen den 20 december f. 3 – 8 – 4

Ontfaen van Loy Bueten den 26 februari f. 3 – 16 – 8

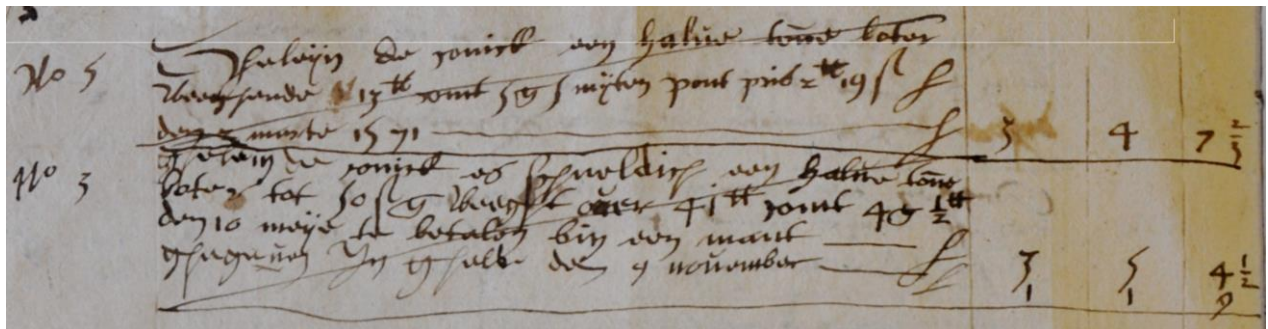
Onfaen den 28 april van Loy Bueten f. 4 – 0 – 0

Onfaen den 18 meye 1571 van Loy Bueten – 2 – 14 – 11

En zo gaat het verder. We gaan een lijstje aanleggen van de klanten van Jan de Backer.

In 1570 vinden we nog:

- Jacob Roels die een ‘tonne boter’ kocht.
- Jacop Danes es schuldich een tonne boter van om ghewichte 46 ponden 21 november comt f. 6 – 17 – 7

- **Gheleyn de Coninck** een halve tonne boter weeghende 13 pond comt 5 g.5 myten pont pris 2 pond 19 schele den 2de marte 1571 – 3 – 4 – 7 2/5
- Ghelein de Coninck es schuldich een halve tonne boter tot 50 schele grooten weegt over 41 pond comt 4 grooten ½ pond den 10 meye te betalen bin een maent - - ghegeven in ghelde den 4 november 3 – 5 – 4 ½

We halen hier Ghelein de Coninck graag aan, omdat deze twee jaar later in 1573 zijn boek met de Vlaamse vertaling van de hymnen uitgeeft. Hij zit volledig in het katholiek kamp.

- Gille Dobbel koopt ook boter¹¹ van Jan de Backer.

¹¹ Boter – Op een bepaald moment spreekt men zelf van ‘frische’ of Friese boter. De tonnen die variëren van 19 tot 46 pond. De Poperingse ponden van eertijds verschilden niet zoveel met de huidige ponden, zodat we kunnen spreken van tonnen van gemiddeld 20 kilo boter.

- Francois Back is schuldich een $\frac{1}{2}$ tonne boter – pris¹² 2 pond 19 schele weeghende 22 pond comt 5 g. 5 myten¹³ pont den 25 februari 1570
- Francois Tryssenzone es schuldich van $\frac{1}{2}$ tonne boter – pris 2 pond 19 schele weeghende 41 pont te 5 f 5 myten pont den **23 february 1571** – f 3 – 16 – 9 $\frac{1}{2}$
- Joris Babelaere es schuldich een wyt joyquecte¹⁴ – 1 – 5 – 0
- Anseel Meese es schuldich van 10 $\frac{1}{2}$ an **hopehaer**¹⁵ den 7 maerte 1571 – 3 deniers g elle comt f – 0 – 3 – 1
- Muylaert Loys es schuldich twee haeren pris 1 $\frac{1}{2}$ schele stick den 5 februari comt f 1 – 6
- Christiaen Ogier es schuldich een hoppehaer 0 – 14 – 6
- Relicta Jan de Brune es schuldich van 36 elle hoppehaer par Jacop Pincel comt te 30 $\frac{1}{2}$ elle - comt 10 schele 6 deniers den 28 marte
- Messemaker es schuldich 36 hoppe haer te 3 f $\frac{2}{5}$ elle comt 0 – 11 – 0
- Pieter de Lodder 10 elle haer 3 f delle comt 0 – 2 – 7
- Pieter Dalaert es schuldich een halve tonne boter ...
- Pieter de Coninck es schuldich een halve tonne boter ...
- Joos de Hane es schuldich een halve tonne boter ...
- Onfaen den 20 september 1571 van Pieter Hasart **een baye**¹⁶ myddel sorte ren lanck 38 $\frac{3}{4}$ pris 15 f elle comt 2 – 8 – 5
- Pieter Fees van Godsvelde es schuldich een halve tonne boter
- Christiaen de Bane es schuldich van 17 $\frac{3}{4}$ elle hope haer ...
- Pieter Bollaert es schuldich een halve tonne boter ...
- Jackes Marten een hopehaer ghehalt van Caerle Touwer den 25 october 0 – 12 – 0
- Jan Godduut halve tonne boter ...
- Jacob Rubets es schuldich van een hopehaer den 9 november 1571 f- 0 – 12 – 4
- Jacob Schevele es schuldich van een hopehaer
- Francois Jacopszone es schuldich eenen tonne boter
- Jan de Gay es schuldich van twee hoppehaeren den 22 sebtember 12 schele stick comt – 1 – 4 – 0
- Joos Denys is schuldich van 9 elle hopehaer den eersten december te 30 $\frac{1}{2}$ elle par Jan de Nuwelare comt f – 0 – 2 – 9 $\frac{1}{4}$
- Marye Messemans es schuldich over twee tonnen boter...
- Jan Godduut es schuldich van een hoppe haer den 24 september – f 0 – 12 – 0
- Den 9 october ghehaelt een haer voor Jan Godduut par Caerle Olivier – f 0 -12 – 0
- Jacob de Bert es schuldich een halve tonne boter
- Jocke martens een hoppe haer tot 12 schele

We denken dan ook dat deze tonnen boter gebruikt werden bij het ‘boteren’ van het garen bij het weven.

¹² Pris = prijs

¹³ Myten – kleine koperen munt

¹⁴ Joyquecte – waarschijnlijk een jacket of jas.

¹⁵ Hoppehaar – Vroeger werd de hop gedroogd op een hoppehaar of een zeil dat op een houten frame of vlaak gespannen werd. Jan de Backer handelde blijkbaar in deze zeilstof. Gezien de vele hoppekwekers in Poperinge was dit zeil voor velen noodzakelijk. We nemen aan dat stukken uit dit hoppehaar geregeld vervangen diende te worden, gezien de bestellingen. Van kleine stukken.

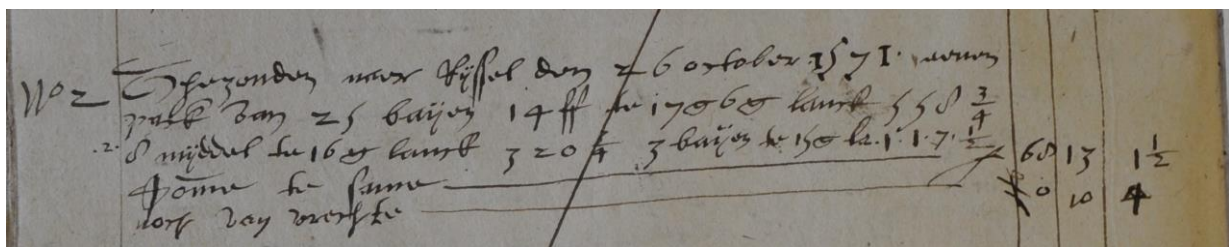
¹⁶ Baye – of baai is een wollen stof.

- Francois de Vroe es schuldich van twe hope haeren tot 12 stuyvers stick par Jacob Ouseel den 12 ocober 1571 – 1 – 4 – 0
- Christiaens Dobbel es schuldich een halve tonne boter
- Mahieu Weemare doude es schuldich van 17 elle hope haer by hem ghehalt den 17 november 1571 tot 39 deniers elle comt – f 0 – 4
- Rofiaen Volleverme es schuldich van een root **forest**¹⁷ lanck 22 elle
- Gheleyn de Bysere van een hope haer den 15 maerte par Caerle Olivier – f 0 – 12 – 0
- Francois Wydoot es schuldich van een grauwe **pie**¹⁸ tot 24 f een wit forest tot 16 ½ elle lanck 2 deniers comt 30 t – f 3 – 4 – 7
- Mailjart de Placker es schuldich van een hope haer ...
- Jan van Bluus es schuldich van twe hoppehaeren den 19 february 1573 par Carle Olivier
- Jan Verschote – hoppehaer

Met deze lijst hebben we een zicht op de handel van Jan de Backer. Hij was voornamelijk een handelaar in boter en in hoppehaar.

Verder in het boek vanaf folio 22 verso, krijgen we een ander lijstje te lezen. Na het jaartal 1571 vermeld te hebben, begint de nummering van de posten opnieuw en onder nummer 1 lezen we:

1 – Gezonden naer **Ryssel** den 18 october 1571 eenen sack van 20 bayen in nomber 477 ¼ pris 17 g op stick en 16 g 240 g somme 39 pond – somme f 55 9 – 9 ½

2 – Ghezonden naer Ryssel den 26 october 1571 eenen pack van 25 bayen 14 ff te 17 g 6g lanck 558 ¾ 8 myddel te 16 g lanck 320 ¼ 3 bayen te 15 g sa. 1 – 1 – 7 ½ - noch van vrechte – 0 – 10 – 4

3 - Ghezonden den 8 november 1571 naer Ryssel an Boudwyn del Bonnue een pack van 20 bayen 7f te 17g elle lanck 276 ¼ 8 myddel te 15 ¾ lanck 519 5 bayen te 14 ¾ g lanck 196 ½ somme samen l mits 8 schele 4 deniers in vrecht is – 53 – 0 – 10

4 – Ghezonden den 10 november 1571 naer Ryssel een pack van 20 bayene...

5 – Ghezonden den 30 november een tonne met week ...

6 – Ghezonden den 17 december 1571 eenen pack van 39 bayen 22 f lanck 866 ¼ elle Pris is te 7 myddel....

7 – Ghezonden den 27 december 1571 naer **Honschote** an Hendrick Christiaen een jacket 60 – 0 – 0 .

¹⁷ Forest – We vinden ‘foreest’ alleen terug in de betekenis van woud of bos terwijl het hier een kledingstuk is.

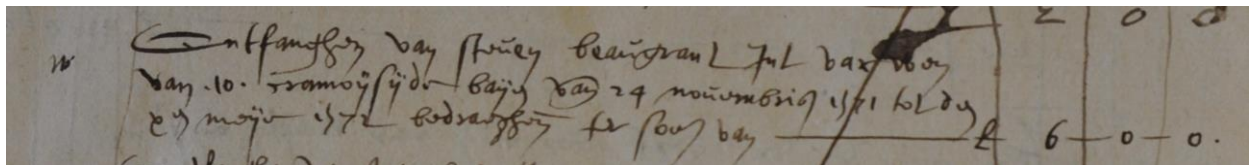
¹⁸ Pie - Een kledingstuk uit grove harige wollen stof, ook van zeelieden; pij. Kil. pijs, vilten mantel, pijs, kovelkappe, winterrock. (WNT)

- 8 – Ghezonden naer Honsschote an Hendrick Christiaen den 15 january 1572 – totaal 40 – 0 – 0
- 9 – Ghezonden naer Honsschote den 24 januari – 50 – 0 – 0
- 10 – Ghezonden den 28 january naer **Antwerpen** eenen pack van 20 bayen over Brugghe an **Steven mijnen broeder** 19 ff lanck 757 elle pris 16 f telle comt – 51 pond 6 schele ...
- 15 – Ghezonden den 24 maerty naer Antwerpen par Maljart Schier een pack van 22 bayen ...
- 16 – Ghezonden den 22 april 1572 Christiaens Stafes pack een roo cramoizyde¹⁹ baye lanck 39 ½ elle pris 28 2/4 f comt met 4 g – f 4 – 14 – 4 ½
- 17 – Ghezonden den 26 meye Godduuts pack een roo cramoizyde baye lanck 39 elle pris 28 ¼ comt 4 – 14 – 11 ½
- 18 – Ghezonden den 28 meye een tonne met spint meel – 1 – 2 – 6
- 19 – **Ghezonden an Steven** een pack bayen den 18 meye 5 – 5 – 11
- 20 – Ghezonden an Lansen de huusvrouw van Jan Godduut den 18de meye 1572 commende van **Jan Soyhier** 8 pond g ende van Rambout Grauwe 22 pond f. – 30 – 0 – 0
- 21 – **Betaelt voor Steven** voorseit van dese voorgaende oncosten noch in oncosten by my verleyt tot den 17 in october twelck inde jste – *eersten* - net rekenynghe vut ghelaeten was, te weten voor bay voerynghe ende ander dynghen met vermaeckt vande clederen bedraghende de somme van 1 – 5 – 4
- 22 – Item ghesonden an **Steven** voorseit binden jaere 1571 tot den 1ste octobris 1571 toe **22 spint meel** tot 44 f spynt ooc vut eerste rekenynghe ghelaeten staen ende nu in deese 2de rekenynghe ghebrocht de somme van 4 – 0 – 8.

Uit dit gedeelte van het kasboek, leren we dat Jan de Backer eveneens handelde in 'bayen' en dus als drapier kan gezien worden. Hier zien we begin 1572 een overgang van Jan de Backer naar zijn dochter Mayken, gehuwd met Bartholomeus Peltier.

Het is vanaf hier onduidelijk wie eigenlijk de handel drijft, Jan de oude of zijn dochter Mayken. We halen nog enkele posten aan:

Ontfaen den 4 marte van Carle Rabaut op zijn rekenynghe 2 – 0 – 0

- Ontfanghen van **Steven Beaugrant** pacxken van 10 cramoizyde bayen van de 24 novembris 1571 tot den xde meye 1572 bedraghende te somme van – 1 – 6 – 0 – 0
- Ontfanghen van **Steven Backer**²⁰ in lijnwaet 6 schele 4 deniers in suucker 5 schele in een duffelsch serge 8 schele 4 deniers 7 s tsaemen – 0 – 19 – 8
- Ontfaen den 10 marte van Jan Godduut ghelt dat **Francois Stem** hem ghegeven heeft – f – 3 – 0 – 0. .
- Ontfanghen voor myn broeder x vaetken de lasten juny van **Jan Soyhier van Nieuwkercke** op rekenynghe 4 – 0 – 0.
- Ontfaen den 14 maerte van **Jan Sohier van Nyeuwekercke** in ghelde – 12 – 0 – 0.

¹⁹ ‘Cramoisie’ betekent zoveel als karmijnrood.

²⁰ We hebben met deze posten over Steven de Backer, enerzijds de indruk dat hij in Antwerpen verblijft en anderzijds de indruk dat hij toch in Poperinge woont.

Ontfanghen den 1ste meye 1572 van Jan Soyhier par mijn moeder 6 pond parisis ende par myn vader den 18de meye viij pond – 17 – 0 – 0

Ontfanghen den 18 meye van Caerle Rabault voor Jacques Plateau – 2 – 0 – 0.

Ontfanghen van Clais de Roo op huusheure vande jaere 1569 - 1570 -1571 op rekenynghe – hij resteert noch 40 pond parisis – 1 – 0 – 0.

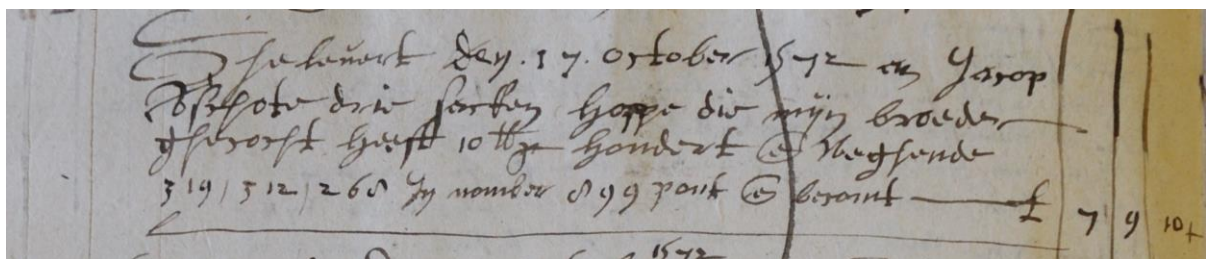
Ontfanghen van Joos Dehaene den 20 meye 1572 – 2 – 5 – 11.

Ontfanghen van Willem Daelaert den 20 maerte 72 7 bay – 4 – 0 – 0.

Ontfanghen voor **Steven Backer** van Jan Welis voor huusheure vande jaere 1571 ghevallen den 9 in oust lestleden de somme van 7 pond 10 schele daerop hem ghekeert 44 schele voor zyn verschooten ghelde soo blyft net by my ontfanghen – 5 – 5 – 10.

Op de 16de oktober 1572 lezen we de volgende post:

Ghelevert den 17 october 1572 an Jacop Verschote **drie sacken hoppe** die mijn broeder ghecocht heeft 10 pond parisis hondert ende weghende 329 – 312 – 265 in nomber 899 pont ende becomt – L – 7 – 9 – 10.

En daarmee vinden we ook, het kon bijna niet anders, de verkoop van hop terug. Verder worden erin 1574 nog verschillende pakken 'bayen' verkocht.

Het tweede gedeelte van het kasboek betreft de landspachten en huishuur.

Dit naervolghende is datmen Jan de Backer myn vader schuldich is van landspacht ende huysuere. – De betalingen nemen we niet op.

Sarel Kestier houdt in hueren **een pacht inden Hamhouck** op de St. Sycx strate 13 gemeten tot 7 pond 10 g ghemet vallende te Bamesse 1570 ende becomt totter somme van – 8 – 8 – 11

Sarel Kestier is schuldich van de Bamesse gevallen in jaer 1571 de somme van 8 – 8 – 11

Danel Kestier is schuldich vande Bamesse gevallen in jaer 1571 de somme van 8 – 8 – 11

Noch het jaer gevallen te bamesse 1572 - 8 – 8 – 11

Noch is Danel schuldich van pryse vande messe²¹ van eerste huere als hy daer quam wonen 2 – 6 – 8

Noch is hy schuldich van bomen die stonden op lant – lant van Gillis de Roo 0 – 16 – 0

Danel Kestier is schuldich van jaere ghevallen te Bamesse xvc lxxiiij tich²² op de nieuwe huere tot achte ponden ende zestien schele elck ghemet comt de somme saemen – 9 – 13 – 4
Ontfanghen den 29 maerte van Danel 1 – 0 – 0

Jores de Quyc houdt in hueren **Hagebaerthouck** becomt totter somme van 6 – 16 – 8
Ende is van de bamesse gevallen in jaer 1570 ende is schuldich de bamesse 1571 - 6 – 16 – 8

²¹ Messe = mest – We kennen het woord nog altijd als 'messing'.

²² 1573

Noch de bamesse ghefallen 1572 – 6 – 16 – 8

Noch is Joores schuldich van jaer ghefallen te bamesse xvc lxxij tich vande nieuwe huere neghen gemeete preter een vierder tot 10 pond par gemet 7 – 5 – 11.

Jan Messeman hout in hueren een part lans inden **Haeghebaerthouck** waerof hy schuldich es de bamesse 1570 ende 1571 ende becomt totter somme van l – 10 – 0 – 0

Ende becomt totter somme van l – 10 – 0 – 0.

Jan Messeman heeft ghehurt vyf vierendeel saylant ligghende by zyn vader daer hy wont dat Jan Buen in hueren heeft ghehad den termijn van vier jaren daerof eerste jaer vollen sal te bamesse xvc lxxiiij ende dat om xij pond tghemet.

Joris van Acker hout in hueren **het leen ligghende inde Potterstraete** voor xliij pont jaers den hoop darof hij schuldich es de baefmesse 1571 becomt 3 – 13 – 4

Augestyn de Bardemaeker heeft in hueren dat lant dat Jores van Acker ghebruuck heeft het leen met alle de huussen ende schuere den gheheelen hoop viij pond grooten flams by jare wanof terste jae vollen zal te bamesse 1573 ende moet betalen alle half jare ende moet iiij pnd grooten en half ghereet gheven.

Aughestyn de Bardemaker is schuldich de bamesse die ghefallen is lastleden xv hondert lxxij pond 9 – 0 – 0.

Ghelein Vermersch hout in pacht de Langhe Veure ligghende inde Hamhouck groot 4 ghemeten tot ... *niet ingevuld* ... ghemet ende es schuldich de bamesse 1572 ende becomt de somme van 2 – 5 – 7.

Jan Buen hout in hueren een ghemet saylant inde Haeghebaerthouck ende es schuldich de Bamesse 1572 ende becomt de somme van 1 – xij – 0 .

Jan Godduut hout in hueren **de Bucker** ende hurt den hoop metten huuse den termijn van neghen jaren lanck gheduerende waerof eerste jaer ghefallen sal te Bamesse xvc lxxij ende moet een jaer op de hant gheven.

Gille Craye heeft in hueren een huus inde Potterstrate daer hy Gillis nu woont voor xxviij pond sjaers darof j jaer vallen zal dne eersen sporckel 1570.

Pieter Moraert heeft ghehurt een ghemet lans ligghende in de Bucker den 15 october 1572 tot ij pond grooten ghemet dies heeft hy den messen ende moet 2 pond grooten ghereet gheven ende eerste jaer zal vollen den eersten maert 1573.

Jacop Verschote hout in hueren het halve huys daer wy wonen daerof jaer vallen zal eersten april 1573 ende huert 6 pond grooten flams die moet hy 5 pond grooten ghereet gheven.

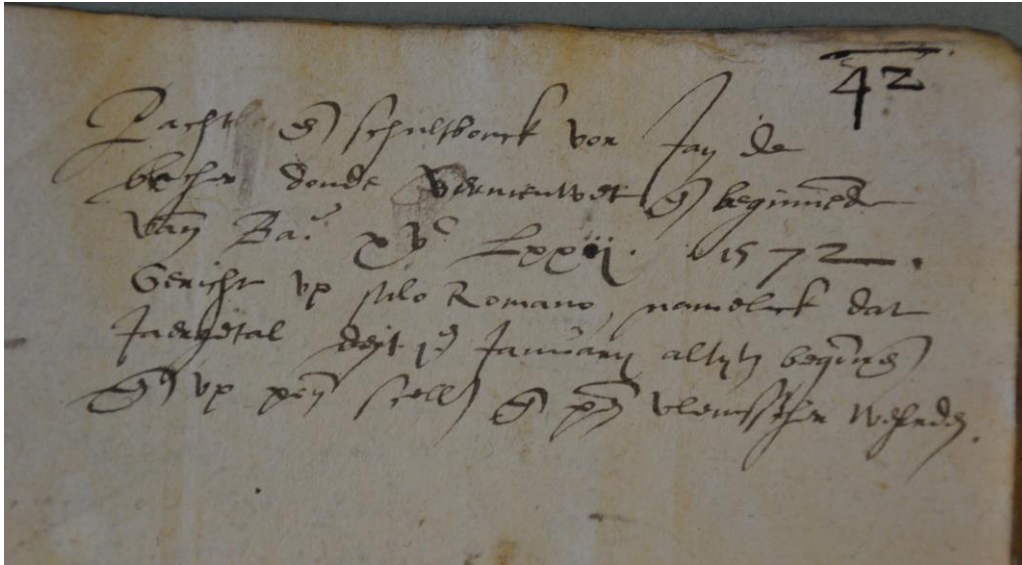
Item ik moet hebben van de eerve die licht onder huus inde Pottstrate van Ghelein Babelare toebehoort heeft vollende den eersten february 1572 – 6 pond.

Ghelein voormale is schuldich van de eervve onder thuus daer hy nu wont, ghefallen den eersten february vj pond.

Gillis Collon hout in hueren een huus staende op de Nieuwe Mart daer hy Gilles nu wont voor vj pond - den termin van drie jaren lanck gheduerende waerof dat tereste jaer vollen sal den eersten april xvc lxxiiij naer passchen.

Na deze stukken grond en huizen die verhuurd worden, komt er nog enkele gegevens over uitstaande renten. Daarbij zit een lening die Jan de Backer lopende had bij de weduwe van Danneel Canen en één bij Matteus. Verder lezen we: Ic ben schuldich de weese van Joos Denis een ½ rente lygghende op huuseken inde Honstrate vollende den 21 october 1573 – somme van vj pond paris.

Janneken Timmermans een halve rente ligghende op myn huus stande op de Nieuwe Mart, vollende den 4de dach van marte 1573 – somme van vj pond parisis.
 Verder heeft hij nog schulden bij de weduwe van meester Pieter Megans en bij Olivier Voet.

Pacht ende
schultboek

vor Jan de Backer doude vernieuwet ende beginnen vande bamesse xvcclxxij 1572 – gericht up stilo romano, namelick dat jaergetal den jste january altyts beginnende ende up ponden stellen ende ponden vlemsche wesende.

Uit het vervolg van dit kasboek halen we nog enkele fragmenten:

Daneel Quisquier – Kestier - heift in pachte ein hofstede liggende inden Hamhouck upde St. Sixstrate – groot 13 gemeten – toost up de voorseide strate – zuut opde weduwe Loys van Derode vor 0 – 14 – 8 ponden tgemet compt voor de voorseide 13 gemeten sjars 9- 16 – 8 vallende tjste jaer te bamesse 1573.

Item is schuldich voor ein selff jaer pacht vallende den lesten marty 1574 stilo romane kommende de helfft van zyne pacht – 4 – 18 – 9

Nota – dat dese hoffstede **den lesten marty 1574** inde vercopinghe gehalmpt is **Gillis van Simpol** als deselvige gecost hebbende te 15 ponden grooten tgemet met gereeden gelde, beloopende den voornoemde 13 ghemet ter somme van – 195 – 0 – 0.

Dus deze hofstede wordt verkocht aan Gillis van Simpol.

Joris de Quyck heift in pachte ghenomen ein hoffstede, erve ende cathelen ligghende inde Haeghebarthouck van Poperinghe toosteynde an relicta van Steghele, noort up tBeleetstratken, zuyt op de beke, groot neghen gemeten min ein vierendeel, - dar inbegrepen de sticke ligghende over de beke in Renegelst – komt alle jare 7 – 5 – 10 danoff tjse – 't eerste - jaer gevallen is te Bamesse 1573 – *Deze hofstede staat aangetekend tot 1582*

Jan Messeman staat eveneens aangetekend tot het jaar 1582.

Ghelein Vermersch huurt zijn stuk tot in 1575. Dan wordt het verder verhuurd aan Gelein Verschote – duer dat de weduwe voorts verheurt hadde ende was daer duer onfridt van haer buere, want ick de naste van myn goet bin en is ock bespreckt naer utwys van de sedulle – hy heeft gehuert den termijn van seven jaeren lanck geduerende waervan teerste vallen zal te bafmesse 1576 ende dat om 10 pond parisis elck gemet – is 3 – 6 – 8.

Dit boven geschreven passel lant heeft myn vader vercocht den xvden october an Jacop Schevele tot 15 pond grooten gemet, ontfangen mytz een halven rente daerop lyggende van ach pond grooten comt net ontfanghen xij pond grooten – comt 60 – 0 – 0.

Over Jan Godduut die de Bucker huurt hij tot 1577. schrijft men:

Deese Bucker hierboven ghenamt die Jan Godduut in hueren ghehad, heeft die heeft ghehuert Robert Contreville ende is schuldich naer utwysen van de pachtbrief de somme van zes ponden grooten vlams – waarvan het eerste jaer vervallen sal te Bamesse 1578 ende also voortz van jaere te jaere tot den termijn van vyf jaren – 6 – 0 – 0 .

Deze huur wordt eveneens tot en met 1582 aangetekend.

Augustyn de Baerdemaker die een huis huurt in de Pottestraete van het leen van meester Andries de Backer dient 3 pond grooten te betalen. We vinden zijn betaling ook tot en met het jaar 1582.

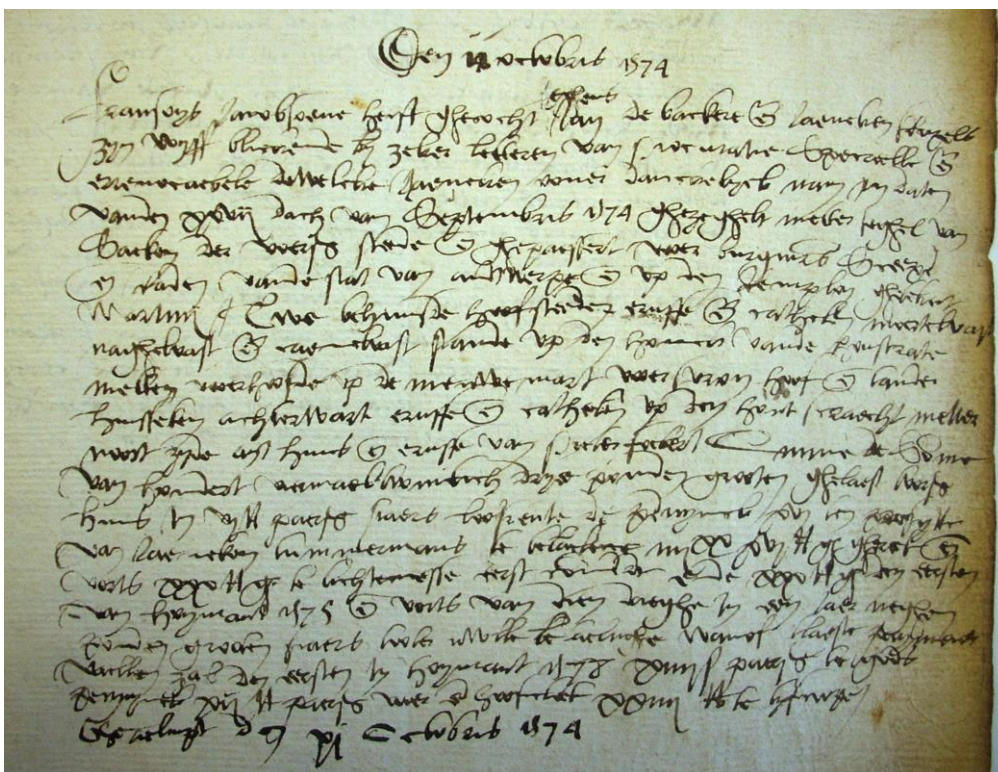
Gillis Collon huurt deels het huis op de Nieuwe markt.

Dit huus is vercocht den **9 oktober 1574** an **Francoys Jacopszone** tot 180 pond grooten flams – 40 ponden grooten ghereet gheldt – 30 pond grooten te lichtemesse ende 30 pond grooten tot Poperinghe ommeganck ende de reste by 9 pond paris sjaers ende myn vader laet hem 48 pond grooten in een ervelicke losrente van 3 pond paris sjaers den penninck 16 vollende den eersten october 75 eerste januari schuldich 3 – 0 – 0.

Noch heeft hy een halve losrente van 7 pond grooten ligghende op tselve huus toebehoorende Janneken Temmermans die hy betalen moet want hy heefsche tot zynen laste ghenomen.

Van deze verkoop vonden we de akte terug in de register van de Halmen SAP 365.

11 oktober 1574 – Hontstraat – Halmen

Op de 11de oktober 1574, zo staat er daar, verkoopt Jan de Backere twee hofsteden in Poperinge op de hoek van de huidige Hondstraat en het Bertenplein.

Fransoys Jacobsoene heeft ghecocht jehens **Jan**

de Backere ende Jaeneken sRupels zyn wyff, blickende by zeker letteren van procuratie speciale ende irrevocaable –

dewelcke Jaeneken over danckelyck nam - in daten vanden xxvij – 27 - dach van septembris 1574 - ghezeghelt metten segghel van saecken der voerschreven stede ende ghepasseert voer burgmeesters, scepenen ende raden van de stad van **Andwerpen** ende up den remploy ghetekent Warmy
 twee behuusede hoofsteden, erffe ende catheelen –
 moertelvast, naeghelvast ende cavelvast staende up den houck vande Hontstrate metten voorhoofde up de Nieuwe maert voer tVroonhoof
 ende tander huusseken achterwart, erffe ende catheelen up den Hontsgracht metter noortzyde ant huus ende erffe van Pieter Focke
 omme de somme van hondert viermael twintich drye ponden grooten –
 ghelast tvoorschreven huus in vij pond parisis sjaers loosrente – de pennynck xvj ten profytte van **Jaeneken Timmermans**
 te betaelene iiij xx xvj pond grooten gheret ende vorts xxx pond grooten te lichtmesse eerstcommende ende xxix pond grooten den eersten van hoymaent 1575
 ende vorts van den daeghen in een jaer neghen ponden grooten sjaers tote vulle betaelinghe wanof tlaeste payment vallen zal den eersen in hoymaent 1578 – xiiij schele parisis te godspennynck – xij pond parisis voer een hoofcleet
 xxiiij pond te lyfcoope
 ghealmpt den xj octobris 1574

Aangezien men stelt dat de eerste hofstede gelegen was tegenover het Vroonhof, mogen we aannemen dat dit huis gelegen was waar nu de bakkerij van Buyle Nicolas is.

In het 'Kasboek' lezen we nog het volgende:

Jan de Bacher, de jonge, mijn sohn heift an mi goet in reste up eine cedulle tmijne laste sprekende gedatert de 14 october 69 ende bedraghende ter somme van veertich ponden grooten boven alle betaling tot den **1 july 74** hierop gedaen daerin ook begrepen de 14 – 9 – 8 die hy geassigneert heeft syner suster Marie te betalen – 20 – 0 – 0.

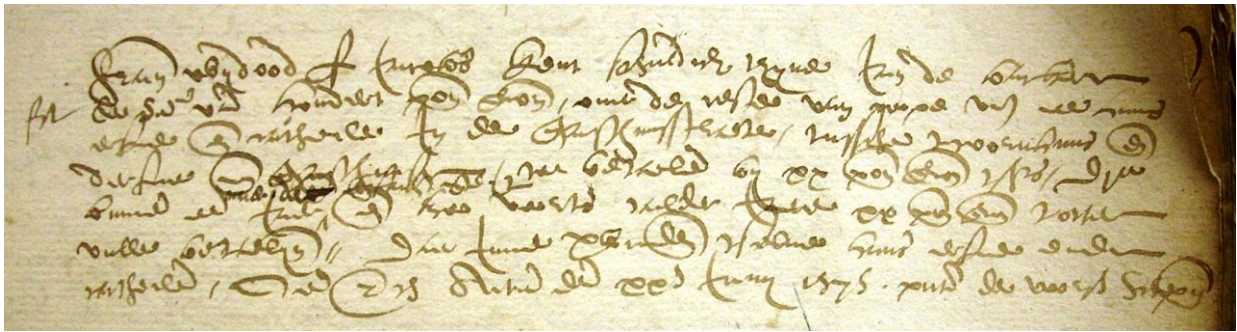
Item Andries de Bacher mijn sohn heeft by my goet von gheldt dat hy my geleindt heeft den 4 meye 75 in Antwerpen om my te gebruycken en hy heeft een sedulle met mijn hanteken onderschreven den 5 meye 1575. 28 – 0 – 0.

Betaelt den 20ste september 1577 by myn sohn Andries Bacher ende gheschurt²³ de cedulle, deese voorseide 28 pond grooten vlams in Antwerpen doen hy naer Oostlant reisde daarom niet meer schuldich te roeren – 28 pond 0 – 0.

Op de 20de juni 1575 –verkoopt Jan de Backer een huis in de stad aan Frans Wydood²⁴.

²³ Geschurt = gescheurt

²⁴ SAP 365 – Halmen

Frans Wydood filius Jacobs,

kent schuldich tzyne **Jan de Backer**

de somme van hondert ponden grooten over de reste van coope van een huus, erfve ende catheilen in de Gasthuusstrate,

tusschen **'t coornhuus** ende derfve vande **gasthuuse**,

ten betaelen xx pond grooten tsjaers – djste – 't eerste - binnen een jaer naer desen

ende zoo voorts talder jaer xx pond grooten totter vulle betaelinghe -

daerinne verbindende tselve huus, erfve ende catheilen - omme recht

Actum den xx ste juny 1575

Present de voorseide schepenen – Gillis van Simpol en Willem Derycke

Dit huis wordt later – in 1612 – de Clocke – genoemd, halfweg de 20ste eeuw was dit de winkel 'De Gouden Bol' en nu een deel van de winkel Derynck.

Begin januari 1576 trok er een grote storm over de streek. In Poperinge vonden we verschillende verkoopakten terug waarbij de voogden van de wezen toelating kregen om omgewaaide bomen te verkopen. (folio 75 verso SAP 331)

Op de 24ste januari zijn het **Eloy Dezomere** ende **Jacq De Meersman** als voochden van de kinderen van de kinderen van **Anthones De Zomere** die toelating krijgen om ter hauche te brynghen twee ypenboom ende een appelboom by **ongheweerte** omghevallen byde hofstede daer den voornoemde Anthoon overleedt inden Haeghebaert, **danof 't vj de deel competeert Jan DeBackere** ende die te vercoopen te meersten oirbooren van de selve weesen ende ter weesrekenynghe daer te bringhen.

Op de 10de september 1576 verkoopt hij een stuk grond aan Jacob Schevele. (Halmen SAP 365)

Jacob Schevele

heift ghecocht jeghens **Jan de Backere**

vervanghende zyn hoirs ende naercommers,

vier ghemeten lants inden Hamhouck, ghenaeempt **de Langhe Veure**,

streckende zuud ende noort, tzuuthende de **Potterstraete**,

tnoorthende tlant vande kynderen van Gheleyn Vitse,

de oostzyde de voorseide kynderen ende de cooper,

de westhende de hofstede vande weese van Dieryck Vander Doene ende tlant van Robert Contreville

omme de somme van vichtien ponden groote elcke ghemet

Tende mate, tende ghelde,

ghelast in zes ponden parisis tsjaers losrente ten prouffyte vande weeze van Joos Denys,
den pennynck veerthiene - vuytgheweirt sheeren lantschult
ende noch moet den vercooper hebben boven den principaelen coop
voor eenen pot wyns twee ponden grooten, iij schele parisis teenen godtspenninck
ende lyfcoop ten laste van de blyvere
Ghealmpt voorts over erve in date als boven

Uit het Kasboek

In de marge: Dit huys is verbrant – ergo niet.

Item **den 25 february 77** heeft mijn vader ghecocht tot Poperinghe teghens Jan Godduut ende Steven Canen als vocht van Janneken Godduut een oudt huusken stande **inde Papestrate** neffens huus van Jan Godduut ende het huusken van Martineken de Voos ende dat om de somme van 16 pond goote ghereet ende een pont groote voor een hoofcleet zonder de eerffe onder huus, die heeft myn vader in hueren 16 jaeren lanck gheduerende ende dat om zes pont parisis sjaers warvan dat eerste jaer vallen sal te bamesse 1577 – dit huus is al betalt te weeten ter somme 17 – 0 – 0.

Item hier schuldich vor terste jae dat ghevollen is te bamesse 1577 – 0 – 10 – 0.

Dit voorseide huysken heeft ghecost van nieuwe te doen timmeren, matsen ende decken zoot nu staet met alle oncosten zo myn vader vuthegeven heeft totten lasten toe de somme – 41 – 16 – 3.

Jan Godduut moet hebben van Jan de Backer van dat hy de wercklieden heeft doen vergaren tot Poperinge van haer oncosten ende moeyte – 14 guldens comt 2 – 6 – 8.

Dit huusken heeft in hueren Francoyse Phafs den termin van drie jaeren lanck ghedeurende ende dat om de somme van drie pont grooten en half sjaers waervan dat eersten jaer vervallen sal te Bamesse 1578 den eersten van october is 3 – 10 – 0 naer utwysen van 2 pachtbrieven ghesneden ut de a b c d e.

De wedewe van Simon van Lokere is schuldich voor een jaer huushuere ghevollen bamesse 1580 - 0 – 15 – 0.

Dit voorseide huus heeft in hueren **Ghelein de Coninck** den termin van drie jaeren tot 2 pond 10 schele 10 deniers jaers waervan teerste jaer vallen sal te Bamesse 1581 – comt 2 – 10 – 0.

Verder wordt Jan de Backer de oude nog genoemd in een akte van de 2de juni 1578²⁵ en dit in een verkoopsakte waarbij Jan Ringoot grond koopt van zuster Cathelyne Picavette, de moeder overste van het Grauwe Zusterhuuze by Sint Jans in Poperinghe.

2 juni 1578 – Penitenten – Halmen SAP 365

Jan Ringoot

heeft ghecocht jeghens **zuster Cathelyne Picavette**,
als moeder vander grauwe sutershuuze by Sint Jans in Poperinghe,
als wettelick updracht hebbende van alzulcke partyen van goeddynghen in derve ende cathelen als **Margriet**, de dochter van **Eloy de Puudt** ghesuccedeert es,
van vader ende moeder ende grootvader, omme de alimentatie van de voornoemde Margriet ende onderhoudenesse haer leven lanck,
metsgader teghen **Pieter Rouvroy ende Pieter Christiaen**, als haer bystaende voochden,

²⁵ Halmen SAP 365

te wetene een half ghemet ende een half vierendeel lants ligghende inden Haeghebaerdt
houck, een hofstede daer **Christiaen Hazebaert** woont,
metgaeders de ij delen van drien van de groote huuze ende alle de groene cathelen staende
upden voornoemde grondt,
streckende zuud ende noort, 'tnoorthende up de Yperstraete,
doostzyde **Erasmus de Buckere**,
tzuuthende ende de westzyde **Frans de Vroede**,
ghelast tvoorschreven in zyn advenant van drie razieren eeven²⁶ half mate tsjaers den heere
tvoorschreven
ende es noch ghelast in een losrente van zes ponden parisis sjaers de pennynck xvi ten
prouffyte van **Jan de Backere** omme de somme van tweendertich ponden parisis tsjaers
losrente den pennynck xvj – welcke rente zal loop ende cours hebben vander date van de
halmen ende soo voorts
alle acht schellingen zo wel van tsheren renthe als van losrenten
ten laste vande vercooper tot den daeghe van heden,
midts conditie dat vercoopers voorschreven ghehouden werden tvoorschreven goedt in
scoopers handen te leveren vuyt huere,
erffve ende catheylen te baefmesse eerstcommende,
tloopende jaere vande huere, tscoopers prouffyte
Xlij schel vj deniers voor een godtspennynck –
iiij pond parisis voor een hoofcleet voor de voornoemde **Margriete Puudt**
vier ponden parisis te lyfcoope ten laste vande blyvere
dies werdt de voornoemde cooper ghehouden tvoorschreven goedt wettelick te verbinden in
verzekertheyt vande voornoemde renthen zonder breeder ypotheke te doene

*Even samenvatten; Moeder overste van de Penitenten verkoopt een hofstede in de Ieperstraat
gelegen, dat ze gekregen hebben als pand voor het levenslang onderhoud van Margriet, de
dochter van Eloy de Puudt. Het huis is niet alleen belast door de normale 's herens lasten,
maar ook door een lening die Jan de Backer verleend heeft. Deze lening brengt 32 ponden
parisis per jaar op.*

In het 'Kasboek' lezen we nog het volgende:

1 mei 1579

Memorie wat ick voor mijn vader verschiete begonnende **den eersten may 1579**

Eerst voor twee pantoffelen betaelt 23 schele – 0 – 3 – 18

Voor een gebridt slapbonet²⁷ den eersten september 0 – 1 – 10

Betaelt den 21 september voor de dootkyste daer myn vader saligher memorie in gheleit was –
0 – 4 – 8

Voor laeken om te bevanghen ende lyckcleet – 0 – 10 – 0

Voor deghehenen die hem droughen – 0 – 2 – 8

Voor tgraf te maeken ende

Aende apoteeke van tgheene dat hy ghelevert heeft in zyn sickte – blyckende byde rekeninghe
1 – 9 – 9

Noch betaelt aende schilder voor het conterfeytsel²⁸ ende voor het bert met de lyste 13 – 8 – 4

²⁶ Even = soort zwarte haver

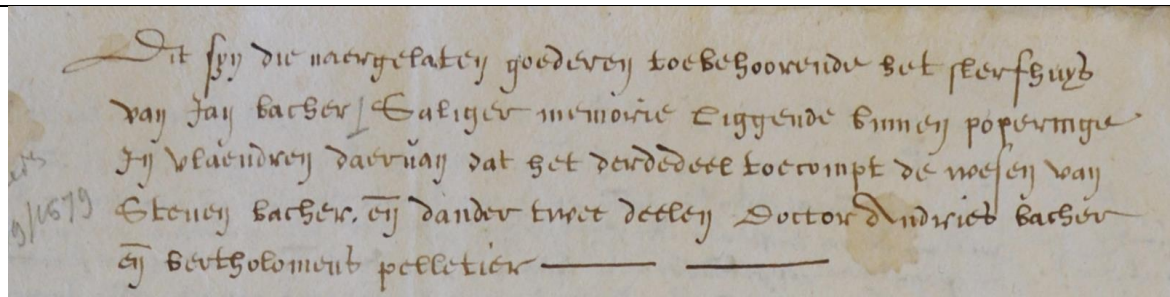
²⁷ Slaapbonet = slaapmuts

²⁸ Contrefeytsel = schildery

Dit is de laatste afrekening van Mayken de Backer.

Jan is op **27 september 1579** gestorven. Er werd nog een schilderij van hem gemaakt voor ze hem begroeven. Hij liet de volgende goederen na volgens zijn inventaris.²⁹

De boedelinventaris.

Dit syn die naergelaten goederen toebehoorende het sterfhuys van **Jan Backer saliger memorie** liggende binnen Poperinge in Vlaenderen daarvan dat het derdedeel toecompt de weesen van **Steven Bacher** ende dander twee deelen **doctor Andries Bacher** ende **Bartholomeus Pelletier**.

Joris de Quick heeft in hueren een hofstede, erve ende catelen liggende inden Hagebaerthouck van Poperinge – *In de marge*: Borge Jan Hendricx syn swager – toostende aen Pieter van Stechele – noort op Beleet straetken, zuyt op de Beecke, groot negen ghemete min een vierendeel, daerin syn begrepen twee sticken liggende in Renegels over die beecke. Hy huert 7 pond 5 schele grooten alle jaere – vervallende te bamesse.
Item is schuldich voor reste vande jaere 1578 – 1 – 5 – 10
Item voor de Bamesse 1579 – 80 – 81 ende 82 saemen – 29 – 3 – 4
Hier van moet ghetrocken syn den 100 ste ende 10 penninck – samen 30 pond 9 schele 2

Item **Jan Messeman** heeft in hueren een hofstede, - *in de marge staat er*: Borge Gayfer van Burcken syn cosyn – groot 8 ½ gemeeten daerof de helft ende het zeste deel in erfve ende cateelen het sterfhuys van Jan voorschreven toebehoort, ghemeene met de kinderen van Eloy de Somere twelcke is voor het sterfhuys allein ontrent 5 ghemeten liggende inde Hagebaerthouck – toostende Jan Buen, west Francois Kerne, suyt op het Beleetstraetken, noch heeft hy in hueren een ghemet ende een vierendeel twelck Jan Bacher daernaer ghecocht heeft tegens Jan Buen, liggende aende voorseyde hofstede achter den husen. Is te samen zes gemeten ende een quart lants.

Op dese andere helft van 41/4 ghemete, hebben wy een rente van 6 guldens jaers ervelyck, daarvan heeft Jan Bacher het seste deel tot synen laste, blyft 5 guldens op dander helft erfvelyck twelcke Jan Meesseman betaelen moet ende rest vande bamesse 1577 net – 2 – 10 – 0.

Item voor de bamesse 1578 – 79 – 80 – 81 ende 82 compt alle jaere mitsgaders de 5 guldens vande rente 7 pond 10 schele guldens – 37 – 10 – 0

Hier moet af getrocken syn den 100, 10de ende 5 pennynck

Item te noteren dat de groyende cathelen staende op de zelve goedynghe zyn gewesen xiiij opgaende bomen – yepen ende almen – de minste van xiiij duim die Jan de Backer saligher

²⁹ Universiteitsbibliotheek Leiden – de archieven van de Bibliotheca Thysiana en van leden van de familie Thijs en aanverwante families, 16de-20ste eeuw (ATH) nr 491

allein toebehoorden ende wassende tot zyn profite staende rontomme in de hoffstede mitsgaders oick het zeste deel van de bomen van dander helft.

Robert Quiteuille heeft in heuren een hoplant, hus ende keete ghenaeamt **den Bucker**, liggende in den Hamhouck, zuyt aen tlant van Joos vander Doene, noort het leen van Clays Baroen, toostende op St. Sixstraete – groot ontrent drye ghemete. Is schuldich voor de bamesse 1580 – 81 – 82 tot 6 pond gulden alle jaere – compt net – 16 – 0 – 0
Hier moet af getrocken syn den 100 – 10 ende 5 penninck.

Augstyn de Bardemaeker heeft in hueren een huys ende een gemet lants ofte daer otrent hoplant, liggende inde Potterstrate aen het leen van doctor Andries Bacher, het is ghemeen verheurt met het leen tot 9 pond grooten vlaems alle jaere gexstimeert de hofstede op het derde – compt 3 pond gulden alle jaeren – waarvan het eerste jaer vervallen sal den eersten october 1581 – 82 – 6 pond – 0 – 0.
Hieraf moet den 100 – 10 ende 5 penninck af gebrocken syn.

Dit syn de renten: *Deze eerstvolgende rente is er tussen geschreven en was blijkbaar eerst vergeten.*

Item **Gillis Colen** is schuldich naer utwysen syns verbantsbrief dwelcke wy tot het sterfhuys van Jan Backer genomen hebben xxxviij pond vlaemsch ende heift daerinne verbonden een huys, erve ende cathelen staende op de Noordstrate der stede van Poperynge, - zuuver ende onbelast - doostende an de cour van Willem de Vos – twestende de voorseide straete – het zuudende de erve van den disch – de noortende de Papestrate – opgedragen in tyden van jan Daten ende Cornelis de Schotter als schepenen den xvde in meye anno 1578.

Eerst een ervelycke rente van 48 pont eens compt alle jaere 3 pond gul erfvelyck liggende op het huys ende erve van **Francoys Jacopsoone** staende op de Nieuwe Mart aende Hondtstrate tot Poperingen ende vervalt den eersen october 1582 tot Bamesse alle jaere 3 pond gl. – 3 – 0 – 0.

Item een rente van 16 pond grooten eens is 6 guldens ervelyck – sprekende op het goet van **Clais de Bucker**, liggende inde Ipperstrate tot Poperinge, vervallende den eersten meye alle jaere en is schuldich voor reste vande jaere 1579 met – 0 – 10 – 0.

Item voor het jaer 1580 – 81 – 82 een pont groote jaers – 3 – 0 – 0

Noch heeft het sterfhuys goet aen Bernaert ten Broucke van Steenwick in Vrieslant van geleenden gelden – 17 – 7 -8.

Item de weduwe Bachere van reste van rekenynghe van Guillaume Courten van een companie die sy saemen ghehadt hebben in alles compt de kinderen het derde – 15 – 0 – 0.

Item voor een halve ervelycke loosrente van 3 guldens jaers twelcke licht op 13 gemeten lants waarvan Jan Bacher die helft van de acht ghemeten en zeste deel gecocht heeft ende moet syn contingent daarvan betalen – compt ontrent 20 schele alle jare te betalen aen myn heere vande Clyte – woonende tot Yper.

Item moet betaelen aen Janneken Godduuts voor een erve staende onder het huys inde Papestrate 10 schele gl. alle jaere compt voor het jaer 1579 – 80 – 81 ende 82 samen 2 – 0 – 0.

Janneken Rupels, grootmoeder, huysvrouwe van Jan Bacher is gestorven **den 30 november 1575** in Antwerpen – **Jan de Bacher**, grootvader, is gestorven **den 27ste september 1579** in Antwerpen ende heeft naer gelaten dese volgende spetien: 10 dobbel ducaten en noch 12 pond 5 schellinghen gl. in ander gelt daarvan dat elck kint ghehadt heeft voor een testament – de zeven kinderen van Steven Bacher elck een en de twee kinderen van

Peltier elck een en het kint van meester Andries een ende het ander gelt is in drien ghedeelt met de weduwe compt saemen.

Item is schuldich van montkosten aen Pelletier voor twee jaeren tot 20 pond jaers voor hem ende een kint van myn broeder Steven – 40 – 0 – 0.

Ende heeft den armen zyn cleederen gegheven – hy en heeft geen huys ghehouden maer vercocht alle tot Poperinge eer sy van daer verreysden bin dat myn moeder noch leefde.

Er staat geen auteur bij dit sterfhuis maar we mogen er van uitgaan dat het Andries de Backer is die dit document opgesteld heeft. Opvallend is dat Jan de Backer senior gestorven is op de 27ste september 1579 maar dat dit document dateert uit 1582.

Steven en Jan de Backer junior zijn voor Jan de Backer de oude gestorven.

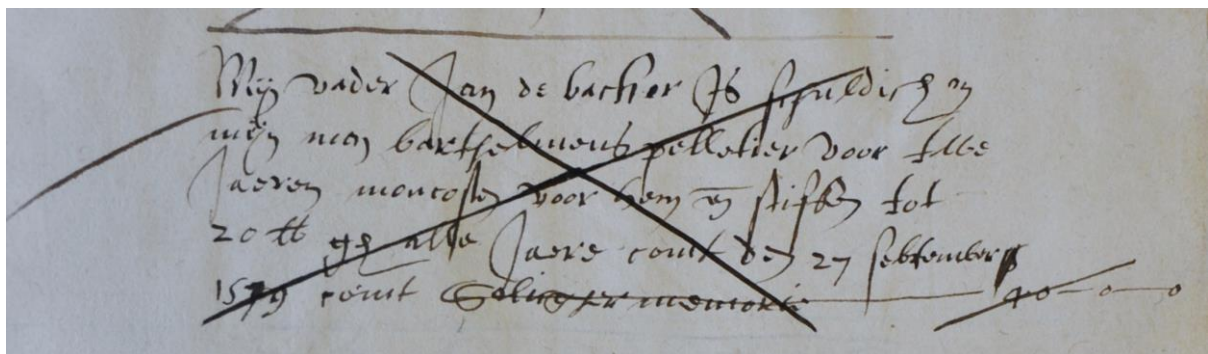
Jan de Backer senior leefde de laatste jaren van zijn leven samen met zijn dochter Mayken of Marie en zijn schoonzoon Bartholomeus Pelletier in Antwerpen. Hij verkocht al zijn huismeubelen te Poperinge voor hij naar Antwerpen vertrok en dit nog 'bin dat myn moeder noch leefde' of dus voor 30 november 1575. We mogen dus aannemen dat Jan de Backer en zijn vrouw Janneken de Ruppel, op het laatste van 1574 of begin 1575 naar Antwerpen vertrok, om bij zijn dochter Mayken en haar man Bartholomeus Pelletier, in te wonen.

We hebben de indruk – gezien de textielverkoop uit de jaren 1571 – 1573 uit het kasboek - dat Steven de Backer zich in deze jaren reeds in Antwerpen bevond, en dat na zijn dood, zijn zaak aldaar door zijn zuster Mayken en haar man Pelletier, overgenomen of toch minstens afgehandeld werd.

Er dienden daarna slechts nog een aantal financiële zaken geregeld te worden.

Bartholomeus Pelletier is schuldich an het sterfhuus van Jan de Bacher saligher 40 pond groten dat Andries de Bacher hem betaelt heeft vuten naeme van sterfhuus van mijn saligher vader den 10 januari 81 – 40 – 0 – 0.

Item het sterfhuus van Jan de Backer is schuldich an de wedewe van Steven de Backer voor een schult van Gillis Collen twelck hy den 20 meye 1580 tot synen laste ghenomen heeft – 38 – 0 – 0. – Ontfanghen van mijn zuster de weduwe Bachers door mijn broeder Andries den 10 juny 1581.

Mijn vader Jan de Bacher is schuldich an mijn man Bartholomeus Pelletier voor twee jaeren monkosten voor hem ende Stifken tot 20 pond gl. alle jaere comt den 27 september 1579 comt saligher memorie – 40 -0 -0.

1 Jan De Baccher & Janneken de Rupel

- **1.1 Steven de Baccher**
- **1.2 Johan of Jan de Baccher**
- **1.3 Maycken de Baccher**
- **1.4 Andreas de Baccher**

1.1 Steven De Bacchere ° ? - +1585 & Maria Godduut

- **1.1.1 Jan de Backer & Maria van Gesteren**
- **1.1.2 Hans Maertens & Mayken Backers**
- **1.1.3 Daneel Mostaert & Bertyncken Backers**
- **1.1.4 Steven of Stephanus Backer & Mayken Maertens**
- **1.1.5 Andries De Baccher & Jossynken Tondeurs**

1.2 Jan De Baccher °1543 – 1615

1.3 Maycken de Baccher & Bartholomeus Pelletier

- **1.3.1 Bartholomeus**
- **1.3.2 Sara**
- **1.3.3 Maria**
- **1.3.4 Susanna Pelletier**

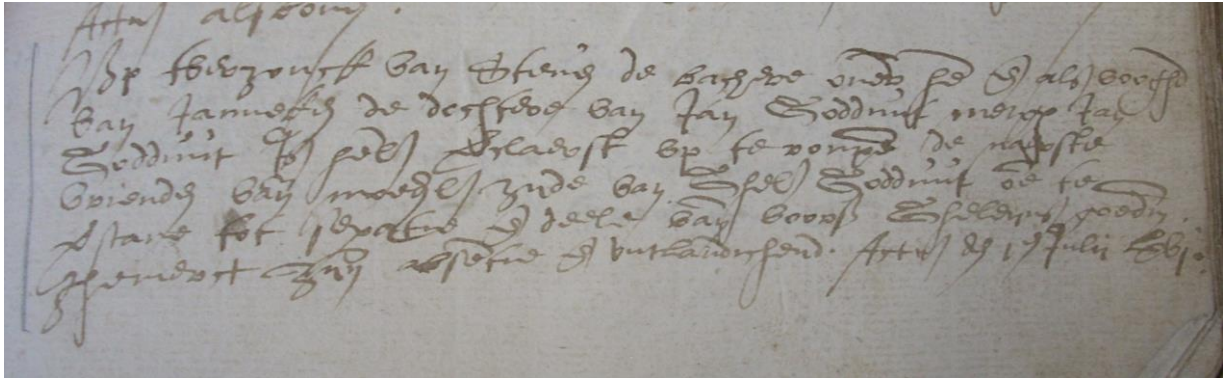
1.4 Andreas Baccherus °22 juli 1546 - +1616 & Catelijne Boeys

- **1.4.1 Hedewich**
- **1.4.2 Samuel**
- **1.4.3 Philips**
- **1.4.4 Anna Dorothea**

& 2 – Magdalena Thijs

- **1.4.5 Elisabeth Hedewig**

1.1 Steven de Baccher (°1541 - + 1585) & Mayken Godduut

17 juli 1566

Het eerste wat we van **Steven de Bachere** vinden is dit besluit:

Up 't verzouck van **Steven de Bachere**, over hem ende als vooghd van Janneken de dochter van **Jan Godduut** metghaders Jan Godduut is ghelycke verclaerst op te porren de naeste vrienden van moederlycke zyde van ghelycke Godduut omme te verstaen tot separatie ende deelinghe vande voorseide **Gheleyns** goedynghe, ghemerct zyn absentie ende **vuytlandigheid** – actum den 17 juli lxxvj.

Hoewel dat er in de akte staat dat Janneken Godduut, de dochter is van Jan, denken we dat onze schrijver een fout gemaakt heeft, aangezien dat men later in de zin spreekt van Gheleyn Godduut die 'absent en vuytlandig' is. We nemen dus aan dat Janneken Godduut de dochter van Gheleyn Godduut is.

Op de 7de oktober 1566 wordt er nog een akte opgemaakt waaruit nogmaals blijkt dat Steven de Bachere, voogd is van het betreffende Janneken Godduut.

Uit deze akten blijkt dat Steven De Backere aangesteld wordt als voogd van Janneken Godduut zodat hij wel dient te behoren tot de verwanten of 'vrienden' van de familie Godduut. Dit is ook zo aangezien hij getrouwd is met Mayken Godduut.

Steven was dus reeds gehuwd in 1566 – en als we veronderstellen dat hij toen toch reeds 25 jaar oud was – dan moet hij geboren zijn rond 1541.

Uit het 'Kasboek' halen we de volgende fragmenten:

10 – Ghezonden den 28 january naer **Antwerpen** eenen pack van 20 bayen over Brugghe **an Steven mijnen broeder** 19 ff lanck 757 elle pris 16 f telle comt – 51 pond 6 schele ...

19 – **Ghezonden an Steven** een pack bayen den 18 meye 5 – 5 – 11

21 – **Betaelt voor Steven** voorseit van dese voorgaende oncosten noch in oncosten by my verleyt tot den 17 in october twelck inde jste – eersten - net rekenynghe vut ghelaeten was, te weten voor bay voerynghe ende ander dyngghen met vermaeckt vande clederen bedraghende de somme van 1 – 5 – 4

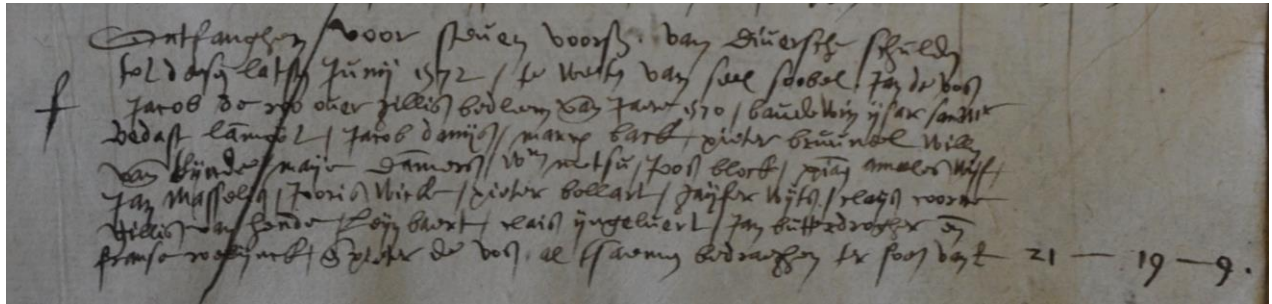
22 – Item ghesonden an **Steven** voorseit binden jaere 1571 tot den 1ste octobris 1571 toe **22 spint meel** tot 44 f spynt ooc vut eerste rekenynghe ghelaeten staen ende nu in deese 2de rekenynghe ghebrocht de somme van 4 – 0 – 8.

Ontfanghen van **Steven Backer** in lijnwaet 6 schele 4 deniers in suucker 5 schele in een duffelsch serge 8 schele 4 deniers 7 s tsaemen – 0 – 19 – 8

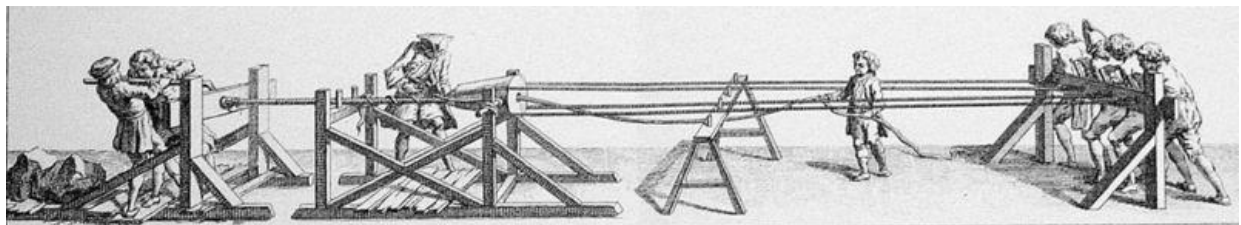
Ontfanghen voor **Steven Backer** van **Jan Welis** voor huusheer vande jaere 1571 ghevallen den 9 in oust lestleden de somme van 7 pond 10 schele daerop hem ghekeert 44 schele voor zyn verschooten ghelde soo blyft net by my ontfanghen – 5 – 5 – 10.

We hebben de indruk dat Steven de Backer zeker vanaf 1571 zich in Antwerpen bevond en daar een stoffenwinkel had. Hij wordt in andere stukken dan ook ‘coopman van laeken ende bayen’ genoemd. Uit de laatste post denken we te mogen opmaken dat hij zijn huis in de Hondstraat aan Jan Welis verhuurde.

Kasboek

Ontfanghen voor Steven voorseid van diversche schulden tot desen latsten **juny 1572** te weten van seel³⁰ soobel³¹ Jan de Vos, Jacob de Roo over Gillis Bedlem vande jaere 1570 – Bauldwyn ijser – Jacob Denys, Marcx Back, Pieter Bruneel, Willem vander Lynde, Maye Dammers, Willem Metsu, Joost Block, Christiaen Melis wijf, Jan Masselis, Jooris Wick, Pieter Bollaert, Gayfer Wyts, Clays Coorne, Gielis Vanhende, Leyn Baert, Clais Yngelvert, Jan Butterdroogher ende Franse Welynck, ende Pieter de Vos , al tsaemen bedraeghende ter somme van 21 – 19 – 9.

Gezien volgens WNT – ‘Seel’ kan gelezen worden als ‘touw’ en ‘Soobel’ of ‘sobel’ als ‘waggelaar, lijkt het mij dat we het geheel kunnen zien als een ‘touw waggelaar’ wat dan weer een typisch machine is om touw te slaan. Het lijkt mij dus dat Steven de Backer in het bezit was van een dergelijk werktuig, waarschijnlijk gecombineerd met een touwbaan ook wel reeperbaan genoemd.

Waarschijnlijk was Steven de Backer ook koorddraaijer van beroep.

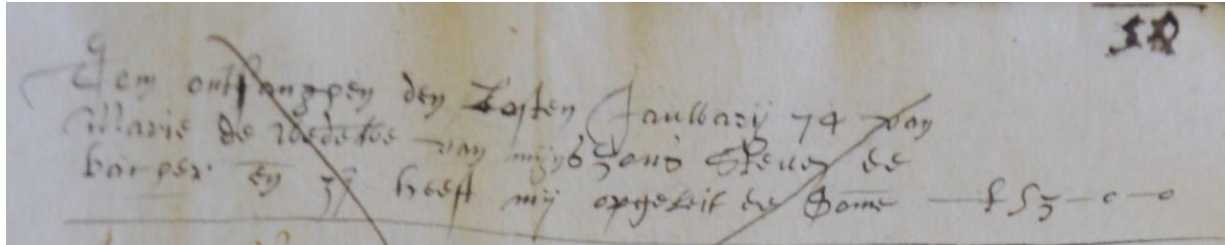
Zijn huwelijk met Mayken Godduut was vruchtbaar. Zoals er vermeld wordt in het ‘Kasboek’, na de dood van Jan de Backer senior, kregen zijn **zeven kinderen** die op de 27ste september 1579 nog in leven waren.

³⁰ Seel – WNT Touw

³¹ Sobel – WNT - Waggelaar, wankelaar ? In het Oudnederlands alleen als toenaam aangetroffen, mogelijk de bijnaam voor een dronkaard, vgl. Debrabandere 2003: 1228-1229.

Uit hetzelfde 'Kasboek' kunnen we opmaken dat Steven alleszins stierf voor de laatste januari 1574, dan wordt Marie Godduut immers 'de weduwe van mijn zoon Steven de Backer' genoemd. Steven is dus maar ongeveer 34 jaar oud geworden.

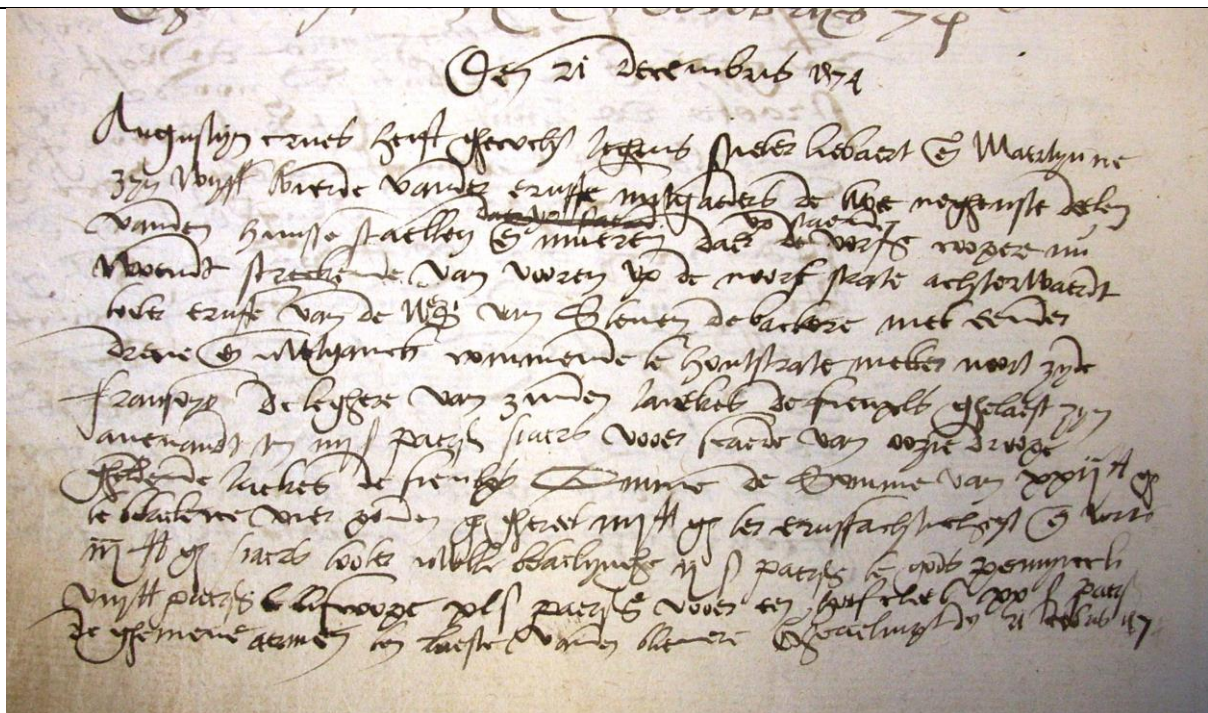
Folio 58

Item ontfanghen den lasten January 74 van **Marie de weduwe van myn zone Steven de Backer** ende zy heeft mij opgeleit de somme – f 53 – 0 – 0.

Ook in een verkoopsakte van de 21ste december 1574, wordt ze de weduwe Steven de Backer genoemd.

21 december 1574 – Halmen – Noordstraat

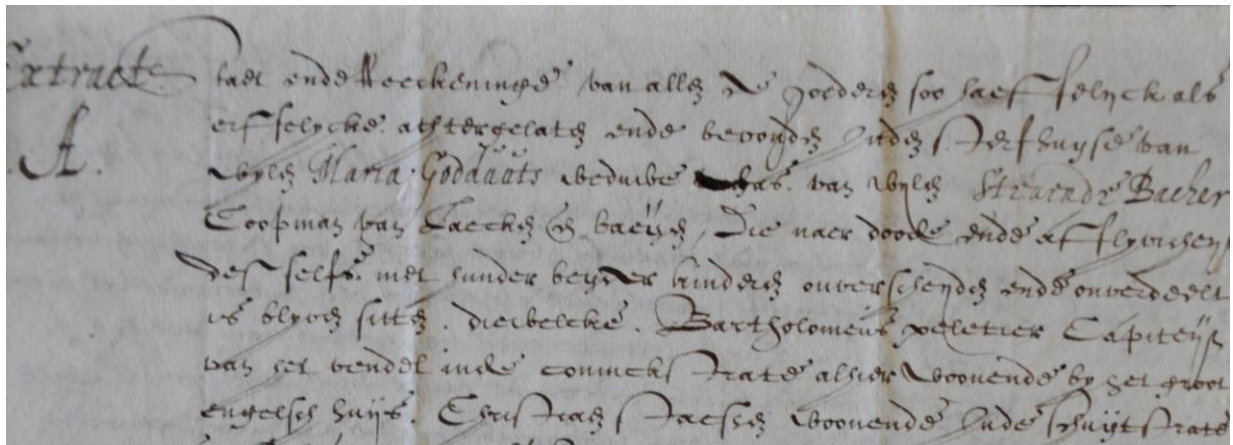

Augustyn Crues heeft gecocht jehens **Pieter Liebaert** ende **Maertynne** zyn wyff tviere van der erffe metgaders de twee neghenste delen vanden huusse, staellen ende mueren daer up staende daer de voorschreven coopere nu woendt, streckende van vooren up de Noortstrate - achterwaert totter erfe vande weedewe van **Steven de Backere** met eender dreve ende vutganck commende te Hontstraete metter noortzyde Fransoys de Leghere – van zuuden Jaeneken de Fieulxs

Ghelast zyn advenant in iijj schele parisis sjaers voor schade van osiedroope gheldende Jaekes de Fieulcx
 Omme de somme van xxij pond grooten te betaelene vier ponden grooten gheret
 Iijj pond grooten ter erfachtigheyt ende vorts iij pond grooten sjaers totter vulle betaelynghe
 Ij schele parisis te godspennynck
 Vij pond parisis te lyfcoope
 Xl schele parisis voor een hoofcleet
 Xx schele parisis de ghemeene aermen ten laeste vande blivere
 Ghealmpt den 21 decembris 1574

*Steven de Backer moet reeds voor 31 januari 1574 gestorven zijn.
 Op de 15de februari 1583 stierf zijn vrouw Maria Godduut in Antwerpen.*

De dood van Maria Godduut, de vrouw van Steven de Backer³²

Extract A.

Staet ende reeckeninghe van allen de goederen soo haestelyck als efffelycke achtergelaten ende bevonden inden sterfhuyse van wylen **Maria Godduuts**, weduwe was van wylen **Steven de Bacher**, coopman van laeken ende bayen, die naer dood ende afflyvicheyt des selfs met hunder beyde kinderen onversheyden ende onverdeelt is blyven sitten - derwelcke **Bartholomeus Peletier**, capiteyn van het vendel, inde **Coninckstrate** alhier woonende by het groot Inghels Huys -

Christiaen Janssen, woonende inde Schuytstrate ende **Balthasar van St. Polen** woonende inde Keyserstrate, allen mombers³³ met rechte gestelt ende ghelevert over **Hans**, out ontrent 23 jaeren – **Bertincken**, out 21 jaeren, **Steven** out 14 jaeren ende **Andries** out 11 jaeren,

wylen des voorseide **Stevens de Backer ende Maria Godduuts** kinderen aen u mijn eerweerde heeren de weesmeesteren deser stat van Antwerpen syn doende en overgevende vande administratie regimente ende verbinde van ontfangh ende vuytgeven der welcke sy momberen over de voorseide kinderen goeden en successien gehat hebben gelyck en alsoo hier naer volcht.

³² Universiteitsbibliotheek Leiden – archief Thys – nummer 660

³³ Momber = voogd

Hier krijgen we de leeftijd van de kinderen te horen en kunnen we dus ook hun geboortejaar bepalen: Hans of Johannes is dus geboren in het jaar 1560 – Bertincken in het jaar 1562, Steven in het jaar 1569 en Andries in het jaar 1572.

Gezien hun geboortejaren mogen we gerust veronderstellen dat alle kinderen nog in Poperinge geboren zijn.

*Van de 7 kinderen van Steven die in 1579 vernoemd worden, zijn er in 1583 er nog 4 minderjarig. **Maria of Mayken Bachers** die later met Hans Maertens gaat trouwen, en die in de verkoopsakte van het jaar 1610 wordt vernoemd, moet dus reeds gehuwd zijn.*

Aangezien er in andere stukken gesteld wordt dat ze in 1565 te Poperinge geboren werd, was ze in 1583 dus 18 jaar oud en moet ze op die leeftijd reeds gehuwd geweest zijn met Jacques Peereboom.

Ende eerst vanden ontfange

Inden eersten alsoo de voorseide Maria Godduuts op den **15de february anno 1583** deser werelt overleden is als doen in haeren sterfhuyse aen gereet gelt in verscheyden gouden ende silveren munten bevonden en daermen alhier ontfanckt maeckt ter somme van – iijm ijc xc gl. xvij ½ - 3490 pond 17,5 schele.

Item soo syn de ruerende haestelycke goederen byder voorseide wylen Maria Godduuts achtergelaeten ende in haeren sterffhuyse bevonden by vuytroepinghe van Adriaen van Baelen, geswooren ou cleerscooper deser stadt van Antwerpen den meestbiedenden vercocht, naemelyck op **den sesden juny 1583** ende daervan int geheel gemaect syn volgende aen vercoop boeck daervan synde hier aen ghehecht de somme van – 113 gl. 2 schele

Dit syn de schatschulden diemen desen sterfhuyse schuldich is.

Eerstelyck d'erfgenaemen offte het sterffhuys van wylen Jan de Bacher der voorseide kinderen grootvader was de somme van achtendertich ponden vlaemch vuyt saecken van seeckeren verbant ofte verleytbrief spreekende op Gillis Colen, woonende tot Poperingen in syn huys, procederende van coope van laeken en baeyen by hem van wylen Steven de Bacher ende der voorseide wylen Maria Godduuts zyn huysvrauwe ofte weduwe gecocht verleden opden xv meye anno xvc achtenseventich, daervan de dagen ende payementen al verstrecken syn, welke schult de voorseide Jan deBacher ende syne erffgenaemen aen hen genomen en desen sterffhuyse belooft hebben goet te doen. – Mate alsoo dit sterffhuys ende oock mede de voorschreven kinderen ende weesen vut sterffhuys van de voorseide wylen Jan de Bacher voor een derde clueter gericht ende erfgenaemen syn ende oversulcx de lasten van dien moeten dragen, soo wort hier alleenelyck gestelt en vuytgetrocken de 2/3 deelen vande voorschrevene schult ende is gereduceert tot guldens comt – 152 – 0 – 0.

Extract B

Hiernaer volgt voorts vervolgende d'uytgeven ende lasten vande voorschreven sterffhuys tegens den voorschreven ontfanck.

Item soo comt noch Bartholomeus Peletier aen kinderen behout – oom ende mede momber in desen tot behoefte van syner huysvrouwen en **Dr. Andries Debacker**, insgelyck der voorschreven kinderen oom, tsaemen voor de 2/3 in ende van alsulcke t'negentich carolus guldens eens als der voorschreven kinderen moeder wylen aen wylen Jan de Backere der kinderen grootvader by slote van afrekeninghe schuldich was in wiens goederen de selve kinderen mede voor een derde cluster erffgenaemen syn de somme van gl. 60.

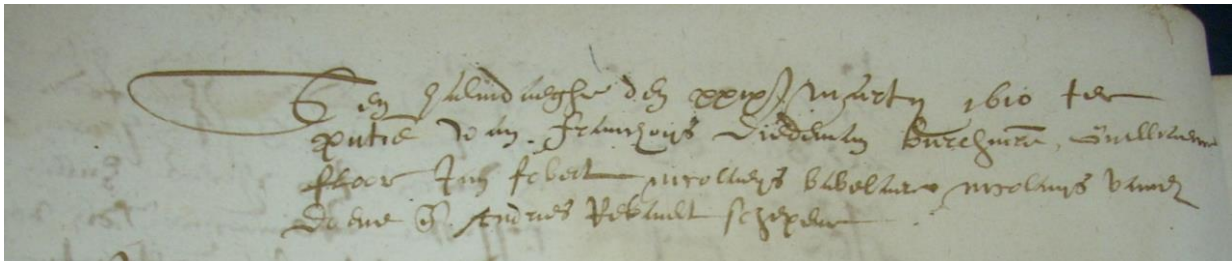
Extract C

Staet ende reeckeninge van allen de goederen, soo haestelyck als ervelyck achtergelaten ende bevonden inden sterfhuysse van wylen Jan de Backer, achtergelaeten wevenaer van wylen Janneken Rupels,
die nae dood en aflyvicheyt der selver int volle besit van hunder beyder goeden tot synen sterfdach toe is blyven sitten, den welcken Bartholomeus Peletier, capiteyn van het vendel – in de Conincsstrate alhier woonende – by het Engels Huys – Balthasar van Sint Polen woonende in de Keyserstrate, alle mombers metten rechten gestelt en geleverd over Hans, out dryentwintich jaeren, Bertincken, out 21 jaeren ende Steven de Backer, out 14 jaeren ende Andries, out 11 jaeren, alle kinderen van wylen Steven de Bacher ende Maria Godduuts – wesende mette voordere erffgenaemen wylen huusvaders voor een derde cluster erfgenaem inder voorschreven wylen Jan de Backer huus, grootvaders goederen – voor mijn eerweerde heeren de weesenmeeseren deser stadt van Antwerpen doende ende overgevende vander administratien regimenten ende verbindsen van ontfanck ende vuytgeven die sy over der voroschreven kinderen grootvaderlycke goeden ende successien gehadt hebben gelyck ende alsoo hier naer volgt ende die sy metten voorschreven Bartholomeus Peletier vuyten naeme van syn huysvrouwe ende Dr. Andries de Backer elck voor een derde part gemeen en onverdeelt syn hebbende.

Gesien de wel heel troebele situatie in het land en het beleg van Antwerpen door Farnese dat op dat moment bezig was, kan er van verdeling van de goederen van het overleden koppel onder de kinderen geen sprake zijn.

*Het duurt tot **29 maart 1610**, 27 jaar later alvorens de eigendom van het koppel Steven en zijn vrouw Maria Godduut te Poperinge verkocht wordt. Het is een tamelijk lange lijst.*

Verkoop van de eigendommen van Steven de Backer en zijn vrouw Maria Godduut.³⁴

We krijgen in maart 1610 de verschillende verkopen te horen. Deze beginnen echter met de verkoop van een huis op het Vroonhof waarbij doctor Stefanus de Backer, de zoon van Steven betrokken is, maar tevens een zekere Joos Denys, waarvan we de juiste relatie met Stefanus niet konden nagaan.

29 maart 1610 – Huis op het Vroonhof aan de Hondsracht – Halmen

Ten halmdaeghe den xxix – 29 - marty 1610 ter presentie van **Franchois Diedeman, burchmeester, Guillaume Floor, Jan Fobert, Nicolaeys Babelaere, Nicolays vander Doene ende Andries Rebault**, schepenen

Jan Fobert heift ghecocht

³⁴ Halmen – SAP 367

jeghens **Joos Denys** zo over hem zelven, als oock machtich by procuratie over **Agata** zyne huusvrouw, de zelve haeren man totter naervolghende vercoopynghe behoirelick gheautoriseert - blyckende by procuratie speciaal ende irrevocable ghepasseert voor burchmeesters ende raedt der stede van **Amsterdam** date vanden vyfsten maerty 1610 De zeghel van zaeken daer op ghedruckt in groenen wasse ende onderteekent **de Haene**

Item noch jeghens de zelve Denys als procureur ende machtich over **doctor Stefanus Backer** inde qualiteyt als voocht vande twee naeghelaten kynderen van **Bertyne Denys** – den welcken **Stefanus de Backer** heift de voorschreven Joos ghesubstitueert met advys ende aggreatie vande heren vander weserye der voorseide stede als oppervoochden vande voorseide kynderen, blyckende by letteren van procuratie ghepasseert, als vooren in date vanden vyfsten february xvjc thiene - den zeghel van zaeken daerop ghedruckt ende onderteekent G. Henricx

Een erfve ligghende binnen tport op **tVroonhoff** achter derfve vanden cooper daer zyn kueken op staet - vande groote houdt hem dies den cooper te vreden, - commende van oosten jeghens derfve vanden cooper – van zuuden Jan Jacobssone ende de Honsgracht – van westen de hoirs ende aeldynghen van Jan Godduut ende Guillaume Denys, van noorden Gillis van St. Pool, zuver goet ende onbelast – dies es gheconditionneert dat de erfve daer neffens ligghende toebehoorende aende voorseide Joos Denys, moet hebben eene vrye lydynghe achter de kueken van den cooper omme tot de Honsgracht te gheraeken – ter eeuwicheyt ende dit al omme ij schele parisis te godtspennynck ende van principaelen coope voor de somme van zeven ponden grooten vlamsch – zuver ende ghereet ghelt metten halme Aldus ghehalmt over erfve dach ende date voorschreven.

Folio 70

Ghepasseert met conditie dat den cooper zal furnieren ande thresorier trecht van issuwe. **Lauwers Vermoote** heift ghecocht jeghens **Vester de Lienere** in huwelyck hebbende de dochter van **Mahieu Maerten**, hebbende den voorgaende Mahieu met **Eecken Henderyc**, zyne huusvrouw de zelve Vester hemlyeden schoonzone, totter overerfvinghe ende vercoopinghe gheautoriseert, blyckende by letteren van auctorisatie ghepasseert voor openbaer notaris der steede van **Leyden** in Hollant Ter presentie van ghetuyghen op den vierden septembris 1609 ende onderteekent **Pieter Gheens** notaris, - den welcken Gheens tot notarisschap was gheadmitteert by schoudt, burchmeesters, schepenen ende regierders des voorseide steede van **Leyden** – blyckende by letteren van rectificatie in daeten vanden vyfsten septembris 1609 – den zeghel van zaeken der voorseide steede daer op ghedruckt ende onderteekent van Zwaerburch. Te weten een achtste deel in zeven vierendeel lants ligghende opde **Nieustraete**, buuten ballien, ghemeene metten cooper ende meer andere – ghelast zyn advenant in heerlicke rente als van ouden tyden Streckende de gheheele partye vande voornoemde straete achterwaert totter erfve van meester Thomas van Rye - van noorden **tMerriestraetken** – van zuuden tlant vande kercke van Onse Vrouwen ende dit omme ij schele te godtspennynck – te lyfcoope iij pond parisis ende

tpincipael voor de somme van twaelf ponden grooten vlamsch tvoorschreven achtste te betaelen zuuver ende ghereet ghelt metten halme
Aldus ghehalmpt over erfve - dach ende daete voorschreven.

Andries Rebault heift ghecocht jehens **Jan de Backer filius Stevens**, zo in zynen priveen naeme als machtich by procuratie over **Maycken van Gesteren**, zijne wettelicke huusvrauwe, blyckende by letteren van procuratie ghepasseert voor burchmeesters, schepenen ende raedt der stadt **Zwol** in date vanden **xix february 1610** den secrete zeghel daer op ghedruckt ende onderteekent Thimanus Vriese.

Item jehens den zelven Backer als procureur over **Hans Maertens ende Maycken Backers**, zyne huusvrauwe ende over **Daneel Mostaert ende Bertyncken Backers**, zyne huusvrauwe metghaeders over doctor **Stefanus Backer ende Mayken Maertens**, zyne huusvrauwe Toedien over **Andries de Backer ende Jossyncken Tondeurs** zyne huusvrauwe – Al erfgenamen van **Steven de Backere ene Maycken Godduut** zyn wyf alle welck constituenten hebben de voorseide Jan, hemlyeden zwagher totter naervolghende zaek, behoirelick gheautoriseert blyckende by procaratie ghepasseert voor burchmeesters ende raeden der steede van Amsterdam – **date van vj marty 1610** – den zeghel van zaeken der voorseide stede daerup ghedruckt in groenen wasse
Ende onderteekent **J. Vanbysen**

Eerst twee ghemeten ende een vierendeel elstlandt inden **Pezelhouck** streckende metten noorthende opde **Coppernolstraete** – van oosten dheer Loys Makeblyde ende andere – tzuuthende de aeldynghen van dheer Pieter Verstegghele – de westzyde de aeldinghen van Gregorus Gloribus – belast met vij schele parisis tsjaers ten proffytte ande kerke van St. Jans
Item noch zeven vierendeel elstlant inden **Hamhouck** – d'oostzyde Jan de Waele, de noortzyde int twaterloop

Item noch een ghemet elstlandt, erfve ende catheyl inden **Oosthouck** – ligghende ghemeene in een meerder parseel ghenaempt het Doorne-elst met **Jan Godduut**.

Item een lyne ende xx roeden elst – d'ervve ende catheyl – inden zelven houck metten noort ende d'oostzyde ant tsaeylant van Malen vander Slype – nu Jan van Fegghele.

Item xv roeden elstlandt – erfve ende catheyl inden voorseide houck – ghemeene met Jan Godduut aeldynghen in een meerder partye van twee lynen daer de groote Doorne op staet.

Item noch twee lynen ende vier roeden elstlant – erfve ende catheyl inden voorseide houck byder steede daer **Simphoriaen de Pudt** te wonen plach – dar naer **Michiel Longuespee** ter cause van zyne huysvrauwe – de zuytzyde het elst van Onse Vrouwe kerck.

Item noch vyf lynen elstlant inden zelven houck ghenaempt de **Biedinghe** – van noorden tlant van Malen vander Slype

Noch twee ghemeten ende xvj roeden elstlant inden **Haghebaerthouck** – van noorden Loys Makeblyde – van zuuden Laurentia Denys ende van westen Jan Cabilliau -

Alle welcke partyen zyn ghegheven omme de somme van acht ponden grooten tghemet – tende mate thende ghelde – bloot lant metsgaders dat den coopere tverwas van de tallie anden vercooper tot halfmaert 1610 betaelt heyft als de zelve in pacht hebbende den tydt van xvj jaeren voor drye pont parisis tsjaers elck ghemet dannoff teerste jaer ghevalen es te baefmesse xvjc viere – te betaelen de principaele somme deen helft ghereet metten halme ende dander helft te baefmesse eerst commende – vorts ij schele parisis te godts penninck ende item iij pond parisis voor de kerk van Ste. Bertens – xij pond te lyfcoope al tscoopers laste
Zo oock doncosten van erven ende onterfven

Aldus ghehalmpt over erfve dach end daerte voorschreven.

Den zelven Rebault heift noch ghecocht jeghens den voorschreven Jan de Backer zo in zyn priveen naeme als hebbende procuratie over zyn broeders ende zusters, **twee verbrande erfven** an een ligghende

Danooff deene compt metten noorthende opde **Noortstraete**, d'oostzyde Matheus de Fieus daer Willem Dalaerts hier voortyden op te wonen plach ende het ander daer Charlot Savaege vormaels plach te wonen inde **Honstraete**, in pachte gehouden by Willem van Beveren tot vij pond parisis tsjaers ghelast in sheeren rente als van oude tyden –

ende es ghegheven omme v schele parisis den aermen, iij pond parisis te lyfcoope – eenen dobbel ducaet voor de huusvrauwe vande vercooper ende voor tprincipael de somme van hondert guldens – de voorseide partiekens te betaelen deen helft ghereet ende dander helft te baefmesse eerstcommende

Aldus ghehalmpt dach ende daete voorschreven.

Den zelven Rebault heift ghecocht jeghens den zelven Jan de Backer zo over hem, vervanghende zyne broeders ende zusters vut crachte van de voorschreven procuratie, een ghemet zaeylants ligghende inden **Haghebaerthouck** van zuuden ende noorden Maerten Denys, twestzyde de aeldynghen van mijn heere vande Clytte, ghelast in een rente int thofmanschip van Maerten Pladys zynde de selve rente tscoopers laste

Item noch vyf ghemeten ende xxv roeden zaeylants inden **Eeckhouck** streckende van westen op **tKoestratken** met een elsthaeghe daer op staende ligghende in drye sticken neffens anderen – zuuver ende onbelast – ende zyn noch een jaer in pachte – vallende te baefmesse 1610 -

Voor xlv pond parisis den hoop, ende es ghegheven omme iij pond parisis tot reparatie vande kercke van Ste. Bertens

Item voor den disch inde zelve kerk xxv schele metghaderen viij pond parisis te lyfcoope toedien xvij pond parisis voor tsvercoopers huusvrauwe ende van principaelen coope voor de somme van iijxx xv pond xiiij schellinghen ende vier pennynghen grooten vlamsch tvoorschreven te betaelen als vooren – den helft ghereet ende dander helft te baefmesse eerstcommende – zuuver ghelt boven de heerlicke rente ende de oncosten vander onterfvinghe Aldus ghehalmpt over erfve - dach ende daete voorschreven.

Eloy Moreels heift ghecocht jeghens den zelven Jan de Backere als meestbiedende ende last verhooghende - vut crachte vande voorschreven procuratie een ghemet preter xx roeden zaeylant ligghende inde **Lyssenthouck** – streckende oost ende west – de zuutzyde joncker Jan van Doorne, causa uxoris – twesthende Mahieu Vrambout – de noortzyde Willem de Snepere ende toosthende Jan de Roode filius Willems – zuuver goetd ende onbelast in pachte ghehouden by Jacques Questroy – noch drye zo vier jaeren te vj pond s schele de partye Ende es ghegheven omme de somme van thien ponden achthien schellynghen ende vier pennynghen grooten vlamsch te betaelen deen helft ghereet ende dander helft te baefmesse Vorts vj schele parisis voor den disch van Ste. Bertens

Item xxx schele parisis te lyfcoope

Ende voorts de oncosten van erfven ende onterfven al ten laste vanden blyver

Aldus ghehalmpt over erfve op den xxix marty 1610 voorschreven.

Nicolays Babelaere heift ghecocht jeghens den zelven **Jan De Backer** voor hem als inde voorseide qualiteyt ter hauste eene erfve groot thien roeden ligghende op **tVliender ofte Leermaekersstraetken** met de oostzyde tzelve straetken – daer de schuere ofte keete vanden

vercooper op staet – streckende met eenen ghevel langhs thommelhof van Jacob Verslype tot eenen pit - van zuuden d'aeldynghen van Christien Robert – vorts xx schele parisis den disch van Ste. Bertens

Item xx schele parisis te lyfcoope ende de oncosten van erven ende onterfven al tscoopers laste ende vorts voor tprincipael voor de somme van xvj pond parisis de voorseide thien roeden – belast met heerlick rente zyn advenant in thofmanschp van wijlen Cornelis Gondoot – dachterstellen te zuuven by den cooper te betaelen deen helft van tprincipael ghereet end dander helft te baefmesse eerstcommende
Ghehalmpt over erfve – dach ende daete voorschreven.

Jan van Goesteene heift ghecocht als meestbiedende by verhooghinghe jehens Jan de Backer zo over hem zelven als machtich over zyn broeders ende zusters – een huus, erfve ende catheylen staende inde **Potterstraete** tusschen derfve van Janeken Godduut ende van achter tot Clays Beeke erfve voor acht ponden vijf schellinghen grooten vlamsch te betaelen deen helft ghereet ene dander helft te baefmesse – zuuwer ghelt boven eenen rente van xij pond parisis tsjaers met de verachterheyt van thien jaeren ten proffytte vande wedewe Jan de Honghere, welcke rente metten achterstellen wort tscoopers laste – zo oock de heerlijke rente daer op gheffecteert

Aldus ghehalmpt dach ende daete voorschreven Folio 72

Den zelven Goesteene heeft noch ghecocht jehens den zelven Backer ter zelve verhooghinghe **een lyne hommelhof opde Couttere** metten zuuthende opden wech – van oosten Jan de Pape - van oosten Claeys Borry – van noorden de schipvaert – ghelast zyn advenant in coutterrente anden heere – vorts zuuwer goet – dit partieken es verhuert an Maillaert de Wyntere zeven jaeren voor xvj pond parisis sjaers teerste vallenede te baefmesse 1610 ende is ghegheven omme xx schele parisis voor den disch van Ste. Bertens

Item iij pond parisis te lyfcoope ende de oncosten van erven ende onterfven al ten laste vanden blyere ende vorts voor tprincipael voor de somme van ztshien ponden grooten te betaelen deen helft ghereet ende dander helft te baefmesse eerstcommende

Aldus ghehalmpt dach ende daete voorschreven.

Jaques Wydoot heift ghecocht jehens **Jacques, Jan ende Guillaume Godduut** al comparerende in persone ende vorts jehens de voorseide Jacques als machtich by procuratie over **Andries Godduut** sijne broeder den welcken Andries den voorseide Jaques tot vercoopynghe van alle zyn goeden herrewaerts gheleeghen heift gheautoriseert blyckende by de zelve auctorisatie ghepasseert voor burchmeesters ende schepenen, raeden der stede van **Dordrecht**, daete vanden xxv february xvjc thiene – den zeghel van zaeken der op ghedruckt in groenen wasse ende onterteekent siere – *niet ingevuld* – hier ghezien ende ten passeren van deesen gheleesen

Een hommelhof ligghende opde **Coutter** – groot xxvj roeden in pachte ghehouden by Kaerle Rabbaert – ghelast met coutterrente anden heere deser steede

Vorts zuver goet ende es ghegheven over vier pont parisis te lyfcoope

Item iij pond parisis voor de kerk van Ste. Bertens – den disch aldaer xx schele –

den rouper ende schriver elck x schele parisis –

al tscoopers laste ende van principalen coope de somme

Lxij pond parisis te betaelen ghereet ghelt metten halme

Aldus ghepasseert opde xxix marty xvjc ende thiene.

Franchois Hancx heift ghecocht jeghens de zelve in ghelycke verhooghinghe ende als meestbiedende een partye hommelhof opde zelve **Coutter ghenaeempt tGroot Heerken** in pacht ghehouden by Joos van Cayseele –
groot xxvij roeden ghelast met Coutterrente als van ouden tyden den heere –
vorts zuuwer goet ende dit al omme xx schele parisis de kerk van Ste. Bertens,
ghelycke xx schele den disch aldaer –
te lyfcoope xij schele parisis –
den aermen in Ste. Jans kerk xx schele al en laste vanden blyvere ende van principaelen coope
de somme van lvij pond parisis te baelen zuuwer ende ghereet ghelt
Aldus ghehalmpt over erfve op den xxix marty voorschreven.

29 maart 1610 – Hommelhoveken op de hoek vande Crombekestraat – Halmen
--

Jan vande Goesteene heift ghecocht jeghens
jeghens de zelve vervanghende Andries, hemlyeder broeder
inde zelve verhooghinghe
een hommelhoveken ligghende ten houck vande **Crombekestraat**
van oosten de zelve straete, van westen **Steven de Backer**,
tzuythende opde Potterstraat,
belast met xvj schele parisis tsjaers den heer –
groot tzelve hommelhoveken xl roeden
ende dit omme de somme van xl schel parisis te lyfcoope –
de voorseide kerck ende disch van Ste. Bertens elck xx schele parisis –
ende van principaelen coope een hondert ende twee pont parisis
al ten laste vanden blyver te betalen
zuuwer ene ghereet ghelt metten halme
Aldus ghepasseert dach ende daete voorschreven

Jacques vander Schoote heift ghecocht by ghelycke verhooghinghe
jeghens de zelve een hofstede opde **Coutter** ghebruuckt by Jacques Wydoot –
groot lxij roeden – de westzyde tkyndt van Lauwereyns de Brune –
tnoorthende **tsheeren dreve** –
ghelast met Coutterrente ten proffytte vanden heere deser stede –
vorts zuuwer goet ende es ghegheven omme x schele parisis te lyfcoope –
de kerke van Ste Bertens ende den sich elck xx schele ende van principaelen coope,
voor vichthien ponden ende thien schellynghen grooten te betaelen zuuwer ende ghereet ghelt
als vooren
Aldus ghehalmpt dch end daete voorschreven.

Jan Folcke doude heift ghecocht inde zelve verhooghinghe jeghens de zelve vier lynnen ende
xvij roeden lants ligghende inden **Haghebaerthouck** -
de noortzyde joncker Gheleyn Bulteel – de zuutzyde Willem de Snepere ghelast met zyn
advenant in thofmanschip ghenaeempt den **Corenmeersch** ten profytte vanden heere dannoff
collecteur es Maerten Pladys welcke partyen ghebruuckt by Christiaen Markey
die ter cause van dien over tghebruuck vanden voorleden jaere schuldich es xxij pond parisis
die ten proffytte zyn vanden cooper ende mach den cooper terstont handt daer anne slaen ende
es de zelve partye ghegheven omme xx schele parisis voor de kercke van Ste. Bertens ende
ghelycke xx schele parisis voor den aermen inden disch

Item iij pond te lyfcoope ende van principaelen cooper de somme van eenentwyntich ponden ende thien schellynghen grooten te betaelen ghereet metten halme
Aldus ghepasseert dach ende daete voorschreven.

Guillaume de Vos heift ghecocht jeghens de zelve Jaecques, Jan, Guillaume ende Andries Godduut **eene erfve ligghende op tVroonhof** onder de catheylen vanden cooper - van oosten op de straete - van zuuden Pieter Palynck – van westen de vercoopers – van noorden de Vlamyngstraete – streck ghevende jeghens de schuere van Jan Fobert tot jeghens derfve vanden disch ende vorts jeghens derfve vanden cooper – belast met twaelf pont parisis tsjaers den pennynck xvj – ten proffytte vanden disch van Ste. Bertens – dachterstellen te zuuveren byde vercoopers tot daete deser

Item noch met xx schele parisis tsjaers tghasthuus deser steede

Vorts zuuwer goetd ende dit es ghegheven omme de somme van dertich ponden grooten zuuwer ghelt boven tcapitael vande voorschreven renten ende de cooper es ghehouden te lossen mitz datter ander hypotheek daer inne verbonden es ofte ten minsten ander bezedt dannof vuttlasten – te betaelen ghereet ghelt metten halme.

Vorts xij pond te lyfcoope

Xx schele parisis te godtspennynck – iij pond parisis voor de kercke van Ste. Bertens ende ghelycke iij pond parisis voor den disch aldaer

Alt tscoopers laste

Aldus ghehalmpt over erfve dach ende daete voorschreven.

Begin 1610 bij de verdeling van de erfenis van het gezin Steven de Backere en zijn vrouw, zijn er nog 5 kinderen in leven.

1.1 **Steven De Bacchere** ° ? - +1585 & **Maria Godduut** + 15 februari 1583

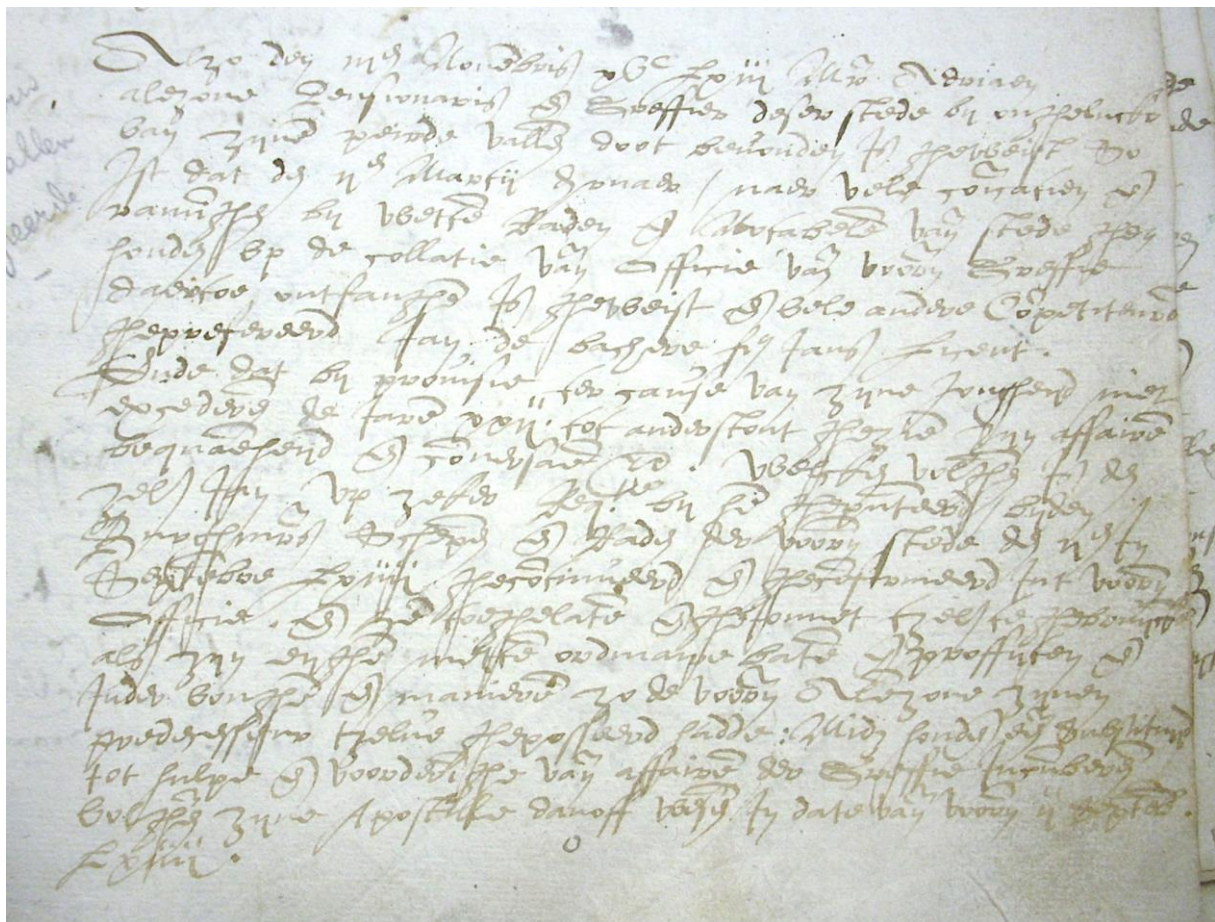
- **1.1.1 Jan de Backer** °1560 & **Maria van Gesteren**
- **1.1.2 Daneel Mostaert & Bertyncken Backers** °1562
- **1.1.3 Hans Maertens & Mayken Backers** °1565
- **1.1.4 Steven of Stephanus Backer** °1569 & **Mayken Maertens**
- **1.1.5 Andries De Baccher** °1572 & **Jossynken Tondeurs**

1.2 Jan de Backer junior °1543 - +1574

We horen het eerst van Jan de Backer junior wanneer hij in 1558 ingeschreven wordt in de Leuvense universiteit.³⁵ Aangezien hij in 1564 nog geen 22 jaar oud was, was hij slechts 15 jaar oud toen hij aan deze universiteit kwam.

Op de tweede maart 1564 krijgen we voor Jan de Backer junior een belangrijke benoeming te horen. We lezen in het register van de resoluties het volgende:

2 maart 1564 - Jan de Bachere jr. wordt griffier – SAP 467 - Resoluties A – folio 104

Alzo den iijde in novembris xvc lxiij – 3 november 1563 - **meester Adrian Alezone**, pensionnaris ende greffier deser stede by ongheluck van zijnen peirde vallende doot bevonden is gheweist,
zo ist dat den iijde marty daernaer –
naer vele conversatien ende raminghen by wette, raden ende notabelen vande stede ghehouden op de collatie van de officie van de voornoemde greffie,
daertoe ontfanghen is gheweist ende vele andere competitenten gheprefereerd **Jan de Bachere filius Jans** licent.

³⁵ Kristof Papin – Medische kennis te Poperinge in de 16de eeuw – Andreas de Backer alias Bacherus, lijfarts van de hertogen van Brunswijk. – Westhoek jrg. 2010 nr. 2

Ende dat by provisie **ter cause van zijne jongheyd** met excederen de jare xxij – 22 jaar - tot anderstont ghezien zyn affairen, bequaemheyd ende conversatie - de welcken volghende is de zelve jaer up zeker requeste by hem ghepresenteert byden burghmeesters, schepenen ende raden der voorseide stede den ijde in septembre lxiiiij – 2 september 1564 - ghecontinueerd ende ghecoustumeerd int voornoemde officie ende hem toeghelaten ende ghesommeert tzelve te ghebruycken als zyn eyghen metghaders ordonancie, baten ende proffytten ende inder voughe ende manieren zo de voornoemde Alezone zijnen predecessive tzelve gheposseerd hadde. Mids fondering ende substitutie tot hulpe ende voordelinghe vande affairen des questie incumberende. Volghende zijne apostille danoff wezende in date van de voornoemde ijde september lxviij

De functie van griffier van de stad – te vergelijken met de huidige stadssecretaris - was alleszins de hoogste ambtelijke functie die er te Poperinge te begeven was en zeker is ook dat de griffier steeds een belangrijke morele invloed had op het stedelijk gebeuren. Het is dan ook opvallend dat een jonge gast – nog geen 22 jaar oud – deze functie krijgt. We nemen aan dat hij in 1564 21 jaar oud was en dus geboren in het jaar 1543. Jan De Backer heeft zijn rechtenstudies te Leuven gedaan. Hij staat daar ingeschreven in het jaar 1558. Het is in die functie dat Jan jr. het grote graantekort in het 1565 meemaakt.

Het graantekort in 1565

Pauwels Heindricx schrijft in zijn ‘Jaarboeken van Veurne’ het volgende over het jaar 1565: ... Alsoo datter groote dierste in de granen ende andere eetelicke waren overal in het lant begonde te wesen, ende daer men voor geldt bynae hier geen graen en vont te coopen,

En dat zal de reden geweest zijn dat men op de 17de september 1565 besloot om zelf graan te Amsterdam aan te kopen. In de register van de resolutien vonden we dit besluit:

Gheraemt by wetten ende raden dat men met alderneersticheyt ghecommiteerde zenden zal naer Amsterdam omme aldaer of elders, daer zy bequamlicx ende gerieflicx bevinden zullen, te coopen ende te lichten x zoo xii yckynghen coornes ten besten pryzen dat doenlyk werd. Nemende in de voorschreven quantiteyt 't derde rugghe ende d'andere twee deelen terwe oft andersyns min ofte meer, zoo zy bevinden zullen aldaer nuttichst ende bequaelick te zyne, ende datte omme binnen desen stede te venten ende ut te meten voor eenen redelicken prys, ten secourse ende onderhoud van den ghemeente. Consenteren daer toe gheexpedieert te werden behoorelycke letteren van obligatien ende prebende onder den zeghel van zaken der voornoemde stede totten somme van 1200 ponden grooten, omme vut crachte van dyen ende metten ghelde dat men daer toe zal connen beschiken, te lichten coorne ende omme 't zelve voiage te doene hebben ghedeputeerd ende last ghegheven **den pensionaris** – dus Jan De Backer - ende **Jan Daten**, hemlieden lastende al te doene naer 't bevind van den zake, theurlieden discretie belovende heurlieder gebesoigneerde te aggreeren ende hemlieden van dien te indempneren. Actum den 17de september lxxv

Ook Pladijs haalt in zijn kroniek van Elverdinghe de dure prijzen voor het koren aan:

1565 – Tot Yper in October, gold het koorn of terwe, om 17 pond parisis een schelle de rasiere, de boonen 7 pond parisis, alle granen waren dan seer diere. De arme lieden hadden zeer grooten nood om te geraken aen hun brood.

In december gold het koorn tot Yper 28 pond parisis de rasiere, de boonen 8 pond parisis, men hoorde kleine gemeenten bitter klagen, sy seyden, hoe zullen wy dezen winter doorwagen? Want de neiringe verminderde en de dierste vermeerderde.

Men dede visite op het land, om te sien hoe veel dat men hadde opgedaen en ook hoeveel dat den huysman moeste hebben voor syn slete, en dat meer gevonden was, dede men verkoopen tot een gemeen welvaeren.

Men dede ook den rycken geld opbrengen om den armen te helpen en men dede, by gebode en by Konings plaacete, verbieden datter geen arme lieden en souden om Gods wille gaen, buyten syn stad of zyne prochie, maer wat men dede of niet, men konde dat niet beletten.

Op de 20ste oktober kon men dan rantsoenen graan gaan verkopen:

Gheordonneert by bailliu, burghmeesters ende schepenen deser stede

dat men voortan gheen billietten vuyt gheven en zal ter beschickinghe ende vercoope van graen ofte coorne deser stede dan sdcendags, sdonderdaeghs ende saterdaeghs.

Interdicerende een yeghelycken op andere daeghen van de week de ghecommitteerde uuter naeme van de stede te travailleren om eenighe billette te hebben ende lichtene dan op de zelve daghe,

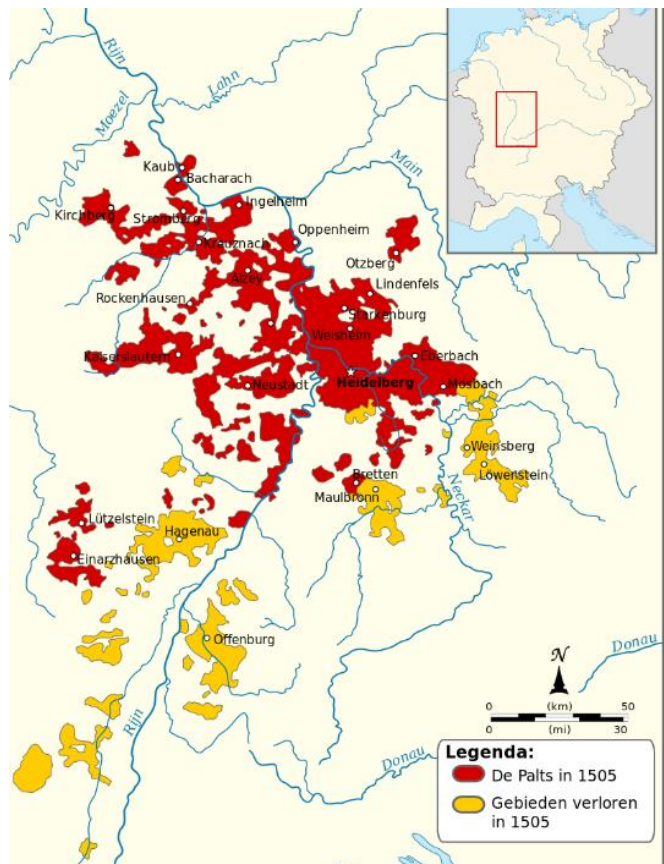
metsgaeders hemlieden te veronghelycken met woorde ofte wercke, op arbitraire correctie

Actum den 20 octobre 1565

16 december 1565 - Toelating rogge te lichten in de landen van de Palsgrave – SAP 467

Het graantekort blijft aanhouden en dus moet het magistraat van Poperinge iets doen. Ze vinden de oplossing bij de

*protestants gezinde hertog Frederik III, in de Palts, de plaats waar op dat ogenblik **Pieter Daten** verblijft. De contacten tussen Poperinge en Daten bestonden dus en waren intens genoeg om aldaar rogge aan te kopen.*

Burghemeesters ende schepenen der stede van Poperinghe
over hemlieden ende vervanghende raeden ende tgemeente der zelve stede,
ghehoord hebbende de liberaele antwoorde van myn heere **hertoch Frederic**, palsgrave,
consenterende hemlieden over tvoorseyde ghemeente secours ende onderstand te doene
te moghen lichten vut zyn lande de nombre van 500 malters rogghe,
ten zekeren ghestelden pryze,
hebben tzaemen gheadviseert ende ghecommitteert meester **Jan de Backere**,
pensionaris der zelve stede omme de betaelynghe van dyen te doene int voornoemde landt,
totter quantyteyt van voor 400 ponden grooten.
Concerneerende daertoe den zeghele deser stede omme uyt crachte van dyen den incoop ende
obligatie te doene naer tbevindt van der zaecke ende tzynder discretie.
Belovende zyn ghebesoigneerde te agreeren ende hem te indempneren van alle costen,
schaden ende verantwoorden dat daeraff zoude moghen commen,
metsgaders hem te salariseeren zoo't behooren
zal ende naer advenante van verren ende dangereusen voyage.
Actum den 16 in december 1565

De keurpalts had **Heidelberg** als centrum en net hier ontstond onder invloed van Frederik de Vrome een Calvinistische universiteit.

Het feit dat het net Jan de Backer is die als griffier en pensionaris van de stad, de reis onderneemt en die blijkbaar ook het contact heeft onderhouden tussen de stad, Pieter Daten en de paltsgraaf, getuigt van zijn 'protestantse' sympathieën.

21 december 1566 – Een prediker van de vasten en Pieter Daten - SAP 467 - – Resoluties A -
--

Nadat de beeldenstorm op de 14de augustus door Poperinge geraasd was, werden onderhandelingen tussen de Protestanten en het magistrat gestart. Daarbij was Jan de Backer als pensionaris betrokken.

*Op de 21ste december 1566 wordt er in het Poperingse magistrat beslist dat Broeder **Pieter Carpentier** volghens zyne presentatie gheaccepteerd werd omme te prediken de toecommende vasten met zulcke conditien als de voorleden jaere ghegheven is gheweist zonder perjudicie in toecommende ende acte by wetten ende raden.
Op dezelfde dag wordt er ook beslist om **Pieter Daten** zes kannen wijn aan te bieden omwille van zyn hulp die hij gaf bij het aankopen van koren in de Pals.
Terwijl men een katholieke vastenprediker vraagt, trakteert men ook de Calvinistische prediker Pieter Daten.*

Actum by wetten ende raden den xxi december lxvi
De voornoemde heere, wetten ende raden,
gheinformeert synde van de sonderlinge assistencie, vriendschap ende adresse huerlieden voorzaten in wetten,
inden voorleden dieren ende benauwde jare LXV,
by **Pieter Daethen**, als by den selven gheadverteert gheweest hebbende van ghoeden ghewasse

stede ghebeurd syn, **als noch raed, nocte daet daertoe ghegheven t'hebben**, verzouckende overzulckx als tander tyden daeroff ghehouden te syne voor ghe-excuseerd. Welck verclaeren de voornoemde burghemeester, schepenen ende raeden, hebben den voornoemde mannen gheconstitueert gheteekent ter fyne tot heurlieden excuse. Actum ten daeghe als vooren

*Op de 28ste januari 1567 worden alle wapens opgevraagd. In deze zelfde akte stelt men **dat zy** soo verre hemlieden aengaet, **hen niet konnen beschuldighen van de beroerten** die daer zouden moghen binnen deser stede ghebeurd syn, **als noch raed, nocte daet daertoe ghegheven t'hebben**, verzouckende overzulckx als tander tyden daeroff ghehouden te syne voor ghe-excuseerd.*

Hiermede ontkent men dus dat de consistorie op de hoogte zou geweest van de plannen voor de beeldenstorm.

Jan de Backer, zit ook als pensionaris in het oog van de storm wanneer op de 6de februari 1567 de Calvinisten van Poperinge zich onderwerpen aan kapitein Van de Motte.

6 februari 1567 – De protestanten onderwerpen zich – SAP 467
--

Den 6de sporcle, wetten ende raden vergaert synde in de camere ter presentie van **kapitein Van de Motte**, metsgaeders synen lieutenant hebben ghedaen vertooght by **den pensionaris**, den meersendeel van de **20 mannen van de consistorie** van die van de voornoemde religie daertoe upgheroepen synde, hoe sy hemlieden indachtich hielden van de propositie ende de begheerte van zyner excellentie, heure ghedeputeerde van lesten lauwe “t Yper ghedaen, aengaende d’opschorsinghe van heure predicatien.

En hoe van weghe wetten ende raden, maandaghe lestleden, ’t zelve aen de ghemeente van de nieuwe religie vertooghd is gheweest ende verzocht dat sy hemlieden daernaer zouden regulieren, zo wel omme zyne excellentie te gheliefven als omme te tempreren het last van crygsvolck ende andere inconvenienten, die tgeen dien cause stonden te geschieden, zulcx als te dien tyde breeder syn verhaelt ende verclaerst gheweest.

Waeruppe by hemlieden dagh ghenomen was omme met andere t’ adviseren ende absolute antwoorde te bringhen.

Verzoeckende dat sy uuter name van heurlieden ghemeente van de nieuwe religie zouden angheven dat sy daeroff laeten wilden de voornoemde zake.

Waeruppe zy verclaerst hebben uutter monde van de voornoemde **Aernout (Borry)** dat sy met de gheele ghemeente van heurlieden voornoemde religie gheconveniënt hadden ende dat sy alleszins begheirden te obedieren an de bevelen van zijne majesteyt ende syne excellentie, nemaer dat sy niet en zouden connen laten de voornoemde predicatie zonder expresse defense, te meer dat sy niet vernomen en hadden dat die van de omligghende plaetsen daerinne zouden gheaccordeert hebben, denwelcken sy niet geirne eenighe prejuditie zouden willen doen, als begheirende in alles heurlieden naer die te regulieren.

Biddende dat men hemlieden ’t zelve niet qualyk nemen zoude.

Op de 19de februari wordt er tussen Kapitein de Motte en de Calvinisten verder onderhandeld over het stopzetten van de predicaties. Hierbij wordt de pensionaris duidelijk genoemd als één van de belangrijkste mannen van de nieuwe religie en van de onderhandelaars.

19 februari 1567 – Kapitein de Motte en de Calvinisten – SAP 467 - Resoluties A – folio 134

Den 19 sporcle 1567 de heere, wet ende raden vergaert synde ter presentie van capiteyne **van de Mote** ende aldaer comparerende een groot deel van **de principaelste mannen van de nieuwe religie** daertoe vermaent synde,

is **by den pensionaris, dezelve van de religie** – *de pensionaris op dit moment is dus Jan de Backer de jonge* -

vertooghd gheweest hoe het magistraet van de stede, van zyne excellentie ontfanghen hadde zeker briefve, in daten van **12 sporcle**

inhoudende hoe dezelve zyne excellentie groote vreedschap hadde, verstaende dat eenighe van heurlieden zoo vele ghedaen hadden tot zyne begheerte als dat zy over hemlieden gheconsenteert hadden **de predicatie op te schorsen** den termyn van drie weken.

Nietemin dat de zelve opschorsinghe te cort was omme dezelve tyt ghedeurende te verhoppen een remedie generael. ...

Op 13 april wordt de geuzentempel te Poperinge door de soldaten van Simon Uutenhove afgebroken en beseffen de Calvinisten dat de grond onder hun voeten warm aan het worden is. De zelfde dag worden alle predicationen terug verboden. Er worden meer en meer geuzen terechtgesteld. Op de 22ste augustus komt Alva te Brussel aan en met de arrestatie van de graven Egmond en Hoorn maakt hij al snel duidelijk wat zijn plannen waren. De repressie wordt harder en meer en meer geuzen verlaten het land.

Op de 27ste oktober 1567 lezen we het volgende in de register van de resoluties:

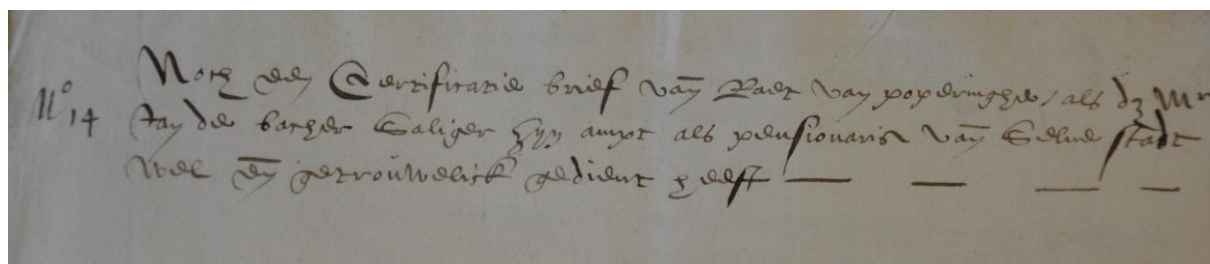
27 oktober 1567 - Griffier en pensionaris – SAP Resoluties A – folio 140
--

Volghende de requesten ghepresenteert an mynheeren schepenen ende raden deser stede by meester **Jan Mazeman ende Jacob vander Doene** supplierende ter admissie vanden pensionarisschappe ende greffie – es by myne voorzeide heeren gheordonneert dat de voornoemde supplianten by provicie beede bedienen zullen tvoorseide officie den termyn van drie oft ses maenden ter discretie van mijne voorseide heeren met ghelycke autoriteit laste ende ghecostumeerde gaigen zonder dat zy zullen garanderen ofte profiteren van pensioenen binnen dien tyde van huerlieden voorschreven dienste

Actum den xxvij ste octobris xvc lxxvij

De griffierfunctie staat open, onze griffier Jan de Backer is gevlogen. Wanneer Bartholomeus Pelletier, die getrouwd was met Mayken de Backer, in 1596 een inventaris opmaakt van de door hem bewaarde papieren uit de nalatenschap van Jan de Backer de oudere, zitten daar twee stukken bij afkomstig van Jan de Backer de jongere.³⁷

Onder nummer 14 staat er het volgende:

11° 14 *Nog een Certificatie brief van Raet van Poperinge, als de men
Ay de burger Saliger J. van der Doene als pensionaris van Gelde
Nog de gewoontheit dedient heeft*

³⁷ Archief van de familie De Backer – Universiteitsbibliotheek Leiden – nr. 660

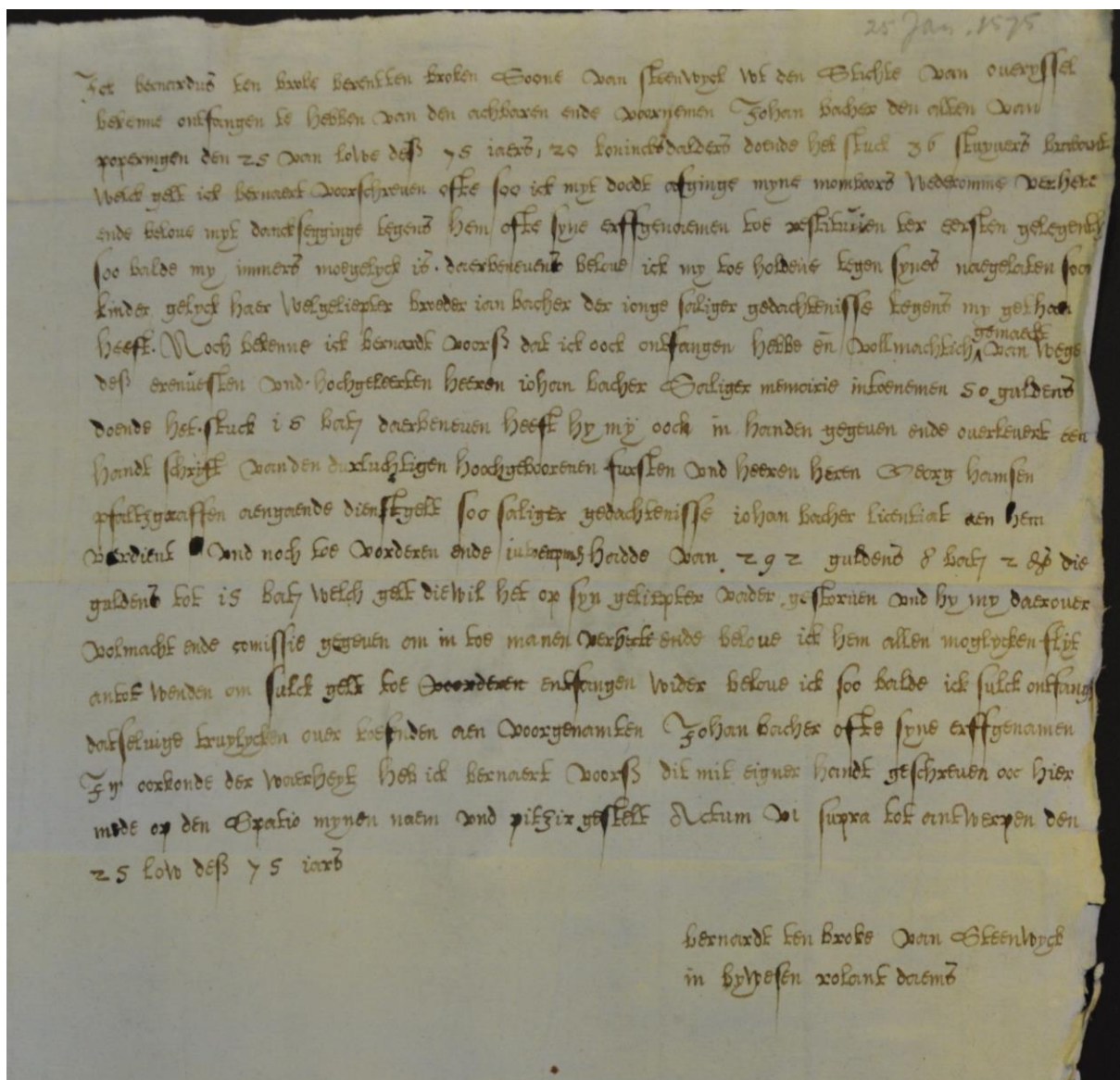
Nr. 14 – Noch een certificatiebrief vande raet van Poperinghe, als de meester Jan de Backer saliger, zijn ampt als pensionaris vande selve stadt wel ende getrouwelick gedient heeft.

Daar uit leren we dus dat Jan met de nodige referenties de stad mocht verlaten en dat hij dus zeker niet 'gevlucht' was.

Uit het 'kasboek' van Jan de Backer, de oude, leren we dat Jan de jonge, op de 14de oktober 1569 geld bij hem opneemt.

Jan de Bacher de jonge, mijn sohn heift an mi goet in reste up eine cedulle tmijne laste sprekende gedatert de **14 oktober 69** ende bedraghende ter somme van veertich ponden grooten boven alle betaling tot den **1 july 74** hierop gedaen darin ook begrepen de 14 – 9 – 8 die hy geassigneert heeft syner suster Marie te betalen – 20 – 0 – 0.

Jan de jonge is hoogstwaarschijnlijk meteen naar de Palts getrokken, maar lang heeft hij niet meer geleefd.

Onder andere uit de bovenstaande brief van Bernaerdus ten Broke, uit het archief van de familie de Backer – Universiteit van Leiden - blijkt dat Jan de Backer gestorven is voor de 25de januari 1575. We nemen deze brief hier over.

Ick Bernardus ten Broke³⁸, Berent ten Broken soone, van Steenwyck, ut den Stichte van Overysseel,
bekenne ontfangen te hebben van den achtbaren ende voornamen **Johan Bacher** den alten van Poperingen, den 25 van lowe dese 75 jaers,
20 koninkcxalders - doende het stuck 36 stuyvers brabant –
welck gelt ick, Bernaert, voorschreven ofte soo ik myt dootd afginge myne momboors, wederomme verkere ende belove myt dancksegginge jegens hem ofte syne erffgenaemen toe restitueren ter eersten ghelegenhede - soo balde my immers moeghelyck is, - daer benevens belove ick my toe holdene tegen synes naegelaten soones kinder gelyck haer welgeliefder broeder Jan Bacher der jonge **saliger gedachtenisse** tegens my ghehoont heeft.
Noch bekenne ick, Bernaertd voorseid, dat ick oock ontfangen hebbe ende vollmachtich gemaect van wegen dese erenvesten unde hoch geleerten heeren **Johan Backer saliger memorie**
in toe nemen 50 guldens - doende het stuck 15 bat –
daerbeneven heeft hy my oock in handen gegeven ende overlevert een handschrift vanden dorlichtigen hoochgeboorenen fursten unde heeren heren **Gerry Hansen, pfaltzgraffen** aengaende dienstgelt,
soo saliger gedachtenisse **Johan Bacher** licentiat
aen hem verdient unde noch te vorderen ende inberpmen hadde van 292 guldens 8 batz 2 deniers die guldens tot ix batz welck gelt die wil het op syn geliefte vader gestorven unde hy my daerover volmacht ende comissie gegeven om in toe manen –
verbrekt ende belove ick hem allen mogelycken slit antoe wenden om sulck gelt te ontfangen wider belove ick - soo balde ick sulck ontfang-

datselvige traulycken over toe senden aen voorgenomden Johan Backer ofte syne erffgenamen
In oorkonde der waerheyt heb ik Bernaert voorseid dit mit eigener handt gheschreven ooc hier mede op de gratie mynen naem unde pitzir gestelt.
Actum ut supra tot Antwerpen den 25 low des 75 jaers.
Bernaertd ten Broke van Steenwyck in bywesen Rolant Dorens

Uit het 'Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 2. Derde en vierde stuk.' Van A.J. van der Aa uitgegeven door J.J. van Brederode te Haarlem 1855, leren we het volgende over Berend ten Broeke:

BROEKE (BEREND TEN), bekend onder den naam van Bernardus Paludanus, geboren te

³⁸ Op internet wordt deze familie uit Steenwyck ook Broecke genoemd.

Steenwijk, den 28sten October 1550, werd in 1580 Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunde te Padua en verkreeg van Keizer Karel den trotschen titel van *Comes Palatinus* of Paltzgraaf.

Ook draagt hij in aan hem gerigte brieven den titel van **Ridder van Jeruzalem**. Na groote reizen door Europa, Azië en Afrika te hebben gedaan, legde hij een kunstkabinet van aldaar gevondene merkwaardige naturaliën aan, het welk bij zijn overlijden tot eene uitmuntende verzameling van voorwerpen uit de drie rijken der natuur was aangegroeid. Hij vestigde zich eerst te Zwolle en daarna als Stads-Doctor te Enkhuizen, werwaarts zijn kabinet vele vreemdelingen lokte, om iets, hetwelk toen nog zoo bij uitstek zeldzaam was, te zien.

In 1591 werd hij op gunstige en vereerende voorwaarden naar Leiden beroepen, ten einde de verdere toerusting van den Akademischen Kruidhof te verzorgen, en tevens het onderwijs der Plantenkunde op zich te nemen, reeds had hij dit beroep aan genomen, toen de aandrang van zijne stadgenooten hem deed besluiten er voor te hedanken.

Groote Geleerden en aanzienlijke Vorsten wisselden brieven met hem, en verrijkten zijne verzameling met hunne bijdragen. Hij heeft niets in druk gegeven dan ophelderende aantekeningen op de reis van Linschoten, die in 1596 het licht zag.

Ten Broeke overleed den 3den April 1633.

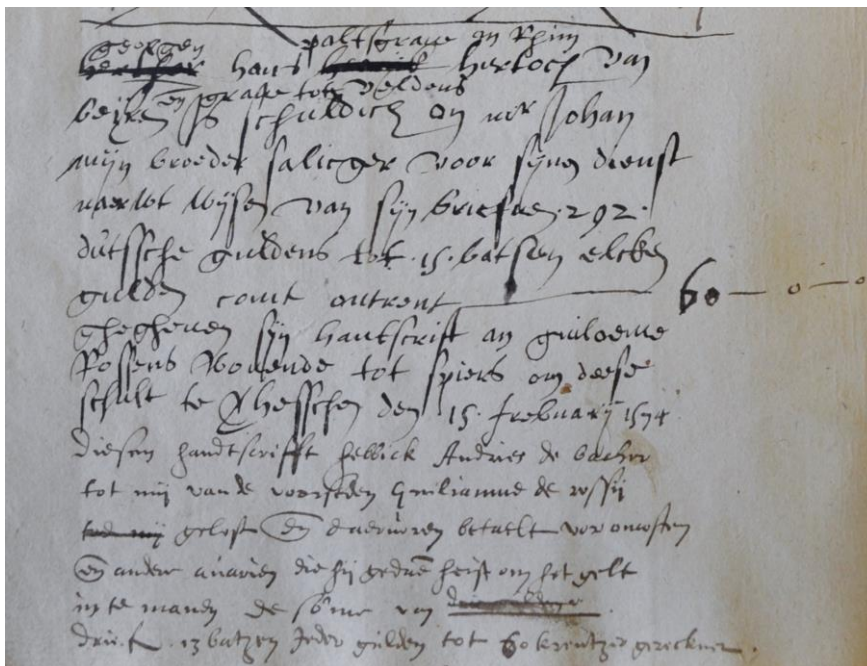
Een uitgebreidere versie van zijn levensloop is te vinden op:

http://www.dbnl.org/tekst/lins001itin04_01/lins001itin04_01_0052.php

Gezien zijn geboortedatum, moet hij dus 25 jaar geweest zijn toen hij deze brief naar Jan de Backer, de oude, schreef. Hij had dus geld geleend van Jan de Backer, de jonge.

Bernard stond op dat moment nog voor een interessante loopbaan. Gedurende zijn leven legde hij een rariteitenkabinet te Enkhuizen, waar hij woonde, aan. Zijn rariteitenkabinet is ten andere bewaard gebleven en bevindt zich momenteel in Kopenhagen waar ht deel uitmaakt van de 'The King's Kunstkammer'.

Aan dezelfde Bernard Broeke heeft Jan de Backer junior een schuldbekentenis gegevens van

Georg Hansen, paltzgraaf en Ridder van Jeruzalem, heeft van Jan de Backer, de oude, geleend 202 gulden. Dit is bevestigd door een passage in het 'Kasboek' van Jan de Backer de oude.

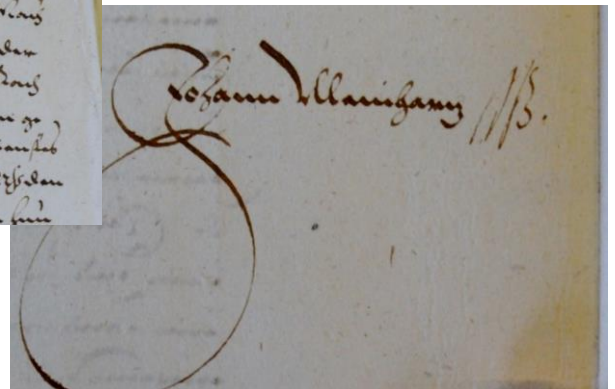
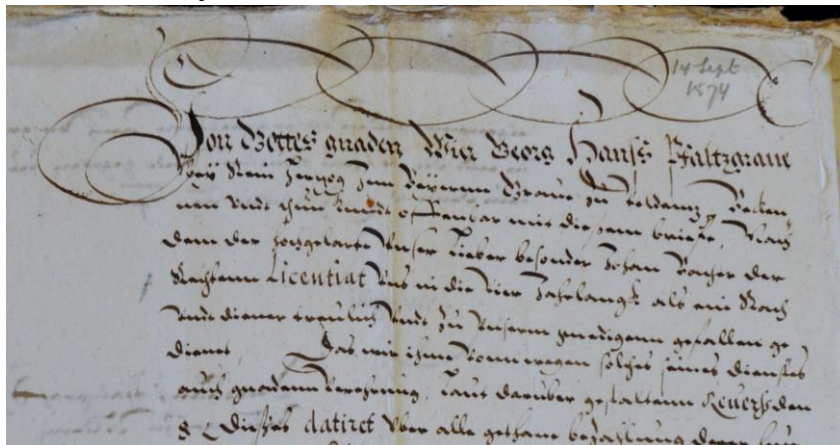
Georg Hansen, psaltzgraffen, aangaande 'dienstgeld'. Het bestaan van deze schuldbrief wordt bevestigd door een passage in het 'Kasboek' van Jan de Backer de oude.

Diesen hantschrifft hebbick **Andries de Backer** tot mij vande voorschreven Guiliamme de Rosy gelost ende daervuren betaelt vor oncosten ende ander avarien die hy ghedaen heift om het gelt in te manen de somme van drie schelling 13 bathen onder gulden tot 60 kreutze gereckent.

A map of France with its administrative regions outlined. A red dot in the northeastern part of the country marks the location of Phalsbourg. The word "Phalsbourg" is written in black text next to the red dot.

Hij stichtte in 1568 Pfalzburg als een asielpaats voor de gereformeerde protestanten. De plaats kreeg enkele jaren later- in 1570 – reeds stadsrechten van keizer Maximiliaan. Hij wilde van deze stad een centrum van ‘religieuze tolerantie’ maken en ontwierp zelf een plan om de Rijn met de Schelde te verbinden via een vaart. Die fantastische plannen kostten echter ook veel geld, zodat hij zijn stad in 1583 aan de hertog Karel III van Lotharingen verkopen.

Onder numme 661 werd een schuldbekentenis bewaard ondertekend door Georg Hans of beter door Jerryhans.

1.3 Maycken de Baccher & Bartholomeus Pelletier -

Maycken de Baccher, de enige dochter van **Jan senior**, huwde met **Bartholomeus Pelletier**, geboren en getogen te Antwerpen. Zijn vader was afkomstig uit Middelburg.

Zij kreeg vier kinderen: **Bartholomeus, Sara, Maria en Susanna**.

Ze had een goede opleiding genoten want we weten door haar aantekeningen dat ze kon lezen, schrijven en rekenen. Waarschijnlijk is ze meteen na haar huwelijk met haar man naar Antwerpen verhuisd.

Uit het 'Kasboek' van haar vader Jan de Backer, kunnen we opmaken dat haar ouders waarschijnlijk nog in 1574 bij haar en haar man, te Antwerpen, kwamen inwonen.

Mayken de Backer hield alleszins goed contact met haar broers. Dit blijkt onder andere uit de volgende posten uit het 'Kasboek':

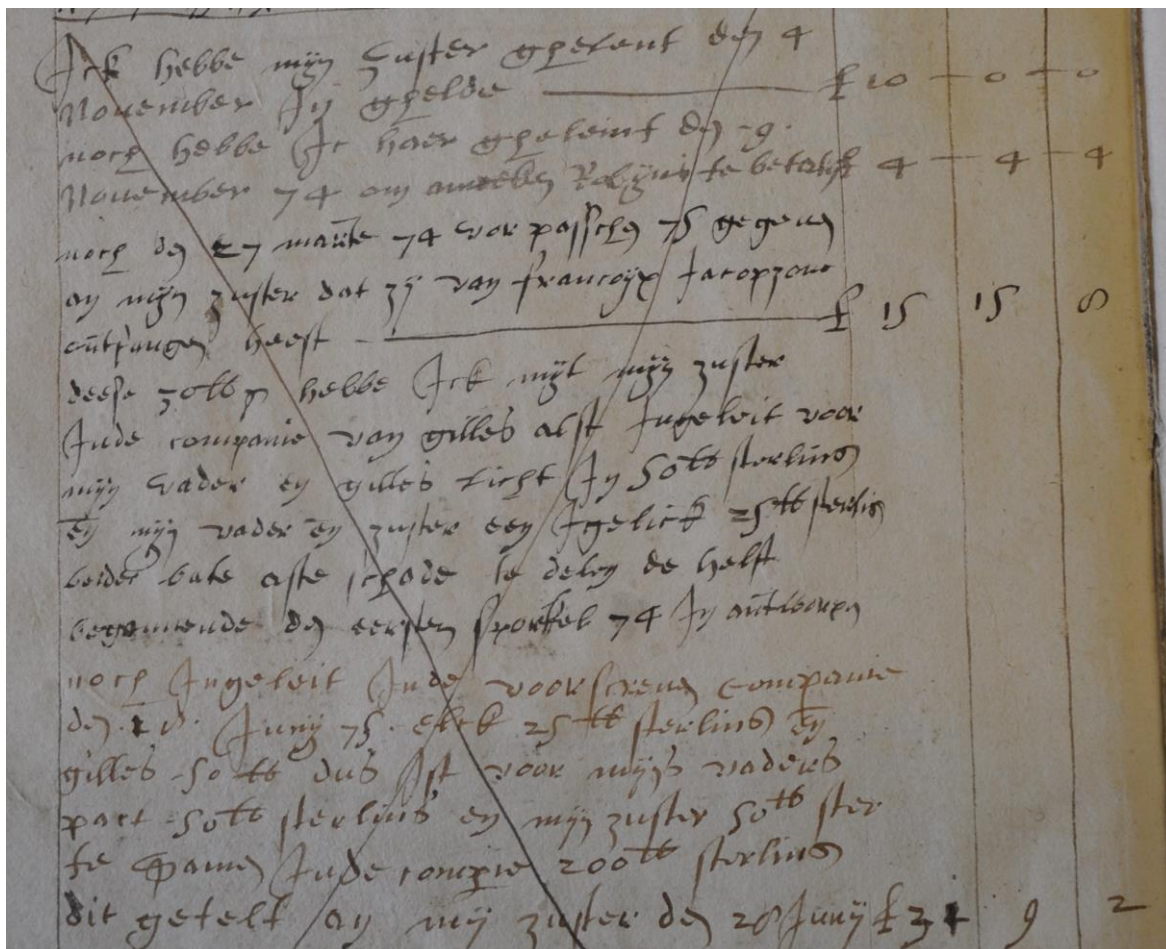
Gesonden den 28 augustus 1574 an mijn broeder Dr. Andries de Backer – door een vrouwe 6 elle kragens lint tot 9 schelle delle – is 4 pond 6 schelle – noch 3 ellen crape tot 2 stuvers d'elle – 0 – 12 – 0

Ghezonden an mijn broeder Andries den 20 october 74 – 4 duysent spellen coste deen voor dander 13 schele duust – 0 – 4 – 8

Desen 16 schele 8 deniers heeft mijn broeder mij betaelt den 4 meye 75 in Antwerpen.

Verder schrijft ze:

Ick hebbe mijn zuster, waarmee blijkbaar Mayken Godduut, Stevens vrouw, bedoeld wordt - gheleent den 4 november in ghelde – 10 – 0 -0.

Noch hebbe ick haer gheleent den 9 november 74 om Maeken Robyns te betalene 4 – 4 – 4.
Noch den 27 marte 74 vor passchen 75 gegeven an mijn zuster dat zy van Francoys
Jacopssone ontfanghen heeft – 15 – 15 – 0.

En Mayken is ook ondernemend. Ze participeert samen met haar vader in de ‘compagnie’ van Gillis Aelst.

Deze somme hebbe ick myt myn zuser inde companie van Gillis Alst ingeleit voor myn vader
en Gillis licht in 50 pond sterlins ende mijn vader en zuster een ingelikcx 25 pond sterlins
vorder bate ofte schade te delen de helft – begonnende den eersten sporkel 74 in Antwerpen.
Noch ingeleit inde voorschreven companie den 18 juny 75 elck 25 pond sterlins ende Gilles
50 pond dus ist voor mijn vaders part 50 pond sterlins en mijn zuster 50 pond sterlins te
verpannen inde compaignie 200 pond sterlins – dit getelt an mij zuster den 28 juny -34 – 9 – 2.
Mijn vader moet hebben van datter gewonnen is vande eersten markte 74 totten 24 february
77 inde compaignie van Gillis Alst net gewonnen 16 pond grooten comt soo men dat min
vader hebben moet mytgaders prinsepal – 78 – 0 – 0.

*We hebben sterk de indruk dat ze zelf een stoffen- en kledingwinkel had en dat ze zelf naaide
voor de mensen, wat onder andere blijkt uit de onderstaande nota's:*

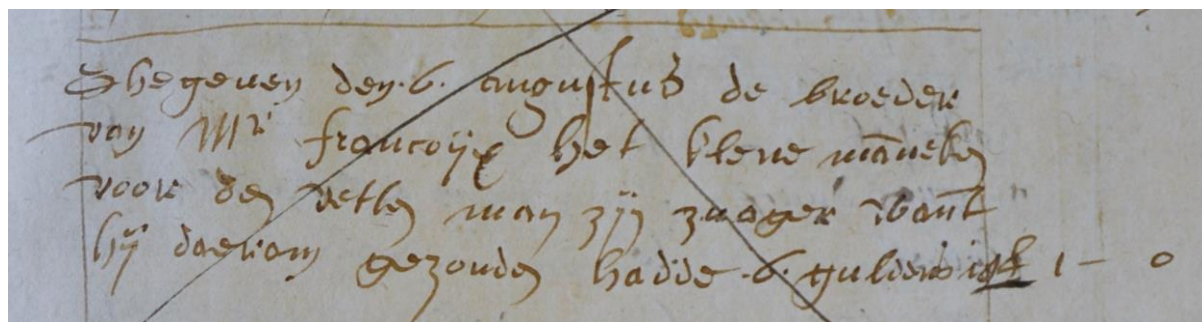
1574 den eersten november

Ghecocht den 15 november 74 teghen Geroon Frappe een gheboutonneert³⁹ zwart met root
lanck 20 elle prys 20 g – f 1 – 13 – 4

Ghecocht en 22 november 74 teghen Geroon Frappe een bourat⁴⁰ boutonneert zwort met root
feron delle lanck 20 elle comt f 1 – 13 – 4

Deese twee geboutonneerde bouraten hebbe ick den lasten april 75 vercocht an sr. Fremijn
Flormen tot 23 g delle te betalen bin twee manden te weeten den lasten juny 75 – f 3 – 16 – 8

We halen ook het onderstaande cryptische notitie aan.

Ghegeuen den 6 augustus de broeder van meester Fransoys **het kleine manneken voor den vetten man zijn zwager** want hy daerom gezonden hadde 6 guldens – gl 1 – 0 – 0.

Waarop deze notitie slaat, is voor ons totaal onduidelijk.

Ook begin 1576 blijkt ze in contact te zijn met haar broer Andries de Backer, die blijkbaar in maart naar Poperinge kwam, om zijn zaken te regelen.

³⁹ In het woord ‘geboutonneert’ vinden we het frans woord ‘bouton’ of knoop. Waarmee we mogen veronderstellen dat dit een stof met knopen is.

⁴⁰ Bourat – met een ‘bourat’ of ‘borat’ of ‘brat’ wordt een soort stof bedoeld waarin wol en zijde verwerkt zit en die vooral voor kousen gebruikt werd. WNT .

Ghegeven voor mijn liefven broeder Andries doen die tot Poperinge was voor verlies gelt van zijn leen den 2 marte 76 - 10 pond parisis.

9 julio 76 – gezonden an mijn liefven broeder Andrys par bode Hans Luenes een doose metten naycusken ingepackt drie vierendeel flouel orange te 16 schele delle- 0 – 12 – 0 – voor pasement 10 schele – voor de cnoppe 0 – 14 – 0 – voor boordsel of voor maken ende fatsoeneren 1 – 2 – 0 – voor casse om in te packen 0 – 12 – 0.

Zij heeft als goede huisvrouw een eigen rekening, waarvoor ze huishoudgeld van haar man krijgt.

Ontfangen van mijn man den 8 july 76 om huus te houden in gelde – 3 – 0 – 0.

Noch den 23 july 76 ontfangen van mijn man in gelde om huus te houden – 46 – 0 – 0.

Den 16 july hebben wij eerst begonnen backen ende wij hebben 2 viertels ende 3 muekens terwe coste 11 schele g. de viertel –

Den 3 oust betaelt voor 63 pond booter te 8 ½ pont 18 schele 10 g.

Ontfanghen den 14 oust van mijn man mitz 30 schele van mijn moye samen in gelde – 5 – 5 – 0.

Den 25 oust ontfangen van mijn liefven man – 8 – 0 – 0.

De maltyt die wij den 22 oust gehouden hebben coste ons net metten wijn, te weeten 16 potten saemen 3 – 8 – 0.

Den 28 september 1576 is mijn **jonckwyf**⁴¹ met mij comen wonen ende zy moet hebben voor haer dienst jarelicx 115 guldens voorschreven en een hueke om te dragen.

Het jaar daarop wordt het personeel uitgebreid met een tweede kracht.

Jackemynken Kolbus is den 25 april 1577 met ons commen wonen ende wint voor eersten jaer 0 – 15 – 0.

Op de 15de januari 1578 wordt het dochterje **Sara** Peletier geboren.

Begin 1579 is er sprake van een nieuw 'jonckwyf'.

⁴¹ Jonckwijf = dienstmeid

Memorie dat **Lowyse vande Kanne** ons jonckwyf by ons is comen wonen den xvjde
jannuarius 1579 ende op conditie dat mense ses weeken beprooven sal, mits hare te geven xvj
guldens jaers.

De 26 apryl 1579

Utghegeven voor Lowyse eerst voor een elle min een half quart laeken tot 12 schele 8 deniers
delle – 0 – 11 – 1

Noch voor 2 ½ elle grau festaen om lyfken te weten tot 11 deniers delle comt 0 – 0 – 3 ½

Ghegeven doen sy haer lyfken cochte 5 stuvers – 0 0 – 10

Noch an Anthone de clermaeker voor fatsoin van haer lyfken ende aende doortrenspen alst
blyckt 0 – 8 – 4

Dit naervolgende hebbe ick verschoten voor **Lowyse ons jonckwyf** van **eersten july 1580** -
eerst gegeven in gelde om tryp te copen voor haer rock ende fruingen – 0 – 2 – 1 ½

Den 28 july betaelt om Maykens de Neemers vader voor 8 elle linwart te 16g. – 0 – 10 – 6

Betaelt Anthone de clermaeker vor maken van haer rock - 15 stuvers ende voor zwort laeken
om inde fruingen te stellen 4 fg saemen 0 – 2 – 10

Noch ghegeven in gelde ende haere betaelt den 20 january 1581 voor het jaer dat sy gedient
hadde 1580 2 pond 4 schele 2 deniers

Dit naervolgende hebbe ick verschoten voor
 Lowyse ons jonckwyf van eersten july
 1580 eerst gegeven in gelde om tryp te
 copen voor haer rock ende fruingen — 0 — 2 — 1 ½
 Den 28 july betaelt om maykens de
 neemers vader voor 8 elle linwart te 16g. — 0 — 10 — 6
 Betaelt anthone de clermaeker vor maken van
 haer rock — 15 — 0 — 0
 om inde fruingen te stellen 4 fg saemen — 0 — 2 — 10
 noch ghegeven in gelde ende haere
 betaelt den 20 january 1581 voor het
 jaer dat sy gedient hadde 1580 2 pond 4 schele 2 deniers
 3 lb 4 sch 2 d

Mayken de Backer heeft voor haar vader gezorgd tot hij stierf. Op de 1ste september koopt ze
nog een 'slapbonet' of slaapmuts voor hem. Op de 21ste september dient ze een doodskest voor
hem te kopen.

Vanaf het jaar 1577 komt er in Gent een Calvinistisch bestuur onder de aanvoering van Jan van Hembyze en Frans de la Kethulle, heer van Ryhove. De Gentenaren huurden het leger van de paltzgraaf Casimir en zo veroverden ze in een sneltempo gans Vlaanderen. Ook Poperinge viel onder dit nieuwe regime.

In het Waalse gedeelte van de Nederlanden kwam er een Katholieke tegenbeweging op gang die men de Malcontenten ging noemen. Ze werden ook de Paternosters genoemd, omdat ze als kenteken een rozenhoedje om de hals droegen. Hier in de streek werden ze doorgaans gewoon de 'Walen' genoemd. Jonker **Emmanuel de Lalaing, baanderheer van Montigny**, die toen pas 21 jaar oud was, werd hun aanvoerder.

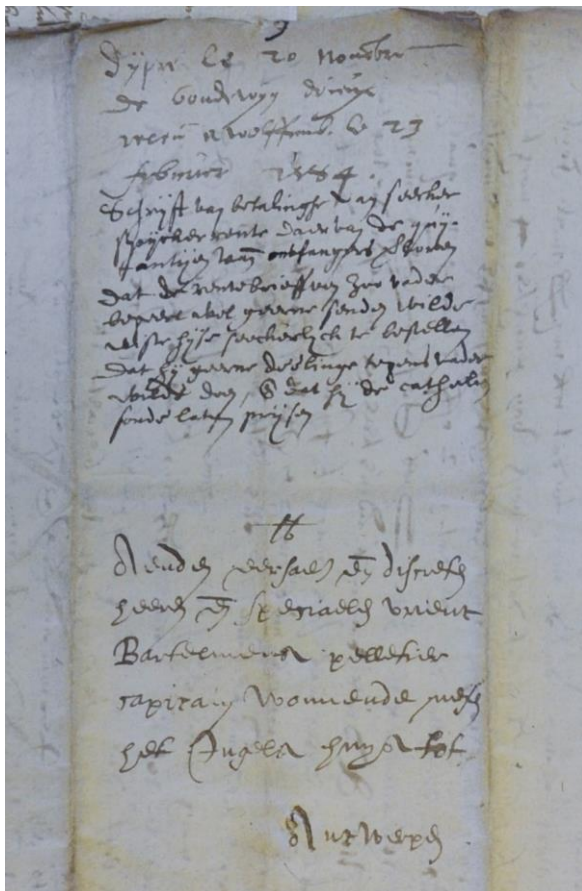
Reeds in het jaar 1579, na de verovering van het kasteel van Boesinge vochten ze geregeld hier in de streek. Op de 17de mei van dit jaar, kam er door ht verdrag van Mont St. Eloi, bij Atrecht, een verbond tussen de Malcontenten en de Spaanse troepen van Alexander Farnese.

De 'Walen' of deze Malcontenten, veroverden op de 5de augustus 1583 Belle en de dat daarna op de 6de augustus 1583 Poperinge.

Augustin van Hermelghem schrijft daar over:

‘ ’s Anderdaags, ’t welcke was op den 6 van oust, zoo heeft eenen kwaden hoop van de Walen berooft geheel Poperinghe met groote menigte, zoo datter eenige oude mannen die daer bleven, en niet en konsten ontloopen, wel to acht ofte tien, derelyk werden deurwonten vermoort, ’t welcke was clagelyk om zien, maer en hebben den brand daer in niet gesteken.’

Dit gebeurde echter wel op de nacht tussen de 31ste juli en de 1ste augustus toen de Calvinistische compagnie van kapitein Schakel, uit Ieper naar Poperinge trok en: ‘aldaer komende in den nuchtenstond hebben’t geheel verbrand, uitgenomen de kerken.’

De hertog van Parma, Alexander Farnese met zijn Spaanse troepen, was ondertussen bezig om verschillende steden op de Calvinisten te heroveren.

Over **het beleg van Duinkerke**, schrijft Adriaen van Meerbeke, het volgende:

Den Prince van Parma, die alreede syn gereetschappen van oorloghen in dat quartier hadde, is met der macht voor de stadt van Duynkercke ghevaren die wel sterckelijck beleggerende, soo dat die van binnen bedwongen wierden inde maent van **Julius**, de stadt over te geven inde handen vanden selven: nemende oock in de stadt van Nieupoort sonder eenigen wederstoot. Die daer naer troc naer Oostende, maer siende de borgerije ende de soldaten wel gemoet waren om de stadt te houden voor de strechte der selver, ende dat sy sommige dijcken doorgesteken hadden, heeft synen leger van daer doen optrekken ende doen leggen voor de stadt van Dixmuyden ende alsoo het garnisoen niet en wiste wat doen door vervaertheyt, oock soo sommige seggen, eenichsins genegen

synde tot den prince van parma, hebben de stadt overgegeven inde maent van **september**

1583. Winnoxbergen wierde vanden marquis van Robaix ooc belegeret ende aen hem overghegheven.

Dit moeten we weten om de volgende brief gestuurd door Boudewijn Dyrix aan Bartholomeus uit Ieper beter te kunnen begrijpen. Het is een lange brief, maar ook een prachtige getuigenis van wat er op dat moment hier in de streek gebeurde.

DYpre le 20 november de Boudwyn Dirix

Aen den eersaemen ende discreten heeren ende speciaelen vrient Bartolomeus Pelletier – capitain wonend neffens het Ingels Huys tot Antwerpen.

Lof sij de heere – ut Yper – **den 18 november 1583**

Eersaeme ende beminde heere ende specialen vriendt –

ic gebiede my jonstelycken aen ulieden midtsgaders uwe beminde huysvrouwe ende kinderkins,

hopende van ulieden gesontheit - zo ick als nu ben – godt heb loff –

maer hebbe eenen tyt gheweest dat ic gheheelyck qualyck te passe ben geweest –

overmits dat ick een periculleux voyage doen moeste tot Nieupoort de 6 van hoymaent **doen den Walschen leger voor Duunkerck** lach

ende midts dat ic met ander poorters van Ypre met een ghyde⁴² die ons om den vyandt te schuwen - noch meer int comen dan int derwaert reysen,

ende de oorsaecke van tselve voyagie was dat ick bedwonghen was by eenen deurwerder die my tot 2 stonden quam executeren omme betalinge van zeker **spyckerrente**⁴³ omme het jaer 81 – bedraghende lxxv pond j schele j denier parisis die onse pachter **Jacop Hendricx**

behoorde ende schuldich was te betaelen

overmits dat hy het selve landt te dien fyne⁴⁴ ghepacht heeft

ende mids dat hy ende **zyn plecte verbrant is byden vyandt,**

zo ist dat hy zyn plecke alsowel als ons landt heeft gheabandonneert⁴⁵ ende soo ick verstont – hy met wyff ende kinderen getrocken es naer Hollandt ofte Zeelandt,

zoo dat hem den ontfanger nocte deurweerder niet binnen en kunsten –

zoo hebbense my bedwonghen tot betalinghe hoe wel ick my geerne hadde ge-excuseert midts den overlyden van myne huysvrouwe

ende te meer dat deen helft vande lande toebehoort **meester Andries de Backer,**

vanden doot van zyns huysvrouwes vader

ende dat hem in theele landt verstorven was byde overlyden van heure moeder,

ende omme te beter ghehoor te hebben byden ontfanger in myn excuse -

meende van Nieupoort getrocken te hebben tot Veurne omme **Roelandt de Vos,**

onsen broeder ende hem aldaer thebben ghesproken ende om daerop advys thebben ghehad, maer midts dat in dien tyde alle die passagien tusschen Veurne ende Nieupoort al besloten was met de vyandt ,

soo en wast my niet moghelyck aldaer te gheraeken

ende aldaer tot Nieupoort wesende,

eer ic den selven ontfanger conste betaelen,

⁴² Ghyde = Gids

⁴³ Spyckerrente = taks op graan

⁴⁴ Ten dien fyne = met dit doel

⁴⁵ Geabandonneert = verlaten

was aldaer weder gheexecuteert vande ontfangher vanden jaere 82 –
omme de somme van lxxvij pond iiij schele parisis ende en conste met gheen excuse
ontslegghen zyn, wilde my in vanghenisse bedwingen te gaen –
zoo dat ic bedwonghen was van eenen goeden porter van Yper tselve gelt te moeten leenen
omme den zelven ontfanger te betaelen
ende daer duer weeder van zyne executie bedraghende iiij pond xij schele parisis, - 4 pond 12
schele
midts groote bede
ende overmidts dat ghy ende meester Andries verwondert zyt geweest dat ic in langhe aen
ulieden niet geschreven en hebbe –
u zal believe te weten dat alzoo vroegh als ic thuys quam -
hebbe ic 2 brieven aen ulieden gheschreven ende alle tselve int langhe verhaelt hadde,
ende daerinne gesloten beede de quintancien van beyde de ontfangers vande vernoemde 2
jaeren ende oock mijn verteerde kosten
ende terstont beschickt aen **Jan den Puut** den bode die hem ofte zyns boote vanden vyandt
gheweert ende genomen zijn geweest
waeromme ick droevich ben gheweest omme verlies vande quitancien
al welcke penninghen meester Andries ende ic gheschepen zijn te moeten verbeyden⁴⁶ tot den
voornoemde Jacop Hendrick wederomme thuys gecomen wert
ende zo en hebbe ick zelfs geen middel geweten omme ulieden eenighe brieven te beschicken
ende nu laest eenen brief ontfanghen hebbende,
hebbe de bode moeten gheven 24 schele parisis
ende den voornoemde bode en wilde gheen brieven meer dragen, noch bringen –
dus hebbe ic verbeyt omme eenen vriendt te vinden die die bringen soude –
ende gevonden den zone van **Laureyns Gesquires** die ulieden de zelve beschicken zal –
Ulieden believe te weten dat ick meesters Andries brieff met den brieff van ulieden
huysvrauwe ten huysse van Francois Jaccopsone gevonden hebbe
diese wel 14 daghen by hem ghehadt hadde ende vergeeten my die zelve te seynden.

Voorts meester Andries schreef my byden zelven brieff hoe dat zyn huysvrauwe wel begeert
heurs moeyes beste keerle⁴⁷ met zatyne ghevoeyt –
ic hadde Fransois Mandemaker ghevraecht off hy de zelve wel zoude konnen beweeghen tot
uwen huysse dat hy my zeyde tselve wel te beschicken –
zoo ic den zelven meende aldaer gesonden thebbene, -
maer midts den innemen van Dunckerken, Nieupoort, Dixmuyden, zoo en hebbe ick zedert
gheen middel geweten omme den zelven tot uwen huysse te zeynden gemerct datmen qualick
eenen brieff can zeynden, sonder die affghenomen te worden.
Annopende dat ghy my schryft van dat meester Andries wel begeert dat ick hem zyn
rentebrieven zeynden zoude,
dwleck ick zeer geerne doen zoude, wiste ick den middel omme de zelve tot Antwerpen te
zeynden, want niemant en begeert zelve eenighe besloten brieven te dragen omme het
peryckel.
Ic hadde ulieden geschreven ende aen meester Andries van ghelycken, hoe dat die van Ypre
tmeestendeel van Poperingen hebben doen verbranden by heurlieden souldaden so dat het
huys van Steeven, ulieden broeder, verbrant es, daerop meester Andries - causa verpond een
rente van vj pond parisis sjaers -

⁴⁶ Verbeiden = wachten

⁴⁷ Keerle = Lang, dik kleed

Voorts het huys van **Rose Ballaweys**, oock verbrant es, daerop hy hadde xij pond parisis tsjaers –

ick hebbe oock verbrant van huysen daer op ick rente gherecht hadde naer de brant van Poperinghen anno 63, maer annopende zyn huys dat ic plocht te bewonen, dat staet noch maer soo ick verstae - het es zeere geruyneert ende ontstucken ghebroken –

Ic verstae oock dat zyn huyskes int straetken zyn alle affgebroken ende verbrant ende van gelycken ons huysken opde Crombeekestraet

ende annopende u huyspleck ende leen daer **Peeter Vandermuelen** woonde, dat staet al ledich ende onbewoont, want tmeestendeel vande pachters zyn al doot, zoo datter geen lantshuysen bewoont en zyn –

Annopende van Pollinchove en weet ick dat **Martynken, moye ende Jaquelyncke** heur dochter ende **Roelant** heur zone, zyn al doot -

daer en coempt niemant van Poperinghen naer Ypre ut causen dat de Walen tvolck comende van Poperinghen naer Yper –

zy alle vermoorden, verdrincken ende ooren aff snyden ende leven met de menschen meer dan barbarissen tnamelick die gheenen godt en kennen –

U believe meester Andries te schryven dat hy voor de rentebrieven niet besorcht en zy – ic hope dat zy alzo wel bewaert worden offte waeren inde stede van Antwerpen –

wy hebben onse hope opden heere die ons wel bewaren zoude wel willen

waert dat ick eenen middel coste vinden omme eenen deel tegens hem te maecken –

ic en hebbe al noch niet een lepel vercocht van alle de kateelen dat ick by my hebbe maer ick hebbe er noch veele tot my en wete niet meer raet om dele te maecken dan ic –

niettemin ick wilde wel dat hy hadde – dat hy begeert

wiste ick den middel omme hem te zeynden –

weet ghylieden eenen beteren middel dan ic – gy muechtet my schryven –

Voorts ic laete ulieden weten dat eenen ons deel soude connen maken, zoude meester Andries moeten zeynden zyn wyves weese pampier van **Peeter Boye** heuren halven broeder ende als ons deel gemaect zal worden hem zullen noch meer rentebrieffen toecomen diemen zoude senden alle met al oft dat ick de brieven by my hebbe –

ic en moet van alle niet eenen stuyver te ontfangen –

zedert den overlyden van myn huysvrauwe en hebbe ick maer eenen dubbelen real ontfangen van Peeter Claes.

Gheminde vriendt – ick hebbe verstaen by uwen laetsten brief als by 2 ander voorgaende brieven – dat behoudens ic gebrec hadde omme te leven –

dat ick eenen wisselbrief zoude sien te gecrygen – ghy soudt t'Antwerpen de penningen wederomme restitueren – daeraff ic u zeer hooghelicken bedancke –

u lieden sal believe te weten hoe dat Maryette het joncwyff⁴⁸ van Pelgrim my geleent heeft omme te restitueren die penninghen die ick gheleendt hadde tot Nieupoort van hares suster gelde dat zy te bewaeren hadde

de somme van 8 pond grooten vlaemsch –

ick heur cedula van mynder handt gegeven hebbe de welcke dochter gewoont heeft tot

Antwerpen inde Henne marct maer es van daer vertroocken ende woont nu te Leyden in

Hollandt, - waert dat de selve by ulieden quam met mynder cedula – u sal believe heur die selve penningen te restitueren – want meester Andries ende ick sullent wel vinden in onsen deel.

⁴⁸ Jonckwyff = meid

Ick dencke tzal noch wel lopen iij , viere ofte 5 maenden eer sy ofte den brenger vande cedula by u comen zal van u veele te schryven – men vreest altyt dat de brieven genomen mochten worden.

Gheminden vriendt U zal noch believe te weten dat den voornoemde ontfangher vande spycker my wilde bedwinghen hem borghe te stellen voor de betalinge vanden jaere 83 – Ende midts dat ic my beclaegde hoe dat ic vande erfgenamen dry jaeren geen proffyt vanden gelde ghehadt en hebbe, ende dat pachter my selve schuldich is tjaer 79 – 80 – 81 ende 82 – dat hy my onrecht dede ende te meer dat icker gheen landt en hadde ende soo savens als ic thuysgecomen ben – zo hebbe ick met advyse eene exellente requeste doen maecken voor my ende voor meester Andries – vertooghende myn excuse ende oock dat meester Andries niet meer lants onder de voornoemde hoofde en heeft dan drie gemete end 3 vierendeel – dat iij gl iij schele cost – ende datter onder de voornoemde hoof - die xiiij ghemeten lants – ende hoe dat de meeste ghelanden⁴⁹ ghehouden is alle jaere tzelve spycker op de voornoemde 13 ghemeten lants te ontfanghen ende den voornoemde ontfangher te betaelen ende de selve requeste addresserende aen de vier leden slants an Vlaenderen tot Brugge ende vreesende waert datter veranderinghe quame dat hy my noch eens soude bedwinghen tot betalinghe – dat nu metter doot van mynen wyve - dobbel dragen zoude omme dat ter doot vande gheven die te boucke staet schuldich zyn de voornoemde lande ende relief dat comen soude wel 9 pond gl - zo ic alsnoch gheen middel en hebbe ghehadt omme de zelve requeste te Brugghe te zenden ende omme te doen presenteren ende verleden omme ut den boek vande ontfangher tzyne ghedaen ende ten fyne den ontfangher de meeste gelanden aennemen zoude ende oock dat meester Andries de meesten gelanden niet en es ende oock consederende dat hy utlandich is ende inden dienst van andere groote princen ende soo vroeck als ic bequamen middel sal vinden sal tzelve doen presenteren bye enen goeden vriendt want omme my aldaer te reysen, is al te costelyck ende periculeux, oock vreesende van noch meer saecken te gecrygen dat my meer costen zoude, jae moghelyck de doot, waert godes wil. Ick wilde wel eerst deel met meester Andries hebben – ick hebbe myns wyves landt huysinge ende groene cateelen te boeke gestelt, oock van gelycken myn landen ende cateelen met de renten hier toe behoorende als die wy gheconquesteert hebben ende de gedochte landen ut schult ende inschult ende oock hebbe ick alle myn huys cateelen die my tYpre gesalveert hebben, alle op de boek gestelt met abyten ende justieelen ende waert dat u lieden ende meester Andries goet dochte, ic zoude de zelve doen prysen op aventure oft desen tyt noch lange dueren mochte, dat ick my daarmede zoude moghen behelpen omme te leven – gemerct dat ic noch van pachters nocte rentiers niet en can ontfangen, nocte niet zal moghen ontfanghen, overmidts dat den meestendeel doot werden ende dat in 2 ofte 3 jaren men qualyck zal connen weten wae men gaen zal –

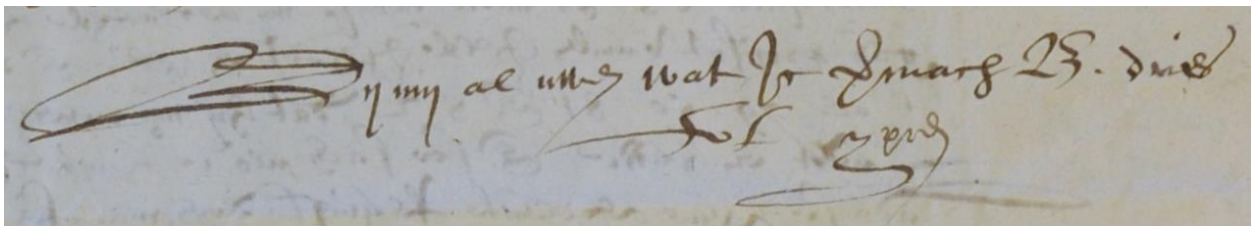
⁴⁹ Gelanden = landgebruikers

dies eersaeme ende beminde vriendt ghy mocht meester Andries van als adverteren ende my alsdan de wete laten.

Ick spare alzoo zere als ick mach ten fyne hy niet en dinck dat ic te costelycken teer – ick ben nu bedwongen gheweest met pelgrim in mijn costen te coopen beginnende te bamisse – overmits dat ick sonder vier niet meer zyn en mach maer de somer hebbe ick soberlycken geleeft ut en in gaende vut myn camer ghelyck een tortelduyve op eenen doren – de heere zy loff – die my noch gespaert heeft –

Ick en hebbe van alle deesen belegger niet eens by nacht van beret wezen op gestaen, god loff – my midts desen recommanderende ende gebiedende inder lieffen ende vrientschap van meester Andries ende zyn geminde huysvrouwe ende kinderkes hemlieden jonste alle vrientschap uwer lieve huysvrouwe ende kinderkes

Den heere bevelende ie ons door zyne godelycke bermhertigheit wil verleen en eenen zalige peys ende vrede alhier ende hier naermaels met haesten als boven.

By my al uwen wat ic vermach Boudwyn Dirix – tot Ypren
Met jonstige recommandatie aen meester Francois Warneys ende syn gheminde huysvrouwe.

Na de dood van Mayken Godduut, de vrouw van Steven De Backer dient er , zoals we gezien hebben, een akte opgemaakt te woden betreffende de nalatenschap voor de wezen. Daarin wordt gesteld dat Bartholomeus Pelletier als voogd aangesteld is over de kinderen van zijn schoonbroer Steven. Verder wordt er gezegd dat hij in de Koningsstraat te Anwerpen woonde, 'neffens het Ingels huis'.

In de Koningsstraat te Antwerpen, waar Bartholomeus Peletier woonde, zijn er twee huizen uit de 16de eeuw blijven staan; de Halve Maan en het huis 'Koning Balthasar'.

Ook in deze akte wordt Bartholomeus Pelletier 'kapitein van het vendel' genoemd.

Om dit goed te begrijpen, moeten we eerst gaan kijken naar de situatie van Antwerpen in dit jaar 1583.

In november 1576 was Antwerpen zwaar getroffen door de Spaanse Furie, een plundering en massamoord door het leger van Filips II van Spanje. Deze gebeurtenissen stimuleerden het tot stand komen van de pacificatie van Gent in de verzamelde Staten-Generaal van de Nederlanden op 8 november 1576, waar men het vertrek van de Spaanse troepen eiste.

Op 20 maart 1577 wordt het Spaanse garnizoen in de citadel van Antwerpen vervangen door Duitse en Waalse soldaten, die in augustus 1577 ook moeten vertrekken; zij werden vervangen door Antwerpse kolveniers en schutters.

Vanaf dat ogenblik is de stad in Calvinistische handen.

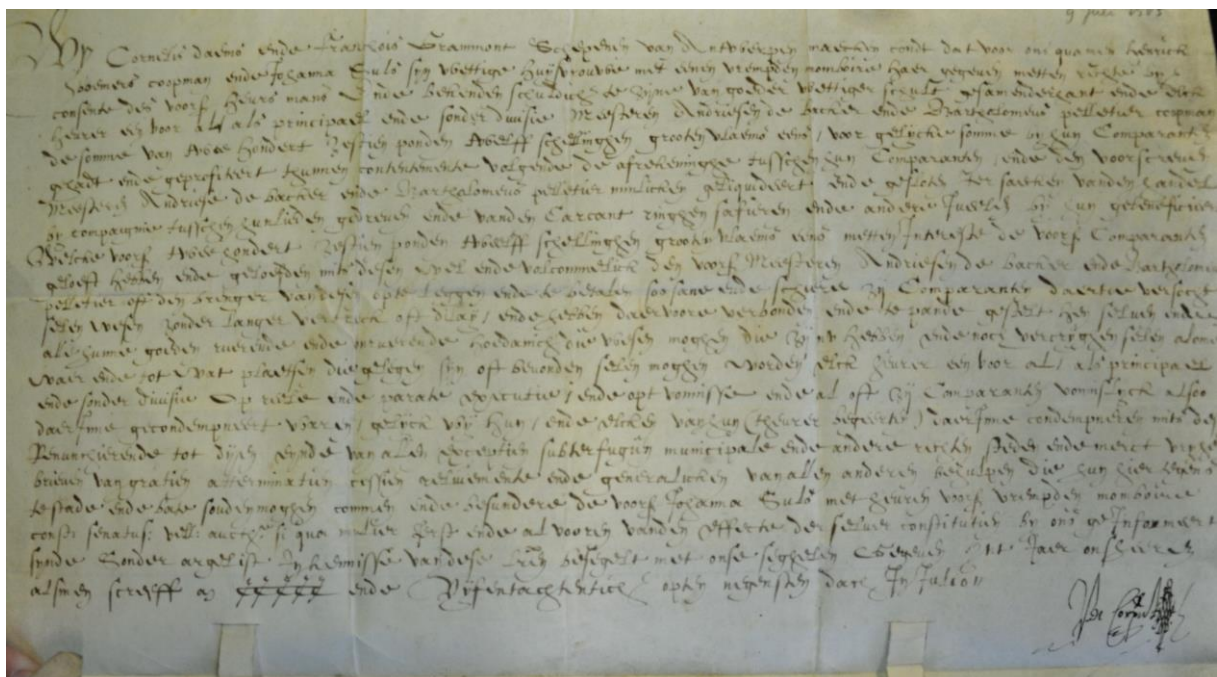
Marnix van St. Aldegonde was in deze dagen burgemeester van Antwerpen.

Bartholomeus Pelletier was in deze Calvinistische Republiek dus 'Kapitein van het vendel', wat zeker een belangrijke militaire functie zal geweest zijn.

Hoe het met Mayken de Backer verder vergaan is, weten we uit een lange brief die Andries de Bacher in 1596 opgesteld heeft naar aanleiding van de uiteindelijke verdeling van de erfenis van Jan de Backer de oudere.

Daar uit blijkt dat Mayken en haar man op de 20ste april 1583 een testament lieten opmaken. Ze stierf waarschijnlijk kort daarna. Op de 9de juli 1585 vinden we te Antwerpen immers een lening die door Bartholomeus samen met Andreas de Backer, gegeven wordt aan Hendrick Soomers. Andreas treedt dus hier op als voogd van de kinderen van zijn zuster, wat betekent dat ze voor deze datum reeds gestorven was.

9 juli 1585 - Andries de Backer en Bartholomeus Pelletier geven een lening aan Hendrick Soomers te Antwerpen

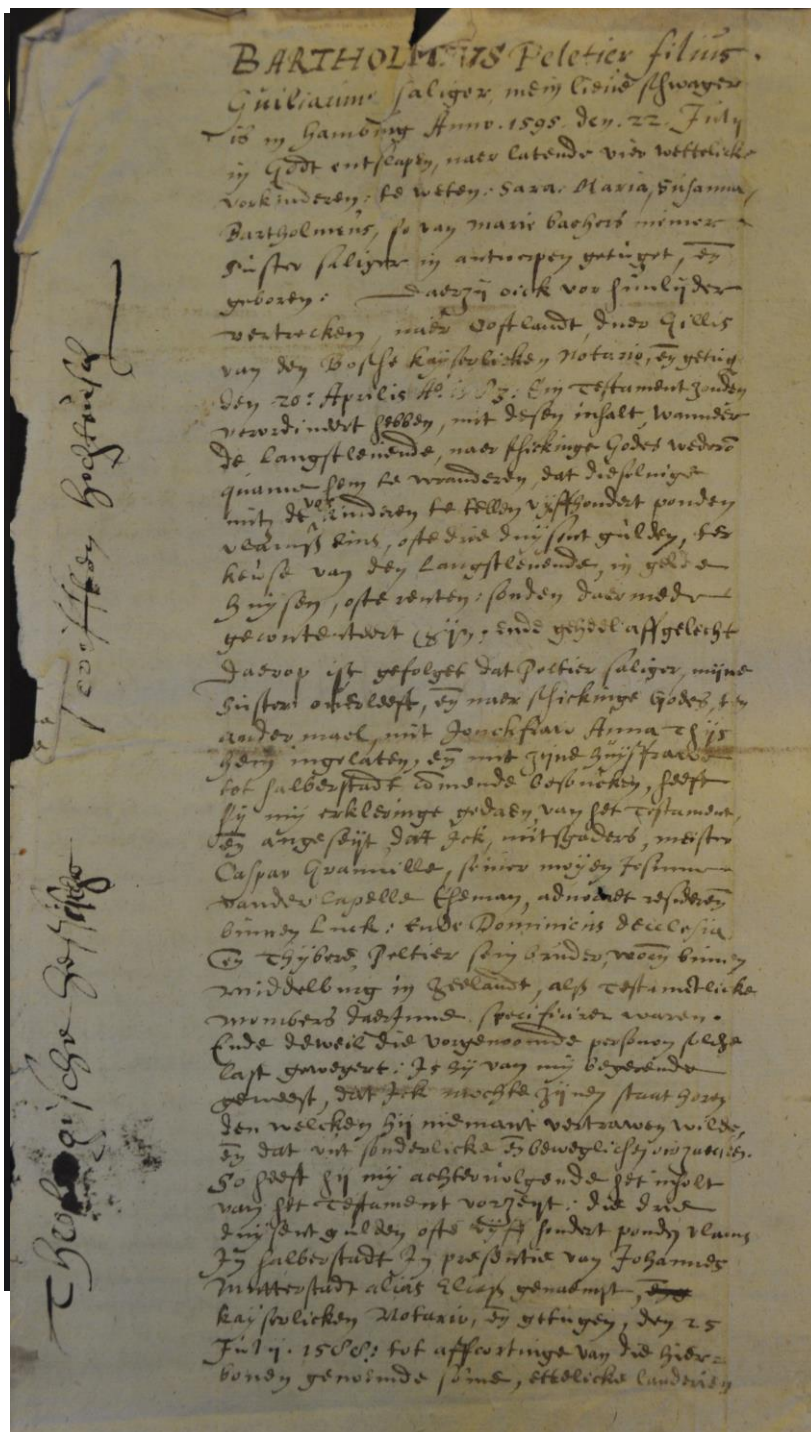

Wy, Cornelis Daems ende Francois Grammont, schepenen van Antwerpen, maecken condit dat voor ons quamen **Henrick Soomers**, coopman ende **Johanna Suls**, syn wettige huysvrouwe, met eenen vrempden momboire haer gegeven metten rechte by consente des voorseide heurs mans –
ende bekenden schuldich te syne van goeden wettigen schult, gesamenderhant ende elck heurer een voor al,

als principael ende sonder divisie,
meesteren **Andriesen de Backer ende Bartholomeus Pelletier**, coopman,
de somme van twee hondert zestien ponden twelff schellynghen grooten vlaems eens,
voor gelycke somme by hun comparanten gelicht ende geprofiteert thunnen contentemente
volgende de afrekeninghe tusschen hun comparanten ende den voorschreven meesteren
Andriese de Backer ende Bartholomeus Pelletier,
minlicken geliquideert ende gesloten ter saeken vanden **handel by compagnie** tusschen
hunlieden gedreven
ende **vanden carcant ringhen, safieren ende andere juweelen** by hun gebeneficiert –welcke
voorseide twee hondert zestien ponden twaelff schellinghen grooten vlaems eens metten
interesse de voorseide comparanten
geloest hebben ende geloesden mits desen
wel ende volcommelick den voorseide meesteren Andriesen de Backer ende Batholomeus
Pelletier oft den bringer vandyen opte leggen ende te betalen,
soo soene ende schiere zy comparanten daertoe versocht sullen wesen
zonder langer vertreck oft dilay,
ende hebben daervooren verbonden ende te pande gestelt hen selven ende alle hunne goeden –
roerende ende onroerende – hoedanich die wesen moghen –
die zy nu hebben ende noch vercryghen sullen –
waer ende op wat plaetse die ghelegten syn oft bevonden sullen moghen worden –
elck heurer een voor al,
als principael ende sonder divisie –
op reele ende parate executie – ende opt vonnisse ende al oft by comparanten vonnislyck
alsoo daerinne ghecondempneert waren –
gelyck wy hun ende elcke van hun – theurer begeerte – daerinne condempneren –
mits dien renunchierende tot dyen eynde van alle exceptien, subterfugien municipale ende
andere rechten – stede ende marct vryheid, brieven van gratien, atterminatien, cessien
relivemente ende generalicken van allen anderen behelpen die hun hier jegens te scade ende
bate soudén moghen commen
ende besondere de voorseide Johanna Suls met hueren voorseide vremptden momboire,
cons: senatif: vell: aucth. si quo comtuer erst
ende al vooren vanden effecte der selver constitution by my ge-informeert synde –
sonder argelist – in kennisse van dese letteren besegelt met onse seghelen –
ghegeven int jaer onse heeren als men screef anno xxxxx ende vyfentachtentich, opten
negensten dach in julio.

Het verdere verhaal leren we kennen via de uitleg die Andreas opgesteld heeft na de dood van Bartholomeus Pelletier

Bartholomeus Peletier filius Guiliaume saliger, men lieve swager, is in Hamburg anno 1595 den 22 july in Godt ontslapen, naer latende vier wettelicke vorkinderen, te weten: **Sara, Maria, Susanna, Bartholomeus** – so van **Marie Backers**, minner suster saliger in Antwerpen getuget ende geboren – daer zy oick vor huulyke vertrocken *waren* naer Oostlandt –

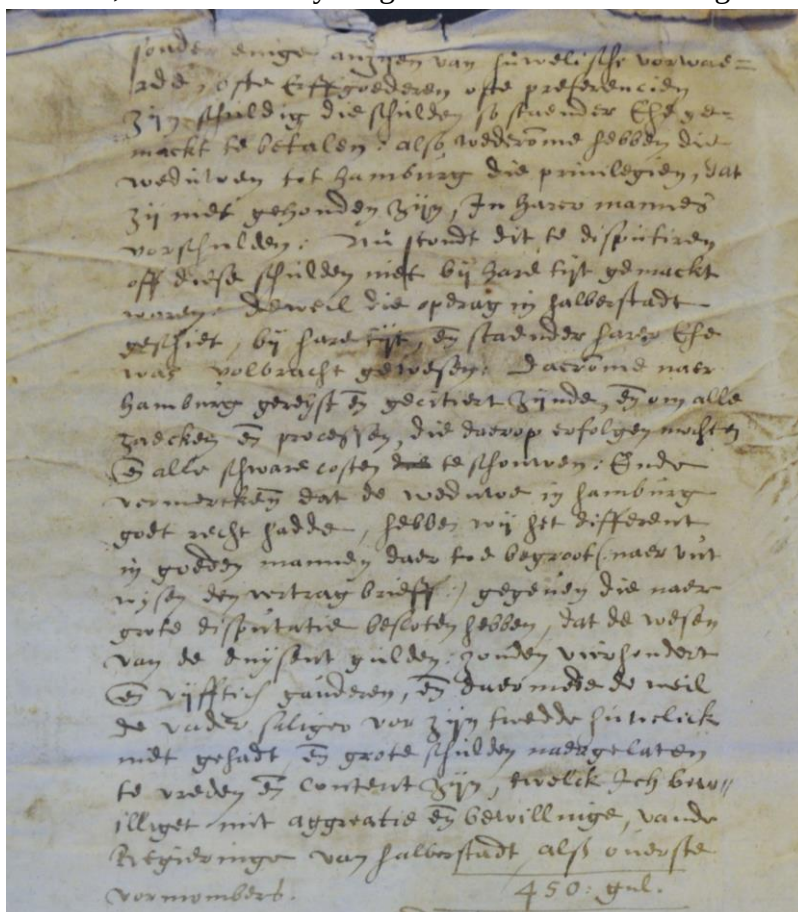
Duer Gillis vanden Bosse, kayserlicke notario ende getugden **20 aprilis anno 1583** ein testament zouden verordineert hebben, mit desen inhalt, wanneer de langstlevende naer schickinge godes, weduwe quame, hem te veranderen, dat die selvige mit de vorkinderen te tellen vijfhondert ponden vlaemsch eins, ofte drie duysent gulden, ter keuse vanden langstlevende in gelde, huysen ofte renten, soudon daarmede gecontenteert zyn, ende geheel affgelecht daerup ist gevolget dat Peltier saliger, mijne suster overleeft ende naer schickinge Godes ten andermael met junckfrau **Anna Thys** hem ingelaten ende met zyne huysvrauwe tot **Halberstadt** commende beshycken, heeft hy my erkleringe gedaen van het testament ende angeseyt dat ick, mitsgaders meester **Caspar Quamille**, siner moyen Josinne Vander Capelle, eheman, advocaet, residerende binnen Luik, ende **Dominicus Deiclesia** ende **Thybere Peltier**, sin vader, woenende binnen Middelburg in Zeelandt, als testamentlicke mombers

daerinne specifiert waeren ende de weil die vorgenoomde personen, dese last geweigert hebben – is hy van my begerende geweest, dat ick mochte zynen staat horen den welcken hy niemant vertrauwen wilde ende dat vut sonderlicke ende beweglichen oorzaeken – so heeft hy my achtervolgende het inholt van het testament vorzeyt, die drie duysent gulden ofte vyfhondert ponden vlams in Halberstadt in presentie van **Johannes Mutterstud alias Elias** genaempt, kayserlicken notario ende getugen, **den 25 july 1588** tot affcortinge van die hier boven genoemde somme, ettelicke landerien in Vlanderen liggende, so seiner here Joannes saliger ange-erfvet van sein vader saliger **Jan de Backer** ende noch ongedeelt lagen duer de troublen tyt - mitsgaders de helft van seinen huysse de Berg Sinai ofte het Heijlig Graft genaemt, binnen Antwerpen liggende, welcke helft oick duer de quade tyt niet conden

gheschat werden, opgedragen de welcke ick met protestatie angenommen *hebt*, int ansyen dat duer de grote troubelen, die goederen niet weert waren ende dat hy oppenbaerde syne staat, niet hogers noch meerders te vermingeren op dat pas als het te bewysen was, heeft hy als die twee vorgenoemde parceelen op tres duysent guldens gheschat – ende daer toe noch belooft ein duysent gulden gereet op te leggen, mits behoudende de bladynghe ende incompste, deweil hy de kinderen halten ende aysen mouste. Deze opdrag is oick als gelimiteert gewesen – waert zaeke dat die vorgenoemde parceelen hiernamaels weiniger ofte meer inbrachten dat ein deel den anderen zoude in schade ofte bate te goye comen.

Daerop is erfolget dat hy haestelick cranck geworden is ende in Hamburg gestorven, sonder andere order in zyne zaecken, die zeer verbistert stonden, te stellen, dan die fortune so hy geleden staende zyne eirste ende tweede huwelick naert vutwysen van zyn boucken, zeer groet gewesen, ja als dat niemand van de vrienden gevonden, die dat sterfhuys hebben willen beneficieren. Is daerop erfolget, dat de weduwen gereden is gewesen van goede mannen, mit de crediteuren op de selve, te accorderen, in hopeninge, damit vut lasten te komen ende van alle vorschulden ontslagen te zyne ende deweil de vader niet nagelaten, dat de kinderen behoorden mit die twe parceelen, vorgemelt gecontenteert te zyne. Dessen niet jegenstaende, de kinder bestes zouckende, hebbick op de geseyte penningen, onder **Isaack Flamen** in Middelurg residerende duer **Dominicus d'eclesia**, als niet momboir, een arreste doen laten tot u tyt toe, dat het bewesen zyn zoude dat de weduwe, die het bewezen zyn zoude dat de weduwe, die het sterfhuys angeveert hadde niet schuldig ware te voldoenen, het accort

tusschen Peltier saliger, haeren man, staender huerlyder tweede ehe ende my in Halberstadt besloten.

Ist daerna gefolget de weil de weduwe haere residentie in Hamburg gehadt ende dat het sterfhuys aldaer gevallen, dat zy my gedroug heeft den arrest te casseren ende myn notie te intenteren tot Hamburg, aldaer gebrucklick is, dat de weduwen, sonder enige anzyen van huweliksche vorwaerde, ofte erfgoederen ofte preservencien zyn schuldig die schulden so staende ehe ghemaect te betalen als wederomme hebben die weduwen tot Hamburg die privilegien, dat zy niet gehouden zijn, in haere mannen vorschulden. –

Nu stondt dit te disputeren off diese schulden niet by hare tyt ghemackt waeren, de weil die opdrag in Halberstadt geschiet, by hare tyt ende staende haerer ehe was volbracht gewesen. Daeromme naer Hamburg gereyst ende ghecitiert zynde ende om alle zaecken ende procesen, die daerup erfolgen mochten ende alle schware kosten te schouwen,

ende vermerckende dat de weduwe in Hamburg goet recht hadde,
hebben wij het different in goeden mannen daer toe begroot –
naer vutwysen den verdragbrieff – gegeven die naer groete disputatie besloten hebben,
dat de wesen van de duysent gulden zouden vierhondert ende vyfftig gouderen ende daermede
de weil de vader saliger van zijn tweede huwelick niet gehadt en grote schulden naergelaten te
vreden ende content zyn,
twelck ich bewilliget mit aggreatie ende bewillinge, vande regieringe van Halberstadt alst
overste vor mombers – 450 guldens.

*Het is haar broer Andreas die na haar dood als voogd voor de kinderen optreedt. Volgens de
akten onder nummer 667 duurde zijn voogdij over Susanna Pelletier tot 1602 en over Maria
Pelletier tot 1606.*

*De weduwnaar Bartholomeus Pelletier hertrouwd met **Anna Thijs** (1564 – 1639) op de 2^{de}
juni 1588 in Frankenthal.*

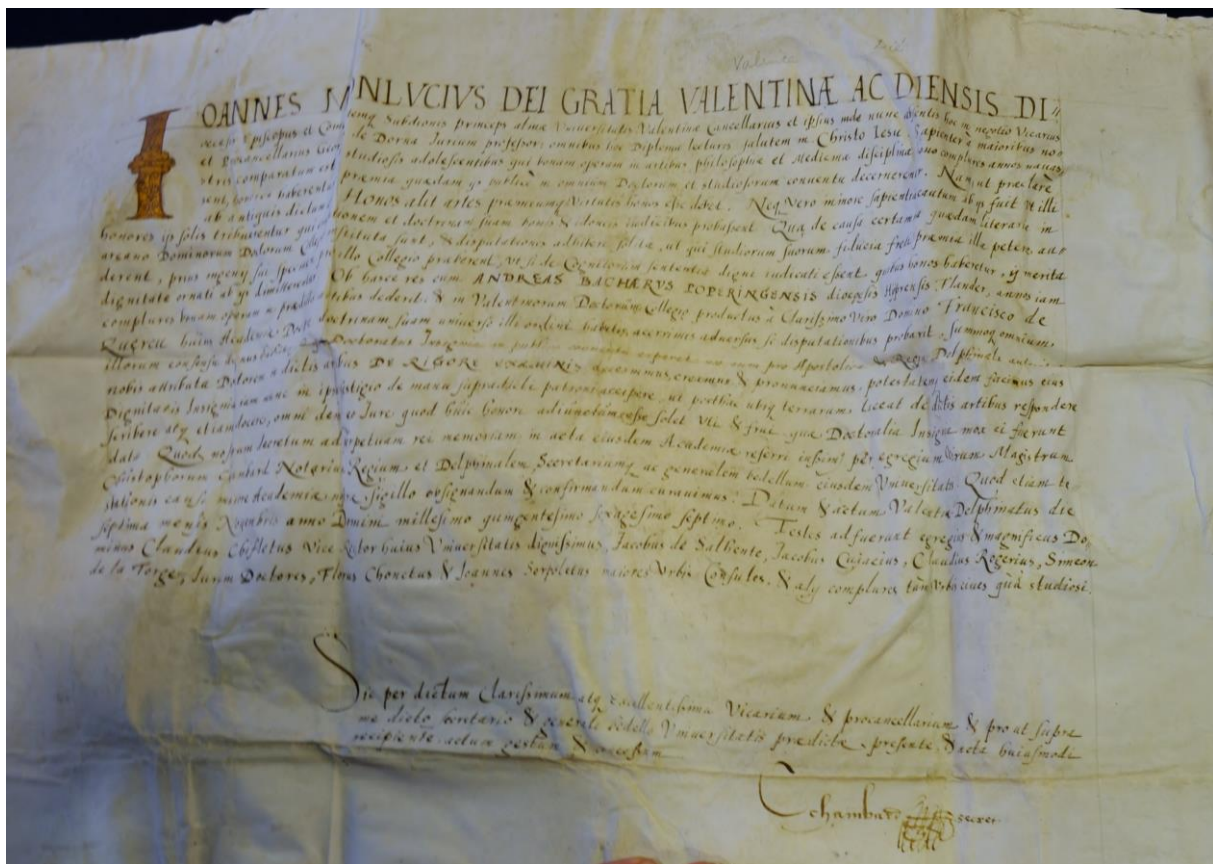
1.3 Maycken de Baccher & Bartholomeus Pelletier

- **1.3.1 Bartholomeus**
- **1.3.2 Sara** °15 januari 1578
- **1.3.3 Maria**
- **1.3.4 Susanna Pelletier**

1.4 Andreas Baccherus (°1546 - +1616)

Andries of Andreas de Backer was de zoon van Jan de Backer en Janneken de Ruple en werd geboren op een dinsdag, de **22ste juli in het jaar 1546** te Poperinge. Zijn geboortedatum wordt vermeld in het memoriaal⁵⁰ van zijn tweede vrouw Magdalena Thys, waarbij ze schrijft dat haar man geboren werd op 'Magdaleenen dach.'

Kristof Papin schrijft in zijn artikel over Bacherus dat Andries de Backer zich in **1562** inschreef aan de Leuvense Universiteit in de rechten. Hij was toen dus 16 jaar oud. In **1567** krijgt Andreas een promotiebul verleend door de universiteit van Valencia⁵¹ echter niet in de rechten, maar in de geneeskunde. Hier wordt hij vermeld als Andreas Bacherus Poperingensis.

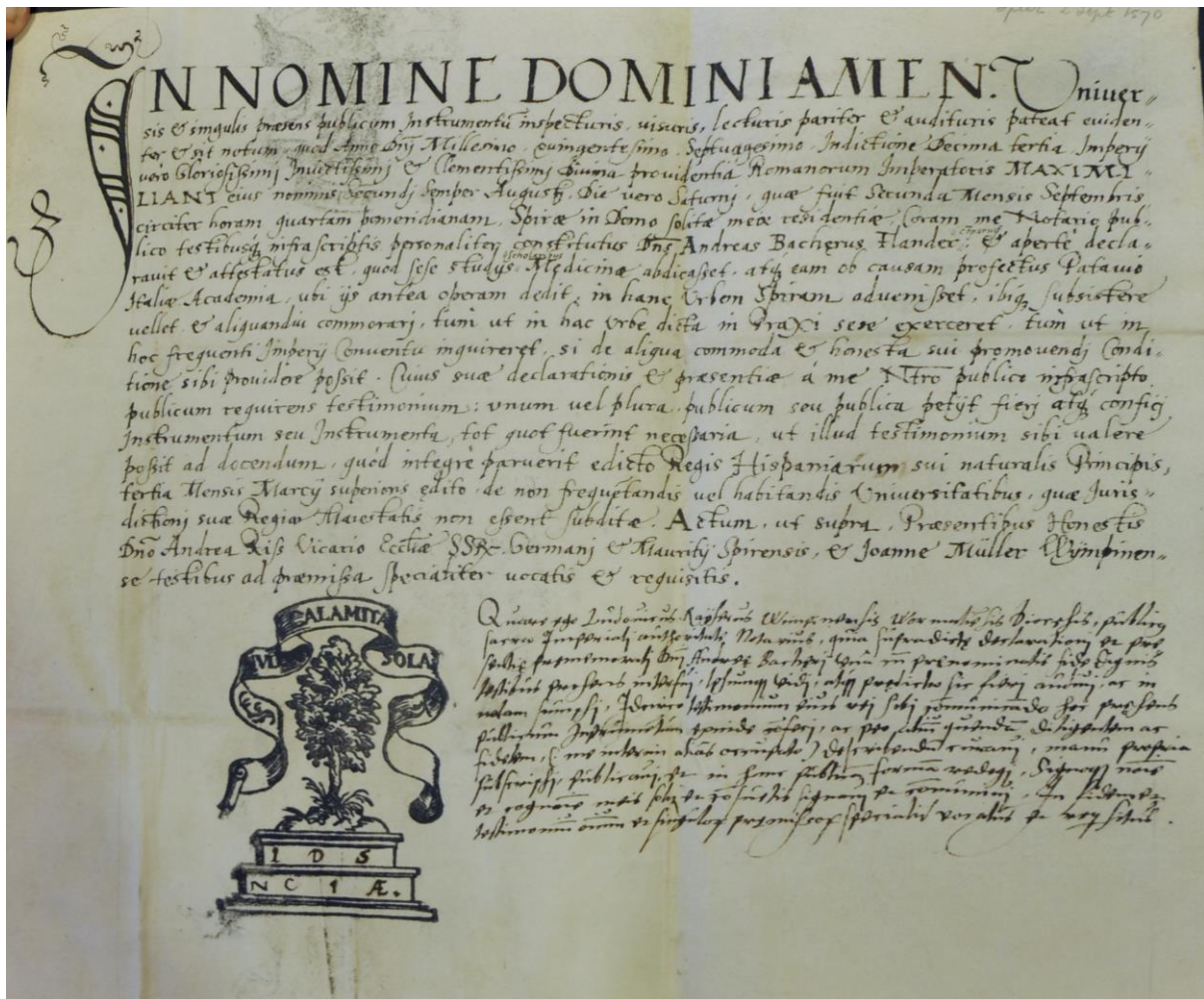
Van daar verhuisde Andries naar Heidelberg.

Kristof schrijft: op **15 maart 1568** schreef Andreas Bacherus Flander, toen 22 jaar oud, zich in te Heidelberg. Twee jaar later schreef zich daar ook een **Johannes Bacherius Poperingius J.U. Lic.** die zich op 24 augustus 1570 inschreef, maar wie dit was konden we niet achterhalen. Lang bleef Andreas in Heidelberg niet hangen want op 15 oktober 1568 schreef hij zich reeds in aan de universiteit van Sienna in **Padua**, als artiest. Als we in de Woordenboek Nederlandse Taal gaan kijken zien we dat **artiest** ins zijn oude betekenis gewoon **uitvoerder van de geneeskunde** betekent; hij volgde er dus een practicum.

⁵⁰ Archief Thysius – Notities van Prof. Oscar Gelderblom

⁵¹ Universiteitsbibliotheek Leiden – archief Thys – Nr. 629

In 1570 sluit hij daar zijn medische studies af en gaat naar Spier om daar een praktijk uit te oefenen en zo mogelijk op de Rijksdag een andere betrekking te verwerven.⁵² We vonden ook dit diploma terug in het archief te Leiden.

Wanneer hij juist lijfarts van de hertogen van Brunswijk werd, kon Kristof Papin ook niet achterhalen, maar hij vond wel dat Bacherus in 1573 voor het eerst vermeld staat als lijfarts van de hertog Julius van Braunschweig. Hij bleef 18 jaar lang lijfarts van deze hertogen.

In het 'Theatrum Historicum Theoretico-Practicum' door Christian Matthiae, Paul en Jacob Marberger opgesteld in het jaar 1699 – staat het volgende vermeld over Bacherus:

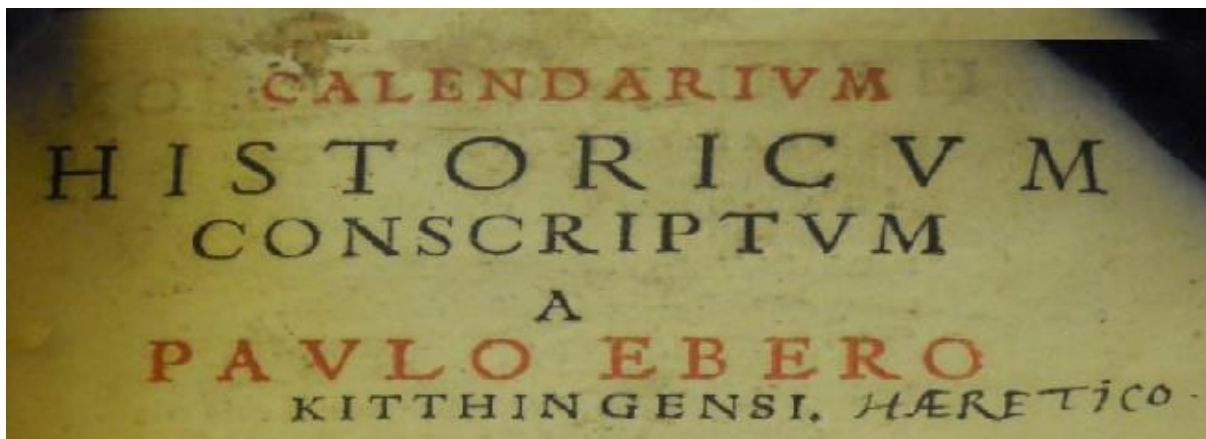
⁵² Universiteitsbibliotheek Leiden – archief Thys – Nr. 630

Bacherus was dus minstens in dienst bij de Hertogen van 1573 tot 1587.

Op een gravure, zo schrijft Kristof Papin staat er dat hij hofarts was van hertog Philips van Brunswijk.

Bacherus was als lid van de hertogelijke entourage ook betrokken bij de uitbouw van de hertogelijke bibliotheek, zo schrijft Kristof Papin. Tevens werd hem in juni 1587 samen met de kamerheer van de hertog Mgr. Christ. Wolfffen de opvoeding toevertrouwd van de zoon van de hertog Henrich Juliussen, opvoeding die doorging in de bibliotheek. Er bevinden zich thans unieke 16de eeuwse Vlaamse drukken en tal van handschriften aldaar. De bibliotheek is op vandaag in Duitsland de referentie voor drukken tot de 17de eeuw.

Het toont aan dat onze Bacherus bij zijn broodheer, de hertog van Brunswijk, in een ideaal intellectueel klimaat was terechtgekomen.

Cecilia Bianchi vond in de bibliotheek des Pasteurs te Neuchatel een exemplaar van ‘*Calendarium Historicum*’ van Paul Eber uit het jaar 1573 en dit onder nummer P.32.6.7. . Toen ze de verschillende bladzijden van deze historische kalender bekeek, zag ze dat er op bepaalde aantekeningen waren gemaakt door een onbekende schrijver – die echter later kon geïdentificeerd worden als **Andreas Baccherus**. Er is dus minstens één boek van zijn bibliotheek bewaard.

Ze schreef daar een artikel over onder de titel van: ‘*Le Calendarium Historicum et ses lecteurs - La place du calendrier de Paul Eber dans la lutte confessionnelle du XVIe*

siècle.

De aantekeningen waren in het latijn gemaakt. Zij nam deze aantekeningen over en liet ze in het Frans omzetten. Aan ons is het om deze in het Nederlands op te schrijven.

We plaatsen deze aantekeningen ook op een chronologische lijn, zodat we het leven van Andreas de Bacher kunnen volgen:

15 oktober 1576 – Men heeft plechtig de Academie Julienne

ingehuldigd in de stad Helmstedt, gelegen langs het bos van Melmi in het hertogdom Braunschweig. De eerste rector is de illustere hertog Henri Jules, postulaat in de administratie van het bisdom van Halberstadt, heer van Braunschweig en van Lüneburg en is betekend door de keizer van de Romeinen Maximiliaan.

4 november 1576 : Anwerpen, de belangrijkste markt van gans Europa is vernield dankt zij de rebellen en de Spanjaarden en ook door de kwaadaardigheid van de Duitsers – aan de vlammen over geleverd – niet zonder de dood van enkele duizenden onschuldigen, een keer de graaf Egmont en enkele notabelen waren gevangen genomen.

Dit was de Spaanse furie te Antwerpen genoemd.

11 februari 1577 : **Dorothée Auguste**, dochter van de illustere prins Jules, komt ter wereld te Wolfenbüttel, 's morgens om 2 uur in de nacht.

1 augustus 1577 : Men heeft een aanslag op Treslang, de kapitein van de Antwerpse citadel ontdekt.

23 augustus 1577 : Men is begonnen met het vernielen van de Antwerpse citadel om 2 uur in de namiddag.

18 september 1577 : Naar Antwerpen geroepen is Oranje aldaar gearriveerd en zonder formaliteiten door de bevolking ontvangen.

20 oktober 1577 : Sophie, de oudste dochter van de illustere Jules, hertog van Braunschweig en van Lunebourg, is gehuwd met Ernest Louis, hertog van Stettin en van Poméranie, mon compère.

11 november 1577 : Een verschrikkelijke komeet es verschenen, zijn vlam werpende naar het Oosten.

14 januari – 1578 : Mijn nicht Sara Peletiers komt op de wereld tussen het vijfde en zesde uur 's morgens.

9 februari 1578 : Jules Auguste, vierde zoon van de illustere prins Jules, hertog van Braunschweig en van Lüneburg, komt op de wereld te Wolfenbüttel in de namiddag om 10 uur en zes minuten. Ik heb geassisteerd bij zijn doopsel.

29 juni 1578 – Op de 29ste juni 1555 werd Catherine Boeys om 2 uur in de middag geboren. Zij

huwde met Andries Bacher op de 29ste juni 1578.

Hier krijgen we dus de trouwdatum te horen van Andreas de Bacher – hij huwde met Catherine Boeys op de 29ste juni 1578. Oscar Gelderblom noemt haar Catherine Dubois.

4 augustus 1578 : De koning Sébastien van Portugal heeft op het veld van de drie koningen in Afrika – Marokko - 40.000 christenen dood achter gelaten.

2 oktober 1578 : Juan van Oostenrijk is gestorven van de pest te Namen

31 december 1578 : Tibère Peletier heeft zijn huwelijk gevierd met Madeleine de Monceron.

31 december 1578 : De graaf Boussu is gestorven tegen de avond te Anwerpen in 1578

1 maart 1579 : De graaf van Parma, aan het hoofd van een Spaans leger, heeft de dorpen rond de stad Antwerpen in brand gestoken.

19 maart 1579 : Hedwige Marie, dochter van de illustere graaf Ernest Louis de Poméranie, komt ter wereld te Wolgast om twee uur in de namiddag. Ik heb geassisteerd bij haar doopsel en was getuige.

28 mei 1579 : De geestelijkheid van Anwerpen wordt uit de stad verjaagd.

2 juni 1579 : Men ontdekt te Brussel een aanslag tegen graaf Egmont.

1 augustus 1579 : Mijn nicht Marie Peltier komt ter wereld te Antwerpen, rond 11 uur van de nacht. De peters ende meters waren Christophe Thijs, - *niet leesbaar* - Janssen van den Capella, Madeleine Moncerons.

27 september 1579 : Mijn zeer geliefde vader **Jan Bacher**, in zijn 78ste jaar, is vredelijk ingeslapen in Christus rond 8 uur s' morgens. Hij is begraven te Antwerpen op het Franciscanerkerkhof.

Daarmee weten we ook dat Jan de Bacher senior geboren was in het jaar 1501.

13 oktober 1579 : Daniel Peletier is geboren te Antwerpen om 6 uur 's morgens.

13 maart 1580 : Mijn dochter **Hedwige Bacher** komt ter wereld te Antwerpen om 1 uur in de nacht.

15 oktober 1580 : Er wordt een dochter Hedwige geboren bij de illustere Jules, hertog van Braunschweig.

18 augustus 1581 : Cambrai wordt bevrijd van een beleg door François de Valois, hertog van Alençon, tot grote vreugde van allen.

17 september 1581 : **Samuel Bacher**, mijn tweede zoon, komt ter wereld te Antwerpen om twee uur in de nacht.

29 september 1581 : **Hubert Languet**, belangrijk man voor zijn universele kennis komt te Antwerpen te sterven en is begraven in het Franciscanerkerkhof.

Hubert Languet

De **6 januari 1585** wordt te Halberstadt mijn derde kind, **Philippe Bacher** geboren.

In **1585** werd hij – zo schrijft Kristof Papin - geroepen om de doodzieke keurvorstin **Anna van Denemarken en Noorwegen** (1532 – 1585) te verzorgen, samen met Dr. Johann Camerarius. Zij was de dochter van koning Christian III van Denemarken en in 1548 gehuwd met August I van Saksen. Hun dochter Dorothea (°1563) huwde met Heinrich Julius van Braunschweig – Wolfenbüttel.

Daarmee is duidelijk waarom hij deze, ‘moeder Anna’ noemde. Hij zou haar verzorgen in Dresden korte tijd voor ze overleed op 1 oktober 1585. Zij was berucht omdat ze probeerde haar man te beïnvloeden in de staatszaken. Er verscheen een spitschrift over haar ‘gynecratie’ of vrouwenbestuur. Ze wilde haar man overhalen om Calvinist te worden, maar hij sloot zich aan bij de lutheranen nadat hij eerst de volgelingen van Melancton had gesteund.

We hebben weet van tal van machinaties in de hofhouding. De lijfarts werd gevangen genomen, de kanselier vermoord. Anna was

onverzoenlijk in haar geloof en tot haar bijzondere interesses behoorden de geneeskunde ende de farmacie.

3 februari 1587 : Om zes uur 's morgens – in de citadel van Guelfes is Dorothee Gedwigis, geboren, dochter van Henri Jules, bisschop van Halberstadt, hertog van Braunschweig en van Lüneburg. Haar moeder is Dorothee, dochter van Auguste de Saxe. De elfde dag na de bevalling is zij vredelijk in Christus gestorven als gevolg van een geweldige pleuris.

15 oktober 1597 : De 9 oktober 1597 is te Groningen de tweede zoon geboren van Henri-Jules, hertog van Braunschweig en van Lüneburg eveneens Henri-Jules genoemd. Het kind werd gedoopt op de 16de oktober. Ik heb bij zijn doopsel, samen met mijn vrouw geassisteert.

Tot zover de aantekeningen van Andreas

Baccherus in zijn calendrium.

We kunnen de stamboom van Oscar Gelderblom met deze gegevens aanvullen, deels corrigeren.

We weten nu dat Andreas Baccherus getrouwd is op **29ste juni 1578** met Cathelyne Dubois – een verfransing van haar naam Boeys.

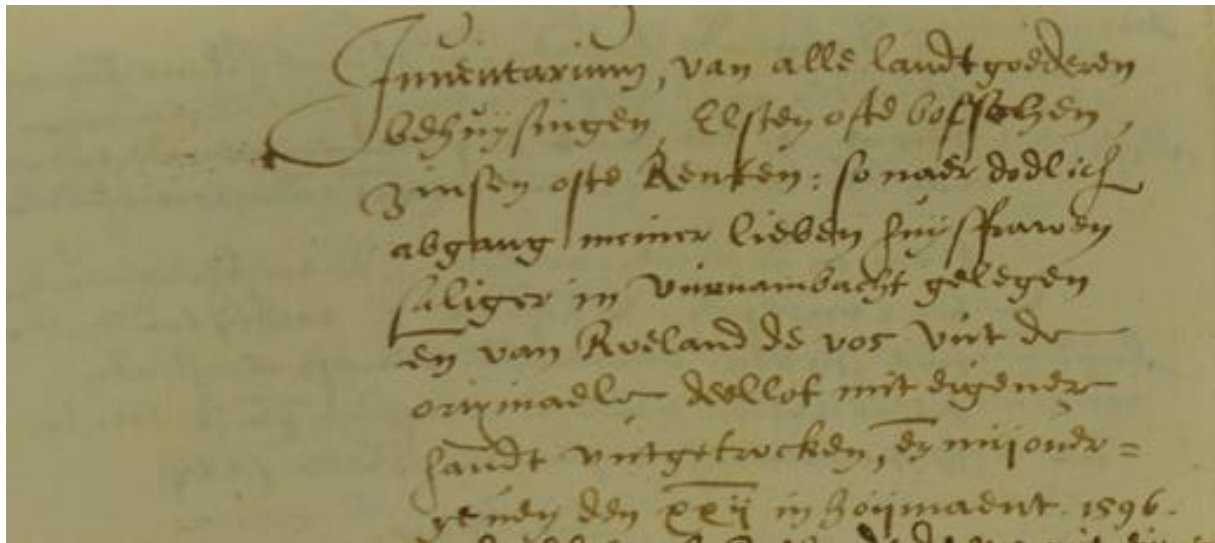
Op **13 maart 1580** en niet in 1581, wordt zijn dochter **Hedewich** te Antwerpen geboren.

Zijn zoon **Samuel** wordt op **17 september 1581** en niet in 1582 eveneens te Antwerpen geboren.

Zijn derde kind werd **Philips** gedoopt en kwam op **6 januari 1585** te Halberstadt ter wereld. Het jaar daarop kwam nog **Anna Dorotea** haar broers en zus achterna.

In de stad Halberstadt werkte Andreas als dokter en als lijfarts van Henri Jules de Braunscheig-Wolfenbüttel, de eerste protestantse bisschop van de stad en tevens de eerste rector van de universiteit van Helmstedt.

Het is pas in 1596 dat Andries de Backer zijn zaken te Poperinge op punt kan stellen. Uit deze stukken kunnen we ook de erfenis halen van **Catherine Boeys** en komen we iets meer over haar te weten. We nemen eerst hier de inventaris van haar goederen over.

Inventarium van alle landtgoederen, behuysingen, elsten ofte boschen, winsten ofte renten, so naer dodlich abgang minner lieben huysfrauwen saliger in Vuernambacht gelegen ende vvan Roeland de Bos vut de orginaele dellot mit eignere handt vutgetrocken ende mij overgeven den xxij ste in hoymaent 1596.

Eirst eine hoffstede in Pollinchove, ende Alveringhem, groet van xxxv gemeten iiijxx xvij roeden landts, daerof de xvij gemeten ij linde iiij xx j roeden mit alle de huysen liggen in de prochie van Pollinchove ende xvij gemeten ende j linde xvij roeden liggen in de prochie van Alveringhem over de beke.

Item noch heeft Roeland de Vos, de kinder oude oom an de selve vorgenoemde stede gecocht een gemet lxxix roeden ende drie vierendeel rodes cornschult landt, met alle de huysinge, opgaende ende dragende boomen ende es eine schone bogaert bezuuden an de hoffstede daer Pieter Cabautte woont ende dat mit de penningen procederende van de vercochte xj linden xxvj reoden corenschult landt.

Item in de selve prochie, in de Westhalishouck ten Crurepit, v lynden l roeden landts, ten twee stucken, benoor, ende bewest Christiaen Rickewaert, ende is belast in xv schele tcloster te Nonnebeossche, pachter Pieter Saey.

Bulscamp

Item in de prochie van Bulscamp ande moercant by de dry hoffsteden in seven partien v gemeten ij linde vj roeden land, als de leger te vullen blickt, by den deelbouck van Janneke Boudiens, dochter van Heinrich de Vos, pachter Lambrecht Voet.

Roelandtcappel

Item in de prochie van Roelandtcappele, geseyt Oudecappelle, de helftvan iij gemeten xx royden landt, gemeene mit Guilliams de jnge, teenen stücke, happende opden zuytoost houck, genaemt SHeren Dierulxx, tusschen het landt vanden closter van de Dune, an de noortsyde, streckende met den oostende, stecken an de hoffstede van tcfapitel van Sint Omaers, ende op tnortende Closterlandt, gelast mit v schele vj deniers parisis elck gemet in de fermisse van Brouckburg, compt onse helft iij lynden lx royden, pachter Guilliams de Jonge.

Westvleteren

Item in de prochie van Xestvleteren iij lynde xiiij royden landt, ter hoffstede daer Marcx de Nuwelaere woont, metten oostzyde an Marcx de Nuwelaere landt, metten westen an wijlen Jacop Roelens landt.

Elste in Veurnambacht

Eerst in de prochie van Woudstene, noortoost van de kercke ende noortwest vande Bucker, iij lynden, viij royden elst, streckende met den zuytende opt Wulversstraetien, jegens over brummeers elsten, metten oosten an de elsten van Malen vander Raems – Gelast mit spyckerrente.

Item betnoordt, besyden den ommeloop vanderWousten, een half gemet elst, streckende mit den zuytende ande elsten vande erfgenaem van Nicasen Baers, met den zuyden ende oosten an de elsten van Ingel Outtermans, de nootzyde ande elsten vande erfgenaem van Vornelis de Waghemaeker.

Losrenten in Vurnambacht.

Eristlick de erfgenaem van Maerten Moordael, gelden vj gulden tsjaers – de penninck xvj – vallende te halfmerte, bezet op xij gemete ij lynen lvij royden landts inde prochie van Hogestede, ter platse daer sy woont, zuytwest van de kercke, naer het inhouden van de breiven in dato van den xij maerty xvc xxix - 1529 - ende noch by transport in handen van Jan Bouden den 20 in november 1550.

Dese rente is nu gelden meester pieter Corael pbr ende canonicus binnen Yper.

Item eine rente van iij gulden tsjaers - de penninck xvj – vallende alle jaer te Sint Martinsmesse, bezet op een huys in Albveringhem, te noordoosthoucke van de kerckhove naer het inhouden van de briefven in date van den xxvste in november xvc xxxv – 1535 – ende daerna by transporte van Willem Claissin in handen van jan Bouden i ndate vanden xv in october xvc xxvj – 1536.

Dese rente gelt alsnu Carolus Pelaert

Item Rickewaert Markeel gelt xx schele parisis tsjaers ervedelicke rente op de stede daer hy woont op zeker pitstick bewest ten hove.

Van desen landen, elsten ende renten houdt Roeland de Vos d'administratie ende bewijzen achtervolgende zijn eigen bewijs ende handschrift vanden 22 in hoymaent 1596. Het is hierbij t'annoteren dat van van annof 1583 dese hoffsteden ende goederen desolaet gelegen tot het jaer 87, van die tyt aff zyn sy ops nieuwe verhuert ende daerna rekeninge van Roeland de Vos ende Jan Fobert geschyen tot het jaer 94 inclus – anno 1596 den 22 in hoymaent.

Ongewisse schulden

Eirstlich Heinrich Streeck als copier vande hoffstede wylent toebehoorende Denys Streek zyn vader, is schuldig van de achtergelaten goederen van de voornoemde Denys de somme van xiiij pond vj schele x deniers parisis – doen gulden vlamsch 99 pond 1 stuiver vj deniers. Item Jacop Heinrich is schuldig over de pacht van xj lynden xxvij royen corenschultlandt in Pollinckhove van den jaere 79 – 80 – 81 midts dat Jacop ende zyn wijff overleden zyn, ende datter niemandt interd doet om te deelen, is de tijt te verwachten, totte smaeldeel ofte tot dat yemant hem presenteert – bedraegende de somme van C L pond parsiis – doen gulden vlamsch – 75 – 0 – 0.

Landtguter in de heerlicheit van **Poperinge** in Westvlanderen.

Eirst een leen goet, groet van landen verthien gmeten myn ofte meer, vry wesende an allen thienden, gehoduen van mijn heer den at van Sinte Bertens van zijnen hove in Poperinge, liggende inden hamhouck. In twee stucken, te weten de twelff gemte luttel meer ofte myn, beosten de Hamstraete, streckende zuyt ende noort, dostzyde an tlandt vanden dische van Sinte Bertens – metter westzyde den selvigen dische, tzuýtende an tlandt van de erfgenaem van Pieter vande Coutter, tnoortende mit waterloop

ende vort d'ander twee gemeten, liggen bewesten de vornoemde strate, met den oost ende westende an het elst van Gelein Olivier, de zuytsyde an het elst van Sanders Baert.

Item een half gemet landt, liggende int Leen voorzeyt inden Hamhouck, gecocht jegens pieter lamelis, voogt van de kinderen van Jan Lamelis, duer Boudewijn Drieulx.

Iem noch onderhalff gemet meersch ende zaylandt gecocht by Boudwijn Drieulx jegens Pieter van Enode ende oick tot een leen goede gelecht.

Dit boven gestelt leen, mitsgaders die daer by gecochte landenen heeft Gillis de Turck in hueren.

Item noch een leengoet van xxxij roeden erve, luttel myn ofte meer, liggende in de prochie van Sinte bertens tot Popernge nde Potterstraete, steckende oost ende west, twesthende an de hove van Louwys Maeckeblyde, metter zuytsyde tleen van Jacquemine Walen, weduwe van Caerle de Roode, nu huysvrauwe van Pieter de Clerck, de noortzyde ant Mechelstraetien, twestende op de vooroemde strate, ende in een woonhuys daer Boudwyn Drieulx plach in te wonen.

Item in de selvige prochie in de Crombeeckstraete twee gemeten l roeden landts ene plag eine behuysde hoffstede te zyne, daer Mahieu de Berg te wonen plag, streckende oost ende west, metter nortzyde an pieter Everaerts landt, bezuytside an tlandt van de sacramentsgilde metten osten op de Crombeeckstraete, liggende inden Eeckhouck, gelast mit een dobbel den heren van Sinte Bertins.

Item een gemet lxiiij roeden landt liggende in de Pezelhocuk, tusschen de schipvaert ende de Lueghenbeke, tzuýtende ant tlandt van de stede van Poperinge.

Item de drie achtste deelen, so minne huysvrauwe saliger van haeren vader ende ein achste deel so sy van haeren broeder Pieter Boey saliger gedeelt heeft, van de erve liggende onder de cathelen van Jacop Landzweert op de Werffstrate – streckende met den oostende op d'erve van Hienrich Grisibrecht, de zuytsyde an de beke, gemeene mit de kinderen van Pieter Melis.

Item drie voerendeel landt inde Schoudemonthouck, met den zuytende jegens de meersch van de kercke van Onse Lieve Frauwe, de westzyde jegens de Zwylantsweddinge, gelast mit vijff bunder en halff evenrente sjaers den heren ende ij schel vj deniers danof de kercke van onse Frauen beleit mit xvj deniers parisis.

Elsten in Poperinge

Eirst ein gemet xiiij roeden elstlandt inden Eeckhouck genaemt Stelen gemein in een parceel van ij gemete xxv roeyden streckende mit den zuytende totter Schwilandt dreve, dostzyde jegen den Seuren driesch, tnoortende Jacop Lodick.

Item drie vierendeel elstlands in den Hamhouck in een parceel van een gemet betoost van de Rosier, streckende mit den auytende ende nortende an tlandt van Louys Maeckelbyde, doostzyde Daniel Canen, gelast in zyn advenant van xj schele iij deniers parisis den heren.

Losrenten in Poperinge.

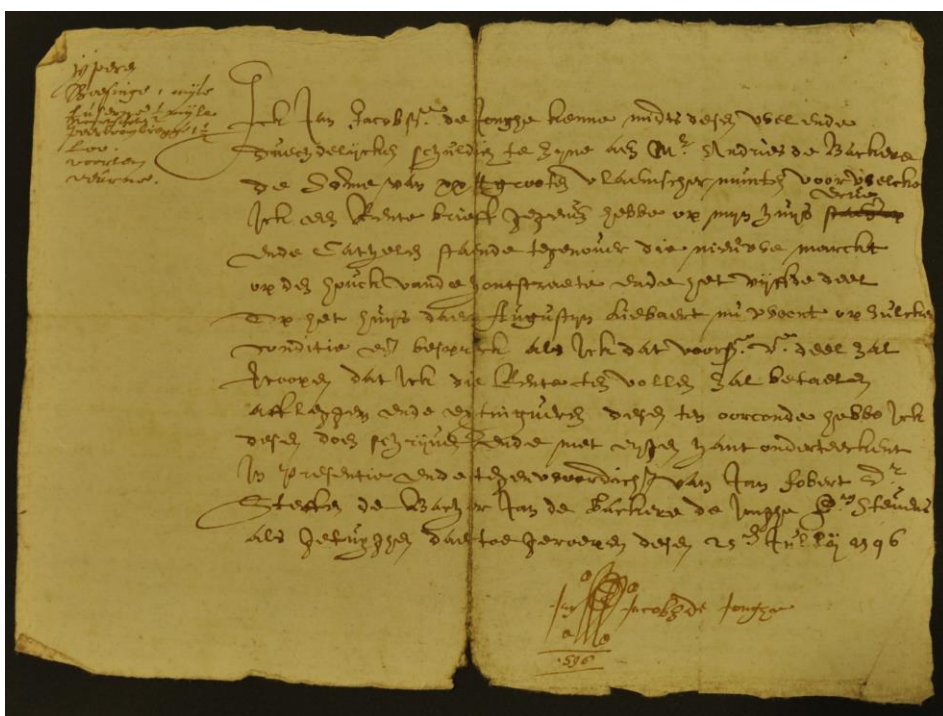
Eirst de erfgenaem van Mheiu de Grote, gelden ix gulden tsjaers – den penninck xvj – bezet ende geassyneert op een verbrand huys ende brauwerie binnen Poperinge n de Yperstrate in Sint Johansprochie, verfallende den 20 in sporkel.

Item de erfgenaem van meester Mahieu de Pours gelden xj gulden v schele tsjaers, de penninck xvj – in meerte vervallende bezet op drie gemete l roeden landt in Poperinge, naer het inhouden van de briefven in date vanden xvij in meerte geteekent op de ploy Verdoene – gecocht by Boudewyn Drieuls ende my A. De Backer opgedraegen tot betalinge van xx pond vloms die ick van mynner huysvrauwe moeders zyde sterffhuyse van gelde ende goede was heisschende.

Item de aeldingen van heer Willem Baroen, gelden xij pond parisis tsjaers ofte ses gulden – de penninck xvj – by de weduwe van Gayfer Beke gecocht, vallende den eersten dag van meerte – bezet op de helft van twee verbrande platsen binnen Poperinge op dYperstraete, naer den inhouden vande briefven mit dat den xijde in sporckel lxvj ende by de vorgenoemde weduwe vertransporteert ten profyte van Boudewyn Drieulx den xvij in sporckele xvc lxxvj – 18 februari 1576 - geteekent op de ploye Mazeman.

Item eine losrente van vj gulden tsjaers so vercocht is, jegens Louwys Elias, ende Anne Steins, huysvrauwe, bezet op de helft van een huys, erve ende cathelen op de Yperstrate, naest de groote Steinbrugge in date den xvij in sprockele xvc lxxvj.

Item eine rente breif van iij gulden tsjaers sprekende ten laste van Cornelis Gonduut ene Catheline syn wyff, hypoteciert op een huys, erve ende cathelen op de Oude Marckt in Poperinghe tusschen den Cornhuyse ende cour vande Gasthuyse, in date den xvij septebmer

xvc xxxvij
Dese twee leste
briefven in
originael berusten
onder Jan Fobert
die de
administratie van
alle voorgenoemde
stukken heeft – so
in Poperinge
liggen.

We halen nog één
van de
rentebrieven aan:

Ick, Jan Jacobsone de jonghe, kenne mids desen wel ende duechdelycken schuldich te zyne aen meester Andries de Backere de somme van xx pond grooten vlaemscher munte voor welke ick een rentebriefff ghegeven hebbe op myn huys erve ende cathelen staende tegenover de Nieuwe Marckt op de houck vande Hontstraete ende het vijfste deel op het huys daer Augustyn Liebaert, nu woont op zulcken conditie ende bespreck als ick dat voorgaende vde deel zal vercoopen dat ick de rente ten vollen sal betaelen, affleggen ende extinguiëren – desen ter oorconde hebbe ick dese doen schrijven ende met eygen hant onderteeckent In presentie ende tegenwoordich van Jan Fobert, dr. Steffen de Bacher, **Jan de Bachere** de jonghe filius Stevens als getughen daertoe geroepen **desen 25ste jully 1596.**
Jan Jacobsone

*Tot daar de erfenis van Catherine Boey, we leren daar uit dat zij ook een leengoed te Poperinge langs het Mechelsstraatje erfde, waaruit we niet alleen mogen besluiten dat Catherine van Poperinge was, maar tevens dat ze het buurmeisje van Andreas de Backer was. Wanneer Cathelyne gestorven is, weten we niet.
Uit het memoriaal van Magdalena Thys weten we wel dat ze begraven werd in de kerk te Halberstadt.*

*We weten wel dat Andreas de Bacher hertrouwde met **Magdalena Thijs** (°6 augustus 1569 - +1622) de zus van Hans Thijs in **1590** in Frankfurt.*

Magdalena schrijft in haar memoriaal het volgende hier over:

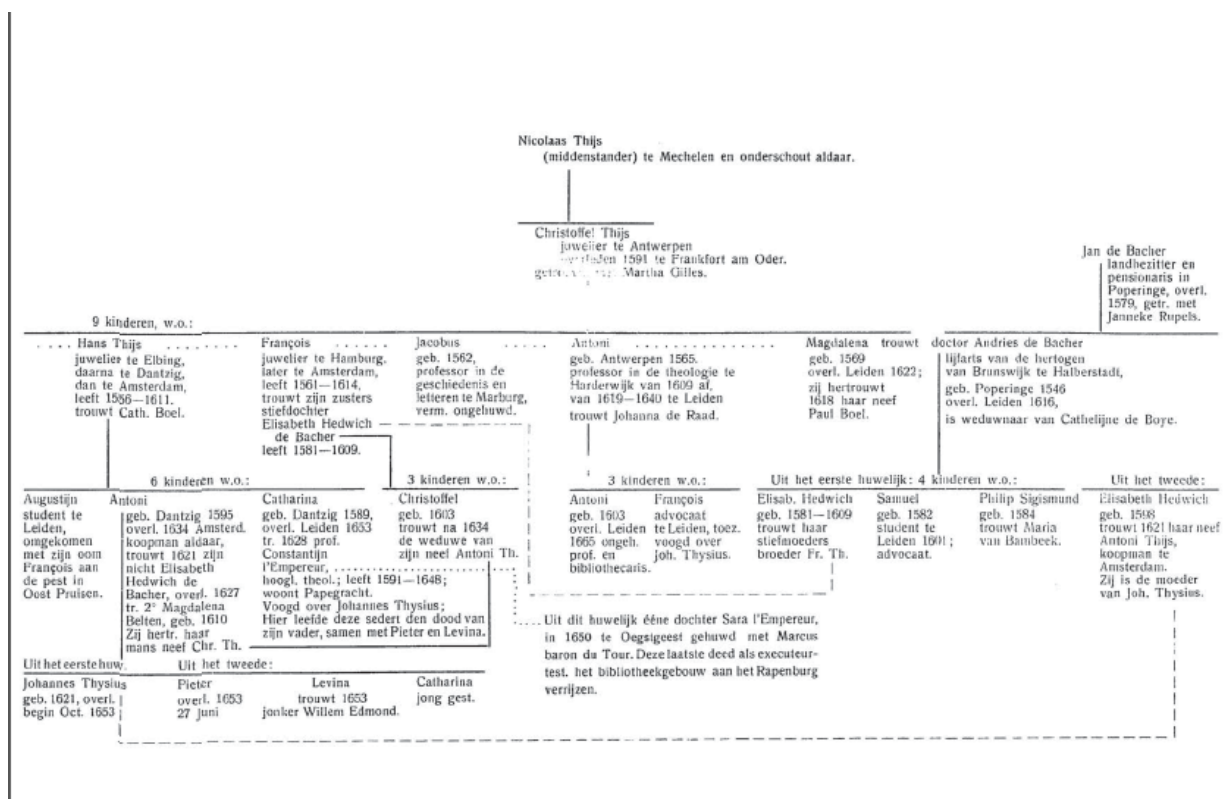
"De heere heeft my in den hovelijken staet beroepen het jaer ons heeren 1590 en ben ondertraudt den 19 september met doctor Andries Bacher bortich van Poperinen in Flaenderen out synde 42 jaer wedewer van Sel. Catelijne de Boeij's hebbende vier kinderen. Ick was out 21 jaer. De bruyloft is gehouden den 8 desember binnen Francfort. Mijn man Andreas was medesyn van den hertogh Julius van Bronswich.

Mijn vader Sr. Cristoffel Thijs heeft de bruyloft alleene bekost en mij met cleederen ende anders waer versien en gestofferdt. En ik ben met hem naer Halverstadt getrocken. Een halft jaer naer onse bruyloft den 7 junius 1591 is mijn lieve vader Cristoffel Thijs beruft in den heere tot Francfort en daer begraven.

Andreas en Magdalena verschilden 21 jaar qua leeftijd. De notitie die Andries maakt op de 15de oktober 1597 waarin hij stelt dat hij en zijn vrouw assisteerden bij het doopsel van Henri-Jules, sloeg dus reeds op zijn tweede vrouw Magdalena Thijs.

*Magdalena Thys was de dochter van Christoffel Thys, zoon van Nicolaas. Christoffel Thys werd juwelier te Antwerpen, trouwde met **Martha Gilles** en zij kreeg met hem 11 kinderen, waaronder Hans, François, Jakobus en Antoni. Het is François die later met Hedewich, de oudste dochter van Andreas de Bacher of Bacherus, zoals hij zich nu noemt, gaat trouwen.*

We nemen hier de stamboom van de familie Thys over uit het artikel 'Een familiecorrespondentie van omstreeks 1600' geschreven door R. Van Roijen.

Uit het memoriaal van Magdalena Thys krijgen we ook de samenstelling van haar gezin te lezen. Mijn vader was 30 jaer ende mijn moeder 22 jaren als sij samen trauden het jaer 1552 den 26 novenber en hebben in den hoveyken staet 11 kinders samen gehadt.

Den ersten genaempt **Aryaen** is gestorven 1553

Ten tweeden **Cristoffel** 1555

Ten dryden **Hans** Thys 1556

Nykolaes Thys 1559

Francoys Thys geboren 1561

Jakes Thys geboren 1562

Anna Thys 1564

Antony Thys 1565

Cornelis 1568

Magdalena Thijs 1569 den 6 Augustus smorgens een menute voor 4 uren. Den vadderen waren Aryaen onder den Linde en Joffrau Jakelyne Snutsaerts.

Marije Thys is geboren 1570

En dan schrijft ze:

Vader en moeder syn samen in hoveyke staet geweest 34 jaren

Moeder is gestorven 1586 den 3 November tot **Worms** in Duytslant ende light daer begraven.

Myn grottfader **Francoys Jylis** is daer oock gestorven en begraven. En de meeste van myn moeders susters ende haer frunden tot Worms en **Frankendael** begraven al waer sy gewoondt hebben.

We mogen dus aannemen dat de familie na de val van Antwerpen vluchtte naar Duitsland en dat zelf een deel van hen terecht kwam in Frankenthal, waar de Protestantse emigrantengemeenschap een tijd geleid werd door Pettrus Dathenus, wel bekend te Poperinge.

Van Rooijen schrijft dat Christoffel Thys met de verovering van Anwerpen in 1585 door Farnese, de hertog van Parma, naar het Oostland vertrok en zich ging vestigen in Frankfort op de Oder. Zijn dochter Magdalena was toen 16 jaar oud. Zes jaar later, zo schrijft Van Rooijen, en dan zijn we 1591, stierf 'Christoffel Thijs dan in Frankfort am Oder. Zijn vrouw was niet tegen de ontberingen bestand gebleken en was hem er voor gegaan. De vele kinderen, onder wie de theoloog Thijs, later verlatiniseerd Thysius, waren overal verspreid. Zij hadden den vader, toen zij merkten dat hij snel achteruit ging, geraden althans in zijne nabijheid te houden. Maar Christoffel heeft zijn zoon niet in den weg willen zijn, en geen van de zijnen was bij zijn sterven aanwezig. Van één hunner, van Francois, vernemen wij, dat hij, hoorende dat het met zijn vader zou afloopen, te paard half Duitschland in vijf en een halve dag was doorgereden, doch alleen de begrafenis kon bijwonen. Het beroep had Christoffel, eenzaam en ziek liggend, voorzichtigheid geleerd. Toen hij begreep niet meer van dit bed te zullen opstaan, had hij zijn kist gesloten, zijn sleutels verzegeld en aan een vriend gegeven en daarop zijn 'pitsier' of zegelstempel vernietigd. Slechts kon de vertrouweling, ook een emigrant, nog alleen aan kinderen mededeelen, hoezeer hun vader op zijn sterfbed naar hen had verlangd.

Het huwelijk van Andreas en Magdalena liep niet alleen over rozen.

Zo schrijft zij in haar memoriaal:

Getraut synde drij jaren heeft mij de heere gesegent met frucht en ik ben verlost desember 1594 van een sone. En dan voegt ze daar kort bij: Hij kam doot ter werelt.

Hoewel Andreas haar zal bijgestaan hebben bij haar kinderbed.

In 1598 kan ze het volgende schrijven:

Den heere heeft mij andermael gesegent en ben verlost van een dochter **den 4 julius 1598** des middaghs tusschen 11 en 12 uren op eenen dynstadt.

Wirdt gedoopt den 9 julius en genampt **Elisebet Hedewig** naer de jonge ende oude hertoginnen van Bronswigh die haer vaderen⁵³ waren.

Noch was vader **Arenstedt** Domheer, Docter **Varenbutels**, frau doctor **Paludanes** en Hans Thijs mijn broeder.

De oude hertogin vereerde 4 nobels en een vergult kopken opt bedde weyt de jonge hertogin twee kopkens op een (niet ingevuld) en Hans Thijs eene vergulden kop van (niet ingevuld). De andere vaderen 3 nobels

Dokter Paludanes die we al kennen van uit het hoofdstukje over Jan DeBacker junior. Hij trouwde drie keer⁵⁴.

⁵³ Vaderen – Hier zal wel dooppeters bedoeld zijn.

⁵⁴ Wikipedia

Na de vroege dood van zijn vrouw huwde hij twee jaar later in 1585 Catharina Robberts, de weduwe van kapitein Steven van Zuilen.

Met zijn tweede vrouw kreeg Paludanus acht kinderen, van wie er vier op jonge leeftijd kwamen te overlijden. Na de dood van zijn tweede vrouw Catharina Robberts trad hij voor de derde keer in het huwelijk met Hilleke ten Loo, die echter korte tijd later zou komen te overlijden.

Wie van hen nu eigenlijk meter was, is mij nog onduidelijk.

*Het is **Elisabeth Hedewig** die later zal trouwen met Anthony Thijs en zelf als enig kind in 1622 Johan Thysius ter wereld brengen. Ze stierf echter in het kindsbed.*

Magdalena werd nog verschillende keren zwanger. In het jaar 1600 schrijft ze:

De heere heeft my ten dryden mael gesegent en verlost van een dochter – ik heb maer 16 weken gedragen en befiel 1600 den 30 desember. Het kind werd blijkbaar dood geboren.

Twee jaar later in 1602 schrijft ze:

*Ten vierden mael heeft mij de heere ten vierden mael aengesien en ben verlost 1602 den 13 april smorgens om 4 uren en wirdt gedoopt den 20 april en genoempt **Andries**.*

*De gefadderen waren de dorluchtigen hooggebornen heere **Heynderick Julius**, bisschop⁵⁵ van Stift Halverstadt en *hij* vereerde eenen vergulden kop van 30 rycxdael.*

noch Cristoffel van Vorstadt en syn huysfrau - doctor Tobyas Boormeester - doctor Eerrades Albert - Francoys Thys myn broeder - die fereerde eene kop van 30 Rycxdael.

Noch was vader de derluchtige hoogeborne feurstin herthogin van Statin en Pommeren

Frau Suffije geborne furstin van Bronswigh vereerde een diamant punthien en haer konterfeyt⁵⁶ met robijnen gesiert op het bedde.

noch frau ursel geborne Eedel frau van Endorp Heynderick Lensers naeergelatene weduwe

Noch Magdalena geborne van Gryndorp doctor Peeter a Wieden Hanseler syn huysfrauwe

Heinrich Julius

⁵⁵ Bisschop moete hier gezien worden als een ‘burgerlijke’ titel zoals in de term ‘prinsbisschop’.

⁵⁶ Konterfeit – schilderijtje met haar portret op – het woord komt van ‘contra’ en ‘facere’ of faire- het nabootsen.

En Sofie Sophia Hedwig von Braunschweig-Wolfenbüttel

Dit kindeken heeft geleefd 7 maent is aen de **pocxkens** gestorven den 17 november en begraven den 23 in de Berfoeter kercke tot Halverstadt int grafe daer mijn mans selige huijsfrau in leyt de heere geve hem ende ons alle een zelge opstandinge amen.

De kleine Andries werd dus begraven in hetzelfde graf als waarin de Poperingse Catherine Boeys begraven ligt. In 1605 kon ze weer schrijven dat ze in verwachting was.

De heere heeft mij ten 5 mael gezegent met een sone en verviel den 20 mey hadde 9 maent gedragen dit is mijn leste en sijn al begraven buyten S. Johans daer opt kerckhofe

Van Roijen schrijft: Geëerd en geacht leefde de zwager doctor de in Halberstadt, waar hij reeds eenige tientallen jaren woonde. Uitnemende betrekkingen hield hij met de vorstelijke familie. Als in 1602 de hertogin-weduwe komt te overlijden, luidt het dat de familie de als het ware eene moeder in de overledene moest verliezen. De oudste dochter van De Bacher, Hedwich, draagt den naam van deze sympathieke vorstin.

Bij plechtigheden in den huize De Bacher ziet men herhaaldelijk leden der hofhouding komen of de hertogen zelf. Het ontbreekt niet aan betuigingen van genegenheid als De Bacher af en toe te kennen geeft zijne betrekking neder te willen leggen en naar zijn geboorteland terug te willen gaan. En als per slot toch van heengaan komt, nadat hij bijna 25 jaren er heeft gewoond, is de hertog in eigen persoon aanwezig op den ‘scheidenmaeltyd’ die Bacher dan geeft.

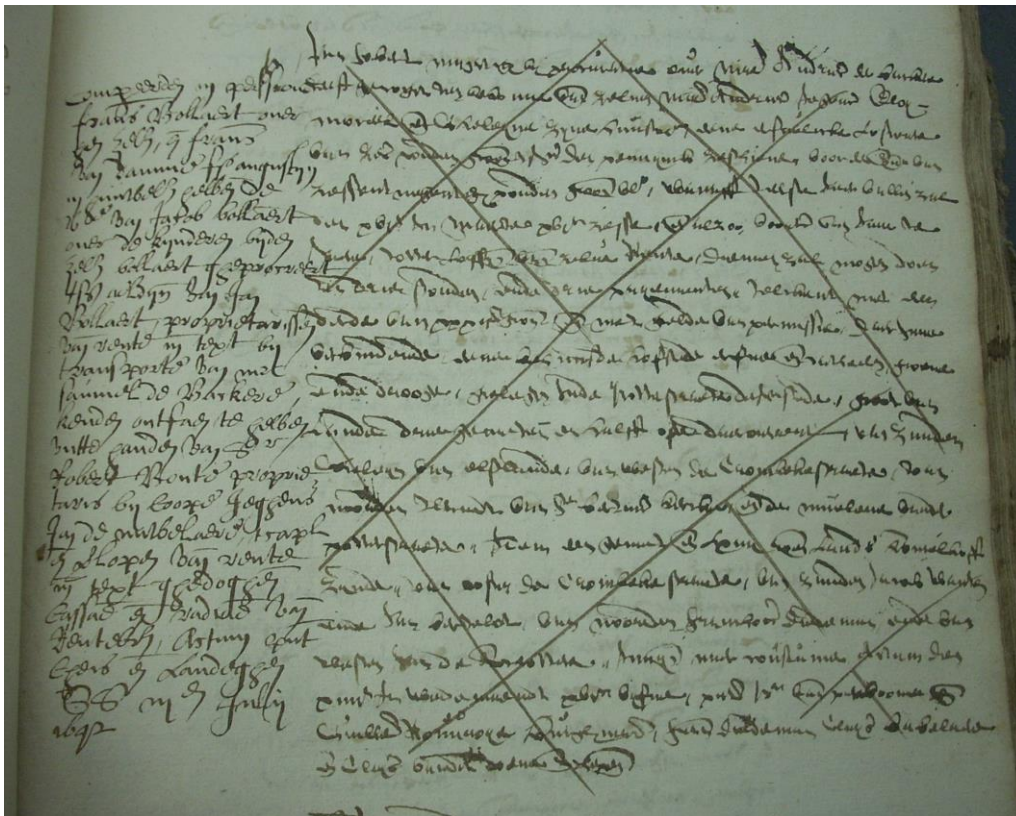
Ook Bacherus volgt, net als zijn zwagers, met intense belangstelling de ‘ontwikkeling van den oorlog tusschen de Republiek en Spanje. Hij schrijft er weliswaar minder over als Thijs maar zijn verlangen naar het geboorteland schijnt even groot. Thijs valt den tijd in Dantzig, als hij er nog maar drie jaren woont, lang, ‘daar hij er geene van zijn vrienden heeft’.

Den volgenden zomer in **1594** wil hij weg, naar Amsterdam gaan wonen ‘tot dat de Heer ’t Antwerpen opening geeft’.

14 juni 1605 – Een lening te Poperinge – Renten SAP 395
--

Hoewel Andreas Baccherus zich doorgaans in Halberstadt bevindt, houdt hij zijn zaken te Poperinge in het oog. Daar is het Jan Fobert, die onder andere burgemeester van de stad wordt, die zijn zaken behartigd.

Op de 14de juni 1605 wordt te Poperinge de onderstaande lening afgesloten.

Jan Fobert, machtich by procuratie van **meester Andries de Backere**, heeft gecocht inder name van de zelven meester Andries jeghens **Eloy Moreel ende Gheleyne**, zyne huusvrauwe,

een erfvelicke rente van zes ponden grooten - den pennynck zesthiene – voor de somme van zessentneghentich ponden grooten vlaems, wannaff teerste jaer vallen zal den xvjste- 16de - in maerte xvjste in maerte xvjc zesse
ende alzo voort van jaere te jaere,
totter lossynghe vande zelve rente, diemen zal moghen doen ten drie stonden –
ende drie paymenten,
telckens met een derde van xxxij pond grooten ende met ghelde van permissie –
daerinne verbindende eene behuusde hofstede, erfve ende cathelen – groene ende drooghe –
ghelegghen inde Potterstraete deser stede –
groot van lande drie ghemeten en halfve ofte daerontrent –
van zuuden Gheleyn van Elslande,
van westen de Crombkestraete,
van noorden tlandt van St. Bertenskercke ende de muelen van de Potterstraete.
Item een gemet ende lxiii roeden lands – hommelhoff zynde van oosten de Crombkestraete -
Van zuuden Jacob Wanten ende Jan Bertelot – van norden Franchois Diedeman ende van
westen Jan de Schottere -
Innynghe naer coustume
Actum den xiiiijste wedemaend wvc vyfve
Present Pieter vande Peereboome ende Guillaume Rouvroy, burchmeesters
Frans Diedeman, Clays Babelaere, Clays Vander Doene, schepenen.

In de marge van deze akte staat er:

Compareerden in persooene **Frans Bollaert** over hemzelven ende **Frans vanDamme** filius Augustyn, in huwelijk hebbende de wedewe van **Jacob Bollaert** over de kynderen byden zelve Bollaert gheprocreert – tsamen aeldynghen van **Jan Bollaert**, proprietarissen van de rente inde tekst by transporte van meester Samuel de Backere – kende ontfaen te hebben vutte handen van sieur **Robert Bonte**, proprietaris by coope jeghens **Jan de Nuwelaere**, tcapitael ende de verlopen vande rente inde tekst - ghedooghende cassatie ende radiatie vande rentebrief.

Actum present Cheis ende Landeghem schepenen –
Den iijde july 1642

Met de jaren- zo vervolgt Van Rooijen - verloor ook De Backer er menige goede vriend, die hij zich er voor lang had verworven. Kleinigheden werden ernstiger en zwaarder opgevat dan dat ze werkelijk waren en als deBacher in 1605 den predikant Daniël Sax mede ten grave draagt, schrijft zijne vrouw aan haar stiefzoon te Leiden . . .hetselve ende andere dingen meer, ferorsaken mij meer en meer ferlangen naer ons faderlant; dan ick befinde mij hier alleen, fan allen soo wijt afgeseten”.

Eindelijk treedt Andreas in 1607 af, hij is dan 61 jaar oud, maar ook dan kan niet hij naar zijn ‘patria’ terug.

Voorlopig gaan zij naar het kleine **Staden of Stada**, een havenstadje aan de Elbe, waar vele emigranten woonden.

Het was voor hen een bekende plaats. Zo waren de zoons hier op de latijnsche school geweest en ze hadden er ook verschillende vrienden.

In Staden betrekken ze het huis van de bekende emigrant Jan Calendrini. Het werd omschreven als een ‘lustigh’ huis en het lag bij de Santberch.

De kinderen zijn verrast van keus en vragen zich af waarom hunne ouders zich daar nederzetten in zo'n klein nest. Spoedig is ook moeder Bacher, Magdalena Thys weinig verrukt; zij vertelt, dat er niets te krijgen is 'en dat boter, kaas, siepels, kool en andere dingen, kortom alles, van uit Holland wordt ingevoerd.

Lang blijft Andreas met zijn vrouw niet in Staden. Op de 2de mei 1608 leren we uit een brief van Samuel Bacher, wordt de verhuis naar Utrecht voorbereid.

2 mei 1608

Vut Staden desen 2 mej anno 1608 stylo veter
Naer vriendelycke groetenisse weerde ende lieve suster,
dient desen ulieden te verwittigen onsen alsnoch goeden toestant, verhopende het werde met
ulieden ende ulieden beyde kynderkens ende onse broeder ende suster dame –
oock alsoo syn –
de lieve getrouwe godt wille ons zijnen segen vort mededeelen ende gheven tgeen ons
dienstelijck tsij ten leven oft dat hy ons ut desen dal dede affoorderen.
Ende te weten te doen dat ick mynen hertzelieben vader den 27 gepasseert in goeden
ghesontheit hier wel beder aenkommen van onse gantsche reyse
ende voort hebben metter hulp godes - nu haest by ulieden te sijn,
dan de huere van ons huys hier nu omme is,
ende onse leste meublen ende kisten nu ghepackt staen
verwachtende d'eerste gelegenheit dat ment scheep breng –
hebben gants ende gaer het huys gheruymt
opdat die tselve ghehuert gheen onghelegghenheit van ons soudende hebben
ende sijn verleden weke te donderdach tot cosijn Bolijs inghegaen,
tot dat ons lijwaet ghewassen, ghedroocht ende te rechte ghemaect sij,
ende vader tgeelt van ulieden prove hebbe ontfanghen;
waerop vader niet langher wachten soude daert het lijwaet drooghe waere,
meer al cosijn Bolijs ordre laten t'selve t'ontfangen ende over te maeken op Hamborg aen
sieur Nicolaes vander Wilgen – is schoon hier in handen
maer willent noch niet van sich geven voor aleer den domproost hertzog Philip hiertoe volle
consens hebbe ghegheven.
Dencke ten lengste noch in 14 dagen by ulieden werden sijn,
zoo ons godt voor ongheluck bewaere –
willen toekomstige woensdach van hier op sijn ende den wech nemen op Bremen daer wij
aldan byder willen resolveren welcke wech wij ingaen –
tsij over Lingen oft over Embden
ten waere een stercke voorwint wilde wayen
souden van daer ut schepe aldan gaen
hebben verstaen de swager in onse absenty hier sy gheweest ende voortghetogen na
Pommeren - de heere wille hem na goeden verichter saecke met ghesontheit weder thuys
verhelpen -
Hadde tegen moeder gheseet – wilde sijn reyse daerna aenstellen dat hij ons soude mogen
verselschappen maer soo vader dit ghesien hier moede lere
ende wij nu in den 5 dach hier weder hebbe utgerust ende alle saecken hier nu verricht
dat swagers komste niet verder afwachten
want vader soo onseker is wanneer swager noch weerkomen mocht
als ongewis te hove op te wachten is
ende men soo haest niet afgeveerdiget wert –

hebbe ulieden die vooraf derhalven willen geschicken
op dat wij ulieden niet onvergoets soude overvallen
volgens ulieden begeerte op mij –
voorts hebbe niet sonders meer te schrijven

Tot hier dit uitgebreid fragment.

Andreas en Rubens

Andreas Bacherus werd door zijn huwelijk met **Magdalena** in de Antwerpse familie Thijs opgenomen. Daarom weten we ook dat hij op de **1ste november 1610** te Amsterdam was om de verkoop van Hans Thijs' huis aan **Pieter Paul Rubens** te beklinden. Voor de notaris Jan Fransen Bruyningh verscheen dan immers Hans Thijsz, koopman te Amsterdam en Nicolaes Coop als vertegenwoordiger van Pieter Paul Rubens om een huis te verkopen: een huijs ende Bleeckerye off erven ende gronden met eenen vryen gangh aen 't Bleekvelt, streckende nae den Lammekens raem, in allen schijne 't voorsz. huys, **genaemt de Wapper** binnen de stadt van Antwerpen voorsz. op de Wapper gestaen ende gelegen is, beheymt en betimmert staet, met alle vrydommen ende gerechtigeden, daertoe behoorende ...

Speciaal aan dit contact is de volgende clause: Is mede geaccordeert, dat de

voorsz. Pietro Pauli Rubbens boven de voorgeroerde cooppenningen tot een recognitie ende gedachtenisse van dese coope den voorsz. Hans Thysz sal toegeven en leveren **een stuck schilderije by syn eigen handt gemaectt**, soo groot en cleyn als hem Rubbens goetduncken sal, daer hy eere van sal begeren,

en noch bovendien **een soon van den voorsz. Hans Thysz leeren en onderwysen** sonder daer vooren yets te genieten de conste van schilderen en voor hem niets secreet houden, volgende syne belofte, mits dat de Jonghman syn eigen coste sal doen, alleen de vrye leeringe sal hy by de Meester genieten, en daertoe by hem vry acces hebben.

*Op het laatste van de akte staat vermeld dat de akte - geobserveert wordt soo by den Erentfesten Doctor Andries Backer, **raedt** en Medicus van syne Fe Dt van Bruynswyck als by den voorn. Hans Thysz vercooper selffs oft hare respective volmachtigers. Sonder fraude, ende versochten sy comparanten etc.*

Daaruit mogen we besluiten dat Andries de Bacher medeverkoper – in naam van zijn vrouw – was van het huis aan Rubens. Hij wordt in dit stuk zowel 'raad' als 'Medicus' van de hertog

van Brunswijk genoemd, zijn taak aldaar zal dus uitgebreider geweest zijn, dan alleen dokteren. Opvallend is echter dat hij op dat moment, in 1610, reeds verhuisd was uit Halberstadt.

Welke schilderij Rubens voor de familie Thijs gemaakt heeft en of er effectief een zoon Thijs schilderles gekregen heeft van de meester in persoon – en alle geheimen van de meester leerde kennen – is niet geweten.

Ondertussen is vooral Magdalena Thys het beu in Staden en vraagt haar zoon Samuel te Leiden om naar een 'bequaem ort' uit te zien b.v., Alkmaar of Haarlem, waar het eene gezonde lucht is en waar een passende woning met hof en put is te krijgen. Het is, aldus de moeder, alleen om ons gerieff, stillicheijt bequaemheijt te nemen', niet voor de praktijk.

Dan kunnen zij er met hun broeders en zwagers wachten in Holland 'daer Gottes woort vrij is daer wij meer geselschap hebben van vrinden'".

Andreas gaat met zijn vrouw eerst naar **Utrecht**.

Hedewich, de oudste dochter stuurt haar vader haar brieven op het volgende adres: Den Eerenfesten Hoochgeleerden doctor Andreas Bachers te bevragen achter Sint Jans Kerckhoff naest den ouden Daniel van Geel – mynen hertslieden vaeder te Utrecht.

Als het daar niet bevalt, dan naar **Amsterdam**, de woonstad van zijn geliefde dochter Hedwich uit zijn

eerste huwelijk die er getrouwd is met zijn tweede vrouws broeder Francois Thijs, de rustelooze juwelier.

Spoedig zou Hedwich echter, ten gevolge van een bevalling, komen te overlijden.

*De saaihal te Leiden aan de Steenschuur uit de 'Beschrijvinge van de stad Leyden' uit 1641.
We zien nog net het huis aan de overkant, recht tegenover de loyhal.*

Dan vertrekt Andreas de Backer naar **Leiden**, waar zijn oudste zoon Samuel heeft gestudeerd, die thans advocaat voor het Hof van Holland is.

Het is het bekende groote huis van Knotter aan **Steenschuur** tegenover de Saaihal waar Bacherus gaat wonen.

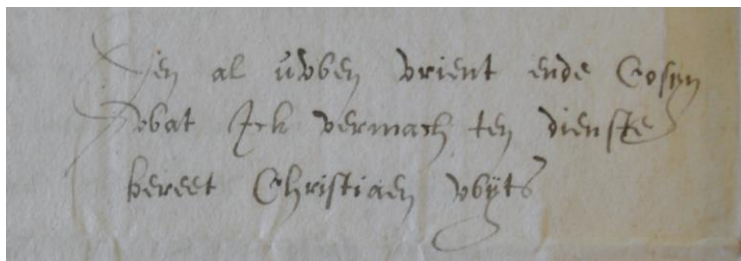
Brief aan Andries de Backer van Christiaan Wyts - 12 juli 1611

Uit deze periode hebben we de onderstaande afrekening van de verhuring van één van zijn hofsteden, van de kant van zijn eerste vrouw Catharine Boey.

Lieve ende wel beminden cosyn,
naer groetenesse ghebiede ick my jonstelick in ulieden goede gratie,
sonder te vergheten myn lieve nichte ulieden huisvrouw
Ick laete u lieden weten dat ick ontfanghen hebbe ulieden brief den 20ste juny in daeten
vanden 24ste april
by de welcke ick verstaen dat ulieden ghelt van noode heeft
ende dat ick tselve soude tellen inde handen van **Pieter Aelst**, copman tot Antwerpen,
twelcke ick ghetelt hebbe inde handen van **Jan Fobert**
die my gelooft heeft over te tellen inde handen van Pieter Aelst
te weten 17 dobbel ducaten, 2 hongersche ducaetgens, een halven jacobus, 2 sticken van 5
stuvers ende een dobbel stuvere,
maekende saemen 300 pond parisis die ulieden sal believe te ontfanghen op goede
rekenynghe
ende als ulieden eens over compt sal ick ulieden afrekenynghe doen van drie jaeren nopende
de hofstede daer **Maerten Labaere** woont – syn de nodichste refectien ghedaen –
ulieden soude gheerne weten offer enighe boomen vercocht sijn,
ick hebbe gheradich ghevonden my te advyseren met Roelant ende Jaeckes Schynckele
om te weten wat bomen datter nodich soude vercocht worden,
soo dat wy gheghaen hebben van boom tot boom,
soo dat sy gheradich ghevonden hebben te houden een heerlicken coopdach die ick hebbe
ghehouden op den 7de maerte 1611
ende ghegeven dach van betaelynghe tot bamesse 1611
om dat sy te meer gheders soude
soo datter ghemaect was boven alle wettelicke coste 15 hondert pond parisis –
Lieve cosyn, ick laete ulieden weten dat onsen oom **Roelant de Vos**⁵⁷ op den 5de november

1610 dese weerelt ghepasseert is,
wiens siele Godt gedachtich wil
wesen

Niet meer op desen tyt dan Godt
sy met ulieden ende ons allen

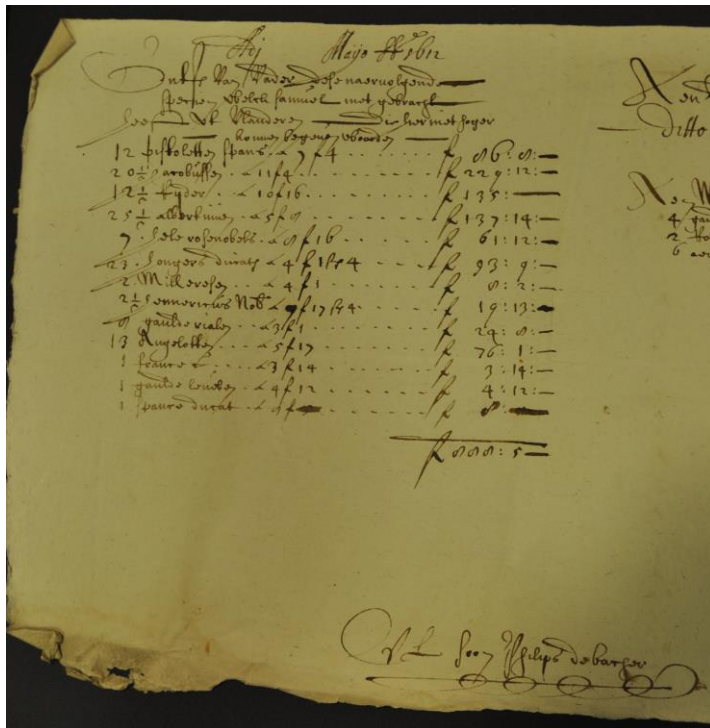

⁵⁷ Het was Roeland de Vos die het beheer op zich nam van de goederen in Veurnambacht gelegen, van Catharine Boeye, de eerste vrouw van Andreas de Backer.

met haesten in Veuren deser 17de july 1611.

Den al uwen vriend ende cosyn wat ick vermach ten dienste bereet, Christiaen Wyts

Op de 14de december 1611verloofde zich **Hermannus Montanus, of Vandenberge** van Antwerpen, 30 jaren oud, minister in Loenen, met **Anna Bachers**, van **Halberstadt**, 24 jaren oud. Anna werd geassisteerd door haar vader dokter Andreas Bacherus. De verloving werd voor hem eveneens bekend gemaakt in Loenen en voor haar in Utrecht.

Uit dezelfde periode- de 16de mei 1612 – komt deze afrekening opgemaakt door Philips de Bacher en dat we hier opnemen om aan te tonen hoeveel verschillende munten toen in Vlaanderen gangbaar waren. Het bleef een heel rekenwerk om zijn rekening op te maken.

Xvj mayo 1612

Ontfaen van vader dese naervolgende specien welck Samuel met gebracht heeft ut vlaenderen – die hier niet niet hooger connen begeven woorden.

12 pistoletten spans à 1 f 4 – f 86:8
20 ½ jacobussen à 11 f 4 – f 229:12
12 ½ ryder à 10 f 16 – f 135 –
12 ½ albertinnen à 10 f 16 – f 137:

14

Jc hele rosenobels à 8 f 16 – f 61:12

23 hongers ducaten à 4 f j sch 4 – f 93:9

2 milleresen à 4 f 1 – f 8:2

2 ½ hennevis n.6 à 9 f 17 schel 4 – f 19:13

8 goude rialen à 3 f 1 – f 24:8

13 angelotten à 1 f 17 – f 76:1

1 france à 3f 14 – f 3:14

1 gaulde beuken à 4f12 – f4:12

1 spance ducat à 8 f – f 8:0

f 888:5

Ulieden soon Philips de Bacher

Verkoop van de eigendommen te Poperinge

Op de 6de oktober 1614 vond de verkoop plaats van de eigendommen te Poperinge van de familie De Baccher. We hebben deze verkopeningen opgenomen in het hoofstukje over Samuel de Bacher, die de verkopen te Poperinge en in de streek, regelde.

De dood van Andreas

Hier – *in het huis aan de Steenschuur* - is onze lijfarts, der dagen zat, - zo schrijft Van Rooijen - in 1621⁵⁸ gestorven. In zijn rust was het hem gegaan als zovele renteniers; hij kon zich moeilijk schikken en had berouw van het nederleggen van zijn ambt in Halberstadt en over het prijs geven van zekere voordelen.

Als de zoons hierover corresponderen, schrijft Philip aan Samuel: ‘Patientie, het heeft Godes wille niet geweest’.

Magdalena Thys beschrijft in haar memoriaal hoe haar man gestorven is.

Mijn herts liefste man is in de heere gerust syns ouderdoms 70 jaren het jaer ons heeren 1616 den 19 november

en syn samen in hoveyken staet geweest 26 jaren

verschie op eenen dijnstagh tusschen een en twee uren

met een schoon verstandt

hertelycken verlangende naer syne verlossinge ...

daer wy by syn bedde stonden seyde *hij*

Ick bekenne dat ick een erren sondaer ben maer verlaete my op de voldoeninge myns heeren en salichmakers jesu cristi die my aller mijne sonden vergeeft

ten lesten seyde daer wy hem laeffenis boden -

ick en soeke geen ander laffenis als jesum cristum

Opt alder leste seyde noch met volle monde

heere komt met genaden –

daerop is hy saligh gerust - de vader aller genaden sy loft en prys

die wil ons oock met sulcken verstandt tot hem nemen als ons ure gekomen is

amen

Volgens naer cristellyck gebruyck het lichaem erlyck ter erden gebracht op eenen sondagh den 4 desember in een ingemurdt graft in de sinte peeters kercke

by het koor onder de orgel dat wy gekoft hebben van de kerckmeesters voor 25 # (pondteken) en van bemetselen en wtwelven noch 5 # (pondteken)

soo dat dit graft ons eygen toekompt volgens het bewys

En is begelydet van alle de proffessoren en den staet by 200 in den rou ...

soo dat hy erlick int leven en oock int sterven was

ende een eerlyke begraffenyse gehadt heeft

Andreas Bacherus overleed dus op 19 november 1616 op 70 – jarige leeftijd te Leiden en werd begraven in de Sint-Pieterskerk alwaar hij een grafmonument heeft.

Opvallend is, zo schrijft Kristof Papin, dat pas in 1624, dus acht jaar na zijn dood, een gravure werd gemaakt van hemzelf en zijn echtgenote Magdalena Thys.

Het was bon ton dat families die welstellend werden door handel, portretschilderijen van zichzelf lieten vervaardigen.

Voor al de goed bedoelde codicille, die Andreas aan zijn testament toevoegde, gaf problemen na zijn dood.

⁵⁸ We houden het hier op de overlijdensdatum die Van Rooijen opgeeft. Op andere plaatsen vonden we andere data, maar het lijkt ons dat Van Rooijen zich het best gedocumenteerd heeft.

Ariadne Schmidt schrijft in haar artikel 'Touching inheritance'. Mannen, vrouwen en de overdracht van bezit in Holland in de 17e eeuw⁵⁹ – over de ervenissen in het algemeen, het volgende:

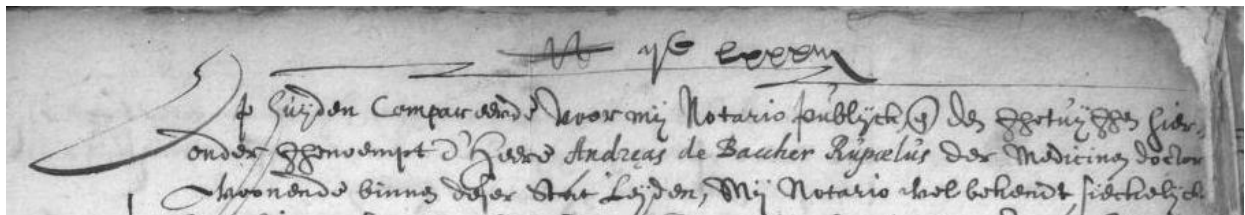
De gelijke erfdeling, die zo kenmerkend was voor het Hollandse versterfrecht, streefden ouders ook in hun laatste wilsbeschikkingen na. Leengoederen vormden een uitzondering op de gelijke bedeling van zonen en dochters in het versterfrecht. Deze vererfden volgens het leenrecht vaak, hoewel niet noodzakelijkerwijs, in mannelijke lijn. Maar door middel van beschikkingen in testamenten probeerden ouders ook dit goed over zonen en dochters te verdelen.

In de 17e-eeuwse testamenten die Leidenaren maakten, werd de bestemming van leengoed een enkele keer vermeld. Zo kon **Andreas de Baccher** niet heen om de verdeling van de **lenen** van zijn overleden vrouw. *Hier is dus sprake van het leen in de Hamhoek te Poperinge.* Deze waren na haar dood volgens de costumen van Vlaanderen, waar het land lag, in handen gekomen van zijn oudste zoon. Maar zijn eigen leengoed – *gelegen in de Potterstraat te Poperinge* - maakte Andreas te gelde, zodat hij het in gelijke delen aan zijn kinderen Samuel, Philips, Elisabeth en Hedewich kon vermaken.

Als troost kreeg Samuel, die het voordeel uit zijn vaders erfenis aan zijn neus voorbij zag gaan, een gouden ketting.

Zijn testament konden we niet fotograferen maar het daar op aansluitende codicille vonden we via de webside van het archief te Leiden. Dit geven we volledig weer.

9 september 1616 – Codicille Andreas Baccheerus

Op huyden compareerde voor mij notario publicly ende de ghetuyghen hier onder ghenoept d'heere **Andreas de Baccher Rupelus** der medicinen doctor woonende binnen deser stat Leyden,

My notario wel bekendt, sieckelijck van lichaem, doch gaende ende staende, mitzgaders zijn verstant, redenen ende memorie wel machtich ende ten vollen ghebruyckende naer allen uuytwendighen schijn.

Dewelcke verklaerde

Alsoo by wijlen **Franchoyes Thyssen ende Hedewich** de Baccher desselfs huysvrauwe, zijnen comparants dochter, op den xxiiij marty anno xvjc viere, voor notaris Jan Frans, Bruynings, tot Amsterdam, seker testament was ghepasseert daerinne deselve zijne comparants dochter, ghewilt ende gheordonneert heeft ghehad

dat indyen zij voor de voornoemde haeren man deser wereld quame te overlijden, (als daernaer gheschiet is) de voorschreven haeren man, haer kindt ofte kinderen soude uuytkeeren ende voor haer moederlijcke erffe ende in voldoeninghe van dyen -

⁵⁹ GAL, NA 96, nr. 283, 9 september 1616.

laten volghen, de somme van vier duysent carolus guldens eens, tot xl grooten 't stuk, ende dat als zij tot haeren mondighen jaeren, ofte anders gheapprobeerden staet, soudén sijn ghekomen, sonder dat zij nochtans daer van, ofte van eenighe andere haers goederen, die zij metter doot zoude ontruymen ende naerlaten, eenich bewijs aen yemande, wie dieselvighe soude moghen zijn; doen zoude, noch cautie ofte verseckerheyt daervooren stellen.

Ende dat hy comparant dyesvolghens, naer den voornoemde zijner dochteren doot, daerteghens niet hadde willen voornemen, noch over zulcx den voornoemde wijlen **Franchoy's Thyssen**, cautie daer voren te stellen, constringerende, soo ten aensiens van het voorschreven testament als oock, om dat soodanighe cautie te stellen, grootelijcx tot zijnen naerdeel ende verminderinghe sijns credit soude hebben ghestreckt, te meer, om dat de middelen, waermede hij dezelve verseekeringhe zoude hebben moeten doen, niet bij der handt en waeren, als bestaende alle zijne welvaert meest in juweelen ende schulden⁶⁰, die hy by vreembde heeren ende in vreembde landen, ende onder verscheyden persoonen hadde uuytstaende ende vuyt ghedaen. Nochtans om voor te kommen alle inconvenienten, die daervuyt soudén moghen spruyten, indyen eenighe vande voornoemde zijner dochters kinderen, ofte voor den derselven, ofte yemandt anders van heurlieden wegen daernaer hem comparant, oft by zyn overlijden, zijner weduwe, oft eenighe van zijne andere kinderen ende erfgenamen, eenighe moeyte soudén willen aendoen, dewijl ten overlijden van den voornoemde Franchoy's Thyssen (die hem meest altyts buytens landts heeft ghehouden ende onlancx, te weten den iiijde april anno xvjc veerthiene, door Godts schickinghe, tot Dantzich is overleden – de voornoemde vier duysent carolus guldens niet en zijn ghevonden, ende daer over yemanden derselve in rechten ofte daerbuyten kommen molesteren

So ist, dat hy comparant daerjeghens willende voorsien ende soodanighe voorsorghe ghebruycken, als hem – om sulcx te verhoeden – toestaet, by dese zijne codicillaire dispositie verklaert,

te willen ende begheeren, dat het kint ofte kinderen van den voornoemde zijne dochter, dat ofte die hun sulcx soudén willen ondervinden te doen, - (het waere door hem zelve oft yemandt anders – directelyck ofte indirectelyck – zullen zoo vele aen haere partye in zyns comparants erffvenisse, ende naerghelatenen goederen, moeten derven ende missen – als zy daerby soudén moghen consequeren ofte pretenderen.

Ende dat hy booven dyen, noch in zyn comparants ghemeen boedel, sullen moeten brenghen ende goet doen – alle t'ghene sij daervuyt tot haere opbrenginghe ende alimentatie, offte eenigsins anders bevonden zullen worden ghenoten te hebben.

Voorts heeft hy comparant oock noodich gheacht om zijne erffven grondich ghescheet naer te laten, zoe hy het met de verkochte erffgoederen in Vlaenderen, zo van zijne zaliger huysvrouwe kommende ende procederende ende sich soudén houden, daarvan op volghende wyse te disponeren.

Ende eerstelyck, dat hy wel bedachtsaemlyck constitueert, dat sijne erffgoederen zyn leen niet ingherekent, in vier deelen zullen ghespleten ende een yeder zyn part ende contingent,

⁶⁰ Schulden – In die tijd maakte men onderscheid tussen in –en uitschulden. Hier wordt met 'schulden' het uitgezette geld bedoeld dat Andreas onder zijn schuldenaars had zitten.

als **Samuel, Philip, Elisabeth Hedewich** ende zijner dochter **Hedewich**, naergelaten kinderen, by presentatie van haerlieder moeder achtervolghens de rekeninghe zoo van zijn sohne Samuel daarvan es ghehouden ghenoecht werden.

Ende op dat zijn sohne Samuel, over de verdeelinghe van des comparants leen (twelcke by den comparant vrij staet, dewijle het te gelde ghemaect es van pro voluntate te disponeren) Sich niet en hebbe te beklagen, als ordonneerende hy wel rijpeliijck ende bescheydelijck, dat Samuel voorseit, mitz oock vallende latende zijn pilgelt⁶¹, daervoren des comparants gouden keten, met het gouden contrefaitsel daeraen hanghende, zal ghenieten.

Item verklaert den comparant, dat hij begeert, dat het met de erffgoederen ende moederlycke leenen, als bereet van hem verordonneert, blijven sal, te weten dat dieselvighe in drye delen sullen ghespleten worden. Een deel voor Samuel met de leenen, het ander deel voor Philip ende het derde deel voor de kinderen van zaliger Hedewich zijne dochter, by representatie van haerlieder moeder.

Ende dewijle naer de costuymen van Vlaenderen de voorseide leenen naer des moeders doot zijn ghedevolveert op Samuel als oudsten sohne zoo ordonneert den comparant dat naer zijns sohns of Samuels doot ende soo hy sonder kinderen in ehestaet van hem gheboren quame te overlijden de provenue van desselve moederlycke leenen als dan - vallen ende succederen sal op zijnen sohne Philip ende soo voorts op zijn dochters Hedewiche saligers erfghenamen by representatie van haerlieder moeder- altijts de mannelijcke hoir in successie de huywelijcken voorgaende.

Item verklaert voorts den comparant oft hy wel in zijn laetste testamentaire dispositie tot Leyden, den heere Hermanum Montanum, dienaeren Goddelycks woorts te Loenen, tot behoefv zijner voorseide dochter kinderen, voor eenen testamentairen momber ghedenomineert hadde, dat hy vuyt oorsaecken, hem daertoe moverende, denselven mitz desen gheheel daarvan is ontslaende ende affdanckende ende alsulcken last zijnen beyden sohnen als **Samuel ende Philip** opdraghende.

Hierbeneffens constitueert den comparant, dat men **Christoffel ende Andries Thyssens** ghebroeders, zal ter scholen houden, tot den tijt van hun veerthien jaeren ende bevindende dat zij tot het studeren onbequaem zijn, dieselvighe tot eenighe styl van koopmanschap, oft eenich goet ambacht zal verhelpen - ende maer geschiedende dat door den zegen des heeren, zij lust hadden ende bequaem waeren om de studie naer te setten, dat mense daertoe houden zouden ende soo verre ghebracht zijnde, dat d'een oft d'andere sich tot de faculteyt vande medicine zoude begheven ('t welck des comparants eyghentlyck begheeren is) ende daerinne avanceerde – soo sal zijn sohns Samuel hun met zijne medicinale werken ende wat meer daertoe dienstelyck, van instrumenten, als van zijne annotatie ende scripta versorghen ende met delen.

Het begheert oock desen comparant, datmen zijnen dochter Hedewich zaligher naerghelaten drye kinderen te weten Christoffel ende Andries Thyssen, ghebroeders ende Catherine Thyssen hun sustere vande jaere 1613 ende dat haerlieder vader in den heere gherust is voor montkosten ende onkosten niet meer rekenen en sal, als by notitie – voor yder heeft vutghegheven te zijn zal bevonden worden, wel vestaende dat men Andriesken ende Cathelyntjen de montkosten niet hooger rekenen zal als voor sestig guldens t'jaers van yder hooft – t'saemen twintich ponden vlaems, soo langhe sy by hem gheweest sullen zijn.

Ende dat vuyt grootvaderlycke toeneyginghe – daernaer zullen de gheconstitueerde voogden naer behooren van alle sulcx, als hun Godt de heere zal verleen, weten te disponeren.

⁶¹ Pilgelt is hetzelfde als villegelt. De Bo spreekt van pillegave en van villegave, wat het geschenk is dat men bij het doopsel zijn petekind geeft.

Soo belast mede de comparant, datmen d'onkosten van hun vaders zaligers begraefenisse Ende andere tot dyen eynde ghedaen, hun oock in rekenynghe sal brenghen.

Ende dewijle int voorghenomde testament , de comparant gheordonneert heeft, hoemen met de meubelen procederen soude, soo constitueert den selven als tot de voronoemde zijner dochter zaligers meer ghedachter kinderen besten, datse met hondert ponden vlaems eens daervooren bevrediget ende ghecontenteert ende die tot hunnen proffyte anghelecht ende ghedisponneert sullen werden.

Item de comparant verklaert dt hij in sijn meer ghenomde testament gheordonneert heeft, dat eenyeghelijck kint zijn pilgelt, naer de notitie daarvan ghehouden, soude vooren vuytnemen, het sij stracx naer zyn doot, ofte alsse door Godts versieninghe ten huwelijcken state zin ghekomen, maer overmitz niemant nu resteert, het zijne te voorderrren, als sijn sohne Philips ende Elisabeth Hedewich zijne dochtere , zullen deselvighe hun op vorighe wijze ghevolcht werden.

Soo ordonneert ende verklaert den comparant mitz desen wel bescheydentlijck, ende wil dat zijne lieve huysvrouwe Magdaleene, dat kleyne reyskoetsken, met het groen sayen oft lackenen behangsel ofte gordijnen, met het beste tapijten dexel wolle bloemekens ende een nieuwe onghevulde tycke, metgaders de vergulde muskelaetknoop – was die van Dorstadt zaliger, den comparant vereert - vooren vuyt nemen zal.

Item haer levenlacnk beyder contrefaitsels van **Abraham Vincke** – *de schilder Abraham Vinck* – ende **Pauwel Moereelsels** – *Paulus Moreelsel* - ende daernaer zullense zijnen sohne Samuel toekommen, met des comparant spitzier rinck naer sijnen doot ende den ouden staff ende brillen.

Sijnen sohne Philip, het gouden contrefaitsel van hertoch Philip van Brunswijck ende Lunebourg. Item zijn staende uhrewerck. Item een blauwe sijden torchsche borse, met de weerde van 96 guldens pilgelt, in alderley schoone spetien van daelders ende gouden penninghen. Item zijn contrefaitsel van Loignet tot Hamborch gheschildert.

Elisabeth Hedewich haer pilgelt dat de moeder voor haer in bewaringhe heeft. Item een nieuwe tycken bedde met twee kassens ende een deckbedde. Item dat men tot de provenue van de oude braseletten, soo veel gelt toe doen zal, datse den paer volkommen braseletten, mach hebben.

Item de clavisymbel met het **clavecordt**,⁶² - mitz datse dieselvighe wel oeffene ende neerstich ghebruyckte.

Ook Mozart had een 'clavichord', toch een typisch Beiers instrument.

Voorts constitueert den comparant oock dat op het ghemeyne sterffhuys kosten, beyde zijne sohnen sich sullen beneerstighen, de achterstellighe penninghen van de rekenkamer tot wolffenbuttele -

⁶² - *clavichord* – *clavechordium*

Wolfenbüttel - in te maenen.

Item soo wanneer boven **Poperinghe** de juncker Christoffels van de stadt oft zyn erfghenamen met d'affquitinghe van den laetsten termyn verschijnende op toekomende Michaelis noch langher verwijlde ende andere vutvlucht sochte, dat deselve alsdan op des voorseide junckers ofte zijner erfghenamen kosten (naer het uytwysen vande brieven ende zegels) neerstich daeran aenhouden ende hem geene onkosten ontsien nochte eer van de principale verschryvinghe affstant doen soudén – voor dat zy ten vollen van alle interesten, schaeden ende versuymenissen zouden zyn bevredighet.

Item constitueert den zelven oock mede, dat die Proventus vander Leyen, probe auri fabri – *goudsmid* – in Halberstat, soudén wel in acht ghenomen werden ende om moeyte te schuwen van schryven ende wederschryven, dat men die naer een aequipollens aen yemandt anders soude sien te designeren; ghebruyckende daerinne de raet van d'heer Andries Helmerdinck, ofte van andere trouwe vrienden in Halberstadt residerende.

Item den dienstboden, die op den comparant en syn sieckbedde wachten, ende hem dienen sullen, datmen die oock met een gave ende ghedachtenisse aensien zal naer behooren ende naer datse haer wel ghehouden sullen hebben.

Item de comparant constitueert ende wil oock datmen tot zynder ghedachtenisse, inde bibliotheca vande hooghe schole tot Harderwijck soude vereren een volumen gheintituleert *Medica artis principes graci post Hippocratem et Galenum*, latinitate ab Henrico Stephano donati anno 1567.

Int voordér soude den comparant oock niet ongheraden vinden, naer dat alle de bloetvrienden meest in Amsterdam haere residentie ende wooninghe hebben, om met Godes Hulpe te beter achtinghe te moghen gheven op het gheringhe dat de Heere bescheert heeft, datmen daer eene passelycke wooninghe kochte, om dickwyls aldaer by den anderen te kommen, malckanderen te confereren, te raden ende vriendelyck te converseren, eenen den anderen de handt biedende ende alle bevoorderinghe ende behulpsaemheyt thoonende ende bewysende, op dat de zegen des heeren ove de zijne aldaer mochte voorwaerts gaen ende niet affwycken.

Eyndelinghe, soo is den comparants vaderlycke ende hertelycke begheerte dat men in de vreesse des Heeren, in alle vreedsaemheyt ende eendrachticheyt, dit alles alsoo naercommen ende naer behooren vutvoerde ende effectueere.

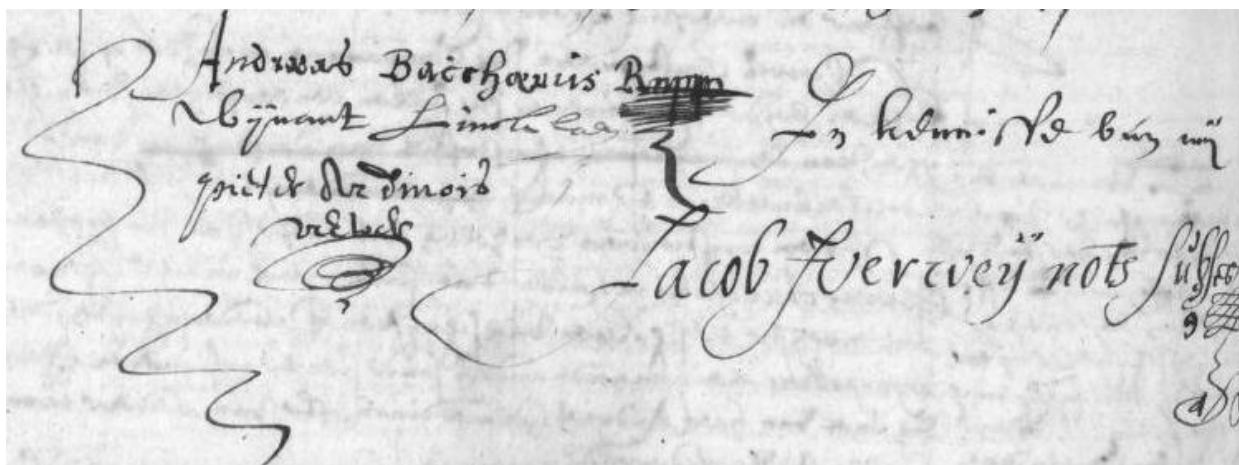
Alle twelcke hy comparant verclaerde huden, aen my notary 't stelve als publyck persone wettelick stipulere te wesen syn vuterste wille ende begheerende dat tselve benefeffens syn principale testamente valideren ende effect sorteren sal – 't sy als codicille, gifte uyt saecke des doots, off soo tselve anders best soude mogen subsisteren nietjeghenstaende eenighe defecten off missuen.

Versouckende by my notario hier van ghemaect ende gheexpedeert te worden een openbaer instrument ofte meer inder bester vorme.

Aldus ghedaen ende by den comparant verleden ende ghepasseert ten woonplaetse van de selve comparant staende binnen Leyden daer **op 't Steenschuer** –

Op den negenden dach vande maent september inden jaere ons Heeren ende Salichmaekers sesthienhondert ende sestien – 't voormiddachs de clocke ontrent elf uyren ten bywesen ende overstaen van de sieur Wynant Linclaen, coopman van syden laeckenen ende Pieter Ardinoys, verwer binnen deser stede als ghetuyghen ten gheloofwaerdich – met mij notario ten desen versocht ende geropen.

Andreas Baccherus Rupulus

Onder nummer 378 van het archief van Thysius te Leiden zitten er verschillende stukken over het proces voor het Hof van Holland tussen Philips Sigismund de Baccher en Samuel de Baccher enerzijds en Anthoni Thijs en Anthonius Thysius I als voogden van Johannes Thysius anderzijds over de nalatenschap van Andreas de Baccher, 1624-1635.

Andreas de Baccher had in zijn codicille de wens uitgesproken dat zijn vrouw **Magdalena Thijs** na zijn dood van Leiden naar Amsterdam zou verhuizen om in de buurt te zijn van haar stiefzoons Samuel en Philips.

Zij deed dit, maar werd niet gunstig onthaald.

Haar stiefzoons weigerden de boedelscheiding uit te voeren zoals hun vader dat in zijn testament had geregeld. Zij ontkenden door hem te zijn uitgekocht.

Er was dus een gemeenschap van goederen tussen hen en hun vader gebleven en daarom wilden zij meedelen in de winsten die hun vader tijdens zijn tweede huwelijk had vergaard. Magdalena beschrijft dit in haar memoriaal.

Zij beweerde het tegendeel. De boedelinventaris waaruit op te maken viel dat Andreas zijn zonen hun erfdeel al had uitgekeerd, was niet volgens de wettelijke normen opgemaakt.

Dit leidde tot een proces voor het Hof van Holland die in **1624** een eerste uitspraak deed en wel ten gunste van de zoons.

Zij was bijgestaan door haar broer Anthonius Thysius I.

De uitkomst maakte zij niet meer mee. Het waren de voogden over haar kleinzoon Johannes Thysius die zich tegenover de beide De Bacchers zagen geplaatst en uiteindelijk in 1634 na uitspraak van de Hoge Raad van Holland met hen een akkoord bereikten over een nieuwe regeling.

Andreas De Bacher (°1546 – 1621)

Huwde op de 29ste juni 1578 met 1 – **Catelijne Boeye** ° 29ste juni 1555

- **Hedewich** °13 maart 1580 & Francois Thijs
- **Samuel** °17 september 1581
- **Philips** °6 januari 1585
- **Anna Dorothea** °1586 & 14de december 1611verloofde zich met Hermannus Montanus, of Vandenberge

Huwde met **Magdalena Thijs** (°1569 - +1622)

- **Elisabeth Hedewich** °1598

De volgende generatie – De kinderen van Steven de Backer & Maria Godduut

1.1.1 Jan de Backer & Maria van Gesteren

1.1.2 Hans Maertens & Mayken Backers °Poperinge 30 maart 1565 - + 12 november 1612

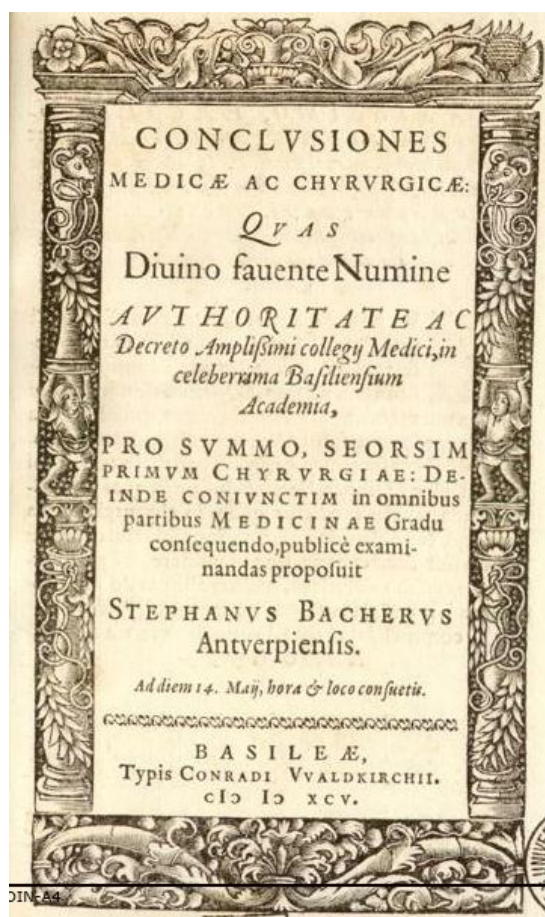
1.1.3 Daneel Mostaert & Bertyncken Backers

1.1.4 Steven of Stephanus Backer - °Antwerpen 1571 - + 1637 & Mayken Maertens

1.1.5 Andries De Baccher & Jossynken Tondeurs

Hier zijn we bij de volgende generatie van de familie De Backer te recht gekomen. Vooral rond Steven of Stephanus Backer en zijn zuster Mayken Backers hebben we nog gegevens gevonden.

In 'The montias database of 17th century – Dutch art inventories' gaat men in op de nalatenschap van **dokter Stephanus Bacher** aan de hand van een document daterende van de 2de april 1637.

Stephanus Bacherus, - werd in 1569 te Poperinge geboren. Hij studeerde medicijnen aan de universiteit van **Leiden** in het jaar 1592 en kreeg zijn medisch diploma in **Basel** in het jaar 1595.

Zijn thesis werd gedrukt en bewaard in de universiteitsbibliotheek van Basel, waar het nog te vinden is, ook via internet.

<http://www.e-rara.ch/doi/10.3931/e-rara-8013>

Daar stelt hij zelf dat hij – Antwerpiensis - van Antwerpen is.

Op de 16de januari 1601 toen hij 32 jaar oud was, verloofde hij zich met **Mayken Martens**, 20 jaar oud. Hij werd geassisteerd door zijn zuster Mayken de Bacher, zij door haar vader Hans Martensz.

Haar vader Hans Martensz - ° Antwerpen 20 juni 1555 - was eerst getrouwd geweest met Mayken Provoost die echter op de 5de september 1584 te Amsterdam overleden was.

Hij was hertrouwd met Mayken Bacher, de zuster van Stephanus.

Zijn schoonvader Hans Martens investeerde voor Stephanus zelfs 600 gulden in de V.O.C.

Op de 2de april 1637 wordt er een inventaris⁶³ opgemaakt van de bezittingen van Stephanus Bacher.

⁶³ <http://research.frick.org/montias/browserecord.php?-action=browse&-recid=2341>

Inventaris ende taxatie van den huijsraet, meubelen ende anders van Doctor Stephanus Bacher, getaxeert by Aeltgen Claes ende Engel Jacobs, gesworen schatsers, die ... verclaren oprecht ... te hebben, Beschreven by my Jan Warnaerts, Not. Pub. ... te Amsterdam residerende ... ten versoecke van d'eersame Daniel Martens ... oom ende voocht van de minderjarige kinderen van de selven Dr. Bacher ende van de mondige kinderen, bevonden ter plaetsen nagestelt, eerstelijcken opt Water int huys daer de [Otter ?] uythangt, ende daerin in syn sterffhuys, ...als volcht. Postscript: Aldus beschreven op ten tweeden ende achtsten april xvi seven en dertich ten versoecke ende ten overstaen als vooren. Signed: Sephanus Bacherus MD (II ?), Johannes Bacherus, Daniel Bacherus⁶⁴, Daniel Martens.

De inventaris betrof 26 loten van kunstvoorwerpen waarvan het merendeel schilderijen. We geven hier de voornaamste

- 1 – Een schilderij van Lambertus Croes – stillevens
- 2 Twee albasten beeldjes
- 3 Een tien geboden met de pen en een glasgordijntje
- 4 Een kaart van Amsterdam ‘ende een print de geus’
- 5 De konterfeytsels van Doctor Stephanus Bacher ende syn huysvrou
- 6 Een boere kermis van David Vinckeboons

Een dergelijk borenkermis uit 1629 van dezelfde schilder Vinckeboons werd bewaard in het Mauritshuis.

- 7 Een schilderij van de roose krans
- 8 Een schilderij van Jacob Croes
- 9 Een schilderij van het oordeel van Paris
- 10 Twee ruynen op copere platen
- 11 't wapen van den overleden
- 12 Een schilderij van Moses ende Aaron voor Pharaon
- 13 Een schilderij van Troyen
- 14 Een schilderij van Sint Pieter
- 15 Willem van Oranjen
- 16 Een schilderij van een edelmans banket –
- 17 Een schilderij van een banket met een vryage –

⁶⁴ Met Daneel Bacher zal waarschijnlijk Daneel Mosstaert bedoeld worden, de man g-die getrouwde was met Bertincken deBacher, de zus van Stephanus Bacherus.

- 18 Een schilderij van een Vrijage
- 19 Een stilleven gruytage –
- 20 Magdalena –
- 21 Jupiter

In het 'Bulletin van de Vereniging Rembrandt - jaargang 16 – nummer 2 en 3' zit er een artikel over een schilderij van Johannes Thopas. Daarin schrijft Bert Gerlagh het volgende:
 Het lijkt niet vergezocht het grote pand links van de steeg als belangrijkste op deze tekening te beschouwen. Dit huis was in 1647 in bezit van Daniël Bacherus, koopman in drogerijen, die in 1639 was gehuwd met Catharina Hooft. Hij was de jongste zoon van de dokter en kruidenhandelaar Stephanus Bacherus (ca. 1571-1636?) en diens vrouw **Maaike Martens** (ca. 1581-1635), die in 1601 waren getrouwd. Haar vader Hans Mertens (in de documenten met een 'e') de oude, was in of voor 1581 vanuit Antwerpen naar Amsterdam gekomen. De familie Martens bezat het grote huis met de trapgevel dat rechts nog half te zien is.

Niet alleen Daniël, maar ook zijn broers traden in het voetspoor van hun vader: Stephanus jr. als dokter, Johannes als kruidenverkoper.

Mogelijk hebben Daniël en zijn vrouw aan Thopas de opdracht gegeven hun inmiddels al lang overleden moeder te portretteren, met de huizen van de families Bacherus en Martens op de achtergrond. Het was niet ongebruikelijk in de 17de eeuw om, bij gebrek aan authentieke (voor)ouderportretten, dergelijke afbeeldingen alsnog achteraf te laten maken.

Op die manier hebben we dus nog een schilderij van Mayke Martens, de vrouw van Stephanus de Backer.

Mayken De Backer, de zus van Stephanus de Backer, was geboren te Poperinge op de 30ste maart 1565. Zij huwde eerst met Jaques Peerboom. Het zou best kunnen dat Jacques Peerboom eveneens een Poperingenaar is. Op de 27ste november 1567 wordt immers een

zekere Pieter Peerboom verkozen als één van de 132 mannen van de draperie van Poperinge. Later vinden we ook nog een Nicaise van Peerboom terug in de akten. Zij huwde met Hans Martens.

Hans Martensz (1555 – 1613) was geboren op de 29ste juli 1555 in Antwerpen en hij was kruidenier. Hij huwde eerst op 25 jarige leeftijd, met Maijken Provoost op de 17de januari 1580. Hans Martensz was minstens voor een deel eigenaar van het huis ‘De Otter’ op ’t Water. Op de 3de november 1585 verloofde hij zich met **Mayken Bachers** die toen in Middelburg woonde.

Portret van Mayken Baccher (1565-1612), echtgenote van Hans Martens - toegeschreven Jan Maurits Quinkhard. Olieverf op doek. Legaat 1973.

Hans was met 6.000 gulden, één van de eerste investeerders in de V.O.C. – de Verenigde Oostindische Compagnie.

Op 6 december 1603 kreeg het koppel een **dochter Saarken**, dat 's anderendaags gedoopt werd in de aanwezigheid van haar oom **Andries Bacher en Grietgen Mostaert**.

Portret van Hans Martens (1555-1613) en zijn zoon David (1605-1665) (1612) - **Abraham Vinck**. Olieverf op doek. Legaat 1972.

Uit ‘Jaap Zwart Genealogie’

<http://members.chello.nl/j.zwart13/>

Halen we de volgende tekst rond Hans Martens:

Hans Martens, zn. van Franchois Martens (II) en Elisabeth Meulenaere de, geb. te

Antwerpen [België] op 20 juni 1555 - Inderdaad blijkt uit een Amsterdamsche stadsrekening, dat Hans Martens aldaar poorter is geworden op 15 November 1581, als "coopman van Antwerpen", (getuige: zijn peters waren Huybert Bordincx d'oude ende Daniël de Meulenaire, zijn peten waren Maycken de Gardijn ende Lijnken Meulenaire, zijn moyken), Apotheker / Winkelier, overleden (58 jaar oud) te Amsterdam op 4 dec 1613,

Zie voor de familie Martenz jaarboek CBG 32 1978 waarin op blz. 198 de volgende informatie staat. Hans Martens, geboren te Antwerpen 20 – 6 – 1555 uit een geslacht dat in het Vleeshouwersgilde in die stad tot grote welvaart was gekomen. Zijn vader was Franchois Martens, deken en klerk van het Vleeshouwersgild en lid van de Brede en van de Maandagse raad der stad. Zijn moeder was diens tweede vrouw Elisabeth de Meulenaere.

Het grootste deel der familie bleef de kerk harer vaderen trouw en leit zich niet uit haar vaderstad verdrijven. Alleen Hans Martens en zijn oudere halfbroer Jacques gingen over tot de Gereformeerde kerk en vestigden zich in Amsterdam. Daar werd Hans Martens op 15 november 1581 als poorter ingeschreven. Hij was kruidenier en handelde in het groot op verschillende landen, vooral Duitsland, maar had ook een winkelnering.

Als vluchteling in de stad gekomen, kon hij toch aan zijn kinderen een vermogen van rodn de 250.000 gulden nalaten.

Hij woonde successievelijk in het huis waar de Kat uithing op de Dam met zijn eerste vrouw. Met zijn tweede vrouw woonde hij in een eigen huis, **Den Otter aan het Water**, het **Damrak** en op het einde van zijn leven woonde hij in de Kalverstraat naast het Hof van Holland.

In een Memorieboek dat door zijn halfbroer werd. aangelegd staat vermeld dat hij, 'zich stillekens heeft nedergeset ende de negotie bij der handt genomen ende een devoot, godtsalich. man, door de vervolginge met de grootheyt der werelt niet. behept heeft aan zijne kinderen altijd geseyt, dat hij van de.grootste ende frayste geslachten van Antwerpen was, maer dat. door de vervolginge geleert was de grootheyd ende geslachten. te verachten ende sich nedrich en stil te houden'.

Zijn eerste. vrouw, Mayken Provoost, met wie hij 17-1-1580 gehuwd was. kwam nog uit de Antwerpse kring van zijn vader. Maar ook haar. vader Guilliam Provoost verliet Antwerpen voor Amsterdam en. kwam daar tot aanzienlijke rijkdom. Zij stierf reeds op 5-9-1584. in Amsterdam en op 3-11-1585 hertrouwt Hans Martens in Middelburg met **Mayken Baccher**, weduwe van Jacques Peereboom en afkomstig uit Poperingen in Vlaanderen. Zij had een broer. Dr. med. Stephanus Baccherus die haar oudste stiefdochter. Mayken Martens zou trouwen. Zij was 30-3-1565 te Poperinge geboren en overleed te Amsterdam 12-11-1612. Hans Martens stierf een jaar later in Amsterdam op 4-12-1613, overleefd door 12 van zijn in totaal 17 kinderen: vier uit het eerste, dertien uit het tweede huwelijk. Alleen zijn derde zoon en tiende kind. zou de familie voortzetten.

We gaan in op de 8 overlevende kinderen uit het huwelijk van Mayken Baccher en Hans Martens:

Hester Martens geboren te Amsterdam op 7 oktober 1587 – gedoopt te Amsterdam op de 18de oktober 1587. De vader wordt hier apotheker genoemd. Hester overleed op 29 jarige leeftijd te Amsterdam op 1 januari 1617. Zij trouwde met Anthony Pieterszoon Van der Heede toen ze 25 jaar oud was op de 26ste januari 1613.

Het was blijkbaar van 'moeten' want hun eerste dochter Maria vander Heede werd op de 11de augustus 1613.

In het jaar 1615 kreeg ze een dochter **Catharina vander Heede** (° 1615 - +1661). Deze zou in 1637 huwen met Joost vande Ven.

Op 4 september 1617 kocht Anthony vander Heede samen met Dr. Stephanus Baccher en Joris van Hengel een huis op het Damrak. (nr. 44 blz. 110 – Archief van schepenen, kwijtscheldingsregisters – transportakten voor 1811 – NL-SAA-21608886) .
Hester stierf in hetzelfde jaar 1617.

Sara Martens, gedoopt te Amsterdam op 21 december 1589, trouwt later met Jacob Halewijn.

Catelijna Martens, gedoopt te Amsterdam op 31 november 1591

Abiegel Martens, gedoopt op de 3de januari 1595

Daniel Martens, gedoopt op de 4de maart 1599 (?)

Johanna Martens, geboren te Amsterdam op de 24ste maart 1599. Zij huwde met Anthony van Hilten, die eerste page werd van Prins Maurits.

Antoni van Hilten is geboren op 27-04-1586 in Middelburg, zoon van Guillaume van Hilten en Katheline van Chantraines Dit Broucsault. Hij is gedoopt op 02-05-1586 in Middelburg. Antoni is overleden op 24-02-1670 in n Utrecht, 83 jaar oud. Antoni trouwde, 34 jaar oud, op 13-06-1620 in Utrecht. met Johanna Martens.

Caerl Martens, geboren te Amsterdam op 25 januari 1602

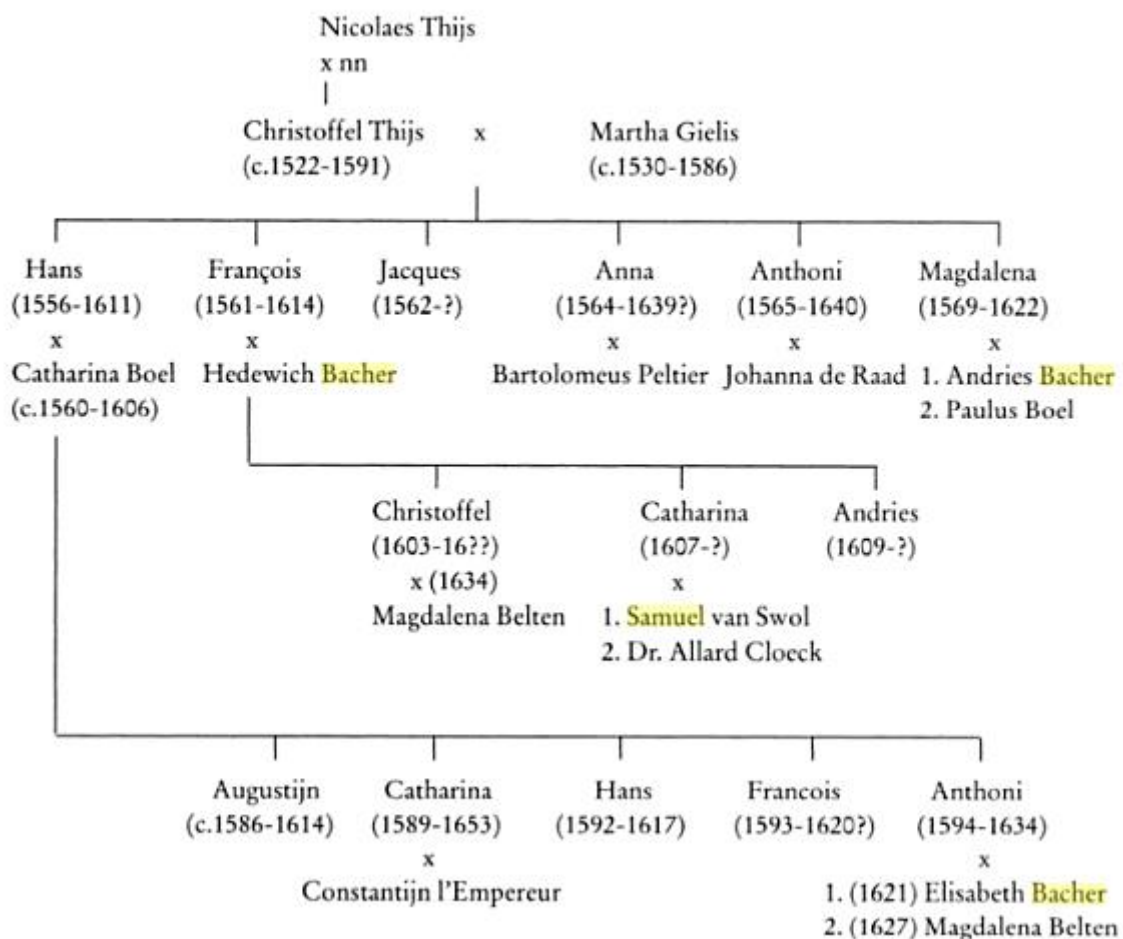
David Martens, geboren te Amsterdam op 20 november 1605, ongehuwd, en overleden op 60 jarige leeftijd te Marseille op de 14de december 1665.

De volgende generatie – Hedewijch, Samuel, Philippe en Anna Dorethea de Baccher- kinderen van Andries

Hedewich de Bacher (°13 maart 1580 – +1609)

We nemen voor haar geboortedatum deze over die haar vader Andries zelf genoteerd heeft. Zij huwde met **François Thys** – de broer van haar stiefmoeder. We nemen hier de stamboom over die Oscar Gelderblom publiceerde in zijn boek: Zuid-Nederlandse kooplieden en de opkomst van de Amsterdamse stapelmarkt (1578-1630)

II Stamboom familie Thijs

Zoals we weten uit het hoofdstuk over Andreas de Backer, was Francois Thys de zoon van Christoffel Thys, de avontuurlijke en rondtrekkende juwelier, die blijkbaar een heel deel van zijn cliënteel in het huidige Duitsland of het toenmalige Oostland, zocht. Hij was het die plotseling in Frankfort am Oder in 1591 stierf en Francois reed 5 dagen spoorlags door het Oostland om net op tijd op de begrafenis te geraken.

De familie Thys was ondernemend en twee van hen zaten in de juwelenhandel.

Een zoon **Hans**, eveneens juwelier, - zo schrijft van Rooijen - was in 1584 te Amsterdam getrouwd met de dochter van een koopman Augustijn Boel; hij gaat met zijn schoonfamilie, ook emigranten zijnde, naar Elbing in Oost-Pruisen. In 1591 gaat hij westelijker, naar Dantzig, waar het gunstiger is voor zijn handel. Vreemd om te horen is, dat hij ook doet in 'leer, huiden van elanden, rendieren, zeems en wat daar aan verwant' is. Hij doet dit met zijn schoonvader, ieder voor de helft, Maar Dantzig, vermeldt Thijs, is beter voor zijn handel in **juwelen**: 'die mij rijckelijck sjaers de tering geven'.

Francois Thys, die ook het juwelenvak van zijn vader heeft geleerd, ongehuwd, onrustig en immer reizend en trekkend, nimmer stil. Voortdurend schrijven zijn broeders en zusters hem dat hij zich moet beperken, dat hij veel te veel gevaren loopt. Maar hij luistert niet naar de goed bedoelde raadgevingen.

De gebroeders juweliers werken over een groot gebied.

Hans werkt vanuit Dantzig. Francois werkt van uit Hamburg.

Voor hunne zaken – zo schrijft Van Rooijen - reisden zij alle landen af. Duitsland, Polen, Zweden, Denemarken, Frankrijk, ja, zelfs Engeland, werden door hen bezocht.

In het bijzonder waren het de vorstenhuizen met hun schittering en pracht, meer of mindere glans, die hun belangstelling kregen. Ook geestelijke orden, kloosters, vielen binnen hunne gezichtskring en van uit Dantzig was voor Hans, de schatmeester van de Duitse orde te Marienberg in Oost-Pruisen een bekend adres, waar men menig fraai stuk kwijt kon.

Wij zien ze naar kroningen trekken in Zweden, van den koning van Polen, Sigismund tweeden; de jongste, Francois, volgt 'dezen vorst het ware op den voet. Hij reist in zijn reisgezelschap en gaat met hem terug naar Krakou.

Francois' reizen strekken zich uit tot Italië (Rome en Venetië), meermalen heeft hij ook Moskou bezocht. Van Krakou uit ligt het verre Konstantinopel als het ware in het gezicht van onzen rusteloze avonturier. Meer dan eens heeft hij deze tocht ondernomen.

Van één ervan weten wij hoe de gevaren van de Turkenoorlogen door kooplieden werden bezworen. In grote karavanen sloten zij zich aaneen, trokken van stad tot stad, telkens onder bescherming van soldaten.

Eens verhaalt Francois in een brief, hoe er door de formidabele hitte meer dan 70 reisgenooten ernstig ziek werden. Zelf was hij ook aangetast, maar had het geluk te herstellen. Zijns broeders knecht, met zijn voornaam Stensel genoemd, werd niet meer en drie dagen na aankomst moest diens lijk aan den Bosporus begraven.

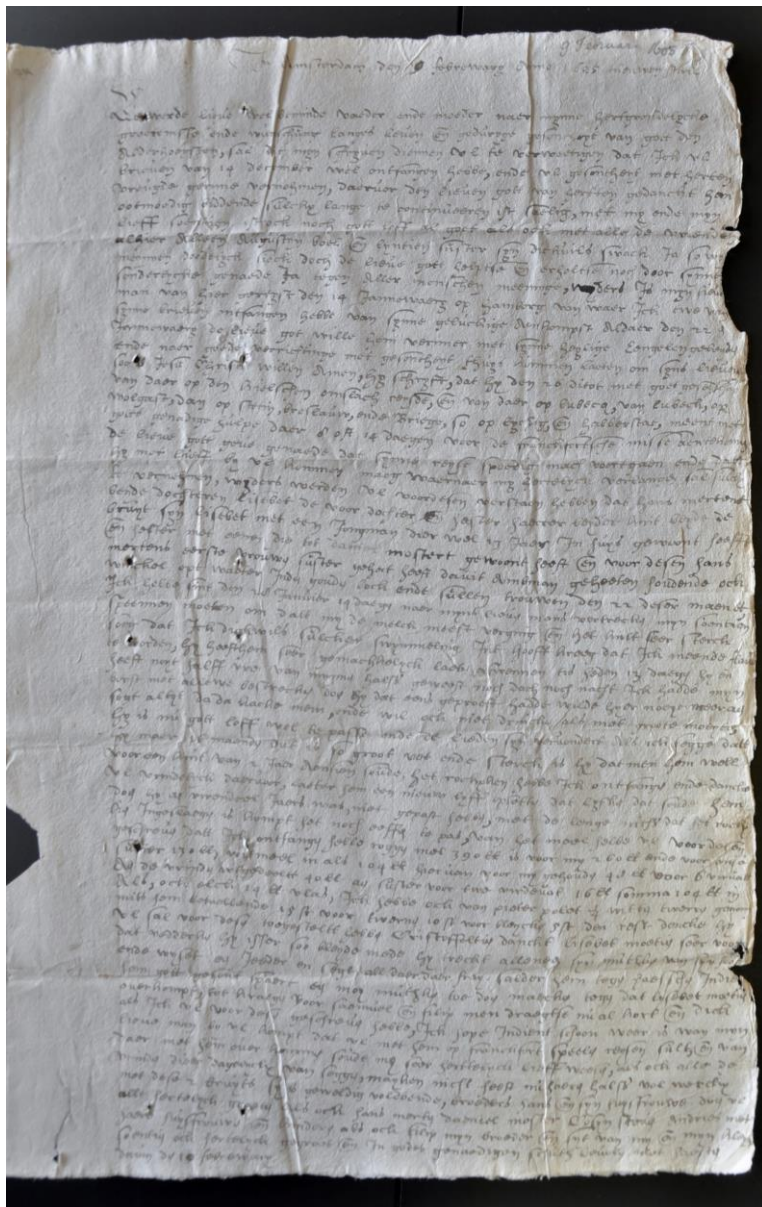
Hans waarschuwt zijn jongere broer doorlopend. Hij is naar zijn begrippen veel te waaghalzerich, zowel doordat hij veel te gevaarlijke tochten onderneemt en ook als handelsman te veel durft, te hazardeus is. Hij wil veel te graag naar het begrip van den oudsten verkopen; hij vreest credietgeving niet, want hij vertrouwt op zijn eindeloze energie om eene schuld in te kunnen vorderen door het de onwillige lastig te maken.

Herhaaldelijk koopt Francois op zijn reizen in Polen **koren** op en bevracht het gekochte met zijn broeder van Dantzig uit naar Amsterdam. Over de prijzen vernemen wij een en ander en over de behoeften in verschillende steden. Later, wanneer de oudste broeder in Amsterdam woont, adviseert deze van al of niet te kopen naar gelang van de Amsterdamsche markt. Verder doet Francois, steeds naast zijn juweelen, in **koper**. De oudste broeder vindt het laatste artikel blijkbaar zeer riskant, want meermalen spoort hij tot voorzichtigheid aan.

Welke ontberingen reizen van de gebroeders konden medebrengen, horen wij uit een brief van 1602, het jaar waarin de pest in ernstige mate woedde. In Polen waren de mensen

dientengevolge zo schuw voor vreemdelingen, dat Francois op zijn reis gedurende vier weken in het najaar geen onderdak kon krijgen en dag in dag uit onder de baluwe hemel moest slapen.

Hedewich de Bacher trouwde met haar oudere avonturier, Francois Thys, waarschijnlijk in 1602, aangezien hun eerste kind geboren werd in 1603. Er was een groot leeftijdsverschil tussen hen. Francois was 19 jaar ouder dan zijn bruid. Uit het huwelijk van Hedewich en Francois Thys werden 3 kinderen geboren: Christoffel °1603, Catherina °1607 en Andries °1609.

Er zijn een aantal brieven bewaard van Hedewich, voornamelijk uit het jaar 1605. Ze schrijft in een mengeling Nederlands – Duits.

Uit een eerste brief van de 9de februari 1605 halen we de volgende fragmenten.

In Amsterdam den 9 februari 1605 nieuwen stil⁶⁵

Eerweerde lieve welbeminde vaeder ende moeder naer mynne hertgroeselycke groetenisse ende wensching langes leven ende geduryge gesontheit van godt den alderhoogchsten, sal dit myn schrifven diennen ulieden te verweetigen dat ick ulieden brieven van 14 december wel ontfangen hebbe, ende ende ulieden gesontheit met herten vreugde gerne vernohmen, daervor den lieven Godt van hertten gedanckt – hem ootmoedig biddende sulcke lange te continueeren ist saelig. Met my ende myn lieff soenstien⁶⁶ ist ock noch – got loft – al goet als oock met alle de vrienden alhier – alleen Augustyn Boel ende Lyntjens suster syn dickwils swack, ja so

wy meynnen doodelyck sieck – doch de lieve godt hebtse ende erholte noch door synne sonderlinghe genaede, ja tegen aller menschen meeninge,

⁶⁵ Nog steeds wordt er verwezen naar de ‘oude tijd’ of de ‘nieuwe tijd’.

⁶⁶ Hiermee wordt Christoffel bedoeld.

Vorders is myn lieve man van hier gereyst den 14 januwaery op **Hamborg** van waer ick twe van syne brieven ontfangen hebbe van synne geluckige aenkompst aldaer den 22ste jannuwaery,
de lieve got wille hem vermer met synne heylige engelen gebeyden
ende naer goede verrichinge met gesontheit thuys kommen laeten om syns lieven soons Jezu Christy willen, amen.

We hebben het reeds gehad over de grote reizen die Francois Thys verrichtte, ook uit deze brief blijkt dat.

Hy schrijft dat hy de 26 ditot, met goet geselschap, vandaer op den Hielschen omslach reysde ende van daer op Lubecq, van Lubeck op Wolgast, dan op Stettin, Breslauw ende Briège, so op Lypzig- *Leipzig* - ende Halberstat,
meent met godts genadige hulpe daer 5 ofte 14 daegen voor de Franckfortsche misse aen te komen – de lieve gott geve genaede dat synne reyse spoedig mach voorgaen ende dat te vernehmen,
wyders werden ulieden voor desen verstaen hebben dat **Hans Mertens**,
beyde dochteren, **Lisebet** de voordochter ende **Hester** haerer beyder kint, beyde de bruyt syn.
Lisebet met een jongman die wel 13 jaer in huys gewont heeft,
ende Hester met eenen die tot Daneel Mostert gewoont heeft ende voor desen Hans Mertens eerste vrouwes suster gekent heeft, Davit Ambman geheeten, houdende oock winckel opt Water, inden Gouden Bock ende sullen trouwen den 22 deser maendt.
Ick hebbe sint den 28 janvier 14 daegen naer myns lieven mans vertrecke, myn soentjen speennen moeten om dat my de melck meest verging ende het kint seer steck soeg dat ick dickwils sulcken swymmeling int hooft kreeg, dat ick meende flauw te worden,
hy heeft hem seer gemackelyck laeten afnemen,
tis heden 13 daegen – hy en borst niet allene bestrecken.
Doen hy dat eens geproeft hadde, wilde hy er nog meer aen –
seyt altyt ‘da da hacke mem’, ende wil ock niet drincken, als met groote moeyte –
hy is nu – gott loff – wel te passe.
Ende de lieden syn verwondert als ick segge dat hy maer 16 maenden out is,
so groot, vet ende sterck is hy dat men hem wel voor een kint van 2 jaer aensien soude.
Het rockxken hebbe ick ontfangen ende dancke ulieden vriendelick daervoor –
laeter hem een nieuwe lyff opsetten, dat lyfke dat soude hem doen hy een vierendeel jaers was, niet gepast hebben, met de lengte - mits dat het roccken die ingeslaegen is komt het noch eeffen te pas.
Van het meel hebbe ulieden voor desen geschreven; dat ick ontfangen hebbe roggen met 390 pond - is voor mij 260 pond ende voor onse suster 130 pond -
wit meel in als 104 pond hier van voor mij gehouden 48 pond, voor 6 vier vatt aen de vrinden utghedeelt 40 pond, an suster voor twee vierde vat als oock elck 14 pond vlas.
Ick hebbe ock van Pieter Polet $\frac{1}{4}$ witten twerwe genomen mits hem betaelende 15 stuvers voor twerwe - 10 stuvers voor bleycken – 5 st den rest, dencke hy ulieden sal voor dese toegestelt hebbe.
Christoffelt danckt Lisebet moetjen seer voor dat vedderke, hy isser soo bleyde mede –
hy treckt alleenen syn mutsken van syn hooft ende wyset een ieder en segt all daer daer fray –
salder hem tegen paesschen indien hem gott gekendt spaert – een moy mutsken toe doen maecken tegen dat Lisebet moetjen overkomt tot Haege voor Saemuel ende Filip –
men draegtse nu al vort ende dick als ick ulieden voor dese geschreven hebbe.
Ick hope indient schoon weer is - wan myn lieve man by ulieden komt - dat ulieden met hem op Franckfort speelen reysen sullen ende van daer met hem over kommen –

soude my seer herttelyck lieff weesen,
als ock alle de vrienden daer dagelyckx van seggen.
Maycken *Martens*, nicht heeft mi haeren hals vol wercken met dese 2 bruyts –
sy is geweldig voldoende,
broeders Hans ende syn huysvrouwe doen ulieden alle hertelyck groeten als ock Hans
Mertens, Daniel Mostaert, cosyn Steven, Andries met haers huysfrouwen ende kinderen als
ock Filip, myn broeder ende syt van my ende myn kleynen soentien ock hertelick gegroet
ende in godes genaedigen schuts bevolen
Met haesten datum den 10 february

Hedewich de Backer

De 4de mei schrijft Hedewich het volgende aan haar ouders.

In Amsterdam de 4 merty anno 1605

Seer lieve wel beminde vaeder ende moeder
naer mynne ootmoedige gebiedenis ende vrindelicke groeten
sal dit mijn schrijven dienen ulieden te verweetige dat my ulieden brieven -
d atum 25 en 26 january - wel behandelt zijn
ende hebbe ulieden goede gesontheit van herten gerne vernohmen,
de lieve gott sy ewig loff –
die wille ulieden lange hierby erholden tot onser vreugde
ende tot derselve salicheit om syns lieven soone Jesu Christi willen, amen –
Wat my aenlanget ick ben 6 of 8 weeken herwaerts noeyt wel te passe geweest –
hebbe derenhalven myn soentien gespeent huyte swelyck –
Meynde dat het beteren soude - maer blyft al op de oude wyse –
de lieve gott wille my vermeer voor swaerder siekte bewaeren,
myn Kristoffelre is sint eergisteren heel sieck geweest ende vreese oft wel pockxkens int lyff
heeft ende datse niet willen weyken - hij leet en dranck ende wil immer dryncken -
ick hebbe in syn beker een beetje hertshorens gedaen daer laete ick hem van drincken – de
kinderen poxken syn hier allenthalen.
Het is sulcken lustigen manneken het begint alle dinge te seggen ende is nu reets soo seer in
dese 3 daegen vervallen, dattet jammer is om sien, de lieve getrouye gott geve dather noode
tot synne vorige gesontheit kommen mach
Belangende doctor Bernard Haludane - ick hebbe hem gescreven dat hy het gelt by my sal
doen afvoorderen ende my een bewys vanden ontfanck toeschicke – ende ick wachte syn
antwoorde.
Ick hebbe brieven van myn man van 4 february ut **Lubecq** ende van den 7 february ut
Gustrave van daer wilde hy syn weg op **Leetz ende Wolgast** nehmen –
de lieve gott wille hem goede verrichtinge gheven ende met synen heyligen engelen geleyden
op alle synne weegen
ende met gesontheit bald by ulieden kommen laeten –
Het rocksen hebbe ick wel ontfanghen ende myn sontjen heeft het eens aen gehat –
de lieve gott gheve dat hyt met gesontheit verslyten moege,
Belanghende myn kooren daer ulieden van schryven – hebben liever dat ulieden verkoopen
als op de dierte houden liggen.
Suster heeft my eergisteren in rijckxdaelders toegesteldt van weegen tlywaert,
datt soo voor ulieden verkocht heeft als sy ulieden breeder beschryven sal,
sal die op ulieden rekeninge setten.
Filip moet nieuwe kleeren hebben om wekeldaegs te draegen – syn harmoy, sijn lakene

graue kleet is noch wat te fraey om allen daeg te draegen – hy kan wel met een slechten gedog
 – dan sy hebben daer veel werckcx – sy verslytender veel kleeren –
 hy wert niet wel so lange wachten moogen – syt dat hy gescheet van ulieden heeft –
 Ick wilde wel dat hy syn kleeren noch cost draegen tot 14 daegen naer paesschen –
 dan is haer meeste werck met packen ende ontpacken gedaen –
 sullent sieb so lange saemen te houden soot mogelyck is –
 Wy hebben hier een heerlycke bruyloft gehad van onse beyde nichten Hester ende Lysebeth.
 Samuel is hier tot haerer beede te bruyloft gekomen voor 8 daegen ende is hunt weder
 vertrocken – heeft my gebeden dat ick dese rekeninge mede wilde insluyten die hy in syn
 brieven an ulieden gesonden niet konde sluyten mits dat het paket te groot viel.
 Belangende den jongman daer ulieden van geseyt is so veel ick voor desen van hem als van
 syn broeder die de dochter ut de traeylen heeft gehoort hebbe - synt lichte gasten
 Myn man heeft Willem, doen hy naer Engelant trock 200 pond aen goet metgegeven.
 Ick wilde wel dat wyt weeder hadden – nu heeft hem kosyn Steven wyder bevraegt als hy
 ulieden schryft.

Broeder Hans soude hem niet gernne betrouwen
als ulieden ut myn lieve man - die ick hope by
ulieden wert - met gots hulpe - syn genoechaem
vernehmen sult –

Hy kent hier Hans Thys ende myn man wel.
Ick bidde ulieden vrindelyck – wilt doch myn
suster desen somer overbrengen – twyfele niet –
de lieve gott die alle houwelycken sluyt – wert
haer wel een gotvreesende jongman weleesen
maer sy moeder om gebeden syn, dan men
wiltse dan met my man over senden – dan een
franckfoort geselschap sal wel op haer letten –
Dan tis hoog tyt dat sy hier komt om te leeren
tgene haer noch van noode is ende haer jaeren
loopen altyt voort en voort.

Ick ben wel so verandert sedert ick haer
gewoont hebbe dat my elcken weet te seggen,
noch en hebbe icke niet van groote swaericheyt
oft van door veel kinderen te haelen – alenig wel
willen my de lieden altyt voor 30 jaer ende
daerover aensien.

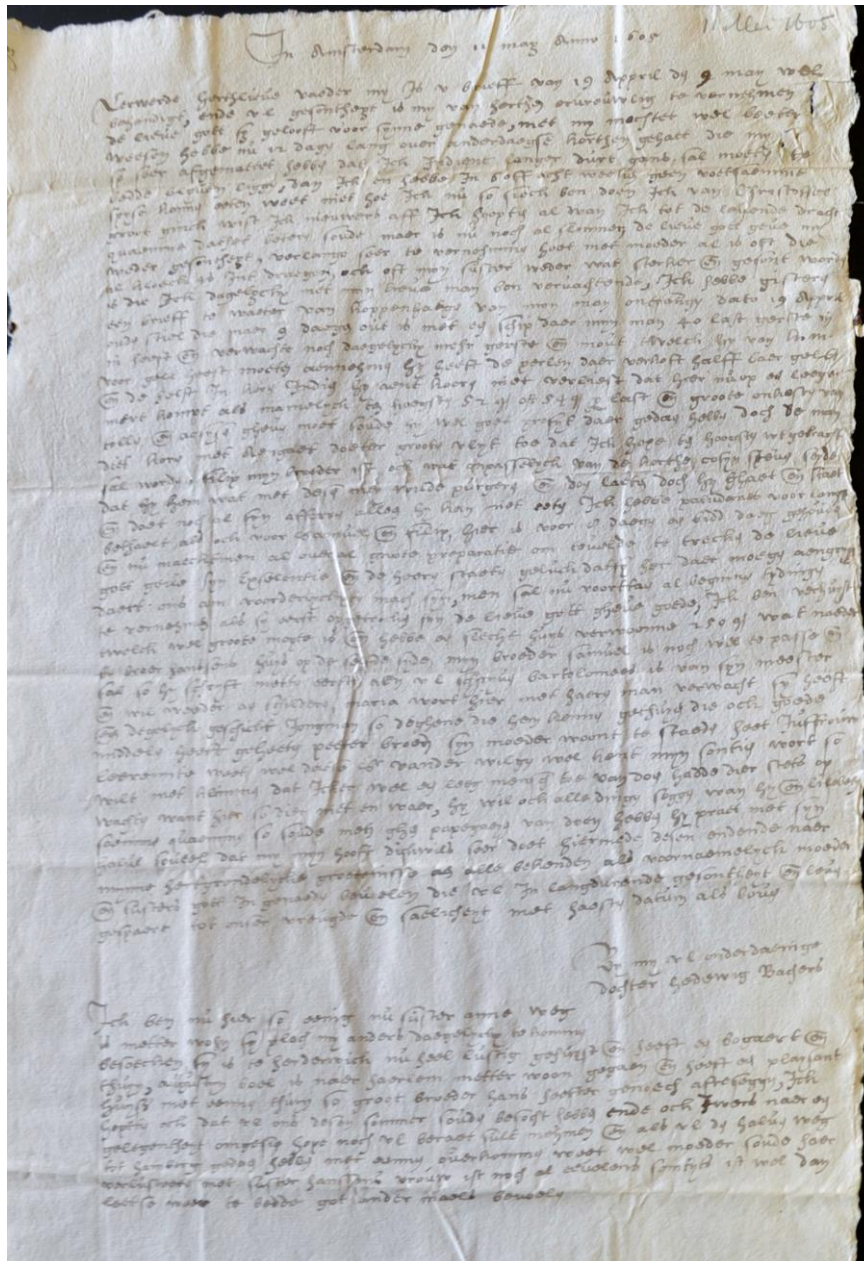
By my onderdaenige dochter Hedewich Bachers

Het briefje werd gestuurd naar:

Anden eerentfesten hochgeleerden heeren doctor Andreas Bacher, furstliche braunschwische raet libaerts und medico – myn hertzlieven vatern – zu Halbersatt.

We doen er nog een briefje bij.

In Amsterdam den 11 may anno 1605

Eerwerde hertzliche
vaeder my is u brief van
19 april de 9 may wel
behandigt ende ulieden
gesontheit is my van
herten te vernehmen –
de lieve gott zy geloofst-
voor synne genaede, -
met my mochtet wel
beeter weesen –
hebbe nu 12 dagen lang
over anderdaegse kortsen
gehatt die my so seer
afgemaetet hebben dat
ick indient langer durt
gans sal moeten in bedde
blyven liggen,
dan ick en hebbe in goet
acht weken geen voetsel
mit spyse konnen eeten –
weet niet hoe ick nu so
sieck ben – doen ick van
Christoffel groot ginck –
wist ick nieuwers aff.
Ick hoope al wan ick tot
de levende dracht
quaeme dat het beteren
soude, maer is nu noch al
slopper, de lieve gott
geve my weder
gesontheit.
Verlange seer te
vernehmen hoet met
moeder al is, oft die al
kloeck is int dragen,

ock oft myn suster weder wat sterker ende gesont worden is
die ick dagelyckx met myn lieve man ben verwachtende.

Ick hebbe gisteren een brief te waeter van **Koppenhaegen** van myn man ontfangen dato 19
april oude stiel- die maer 9 dagen out is, met een schip daer myn man 40 last⁶⁷ gerste nu in

⁶⁷ Last : een korenmaat

heeft ende verwacht noch daegelyckx mehr gerste ende mout, twelck hy van Kom voor gelt heeft moeten aennehmen.

Hy heeft de perlen daer verkoft halff baer gelt ende de helft in kooren.

Indien hy aent kooren niet verliest, dat hier nu op een leege mert komt als namelyck ten hoogsten 52 gulden oft 54 gulden per last ende groote onkosten van tollē ende acsysten gheve moet - soude hy wel goet profyt daer gedaen hebben, doch de man diet koren niet aengaet doeter groote vlyt toe dat ick hope ten hoogsten uitgebracht sal worden.

Filip myn broeder, ist ock wat onpasselyck van de kortse, cosyn **Steven** seyde dat hy hem wat met desen meer wilde purgeren ende doen laeten doch hy gaet ende staet ende doet noch al syn affairen - alleen hy kan niet eeten.

Ick hebbe Paludores voor lange bethaelt als ock voor Samuel ende Filip.

Hier is voor 8 daegen **een biddaeg** gehouden ende nu maeckten al overal grote preparatie om te velde te trecken – de lieve gott geve syn exselentie ende de heeren staeten geluck dat sy het daer moegen aengrypen daert ons een voordering mach syn, men sal nu voorttan al beginne tydingen te vernehmen als sy eerst opgetrocken syn - de lieve gott gheve goede.

Ick ben verhuyst twelck wel groote moyte is ende hebbe een slecht huys verwoonne 250 gl wat naeder by broer Hanssens huys op de selfde syde –

myn broeder **Samuel** is noch wel te passe ende sal so hy schryft metten eersten aen ulieden schryven. **Bartholomeus** is van syn meester ende nu weeder an schilderen.

Maria wort hier met haere man verwacht, sy heeft een deghelyck geschickt jongman, so deghene die hem kennen, gethuyghen – die ock goede middelen heeft, geheeten **Peeter Broen**, syn moeder woont te Staeden, heet juffrou Leerenynte, weet wel dat se sieur Vander Wilgen wel kent.

Myn sontjen wort so wilt met klimmen dat icker wel een leeg mensch toe van doen hadde die er steeds op wachte – want hier so dier⁶⁸ niet en waer - hy wil ock alle dingen seggen want hy en Lysebeth saemen quaemen so soude niet gheen papegaey van doen hebben –

hy praet met syn halve soveel dat my myn hooft dickwils seer doet –

Hiermede desen endende naer mynne hertgrondelycke groetenisse aen alle bekenden als voornaemelyck moeder ende susters – gott in genaede bevolen –

die ulieden in langdurende gesontheit ende leven gespaert tot onser vreugde ende salicheyt met haesten datum als boven

By my ulieden onderdaegnighe dochter hedewich Bachers

Ick ben nu hier so eenig nu suster Anne weg is metter wohn, sy plach my anders daeghelicx te kommen besoecken – sy is te *Haerderwick* nu heel lustig gehuyst ende heeft een bogaert ende thuyn, Augustyn Boel is naer Haerlem metter woon gegaen ende heeft een playsant huys met eenen thuyn so groot – broeder Hans heefter genoech af te seggen –

Ick hopet ock dat ulieden ons desen sommer soudē besocht hebben ende ock ievers naer een gelegentheit omgesien – hopt noch ulieden beraet sult nehmen

ende als ulieden de halven weg tot Hamburg gedaen heden met eennen overkommen

weet wel moeder soude haer verlusteren met suster Hanssens vrouwe – ist noch al eevelens - somtyts ist wel - dan leetse maer te bedde – got andermaels bevoelen.

En we doen er nog de brief bij van de 15de december 1605.

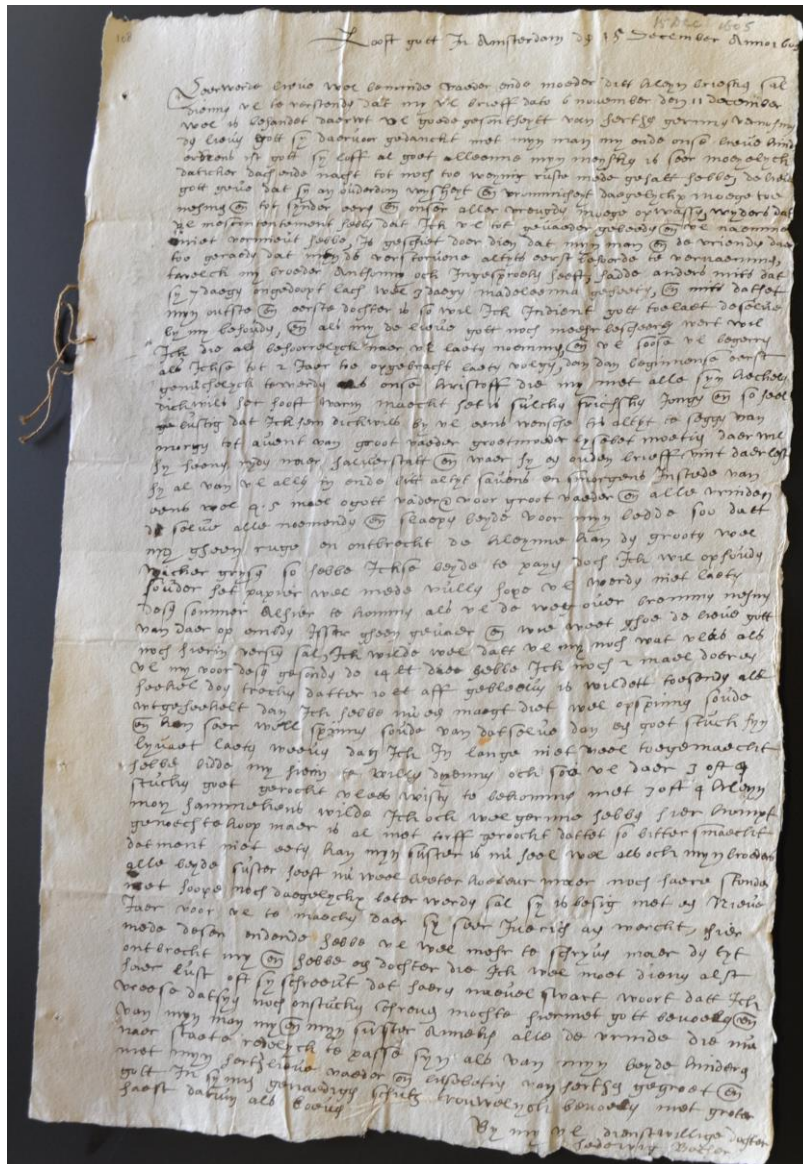
⁶⁸ Dier : duur

Looft gott in Amsterdam den 15 december anno 1605

Eerweerde lieve wel beminde vaeder ende moeder –

dit kleyn briefken sal dienen ulieden te verstanden dat my ulieden brieff dato 6 november den 11 december wel is gehandelt

daerut ulieden goede gesontheit van herten gerne vernohmen – den lieven gott sy daervoor gedanckt -

Met myn man, my ende onse lieve beminde kinders ist – gott sy loff – al goet, alleene myn meysken is seer moeyelyck daticker dach ende nacht tot noch toe weynig ruste mede gehatt hebbe, de lieve gott geve dat sy an ouderdom, wysheyt ende vrommicheyt daegelyckx moege toenemen ende tot synder eere ende onser aller vreugden moege opwassen, wyders dat ulieden mescontement hebben dat ick ulieden tot genaeder gebeden ende ulieden naemme niet vermeret hebbe – is geschiet doer dien dat myn man ende de vrienden daer toe geraeden dat men de verstorvene altyts eerst behoorde te vermaenen, twelck my broeder Anthonny ock ingesproeken heeft, hadde anders mits dat sy 7 daegen ongedoopt lach wel 3 daegen Magdeleenna geheeten ende mits dat het myn outste ende eerste dochter is, so wil ick indient

gott toelaet - deselve by my behouden ende als my de lieve gott noch mehr bescheeren wert – wil ick die als behoorelyck naer ulieden laeten noemmen ende ulieden soo se ulieden begere - als ickse tot 2 jaer toe opgebracht - laeten volgen,

dan beginnense eerst genuchelyck te werden als onse Kristoff die my met alle syn keckene **dickwils het hoofd warm maeckt,**

het is sulcken srichshen jongen ende so heel lustig dat ick hem dickwils by ulieden eens wensche – tis altyt te seggen van morgen tot avent – van grootvaeder, grootmoeder Lysebet, moetjen, - daer mee sy heenen ryden naer Halberstatt

ende waer sy een ouden brieff vint, daer leest sy al van ulieden alles in

ende litt altyt savens en smorgens in stede van eens wel 4 5 mael - o gott vader ende voor

grootvaeder ende alle vrinden - de selve alle noemenden ende slaepen beyde voor myn bedde,

soo datt my gheen cuge en ontbreckt –
 de kleynne kan de groote wel wacker gysen - so hebbe ickse beyde te payen
 noch ick wil op houden - soude het papier wel mede vullen –
 Hope ulieden voorder niet laeten desen somer alhier te kommen als ulieden de weg over
 Bremmen nehmen van daer op Embden isser gheen gevaer
 ende wie weet hoe de lieve gott noch hierin versien sal,
 Ick wilde wel datt ulieden my noch wat vlas als ulieden my voor desen gesonden –
 de 14 pond daer hebbe – Ick noch 2 mael doeren seekel doen trecken datter 10 pond aff
 gebleeven is – wildett toesenden als vutgheseekelt –
 Dan ick hebbe nu een maegt diet wel opspinnen soude ende kan seer wel spinnen –
 soude van datselve dan een goet stuck fyn lywaet laeten maeken –
 dan ick in lange niet veel toegemaectt hebbe, bidde my hierin te willen dienen –
 ock soo ulieden daer 3 oft 4 stucken goet geroockt vlees wisten te bekomen met 3 oft 4
 kleynnen hammekens wilde ick ock wel gernne hebben
 Hier komt genoegh te koop maer is al met torff geroockt dattet so bitter smaectt – dat ment
 niet eeten kan –
 myn suster is nu heel wel als ock myn broeders – alle beyde suster heeft nu wel beeter koeleur
 maer noch haere stonden niet – hoope noch daeghelycx beter werden sal
 sy is besig met een nieuwe jae voor ulieden te maekcen daer sy seer fuerig an werckt –
 ofter ontbreckt my ende hebbe een dochter die ick wel meot dienen alst haer lust oft sy
 schreeut dat haeren naevel swart woort datt ick vreese dat sy noch ontstucken losrenen
 mochte
 Hiermet gott bevoelen ende van myn man, my ende myn suster Anneken, alle de vrinde die
 naer staete redelyck te passe syn als van myn beyde kinderen met myn hertzelieve vaeder ende
 Lisebeth van herten gegroet ende gott in synnen genaedighe schutz trouwelyck bevoelen met
 grote haest datum als boven
 By my ulieden dienstwillige dochter Hedewich Bacher

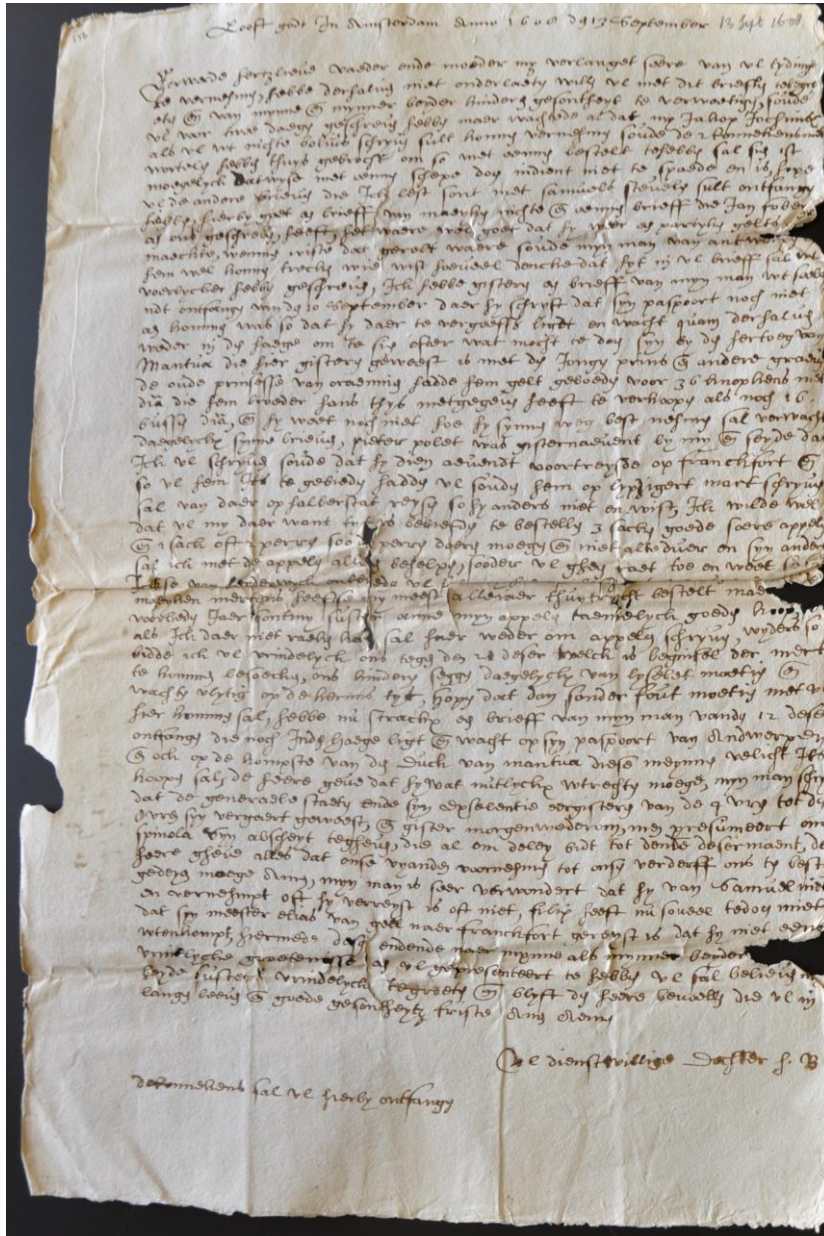
Drie jaar later schrijft ze het volgende briefje:

Looft Godt in Amsterdam anno 1608 den 13 september
 Eerwerde herzelieve vaeder ene moeder
 my verlanget seere van ulieden tyding te vernehmen,
 hebbe derhalven niet onderlaeten willen - ulieden met dit briefken te begroeten
 ende van mynne ende mynner beyden kinderen gesontheit te verweetigen,
 soude ulieden voor twee daegen geschreven hebben maer wachtede al dat my Jakop
 Jochinckx al ulieden met nichte Bolius schryven sult konnen vernehmen
 Soude de 2 tonnekens met wortelen hebben thuys gebrocht om so met eenen bestelt te hebben,
 sal sien ist moegelyck dat wy se met eenen schepe doen indient niet te spaede⁶⁹ en is,
 hope ulieden de andere brieven die ick lest sont, met Samuels stevelen⁷⁰ sult ontfangen
 hebben, hierbij gaet een brief van Mayken nichte ende eenen brief die Jan Fobert aen ons
 geschreven heeft,
 het waere wel goet dat hy weer een partyken gelts maeckte, - wen wy wisten dat gereet waere
 - soude myn man van Antwerpen naer hem wel konnen trecken -
 wie wist hoeveel dancke dat hyt in ulieden brief sal uitvoerlycker hebben geschreven.
 Ick hebbe gisteren een brief van myn man ut Seelandt ontfangen van den 10 september
 daer hy schryft dat syn paspoort noch niet aen kommen was,

⁶⁹ Spaede = te laat

⁷⁰ Stevelen = kaplaarzen

so dat hy daer te vergeeffs ligt en wacht –
quaem derhalven weder in de Haege om te sien ofter wat mochte te doen syn
en den hertoch van Mantua die hier gisteren geweest is met den jongen prins ende andere
graeven – de oude prinsesse van Oraennien hadde hem gelt geboeden voor 36 knopkens met
diamant die hem broeder Hans Thys metgegeven heeft te verkoopen
als noch 16 bussen diamant

ende hy weet noch niet hoe
hy synnen weg best
nehmen sal.

Verwacht daeghelyckx
synne brieven,
Pieter Polet was
gisteraevent by my ende
seyde dat ick ulieden
schryven soude
dat hy dien aevendt
voortreysde op Franckfort
ende so U lieden hem iets
te gebieden hadden ulieden
souden hem op Lypgigert
mart schryven –
sal van daer op Halberstat
reysen – so hy anders niet
en wist.

Ick wilde wel dat ulieden
my daer vant tyt is
Beliefven te bestellen 3
sacken goede soere appelen
ende 1 sack oft 2 perren
soo de perren daere
moeghen ende niet alte
duer en syn anders sal ick
my met de appelen alleen
behelpen, sooder ulieden
gheen raet toe en weet sal
ickse van Haerderwyck
medebrenghen.

Moeyken Mertens heeftse
my meest allejaer
thUytrecht bestelt maer

voorleden jaer sont my suster Anne myn appelen taemelyck goeden koop.

Als ick daer niet raeken kan - sal haer weder om appelen schryven.

Wyders so bidde ick ulieden vrindelyck ons tegen den 2 deser - twelck is beginsel der mert -
te kommen besoecken – ons kinderen seggen daegelyckx van Lysebet moeten

ende vraegen vlytig op de kermis tyt,

hopen doet dan sonder fout moeten met ulieden hier kommen sal,

Hebbe nu strackx een brief van myn man vanden 12 deser ontfangen,

die noch inde Haege ligt ende wacht op syn paspoort van Andwerpen,

ende ock op de komste van den duck van Mantua, diese meynen wellicht iets koopen sal,

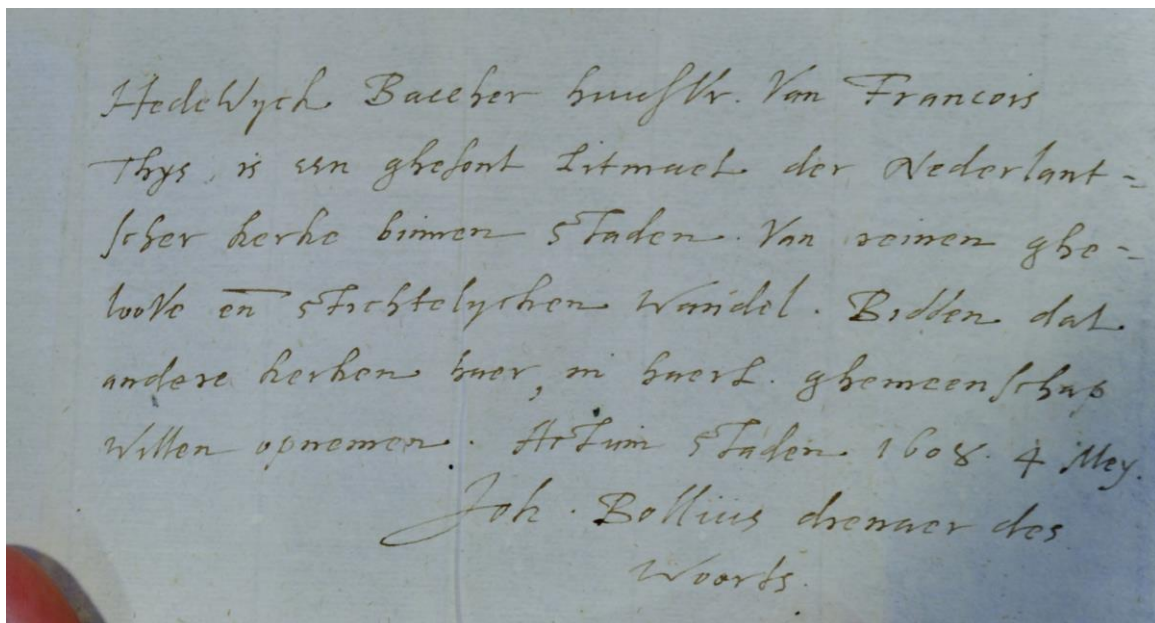
de heere geve dat hy wat nuttelickx utrecht moege,
myn man schryft dat de generaele staeten ende syne exselentie eergisteren van de 4 uren tot
den 8 uren syn vergaert geweest ende gister morgen wederom,
men presumeert om Spinola zijn abscheyt te gheven,
die al om deley⁷¹ bit tot d'ende deser maent,
de heere gheve alles dat onse vyanden voornehmen tot onse verderff - ons te besten gedeyen
moege, amen.

Myn man is seer verwondert dat hy van Samuel niet en verneemt oft hy verreyt is oft niet,
Filip heeft nu soveel te doen met dat syn meester Elias van Geel naer Franckfort gereydt is,
dat hy niet eens vrintlycke groetenisse aen ulieden gepresenteert te hebben.

Ulieden sal believen myn beyde susters vrendelyck te groeten ende blyft den heere bevoelen
die ulieden in langhe leeven ende goede gesontheit - friste Anne - aemen.

Ulieden dienstwillige dochter Hedewich Bacher

De tonnekens sal ulieden hierby ontfangen

Hedewych Baccher huusvrou. Van Francois
Thys, is een ghesont litmaet der Nederlant-
scher kerke binnen Staden. Van reinen ghe-
loove en stichtelycken Wandel. Bidden dat
andere kerken haer, in haerl. ghemeenschap
willen opnemen. Actum Staden 1608. 4 Mey.
Joh. Bollius dienaer des
woorts.

Tussen deze brieven van Hedewich, zat er ook dit attest van goed gedrag en zeden van de
dominee.

Hedewych Baccher huusvrouw van Francois Thys is een ghesont litmaet der neerlantscher
kerke binnen Staden van reinen gheloove ende stichtelycken wandel. Idden dat andere kerken
haer in haerlieden ghemeenschap willen opnemen. Actum Staden 1608 4 mey.

Johannes Bollius dienaere des woorts.

Zoals we reeds eerder schreven, de gevaren op de handelsreizen, waren zeker niet
denkbeeldig; in 1614 zien wij opnieuw Francois door Polen reizen, in gezelschap van den
oudsten zoon van zijn firmant en broeder, Augustijn Thijs.

Al trekkende worden oom en neef door **de pest in Königsbergen** bezocht en kunnen Dantzig
halen en sterven er weinig dagen na elkander.

François Thijs overleed te Dantzig op de 4de april 1614.

⁷¹ Deley = dilay = uitstel

Hedewich de Bacher °13 maart 1580 & **François Thys** (° 1561 – 4 april 1614)
Huwelijkse voorwaarde: de 14de maart 1604
Christoffel Thys °1603
Catharina Thys
Andries Thys °1609

Christoffel Thys en Rembrandt

Christoffel huwde in 1634 met Magdalena Belten. Zij was op dat moment de weduwe van Anthony Thijs.

*Deze was zelf eerst gehuwd geweest met Elisabeth Bacher, de dochter van Andreas de Bacher en zijn tweede vrouw Magdalena Thys. Bij zijn huwelijk was zijn vrouw reeds in het bezit van het huis **Saxenburg** gelegen op de Keizersgracht. Zij kocht samen met haar eerste man Anthony het huis Saxenburg⁷².*

Toen Anthony stierf, werd er een uitgebreide inventaris opgemaakt.⁷³

Dit was het belangrijkste huis dat na de uitgifte van erven in 1614 werd gebouwd op dit gedeelte van de **Keizersgracht** tussen Westermarkt en Reestraat.

De naam van het huis verwijst naar de Duitse origine van de eerste huiseigenaar, de kruidenier Hans Lenaertsz. die in Keulen geboren en getogen was.

Saxenburg was een vier vensterassen breed pand, met aan de noordzijde een poort die toegang gaf naar vier woningen op het achtererf. De stal van Saxenburg was aan de Prinsengracht gelegen, thans nummer 321, waarvan het bovenste gedeelte als pakhuis werd verhuurd.

Magdalena Belten verkocht in 1639 haar huis aan de schilder Rembrandt van Rijn.

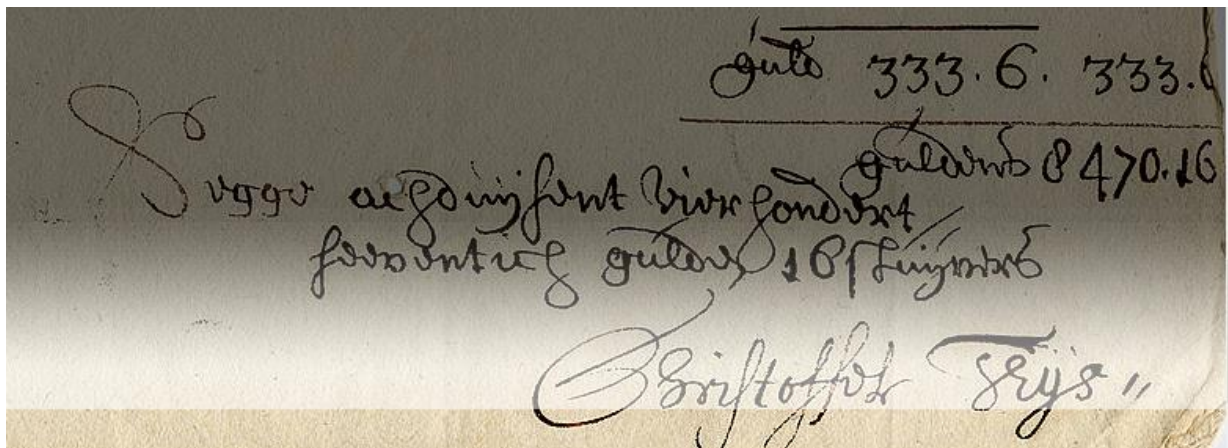
Het was dan ook Christoffel die in naam van zijn vrouw Magdalena een late rekening stuurde naar Rembrandt van Rijn om het huis dat zij aan hem verkocht hadden uiteindelijk betaald te krijgen. Zo

leren we uit de site van het stadsarchief van Amsterdam het volgende:

⁷² <https://www.amsterdam.nl/kunstencultuur/monumenten/monumenten-0/gebouwen-gebieden/beschrijvingen/saxenburg/>

⁷³ <http://research.frick.org/montias/browserecord2.php?-action=browse&-recid=2269#A0003>

Op **4 februari 1653** ontving Rembrandt een rekening van de notaris van Christoffel Thijs, de man die hem in 1639 het huis aan de Jodenbreestraat had verkocht. Rembrandt had bij de aankoop van het huis toegezegd dat hij voor november 1646 de hele koopsom van 13.000 gulden zou betalen. Dat had hij niet gedaan. In 1646 had hij pas 6000 gulden afgelost. Er stond dus nog 7000 gulden open. Rembrandt had bovendien sinds 1649 geen rente meer over zijn schuld bij Thijs betaald. En volgens zijn schuldeiser moest hij ook nog meebetalen aan diverse belastingen op onroerend goed. Aan de veertigste en tachtigste penning bijvoorbeeld, de belastingen op de overdracht van een huis die Thijs voor hem had voorgesloten.

Handwritten Dutch account book entry. At the top right, 'guld 333.6. 333.6' is written. Below it, 'guld 8470.16' is written. The main body of the text reads: 'Sogge aegrijft vier ponden / fessentig gulden 10 flijntes'. At the bottom, the signature 'Christoffel Thijs' is written.

In januari 1653 had Christoffel Thijs het huis, waarin de schilder al bijna veertien jaar woonde, eindelijk officieel aan Rembrandt overgedragen. Maar Rembrandt moest nog wel zijn schuld aan hem aflossen.

Om zijn schuld aan Christoffel Thijs te kunnen betalen leende Rembrandt aan verschillende klanten geld. Hij voldeed daarmee de rest van de koopsom van het huis en de overdrachtsbelasting, maar niet de rente. Rembrandt raakte zo steeds dieper in de schulden, bij steeds meer schuldeisers, totdat hij in 1656 zijn faillissement moest aanvragen. De rekening van Christoffel Thijs stond dus aan het begin van Rembrandts financiële problemen.

Rembrandt van Rijn tekende in 1651⁷⁴, toen hij twaalf jaar in Amsterdam woonde, het Huis Saxenburg in Aelbertsberg (nu Bloemendaal). Dat deed hij vermoedelijk vanaf de duin `t Kopje. De eigenaar van Saxenburg, **Antonie Thijsz**, had zijn huis in Amsterdam verkocht aan Rembrandt in **1638**. Rembrandt woonde er 17 jaar, tot z`n faillissement in 1656. Hij kon de hypotheek die hij van Antonie van Thijsz. kreeg, niet meer betalen.

74

Scholte A. schreef in het Leidsch jaarboekje van het jaar 1942 een artikel onder de titel:
De studietijd van Samuel Bacher – zijn reisbrieven aan zijn ouders geschreven in de jaren 1608 – 1611.

Wat bracht den Antwerpenaar **Dr. Andries Bacher** er toe omtrent 1582 de stad zijner inwoning te verlaten?

Misschien de voortdurende onrust in en om Antwerpen – ik herinner met name aan de Spaanse furie. Of deed hierbij ook zich gelden de invloed van één van zijn familieleden.

Mr. Johan Backer, licentiaat in de rechten en in dienst vande Hertog van Beieren, paltzgraaf op den Rijn, en het succes van dien Bacher in buitenlandse dienst?

Hoe het zij, zeker is het dat voor het jaar 1583 Dr. Bacher met zijn vrouw Catelyne de Boye – *hier wordt Boeys of Dubois weer iets anders: de Boye* - en zijn zeer jonge kinderen Hedwig en Samuel uit Antwerpen is vertrokken om zijn fortuin eveneens in het buitenland te gaan zoeken. Als lijfarts vande hertogen van Brunswijk en de bisschop van Halberstadt zien wij hem terug in Halberstadt, waar hij in die qualiteit een vijfentwintigtal jaren heeft doorgebracht.

We laten deze inleiding voor rekening van A. Scholte.

Anno 1590 hertrouwt hij – zijn eerste vrouw is vrij spoedig overleden – met Magdalena Thijs. De zeer vele brieven van Juffrouw Magdalena aan haar stiefzoon getuigen van de goede zorgen harer zijde voor de jongen: ook Samuel laat geen gelegenheid voorbijgaan om van zijn genegenheid voor zijn tweede moeder blijk te geven.

Zo schrijft hij haar in 1610, als hij eigenlijk niets te schrijven heeft, toch een paar regelen – ‘pour me desennuyer un peu de la longue absence de vous.’

Van zijn schooljaren, eerst te Halberstadt en daarna enige jaren te Staden, is niets bekend.

Misschien heeft hij, zoals later zijn jongere broeder Philip in het laatste stadje een ‘goede françoosche school’ bezocht, en ongetwijfeld leerde hij het ‘eerste zoet Latijn’ van zijn vader, zelf een geleterd man, die in den loop van zijn leven een uitgebreide verzameling brieven in die taal heeft geschreven.

In **augustus 1595** werd de toen veertienjarige knaap door zijn vader te **Bremen** op de latijnse school van **Dr. Tayandus** ondergebracht. Waarschijnlijk woonde deze rector in het schoolgebouw, dat tevens als internaat was ingericht. De ‘optimae spei puer’ wordt dan door Dr. Tayaert, dien vader Bacher zijn ‘compater’ mede-vader, noemt, voorlopig inde vierde klasse gezet ‘sub viro humanissimo scradero’, onder de leraar Schrader.

Of het Samuel gelukte zich in die klasse te handhaven, weten wij niet. Maar dat zijn vorderingen en zelfs zijn gedrag niet al te gelukkig waren, ligt verscholen achter de vele vermaningen van uit Halberstadt. Zijn zuster bijvoorbeeld bezweert haren dierbaren boeder, om wel te studeren, opdat Ulieve een geleert geselle werden mochtet, dewelcke vaer gherren sage’.

En hier volgen de woorden van zijn moeder: ‘Vergeet die trouwhertige vermaninghen uwes vaders oock niet in U studie U vlijtich aen te stellen ende U gebeden en salmen oock niet vergeten.

Dr. Bacher zelf schrijft in het Latijn op 9 april 1596: ‘Ik verbaas me erover, dat je zo traag en zelden schrijft’ en hij trekt hieruit sombere conclusies aangaande Samuels vorderingen in het

latijn. Niet zonder reden, want in die tijden nam het latijn, als schrijftaal voor de geletterden een alles overheersende plaats op het schoolprogramma in.

Eindelijk, als het niet verbetert, geeft de oud heer tijdens een onderhoud in het 'paedagogium' te Bremen met Cr. Tayardus en zijn zoon, den laaste nog één kans om zijn leven te beteren met het dreigement, dat hij anders een andere bestemming voor hem zal zoeken.

Iedere week wordt hij voortaan getest door de rector en succes blijft nu niet uit. Er ontstaat bovendien een uitnemende verstandhouding tussen rector en discipel, die ook na de schooltijd van Samuel blijft voortbestaan.

Ook de familie apprecieert 's rectoren goede zorgen, zo vindt Samuel eens bij zijn schone was een briefje van zuster Hedwig van deze inhoud: 'Moeder heeft mij bevolen nog een neusdoek te maken om doctor Taiaert te vereren'. Ondertussen gaat de brievenstroom uit Halberstadt voort, zelfs tijdens de vreselijke pestepidemie van 1596, die Dr. Bacher veel extra werk heeft gegeven.

We halen hieronder twee 'nieuwjaarsbrieven' aan van Samuel Bachers. De eerste aan zijn zuster Hedewich en de tweede aan zijn zwager Anthony Thys, echtgenoten.

1 januari 1601

Zeër lieve ende wel beminde suster,

ick kan niet onderlaeten⁷⁵, sonder ulieden met dit klijn ende slechte⁷⁶ briefken te begroeten ende een ghelucksaelich nieuwe jaer te wenschen.

Aenghesien wy hier ghesont in ghetreden syn

ende het oude jaer soo gheluckelycken hebben ghe-eyndicht,

my verwondert seer lieve suster hoe het moghe konnen

dat ulieden zeit dat ghy van hier u afschijt hebt ghenomen –

my niet eerst hebt gheschreven –

wel is waer ulieden mochte het selfste vraeghen waerom ick sulx selfs hebbe verseumet⁷⁷

ende ick aen ulieden overmitz ick jongher sy - niet eerst hebbe gheschreven –

ick bekenne gheren dat ick schult hebbe, maer ten soude aen mij niet ghemangelt⁷⁸ hebbe, hadde ick tminste ghewist waervan ick soude hebben moghen schryven.

My verlanghet seer te weten hoe dattet ulieden gae ofte ulieden noch al te saemen wel te passe syt – twelcke ick verhope,

soo tselve my ende alle onse goede vrienden aengaet, syn godt sy ghelooft, wel te passe –

mij verwachte ulieden teghen de somer wederom hier met de swaeger ende onsen lieven vaeder ende moeder.

Ick wensche wel eens Anne de suster die ick nu bynae in ses jaeren tyts niet eens ghesien en hebbe, te sien. Ick soude liever meenen dat sy my, noch ick heur - dat wy onbewust by een quamen, - malckanderen niet soudén kennen.

Maeyken nichte is wederom gheleghen van een jonghe dochter dwelcke men Madeleene heeft ghenoeemt maer ick soude wel meenen dat ulieden dit voor langhe sult hebben vernomen.

Nu seer lieve suster - omdat ick niet meer op dit pas aen ulieden hebbe te schryven,

den brieff eyndighen en will ulieden vriendelyck ghebeden hebben

dat u lieden mij mijn stouticheyt willen vergheven

⁷⁵ Onderlaten = werk onderbreken

⁷⁶ Slechte = eenvoudige

⁷⁷ Verseumet = verzuimt

⁷⁸ Mangelen = ontbreken

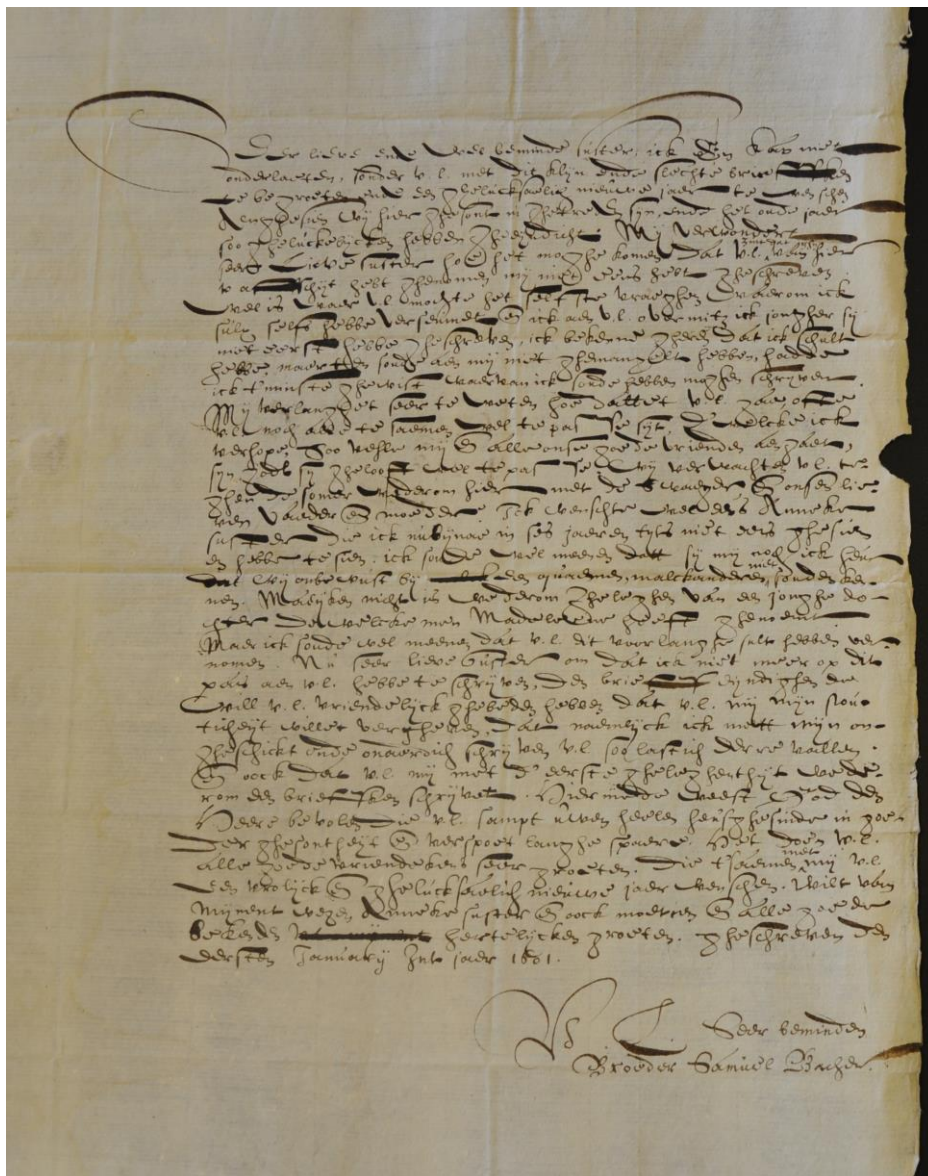
dat namelyck ick moett mijn ongheschickt ende onaerdich⁷⁹ schryven ulieden soo lastich derve vallen

ende oock dat ulieden mij met deerste gheleghentheyte wederom een briefken schryvet? Hiermede meest god den heere bevolen die ulieden sampt uwen heelen heuschgesinde⁸⁰ in goeder ghesontheyt ende verspoet⁸¹ langhe spaere

Het doen ulieden alle goede vriendekens seer groeten die tsaemen met my ulieden een vrolijk ende gheluchksaelich nieuwe jaer wenschen – wilt van mynent wezen Anneke suster ende oock moetjen ende alle goede bekenden hertelijcken groeten.

Geschreven den eersten january int jaer 1601.

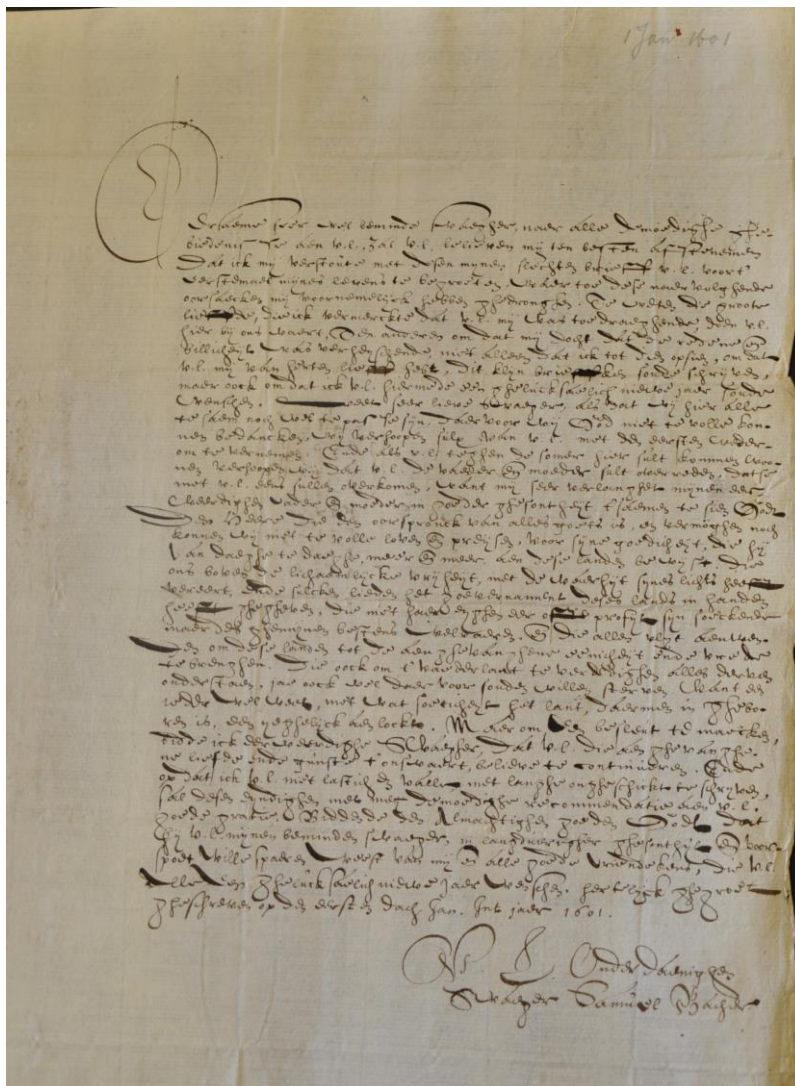
U lieden seer beminden broeder Samuel Bacher

⁷⁹ Onaerdich = flauw

⁸⁰ Heuschgezinde = hoofse

⁸¹ Verspoet = voorspoed

1 januari 1601
Eersaeme seer wel beminde
swaegher – naer alle
demoedighe ghebiedenis⁸²
aen ulieden zal ulieden
believen mij ten besten
afftenemen dat ick my
verstoute met desen mynen
slechten brieff ulieden voort
eerstmael mijnes levens te
begroeten, waer toe dese
naervolghende oorsaecken
my vooremelijck hebben
ghedronghen.
Te weten de groote liefde die
ick vermerckte dat ulieden
my was toedraeghende, doen
ulieden hij ons waert.
Den anderen om dat mij
docht dat de redene ende
billicheyte was verheyschende
niet alleen dat ick tot dien
opsien, om dat ulieden mij
van herten lieff hebt, dit klijn
brieffken soude schrijven,
maer oock omdat ick ulieden
hiermede een ghelucksaelich
nieuwe jaer souce wenschen.
Weet seer lieve swaeger als
dat wij hier alle te saem noch

wel te passe sijn, daervor wij god niet te volle kunnen bedancken, wij verhoopen sulx van ulieden met den eersen wederom te vernemen. Ende als ulieden teghen de somer hier sult kommen woonen, verhoopen wij dat ulieden de vaeder ende moeder sult overreden, datse met ulieden eens sullen overkomen, want mij seer verlanghet mijnen eerweerdighen vader en moeder in goeder ghesontheit tsaemen te sien.

God konnen wij niet te volle loven ende preysen, voor sijne goedicheyt, die hy van daeghe te daeghe, meer ende meer, aen dese landen bewijst, die ons boven de lichaemlijcke vrijheyt, met de waerhyt synes lichts heeft vereert ende sulcken lieden het goevernement deses lands in handen heeft ghegheven, die niet haer eyghen eer offte profijt sijn soeckende - maer des ghemeijnen bestens welvaeren ende die allen vlijt aenvaerden om dese landen tot de aenghevanghen eenicheyt ende vrede te brenghen, - die oock om t'vaederlant te verdedighen alles derven onderstaen, jae oock wel daer voor soudou willen sterven.

Want een ieder wel weet, met wat soeticheyte het lant, daer men in ghebooren is, een yeghelijck aenlockte.

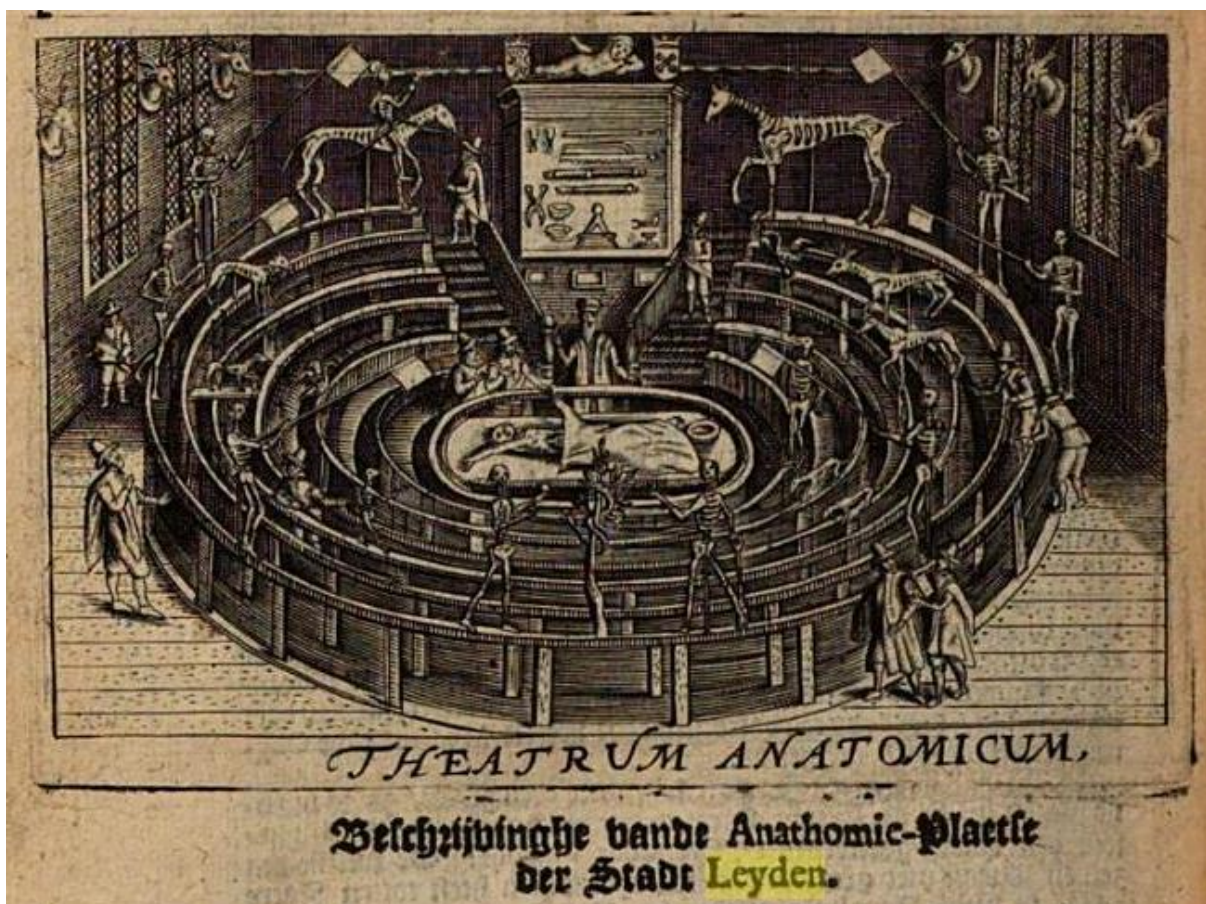
⁸² Ghebiedenis = (WNT) De mondelinge of schriftelijke verklaring, dat men zich in iemands gunst *gebiedt* of aanbeveelt; eerbiedige of beleefde groet. Thans weinig meer in gebruik, doch voorheen gebezigd als beleefdheidsformule, inzonderheid aan het slot van brieven.

Maer om een besleut te maecken, bidde ick eerweerdighe zwaegher, dat ulieden die aenghevanghene liefde ende gunste t'onswaert, believe te continueren. Waer op dat ick ulieden niet mastich en valle, met langhe ongheschikt te schrijven, sal desen eyndighen met mejn demoedighe recommendatie aen ulieden goede gratie. Biddende den Almachighen goeden Godt dat by ulieden mijnen beminden swaeger in langduerighe ghesontheyt ende voorspoet wille spaeren. Weest van mij ende alle goede vriendekens, die ulieden alle een ghelucksaelich nieuwe jaer wenschen, hertelijck ghegroet. Geschreven op den eersten dach january int jaer 1601. Ulieden onderdaenighen zwaeger Samuel Bacher

Dan kunnen we weer naar het verhaal van A. Scholte.

Ik vertaal nog een enkele typische volzin:

‘Werk jongen, opdat je eenmaal zonder kurk kunt zwemmen’ – Sr. Bacher kent zijn Horatius! Uit de brievenverzameling blijkt verder dat Samuel daarna ook enige tijd te Amsterdam op school is geweest. Typische bijzonderheden ontbreken echter. Maar dan komt er een datum die voor iedere studiosus en zijn ouders onvergetelijk is; de **20ste oktober 1601** laat hij zich inschrijven in de **medische** faculteit van de universiteit van Leiden. *Samuel is dan 20 jaar oud.*

Eerst in 1603 (18 juli) zien wij zijn naam nogmaals in het album. Nu in de **juridische** faculteit. Wij zullen zien dat hij beide vakken naast elkaar blijft bestuderen. Tot vreugde

zijns vaders huurt hij kamers bij de ex-Antwerpenaar Jan van Penen in de Breestraat, naast het Catharijnegasthuis, ter hoogte van de stadsgehoorzaal thans.

De bibliotheek aan de universiteit te Leiden

‘Bewandel in alles de gulden middenweg’ zo schrijft de vader ‘en wees zo verstandig steeds

Van Penen te raadplegen over je voeding en je kleren. Je zult nu leven, mijn zoon, in een academiestrada – dit wilt zeggen op een plaats, die wat meer vrijheid biedt en waarop zeer vele jongelui zich dan ook meer vrijheden permitteren dan te voren. Dat verwacht ik van jou niet!’ Van zijn eigenlijke studententijd horen wij weinig. De enige professorennaam die hij noemt is die van **Scaliger**, de roem van Leiden. Eens noteert hij de som van vijftien gulden die hij als studentengeld moet betaalen aan een professor. Boeken koopt hij veel, zodat zijn moeder hem eens verzoekt zich hierin te beperken tot het noodzakelijke daar zijn vader de grote lasten niet zou kunnen dragen.

Scaliger

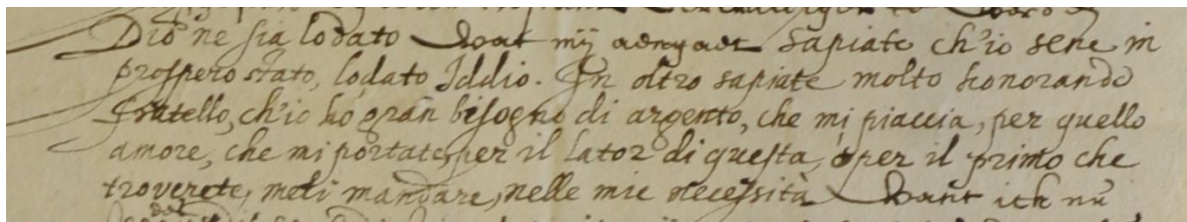
De Kerstvakantie – tien dagen lang – passeert hij

deels bij zijn zuster, die te Amsterdam woont, gehuwd met François Thijs, deels te Leiden al studerende.

We halen zijn briefje aan zijn zwager Anthony Thys van de 21ste november 1603 nog integraal aan.

Ut Leyden den 21 november anno 1603

Eerwaardigen seer discreten ende wel beminden swaeger volgens mijn gewoonlycke ootmoedige ghebiedenisse aen ulieden goede gratie zonder te vergeten ulieden goet gheselschap, mijn beminde suser, mijn cosijn ulieden jonge Gone ende alle goede vrienden, laet ick ulieden weten dat mij een besondere vreugt gheweest is ut mijn broeders schrijvent van ulieden ende van mijns lieve susters ende ulieden kindts voorts van ulieden gantsche huysgesinds goeden toestant verwittiget te werden.

Want ick nu seer des geldet ben bedorfvē overmitz mij noch wel eenige dingen tegen de groote coude tot vermeerdinge van deselve stonden te koopen – welcke ick by ghebreck van gelde nu nog niet kan doen, want t'gelt twelck ick met mij als ick vertrocke mededroeg, hebbe ick alle voor de derde part, van alle de provisen die onse weerdinne, voor ons tegen winter als van vleesch, boter ende torff⁸³ ende diergelycken, heeft ghedaen, hebbe verschoten ende utgheleyt.

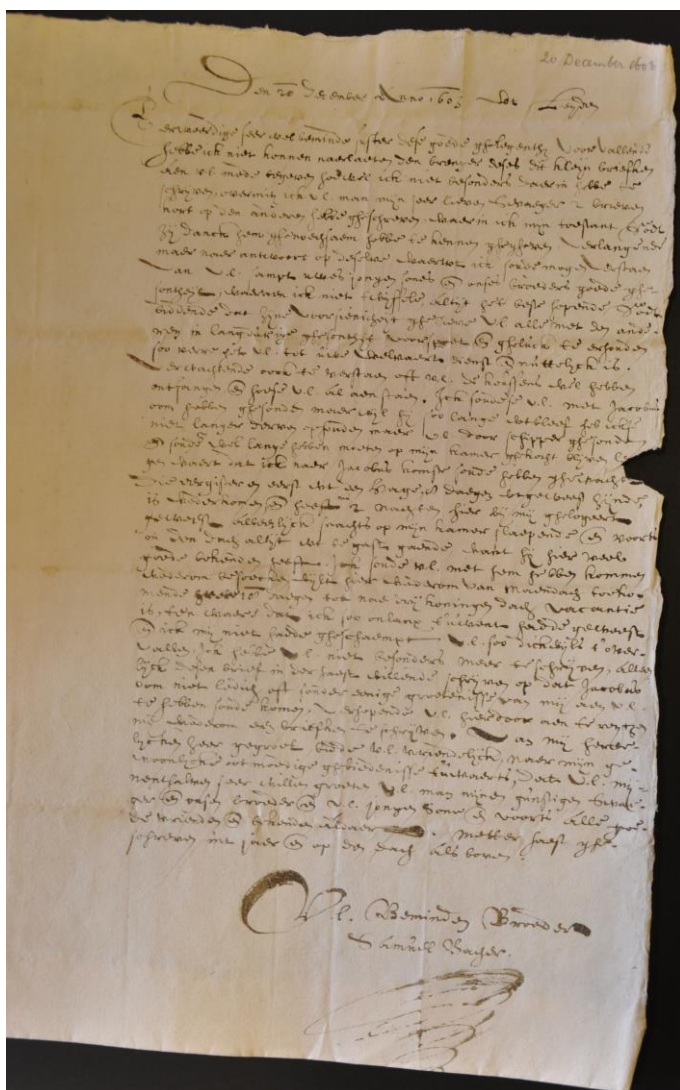
Waerom ick ulieden bidde als dien daeraen groote vrientdschap gheschiet ende sulckes om ulieden wederom sal sien te verschulden dat ulieden mij de selve – als naemlijck 59 guldens, - die van de 2de somme, soo ulieden mij verschieten sult, noch overich zyn – niet willen onderlaeten metten eersten over te maecken. - NON ALTRO PER KOZA – dan alleenlyck sullen ulieden voor nieuwe tydinge weten, datmen alhier alle daeghen des ceijfers legaten om van vrede handelinge onder de staten ende zyn hoocheyt te tracteren is verwachtende welcke men segt de edele heeren staeten, zyn verwachtende om met een dronck want sij daarmede zeer zyn beholpen af te setten ende t'geniet in de Hage te hebben want tgelt als sij rijxdaelders ende onghersche⁸⁴ ducatiens die sij werden mede brengen. Oock seyt men hier datmen noch meer Engelschen ut Engelant afgeveerdicht tot onderstant neffens ghelycke hulpe des Nederlandschen krijchs is verhasende, waer toe godt de heere ghenaede verleene.

Voorts heeft hier oock tgeruchte gheweest dat de vyant wederom de Veule voor Oostende soude hebben ghestopt welck wijl het niet continueert – hope twelck godt gheve – een leugen ende papisten utgeven sal zijn gheweest.

Er liggen hier binnen deser stat in garnisoen 2 vendelen soldaeten, een vendel der nieuwe schotten, soo onlanx aenkommen sijn, seer fraye soldaeten ende een vendel Engelschen ut de compagnie van sieur Sporatio Veer die mede voor Den Bosch zijn gheweest. Alle mannen als boomen ende een lust om te sien die selve achter straten te gaen.

⁸³ Torff = turf

⁸⁴ Ongherscher = Hongaarse

Ick soude se ulieden met Jacobus oom
hebben ghesonden, maer wijl hij soo
lange utbleef heb ickse niet langer
derven ophouden, maer ulieden door
schipper ghesonden
ende soude wel lange hebben moeten
op mijn kamer ghekocht blijven leggen

voert dat ick naer Jacobus konste soude hebben ghebracht die eergiseren eerst ut den Hage 8 daegen utgheweest zijnde, is wederkomen ende heeft nu 2 nachten hier bij mij ghelogeert geweest.

Alleenlijck snachts op mijn kamer slaepende
ende voorts in den dach altijd ut te gaste gaende, want hy hier veele goede bekenden heeft.
Ick soude ulieden met hem hebben konnen wederom besoecken, wijlt hier wederom van
maendag toekomende – heele 18 daegen – tot nae drij koningendach vacantie is,
ten waere, dat ick soo onlanx tuwent hadde gheweest ende ick mij niet hadde gheschaempt
ulieden soo dickwijls t'overvallen.

Ick hebbe ulieden niet besonders meer te schrijven,
alleenlicjk desen brief in der haest willende schrijven op dat Jacobus oom niet ledich oft
sonder eenige groetenisse van mij aen ulieden te hebben, soude komen.

Verhopende ulieden hierdoor aen te reytgen my wederom een briefken te schrijven.

Van mij hertelycken seer gegroet – bidde ulieden vriendelyck naer mijn gewoonlycke ootmoedige ghebiedenisse tuwwaerts –

dat ulieden mijnent halven seer willen groeten ulieden man, mijnen gusntigen zwaeger
ende onsen broeder ende ulieden jongen sone

ende voorts alle goede vrienden ende bekenden aldaer – metten haest gheschreven int jaer
ende op den dach als boven.

Scholte vertelt verder:

In de zomervakantie, die zes weken duurt, zou een reis naar Halberstadt niet de kosten waard zijn; hij pleegt die door te brengen te Harderwijk bij zijn oom **Antonius Thysius**, de latere hoogleraar alhier.

Van zijn vrienden noem ik Isaac vander Voerdt, een Antwerpenaar, ingeschreven in de filosofische faculteit, maar ook eens door Samuel genoemd – Juris studiosum – student in de rechten.

Verder zijn jagenoot de jurist Michaël van Crayensteyn uit Dordrecht, tenslotte Rutger Baron vande de Boetzelaer, een veelbelovend jurist, die echter reeds in 1618 overleed.

Samuel was lid van de Natio Germanica het studentencollegium voor Hollanders en Duitsers. Wij zullen zien hoe hij later, gebonden door zijn eed aan de Leidse Natio in Orleans zich het één en ander moest laten welgevalen.

Uit zijn brief van de 29 ste juli 1604 aan zijn zuster halen we nog het volgende fragment aan:

De jongman daer ick af schrijve is verleden sondach naert leger vertrocken ende hij keert alhier toekomende saterdach wederom - ons veel goede ende nieuwe tijdingen twelck Godt gheven wil, medebrenge.

Voorts aen ulieden niet meer hebbende te schrijven dan alleenlijck dat godt de heere ons met **de peste** alhier wederom is besoeckende van wegen onse menichfuldighe overtredingen hem noyt ten rechten om vergeffenis biddende ende ons leven betere -

het heeft hier voorleden weeke laet over de 80 ghestorven ende neemt noch van daege te daege meer over - de heer wille zijn plaeghe afkeeren ende niet met ons handelen naer onse verdienst maer naer zijne groote ontberherticheyt.

Wil desen alhier eyndigen ulieden indes alderhoochsten schut ende besocherninge mitzgaders mijnen gongstigen swaeger en alle goede vrienden beveelende – datum als boven – Vaert wel ende groet - van mij hertelijcken zijnde gegroet alle goede vrienden soot ulieden belijft van mijnent wegen

Ulieden goethertigen broeder Samuel Bacher

Op de 2de mei schrijft Samuel een brief naar zijn zuster, waarin hij verhaalt hoe hij samen met zijn vader van uit Stade vertrekt, richting Utrecht. We hebben daarvan een uitgebreid fragment opgenomen in het hoofdstuk rond Andreas Bacherus hiervoor.

In het Vlaamse **Poperinge** liggen de familiebezittingen van de Bachers. Dr. Bacher, die – in 1608 van Halberstadt naar Utrecht verhuisd – nog niet op orde in zijn nieuwe woning bij het

St. Janskerkhof naast het nieuwe huis van de secretaris, draagt nu zijn zoon op eens poolshoogte te nemen in **Poperinge** en de rapporten aan hem op te zenden
Enige jaren vroeger, in **1606**, had Samuel het zelfde moeten doen.

Aan die Vlaamse reis mag Samuel een studiereis naar het Zuiden verbinden, naar de gewoonte van die tijden, men denke aan Ferdinand Huyck met wiens terugkomst uit Italië Van Lenneps boek begint.

Samuel mag op twee jaar rekenen en verplicht zich in die tijd aan een universiteit zijner keuze te promoveren, veel en op tijd te schrijven en naast de rechtenstudie ook de medicijnen te onderhouden.

Van zijn brieven is slechts weinig verloren gegaan, men mist node het relaas van zijn tocht vanuit Florence naar Siena, Rome en Napels. Maar ook zonder deze brief mag het een wonder heten bij de gebrekkige bestelling, dat er zoveel gegevens in zo goede staat over zijn.

Het begin van de reis is gemakkelijk: het tonneken met confecturen van François mee gegeven om aan zijn vader te bestellen,... hebbe ick laeten staen achter mijn boeken ... ‘
Maar dat is het enige abuys dat hij heeft, de opdracht van zijn vader vervult hij tot diens volle tevredenheid.

De brief van uit Dordrecht geschreven van de 9de september 1608 hebben we volledig uitgetypt.

9 september 1608

Ut Dordrecht in der haest desen 9 september 1608

Seer lieve ende welbeminde vader ende moeder

naer gedaene groetenisse aen ulieden en suster Anne ende Elisabet

ghelanget dit kleijn briefken *om* ulieden te verwittigen dat wij gisteren tegen den avont den ganschen dach over tamelijck weer ghehadt hebben -

in der haest een groot onweder van weerlichten ende donder met regen hebben gekregen waardoor het soo doncker wiert dat wij den avont voor Dordrecht opt veer te Papendrecht moesten blijven- niemand sich opt waeter dervende begeven –

hoewel noch wel hadden konnen inkomen – men de poortklock noch hoorde luiden maer blixte, ende donderden soo grouwelijck dat men lange desghelycken niet ghesien *had* – quamen pas droog binnen huysse, als niet meer dan een kleijn vlaechsken ghehadt hebbende - maer soo haest wij in de herberg ghetreden *waren* – ving aen te regenen alsof met emmeren wierd gegoten –

ben heden morgen vroeck overgekomen tot Desrat ende soo haest mijn maeltijt inde herberghe ghebracht – ben strax ten huysse van sieur Antonij de Laisnier int ‘Gulden Spelwerck’ gegaen ende naer de swager vragende - heeft *hij* mij een brief van hem gegeven – *met* deses inhouts mits hij mij hier bescheijden –

om met hem in gheselschap te reijsen op **Antwerpen** omme hem *bij* andere ghelegenheijt van Rotterdam vut –

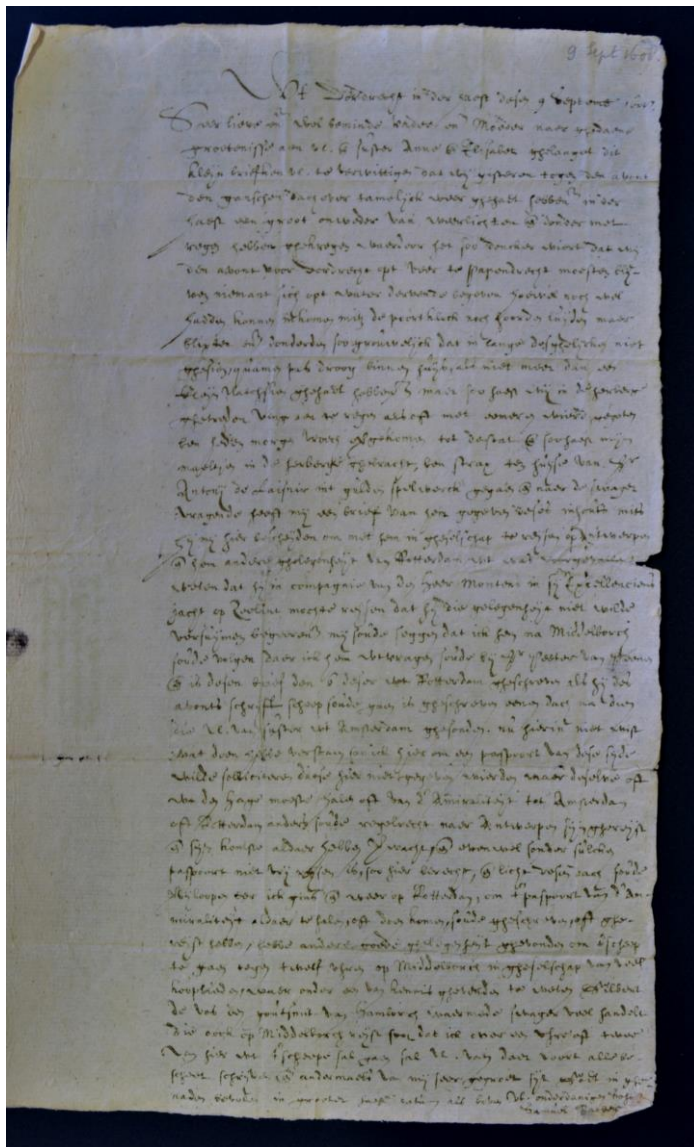
was voorgevallen - wetende dat hij in compagnie van de heer Monteny in sijn excellenciens jacht op Zeelant mochte reysen dat hy die gelegenheyt niet wilde versuymen – begeerende *dat hij* mij soude seggen dat ick hem na **Middelborch** soude volgen daer ick hem utvragen soude sieur Peeter van Steenen -

Ende is desen brief den 6 deser ut Rotterdam gheschreven

als hij, des avonts schrijft, scheep soude gaen –

is gheschreven eenen dach na dien die ulieden van suster ut Amsterdam ghesonden *is*– nu hierna niet wist wat doen –

hebbe verstaen soo ick hier om een paspoort van dese sijde wilde solliciteren datse hier niet tgegeven wierden maer deselve oft na den Hage moeste halen oft van d'admiraliteyt tot

Amsterdam oft Rotterdam anders soude regelrecht naer Antwerpen sijn ghereyst ende sijn komste aldaer hebben verwacht ende hoewel sonder sulcken paspoort niet vrij reysen is, soo hier berecht, ende licht wesende zach soude voorbij loopen eer ick gins ende weer op Rotterdam om tpasspoort vande d'admiraliteyt aldaer te halen, oft doen komen, soude gheschreven oft ghereyst hebben,

hebbe andere goede ghelegenheyt ghevonden om scheep te gaen tegen twaelf uhren op Middelborch in gheselschap van twee kooplieden – waren onder een van kennis ghevonden te weten van Gilbert de Vos den goutsmit van Hamburch waarmede swager veel handelt - die oock op Middelborch reyst soot dat ick over een uhr oft twee van hier vut scheepe sal gaen – sal ulieden van daer voort alle besscheet schrijven ende andermaels van mij seer gegroet – sijt Godt in ghenaden bevolen in groote haeste - actum als boven uw onderdanigen sohne – Samuel Bacher

Op de 12de september vertrekt er een brief uit Middelburg waarin een enthousiaste Samuel zijn vader wenst te overtuigen van al het lekkers dat in Middelburg te krijgen is.

12 september 1608

Vut Middelborch desen 12 september anno 1608

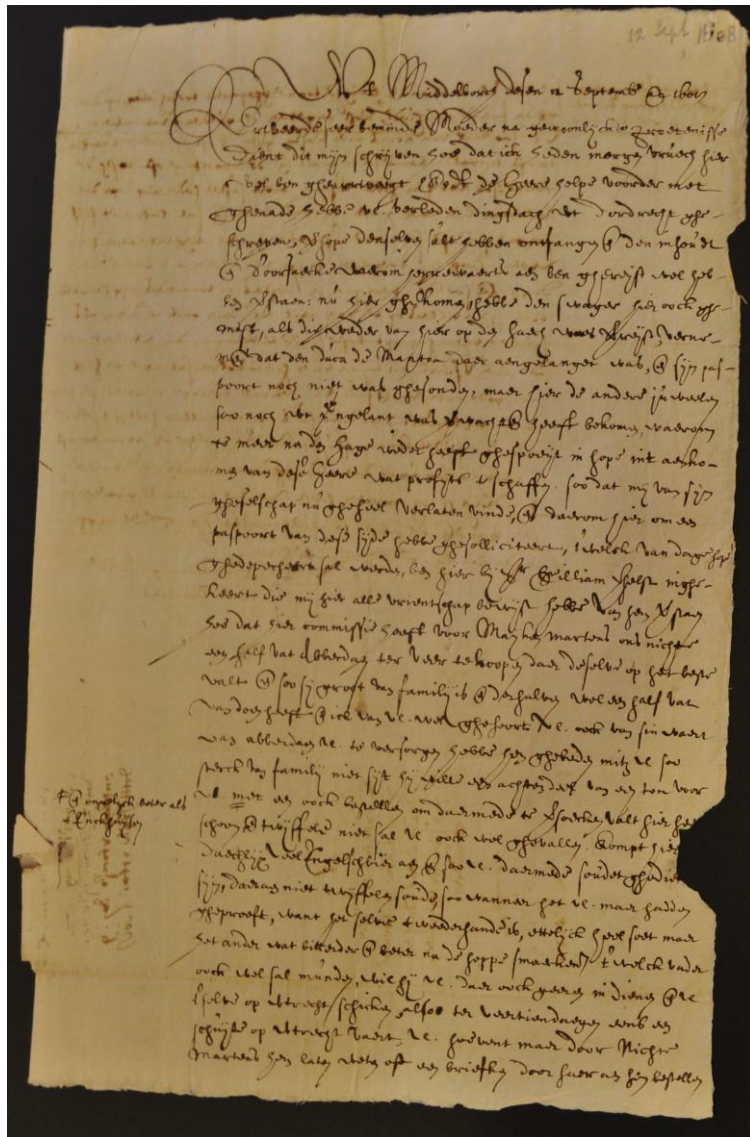
Eerweerde seer beminde moeder – na gewoonlycke groetenisse

dient dit mijn schrijven soo dat ick heden morgen vroeck hier wel ben ghearriveert –

Godt de heere helpe voorder met ghenade –

hebbe ulieden verleden dingsdach ut Dordrecht gheschreven –

verhope denselven sult hebben ontfangen ende den inhoudt
ende d'oorzaeke waerom ick herrewaerts aen ben ghereyst
wel hebben verstaen –
nu hier ghekomen, hebbe den swager hier oock ghemist –
als die verder van hier op den Haech was verreyt –
vernomen dat den duca de Mantua daer aengelanget was

De hertog van Mantua door Pourbus geschilderd

ende zijn paspoort noch niet
was ghesonden,
maer hier de andere juweelen
soo noch ut Ingelant was
verwachtende heeft bekomen,
waerom hy meer na den Hage
weder heeft ghespoeyt in hope
int aenkommen van dese heere
wat profyts te schaffen –
soo dat ick mij van zijn
gheselschap nu gheheel verlaten
vinde ende daerom hier om een
paspoort van dese sijde hebbe
ghesolliciteert, twelck van dage
hope ghedepecheert sal werden,
ben hier by sieur **William**

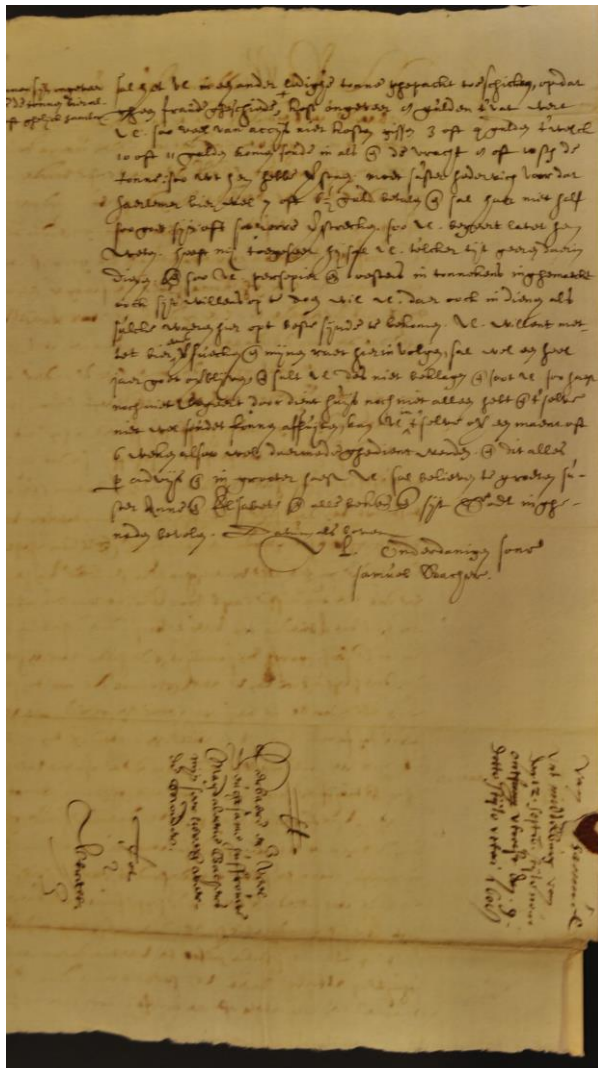
Verhelst inghekeert die mij hier alle vrientschap bewijst –
hebbe van hem verstaen – hoe dat hij hier commissie heeft voor **Mayken Martens**⁸⁵ ons
nichte een half vat abberdaen⁸⁶ ter veer te koopen daer deselve op het beste valt ende soo sij
groot van family is ende derhalven wel een half vat van doen heeft

⁸⁵ Zie de kinderen van Steven De Bacher hiervoor.

⁸⁶ **labberdaan** zn. 'gezouten kabeljauw'

Vnnl. eerst vormen zonder *l*- zoals *habourdaen* [1514; MNW], *abberdaen* [1555; Claes 1994a], dan *ghesouten Aal*, en *Labbardaan* [1617; WNT], *laberdanen* (mv.) [1630; WNT].
Ontleend aan Middelfrans *labordean* 'gezouten kabeljauw' [1577; FEW], afleiding van de

ende ick van ulieden wel ghehoort - ulieden oock van sin waert van abberdaen ulieden te versorgen – hebbe hem ghebeden mitz ulieden soo sterck van family niet sijt, hy wille een achtendeel van een ton voor ulieden met een oock bestellen om daermede te versoecken, - Valt hier heel schoon boter als tEnckhuysen - Twyffele niet sal ulieden oock wel ghevallen –

Kompt hier daeghelijx veel engelsch bier aen ende soo u daermede soudet ghedient sijn, daeraen ick niet twyflen soude, soo wanneer het ulieden maer hadden gheproeft, want het selve tweederhanden is, ettelijck heel soet maer het ander wat bitterder ende beter na de hoppe smaeckende –

–
twelck vader oock wel sal munden, wil hy ulieden daer oock geeren in dienen ende u tselve op Utrecht schicken – alsoo er veertien daegen eens een schuyt op Utrecht vaert –

Ulieden hoevent maer door nichte Martens hem laten weten of een briefken door haer aen hem bestellen - sal het ulieden in een ander ledighe tonne ghepackt toeschicken, opdat gheen fraude gheschiedt, kost ongeveer 8 gulden tvat – tere ulieden soo veel van accijs met kosten - gisse 3 oft 4 gulden twelck 10 oft 11 gulden komen soude in als ende de vracht 8 of 10 schele de tonne – soo dat ick het hebbe verstaen – moet suster Hedewich voor dat Haerlemer bier wel 7 oft 6 ½ gulden betaelen ende sal haer niet half soo goet sijn oft sooverre versoecken – soo ulieden begheert latet hem weten – heeft mij toegeseet –

hy sal ulieden telcker tyt geeren daerin dienen ende soo ulieden persepier ende oesters in tonnekens inghemaeckt oock sijt willens op te doen – wil ulieden daer oock in dienen als zulcke waeren hier opt best sijnde te bekomen – Ulieden willent met het bier eens versuecken ende mijnen raet hier involgen, sal wel een heel jaer goet overblijven ende sult ulieden des niet beklagen ende soot ulieden soo haest noch niet logeert door dient huys noch niet alleen hebt⁸⁷ ende tselve niet wel soudet konnen afsmyten – kan U in't selve over een maent oft 6 weken alsoo wel daermede ghedient werden Ende dit alles tadvys ende in grooter haest - Uulieden sal believen te groeten suster Anne ende Elisabeth ene alle bekenden ende sijt Godt inghenaden bevolen

naam *Le Labourd* van de Baskische provincie in het uiterste zuidwesten van Frankrijk, genoemd naar de belangrijkste stad aldaar.

⁸⁷ Andreas, zijn vader, is pas verhuisd naar Utrecht.

Datum als boven

Ulieden onderdanigen sone – Samuel Bacher

De volgende brieven zijn in het latijn opgesteld. We volgen dat ook weer Scholte in zijn verhaal.

In Middelburg komt de zuinige aard van de zoon zijns vaders naar voren: zoo heb ik alle steden van dit eiland, – Walcheren - bezocht zonder zelf een cent te betalen - een vriend heeft hem namelijk vrij gehouden!

Later in Marseille, verkoopt hij zijn paard met één kroon (3 hollandse guldens) winst. ‘Als ik optel wat ik aan huurpaarden had moeten uitgeven, dan komt het me voor, dat ik afgezien nog van het gemak dat ik er onderweg van heb gehad, niet kwaad gefinancierd heb’.

In Orleans gaat hij niet direct in op een aanbieding van een huurkamer van vertrouwde zijde, omdat hij eerst eens wil uitvissen wat een normale kamer aan huur doet.

Een andere keer is hij woedend dat hij 15 stuivers heeft moeten betaalen voor een brief van thuis die hem na lezing er niet één waard is!

Overal zit hij krap en moet hij met sterk vertraagde litterae cambii, wisselbrieven werken.

Soms probeert hij een grote som ineens van een verwant los te krijgen om maar geen lange explicaties naar huis te moeten schrijven, die voor Papa lastig en voor mij uiterst vervelend zijn.

En als hij op het laatst van zijn reis volkomen vastzittend zich richt tot een bevriend kantoor in Venetië om een krediet op eigen naam tot zijn terugkeer in Holland, dan voegt hij dit er aan toe: ‘Soude uedele die voorseide somme met profijt geern betalen alleen om te verhoeden van vader te seer te vergrammen met soo hoopen kladdekens van wisselbrieven.’

Hij reist per koets, te paard of te voet, soms per schip, een enkele maal op een fregat of op een koopvaardijship met gewapende geleide.

Hij heeft namelijk een hevige angst voor ‘pyratae’ – zeerovers.

De wegen in Frankrijk zijn vooral bij la Rochelle en Bordeaux bijzonder slecht door de voortdurende regenval. Zelfs de ‘regiae viae’ de heerwegen, staan diep onder water en de bruggen zijn weggeslagen, ‘zoodat men, als men den weg niet heel goed kent, voortdurende in levensgevaar verkeert’.

In de buurt van **Montauban** valt hij zelf met paard en al omver op een terrein dat ‘meer het uiterlijk van een zee dan van land heeft. Zoo ondervindt ook hij aan de lijve – volgens zijn eigen woorden – het ‘gallorum proverbium’ bon païs, mauvais chemin’.

Dikwijls reist hij alleen, vaker schort hij zijn vertrek op om passend reisgezelschap af te wachten. Van Parijs trekt hij naar Orleans met de reeds genoemde Leidse vreinden Vander Voedt en van Craeynsteijn.

In gezelschap van drie gebroeders Von Bismarck uit Brandenburg en den Groninger Schaffer maakt hij een tour langs Bourges en Fontainebleau naar Parijs. Daarna vertrekt hij weer uit Orleans en heeft hij tot Blois als reisgenoten zijn intimus Rutger vanden Boetzelaer en Wendelinus Gyntzerus uit Colmaer. Naar Genua reist hij tenslotte met Hendrik Feith uit Elburg, ‘adulescens vere pius et doctus’ een braaf en geleerd jonkman die later één van de bekendste juristen in de Nederlanden zou worden.

Veel ziet hij op zijn prachtige reis, maar bedroevend wienig noemt hij en niets beschrijft hij.

Het is waar dat hij in **Poperinge** niemand thuis treft, omdat iedereen aan de hopoogst is, die voor de inwoners de waarde van een vendange heeft. Maar van Vlissingen bijvoorbeeld, zegt hij, dat hij het bezienswaardige heeft bezichtigd en daarop weer naar Middelburg is gegaan om te ontbijten.

Over Parijs, dat hij de – vere metropolis totius Galliae – noemt, in waarheid de hoofstad van Frankrijk – maakt hij tenminste notities; hij biziet kerken, kostbaar en artistiek, mooie particuliere woningen, hoge torens, bolwerken, parken, fonteinen, beeldhouwwerken, schilderijen, het parlamentsgebouw en onderwijsinrichtingen’.

Hij ziet de koning Hendrik IV, de koninklijke familie en Marguerite de Valois – ob incestos amores merito ab rege repudiatam – die wegens haar onzedelijk leven terecht door de koning is verstoten. Maar als hij het over de begrafenisplechtigheid van die koning heeft, dan vermeldt hij slechts dat zij is gearrangeerd door de Jesuiten en dat zij allen in stomme verbazing heeft gebracht over zoveel praal.

Ik zou u alles gaarne in details beschrijven, maar ik zou stellig hand en pen vermoeien, waar mijn ogen van het kijken doodmoe zijn. Bovendien wordt alles binnekort in beeld gebracht.’

Van Parijs vertelt hij nog als curiosum, dat de stad zo groot is, dat men hem van enige welbekende personen de woonplaats niet kan aanwijzen.

Over de terreinsgesteldheid in Zuid-Frankrijk lazen wij reeds zijn ontboezemingen. In een van zijn laatste brieven schrijft hij, dat hij, nu hij toch in de buurt is, niet wil verzuimen een kijkje te nemen in de Daulphiné en Lyon, l’une des principales villes de France’, maar verder horen wij er niets van.

Van Italië erkent hij volmondig dat het land is – tres noble et abundant de tout ce qu’on scauroit desierer au monde, surpassant en magnificence et ce qui peust agreer la veue touts aultres endroicts que j’ay peu voir jusques icy. Maar over de bewoners is hij niet zo goed te spreken : speciaal verafschuwt hij de kooplieden, die overal proberen ons van ons geld af te helpen en de vrouwen, die de reiziger in de hotels lastig vallen’

‘Gelukkig’ schrijft hij, ‘dat men ons in Frankrijk een beetje ingelicht heeft.’

Hij heeft belangstelling voor het historisch spel van zijn tijd. Met vreugde merkt hij op dat een wapenstilstand voor twaalf jaren is gesloten tussen de aartshertogen en de Staten. Hij is vol van de geruchten volgens welke de bekwame keurvost van Brandenburg gebiedsuitbreiding in Cleef en Gulik zou hebben verkregen. Vol bezorgheid vraagt hij wat er waar is van de onlusten in Utrecht (april 1610).

‘Ik constateer met genoegen dat de Spaanse gezant hier – *in Parijs* – door niemand au serieux wordt genomen.

Tenslotte was het een studiereis voor Samuel, waaraan als voorwaarde was verbonden dat hij zou promoveren. Een enkel woord dus nog over zijn ervaringen op de diverse universiteiten en over het studentenleven aldaar. **De Parijse universiteit** is nauwelijks de schaduw van wat zij was ten tijde van Charles VI en Charles IX met haar 30.000 studenten en vele geleerden van naam.

De ‘sectiones anatomicae’ evenals de ‘botanicae praeliectiones et demonstrationes’ zijn er zeldzaam en weinig verzorgd. In **Orleans** zijn zeer weinig medici, omdat er geen practica gegeven worden. De rechtenstudie daerentegen floreert er. Samuel repeteert op eigen gelegenheid ‘pysicalia libellumque Philippi Melanchtonis de anima et alium celebrem practicum’.

Omdat de ‘cubacula’ zeer prijsig zijn, wonen de vele Hollanders met vier of vijf samen. Gevolg ze leren geen Frans te spreken, studeren slecht en fuiven des te meer.

Van de corporaties van de vele studenten die naar hun landaard aangesloten waren bij collegia nationalia of Nationes was te Orleans de Natio Germanica de aanzienlijkste. De leden genoten bijvoorbeeld de voorrechten van edellieden. Aan het hoofd stonden een procurator en een assessor met tien senatoren, vijf Hollandse en vijf Duitse, terwijl de beide eerste om de drie maanden een Hollander en een Duitster moesten zijn. Toen nu toevallig de assessor tegen de privilegiën in gevangen was gezet, werd Samuel met algemene stemmen, zeer tegen zijn zin, tot zijn opvolger benoemd.

Eerst nadat men hem op zijn afgelegden eed heeft gewezen, aanvaardt hij dit ‘honestum ses molesum onus – dezen eervolle doch bezwaarlijke last – waardoor hij drie maanden lang wel belemmerd wordt in zijn eigen studies, maar toch ook veel praktische juridische kennis opdoet door de vele processen waarin zijn Natio en haar leden gewikkeld zijn.

Voor het ampt van procurator bedankt hij, omdat hij al genoeg tijd verdaan heeft en opziet tegen de kosten van een ‘diner’ dat hij ex officio zou moeten geven.

Voor alle zekerheid ontvlucht hij tijdens de verkiezingen de stad Orleans.

Daarna zit hij een maand in **Poitiers**, voor vreemdelingen een doorgangsuniversteit vanwege het intense corpsleven in de nationes met haar onderlinge, in letterlijken zin moorddadige veten en haar onverdraagzaamheid jegens nihilisten’.

De Fransche studenten eisen er van iedere vreemdeling 6 à 7 kronen pro introitu.

Ze slaan u dood als ge weigert te betaalen en toch de academie betreedt. Zij strijden voor dit privilege – zoo noemen ze het! – als voor het behoud van huis en haard.’

Er geven hier slechts enkele bekwame juristen college en de studie in de medicijnen heeft niets te beduiden; de enige goede practicus is kort geleden naar Parijs overgeplaatst.

Ook **Saumur** biedt hem niets voor zijn studie: er zijn slechts uitnemende theologen.

De betrekkelijk kleine stad zit propvol studenten, die een zeer vrolijk leven leiden.

Om de vele kennissen uit Holland niet door weigeringen te beledigen, vertrekt Samuel reeds na een week.

Toulouse zegt hij terstond vaarwel - ‘propter studiosorum effrentam impudentiam’ vanwege de teugelloze onbeschaamdeheid der studenten, en over zijn verblijf van twee en een halve maand te **Montpellier** horen wij niets, dan dat er bijzonder bekwame medici zijn’.

Hij heeft hier dus zijn tekort in medische kennis kunnen aanvullen. Te **Florence** werkt hij hard aan zijn theses, die hij denkt op te dragen aan niemand anders dan aan papa.’

Zijn Florentijnse brieven zijn geschreven ‘ex museo meo’ uit mijn studeercel. Tenslotte heeft de publiek promotie plaats in **Padua** den 7de april 1611.

De betreffende commissie verklaart zijn stellingen geschikt op één na. Wij zien hem het promotiegeld neertellen in presentie van voorzitter en secretaris van de Natio Germanica, wij merken hoe op ’t laatste nippertje zijn promotor in ’s lands belang op reis moet.

Na enige uitstel heeft de plechtigheid dan toch plaats, maar eerst veertien dagen later deelt de jonge doctor het heuglijk nieuws aan zijn vader mede en in zijn typisch nuchtere taal schrijft hij in een volgende brief – le vous desduirois par le menu des ceremonies dernières.... ‘

Maar in die ‘dernières’ heeft hij van de iegnelijke promotie niets verteld.

De reis heeft door omstandigheden langer geduurd dan het - biennium a domino patre concessum het het tweetal jaren hem door zijn heer vade toegestaan.

Nauwkeurig, dikwijls van dag tot dag, heeft hij opgave gedaan van zijn verblijfplaatsen. Ik laat hier nu het itinerarium volgen, zoals dit kan worden gereconstrueerd uit zijn brieven.

We gaan dez reisroute hier echter niet over nemen. We houden het erbij dat hij op 8 september 1608 vertrokken is uit Utrecht.

*Op 18 september – ’s middags te 3 uur gaat hij met de bove van uperen via Herbruggen, Gent, Harelbeke, Kortrijk naar Yperen. Daar laat hij de bode chter en vertrekt op zijn eentje naar **Poperinge**.*

Op de 21ste september – ‘wandelt’ hij naar Veurne en bezoekt aldaar zijn oudoom Roland de Vos.

Op de 25ste septembe wandelt hij met neef omer Schenckel over Nieuwpoort naar Oostende. De dag daarop is hij in Alveringem en Pollinckhove voor een bezoek aan een ander familielid.

*Hij komt op de 27ste september terug naar **Poperinge** en blijft hier vier dagen.*

Op 2 oktober vertrekt hij naar Rijssel en van daar naar Amiens. Op de 6de oktober zit hij al in Parijs.

Op de 17de oktober schrijft hij zijn vierde brief waarin hij dus het relaas doet van wat hij in Poperinge gedaan heeft.

Op 7 juli 1611 zit hij in Bazel en zal vandaar terug naar huis in Utrecht vertrekken.

Baccherus, Samuel	Handschrift	<u>Album amicorum / Bevat 79 inscripties uit 1601-1608, geplaatst te Leiden, Amsterdam, Harderwijk, Bremen, Lingen, Stade, Halberstadt, Wolfenbüttel, Londen en Den Haag.</u>

Zoals blijkt uit de catalogus van de universiteitsbibliotheek van Leiden heeft Samuel ook een album amicorum achtergelaten, in dit geval was het een soort vriendschapsboek waarin iedere vriend een pagina kreeg om er een latijnse spreuk op te schrijven. Hij had het boek ook bij op zijn Europa-reis.

Scholte A. – de auteur van dit reisverhaal – schrijft op het laatst: Van Samuels verder leven is slechts bekend dat hij advocaat voor het hof van Holland in 's Gravenhage is geweest en dat hij met François Thijs een reis naar Engeland heeft gemaakt. Het laatst schijnt hij genoemd te worden bij het overlijden van zijn tweede moeder in 1622. Waar hij stierf is tot dusver niet gebleken.

Philip de Bacher (° 6 januari 1585 - + ?)
--

Philip de Bacher was het derde kind van dokter Andreas en Catherine Boeye, beiden Poperingenaars.

Hij was de broer van Hedewich, Samuel en Anna Dorothea en de halfbroer van Elisabeth Hedewich, de dochter van zijn vader en Magdalena Thys.

Hij was geboren op de 6de januari 1585, zijn vader was toen reeds 39 jaar oud.

Zijn moeder kende hij niet lang. Enkele jaren later, waarschijnlijk in 1589 overleed zij. Zijn vader hertrouwde in 1590 met Magdalena Thys. Hij groeide op in Halberstadt in Saksen – Anhalt.

Volgens Scholte⁸⁸ zal hij zijn eerste latijn wel bij zijn vader geleerd hebben en heeft hij in Staden een goede ‘françoosche school’ bezocht. We nemen ook aan dat hij net als zijn broer Samuel daarna naar de Latijnse school van Dr. Tavandus te Bremen is gegaan.

De ‘Schola Bremensis’ leren we uit Wikipedia was de vrucht van de reformatie en was eerst gefundeerd in het oude Katharinaklooster te Bremen.

Na 1562 werd de school ook opengesteld door de ‘gemeine bürgerleute’ en dit met een nieuw leerplan. Johan Oldenburg uit Munster was de eerste rector.

Om een idee te hebben over het verdere leven van Philip de Bacher, kunnen we best gewoon Oscar Gelderblom⁸⁹ citeren. Deze schrijft in zijn boek het volgende:

De uitsluitend in het binnenland opererende groothandelaren vormden een kleine minderheid onder de Zuid-Nederlanders in Amsterdam. Veruit de meeste handelaren, zowel van de eerste als van de tweede generatie, werkten op de buitenlandse markt. Daar verwachtten ze goede winsten te maken, zoals blijkt uit de geschiedenis van **Philip de Bacher**.

Nadat hij bij zijn zwager **François Thijs** vertrouwd was geraakt met de juwelenhandel, trad Philips op 21-jarige⁹⁰ leeftijd in dienst bij de zijdekoopman **Pieter van Geel**.

Tussen 1604 en 1609 leerde hij hier hoe de zijdehandel werkte, maar dit stelde de jonge koopman niet tevreden. In een brief aan zijn stiefmoeder schreef hij dat hij benieuwd was naar andere takken van handel. Hij vreesde dat met de zijdehandel niet genoeg te verdienen viel, omdat een aantal grote kooplui de markt beheersten.

Zijdelakenkopers in Amsterdam konden niet anders dan hun voorraden bij deze kooplui betrekken. Daarom wilde Philips de Bacher graag ergens anders werken, liefst in Italië: ‘dat ick in Italien by eenighe frayen negosianten van Nederlanders mochte kommen want daer onsen handel meest gelegen is, oock doen se aldaer groote factoryen welcke een frayen negoti is ende geeft goet profyt.

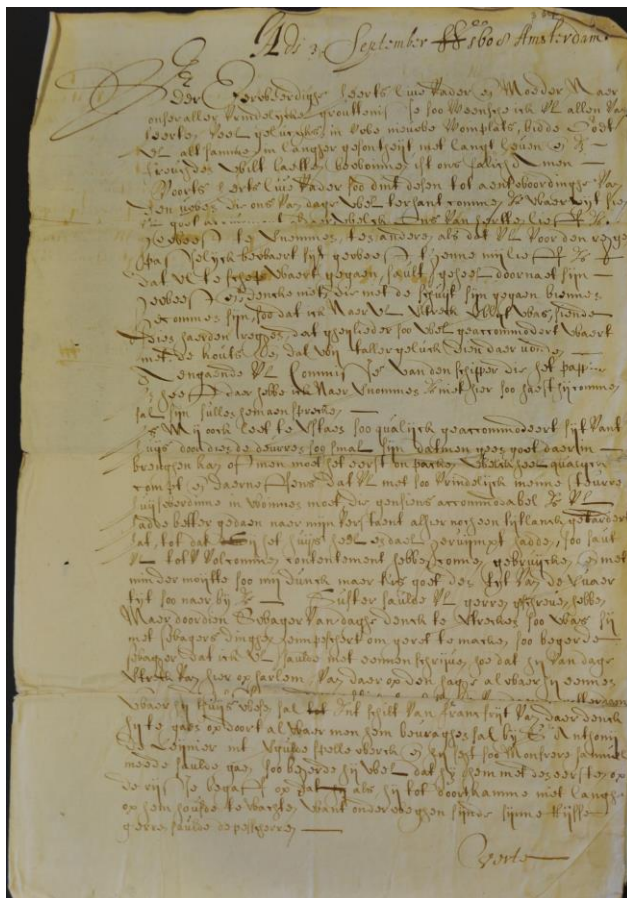
Ook hier gaan we een aantal brieven uit het archief van de ‘Bibliotica Thysiana’ bijvoegen. De eerste die we transcriberen is van de 3de september 1608. Philip was dan 23 jaar oud. De brief is gericht aan zijn ouders die net van uit Staden naar Utrecht verhuisd zijn. Daar zijn ze

⁸⁸ Scholte A. schreef in het Leidsch jaarboekje van het jaar 1942 een artikel onder de titel: *De studietijd van Samuel Bacher – zijn reisbrieven aan zijn ouders geschreven in de jaren 1608 – 1611.*

⁸⁹ Zuid-Nederlandse kooplieden en de opkomst van de Amsterdamse Stapelmarkt.

⁹⁰ Aangezien Philip geboren was in 1585 zal hij dus niet 21 maar 19 jaar oud geweest zijn.

gaan wonen naast het huis van Daniel van Geel, mogelijks familie van Pieter van Geel waar Philip zijn opleiding kreeg.

Adj 3 september 1608 Amsterdam
Seer Eerweerdighe heerts-lieve vader ende moeder

Naer onser aller vriendelijcke grouttenisse
- soo weensche ick ulieden allen van heerte,
veel geluches, in uwe nieuwe woonplats,
bidde Godt ulieden all samme in langher ghesontheit, met lange leven ende des freuchden wilt laetten bewonnen - ist ons salich, amen.

Voorts herts-lieve vader, soo dient desen tot aentwordinghe van den uwen die ons van daege wel ter hant commen is - waervyt ik sie dat ulieden goet arriveert zijn aldaer -

welck ons van herten lieff is geweest te vernemen,
ten andere als dat ulieden voor den reghen passelijck bewaert sijt geweest –
t'genne mij lieff is – dat ulieden te scheep waert gegaen, saulde heel doornaet zijn geweest – ende denck niet – die met de schuyt zijn gegaen brennes⁹¹ gecomen zijn, soo dat ick naer ulieden vertreck verblijt

was, siende dies haerden reghen,
dat gheyliden so wel gheaccomodeert waert met de kouts ende dat wij taller geluck dien daer vonden.

Aengaende ulieden commissie van den schipper die het pappier in heeft - daer hebbe ick naer vernommen – hij is niet hier - soo haest hy commen sal zijn - sullen hem aen spreken.

Is mij oock leet te verstaen soo qualijck geaccomodeert sijt vant huys door dien de deuren soo smal zijn datmen geen goet daerin brengen kan of men moet het eerst onpacken,
welck heel qualijck compt

ende daerneffens dat ulieden met soo vrindelijcke, menne⁹² steurre huyswerdinne⁹³ in wonnen moet die gensins accomodabel is.

Ulieden hadde better gedaen naer mijn verstaent alhier noch een tyt lanck getardeert⁹⁴ hat,
tot dat sy het huys heel en ael geruympt hadde,
soo saut ulieden tot volcommen contentement hebben connen gebruycken ende met minder moytte soo mij dunck,

maer t'is goet den tyt van de vervaertyt⁹⁵ soo naer bij is –

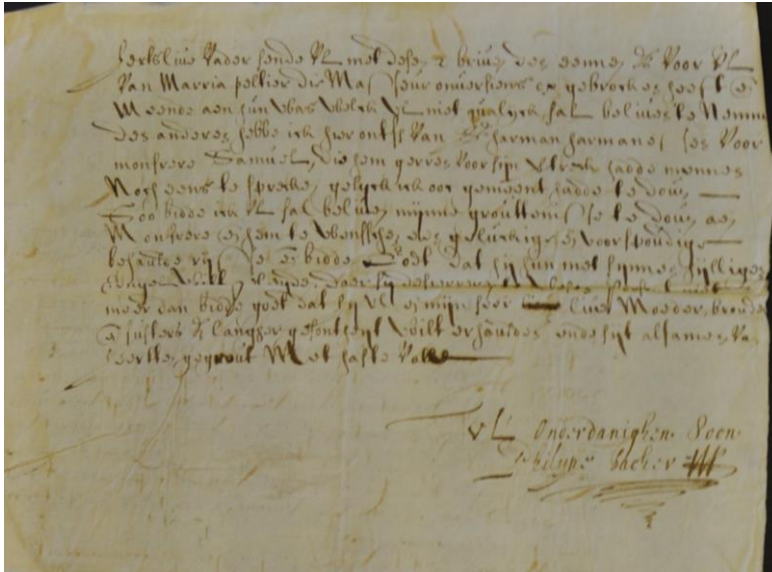
⁹¹ Brennes = warmer?

⁹² Menne = ik meen eigenlijk

⁹³ 'soo vrindelijck menne steurre huyswerdinne' – Wat dit juist betekent, ontsnapt mij. Wel weten we dat ze dus niet alleen in het huis woonden.

⁹⁴ Tarderen : verlaten

suster saulde ulieden gerren geschreven hebben maer doordien swager van daghe denck te vertrecken, soo was sij met swagers dinghen geimpeschert om gereet te maken, soo begeerde swager dat ick ulieden saulde met eenen schryven, hoe dat hy van dage vertrek van hier op Harlem – van daer op den Hagh en van daar naer Amsterdam waer hy thuyt wesen sal int **Schilt van Franckrijk** - van daer denck hy te gaen op Doort al waer men hem bevrighen sal bij sieur Anthony de Leijnier int **Vergulde Spellewerck** ende hy segt soo monfrere Samuel mede saulde gaen - soo begerde hij wel dat hij hem met den eersten op de rysse begaff - op dat als hij tot Doort kwamme niet langher op hem houfde te wachten, want onderweghen sijnde sijne tfullegerren saulde depesscheren.

Hertslieve vader sende ulieden met desen 2 brieven – den eenne is voor ulieden van Marria Peltier die masseur onversiens opgebrocken heeft ende meende aen hun was welck ulieden niet qualick sal believe te nemmen. Dns anderen hebbe ick hier ontfaen van sieur Herman Hermanus, es voor monfrere Samuel⁹⁶, die hem gerren voor sijn vertreck hadde mennen noch eens te spreken, gelijck ick ooc gemeent hadde

te doen.

Soo bidde ick ulieden sal believe mijnne grouttenisse te doen aen monfrere ende hem te wensschen eenen geluckigen ende voerspoudige behauwen rysse ende bidde Godt dat hy hun met synne hyllige engelen wille leyden daer sy wesen – dan bidde ick godt dat hy ulieden ende mijn seer lieve moeder, broeder ende susters in langher gesontheit wilt erhouden ende sijt al samen van heertten gegroet

Met hasse u alle

Ulieden onderdanighen soen Philippe Bacher

Het briefje werd gestuurd naar het volgende adres:

Aan: eersame voorsinnighe docter Andreas Bacher wonnende by St. Janskerkhoff naest Daniel van Gheel
Tot Uytterrecht
Betaelt den bode

⁹⁵ Vervaartijd = Tijd waarop men verhuist. In Utrecht was dit ook de vaste dag waarop de huur van perceelen of kamers eindigde.

⁹⁶ Samuel is zijn ouders gaan halen in Staden en staat in voor de verhuis van de meubelen.

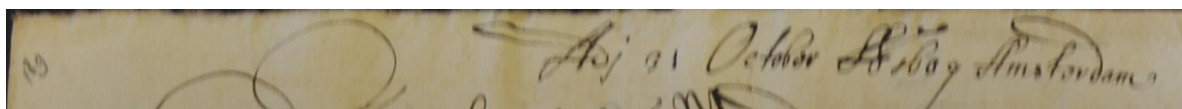
Het volgende fragment halen we uit een brief vande 31ste oktober 1609 die Philip schrijft van uit Amsterdam.

Adj 31 october anno 1609 Amsterdam

Eerbaer hertslike moeder, naer mijne gewonelycke groettenisse aen ulieden allen – dient dit wijnich tot antwoordinghe van ulieden aengenommen die mij van daghe wel ter hant is comen, met den ingeslottenen aen **Nicolas vander Willige**, die ick tans sal bestelle.

Voorders sien *ick in* ulieden schrijff als dat monpère uyt der stadt is maer dat ghy hem vandaghe verwachtede syt, de heere laet hem met loff thuys comen – oock sien *ick dat* ulieden het schryven van **cousyn Steven** ontfanen hebben waerop wij antwoorde verwachtede syn off soo het moge op alle vrindtschap dat monpère selfs over quam om mondelings met hem te spreken, want de vrinden segghen dat hyt alles soo qualijck niet schryven konnen, tgonne datter te segghen is ende om tot een eynde te comen saulder het wel nodich wesen dat hy hier waer, soo saulde mon père selfs horen ende sien konnen, watter daer af was.

Hier zien we dat Philip blijkbaar in overleg is met zijn neef Steven, waarmee alleen dokter Stephanus De Bacher, de zoon van zijn overleden oom Steven, kan bedoeld zijn.

Oscar Gelderblom schrijft verder: Inderdaad verliet Philips de Bacher enige tijd later Amsterdam, waarschijnlijk met bestemming Italië.

Toen hij in 1613 als zelfstandig koopman in Amsterdam terugkeerde, leek hij in eerste instantie de zijdehandel weer op te pakken.

In dit jaar overwoog hij althans om een twintigjarige jongen in dienst te nemen die redelijk goed kon naaien.

We nemen hier zijn brief van de 24^{se} juli 1613 uit Amsterdam over.

Adje 24 july anno 1613 Amsterdam

Eerweerdighe hertslike vader, salut.

Ulieden byde aengenomme sijn my wel gewoorden ende hebbe met blyschap verstaen ulieder goede arrivemento⁹⁷ ende oock dat ulieden de kinderen ende het geheele famillie in goeden doene gevonden hebt.

Bartincke⁹⁸ nicht is de ryse mede wel becommen, de heer sy geloft ende gedanck.

De reste vande stoff waernaer ulieden tabbart⁹⁹ is – hebbe *ick in* bewaringhe – sal het selvige feste vercopen, mijn mantel hebbe ick oock thuys,

⁹⁷ Arivemento – Het zal wel de Italiaanse invloed zijn die hem dit woord doet gebruiken.

⁹⁸ Martincke – of Bertinken is zijn nicht en dochter van Steven de Bacher, gehuwd met Daniël Mostaert.

⁹⁹ Tabbart : Tabbard – bovenkleed

Daer de syde woormen¹⁰⁰ van suster Elisabet bijnaer alle gestorven syn van honger, is niet goet - tegens toecommende sommer sullen het – wilt godt versien – want my een mourbesienboom¹⁰¹ tegens de herfst toegeschickt is die ick dan benefens daender blommen met brenghen sal, om daer te planten –

De moerbeiboom zoals opgenomen in Dodoens.

de vrinden hebben mij oock eenighe bollen¹⁰² toegesegt – salse tegen dien tyt oock verroquerere.

Verder schrijft hij over zijn neef Daniel Mostaert het volgende:

Cousyn **Daniel Mostaert** denckt van dese wel sijn ryse met godt op Seelant aen te nemen ende soo heeft hy voor ulieden te commen besoucken want hy synnen wech over Leyden op den Haech en van daer op Rotterdam mynt te nemen. Cousyn **Hans Martens** is oock van mynninge noch een rysse te doen dan dat is noch onseker op Antwerp door Flandere, met de susters van **Guillaume Verelst** die tegenwoordich hier syn. Den aulden¹⁰³ **Van Geel** heeft syn rysse ge-eindicht ten vorgisteren - in de heer gerust – soo ick verstaen - want de Vangeels sijn gisteren altesamen derrewerts getrocken – ick hoope dat sy al over eenighe daghen kleynne kennisse droch ende oock was hy aen syn een seyde heel lam gewoorden, soo dat doctor geen hopeningne hadde van sijn opcompste als het blyck - so mij Pieter van Geel syn huusvrouwe verhaelde die sondach van daer quaem. ...

Hebbe niet sonders meer - dan wil ulieden met mijn seer lieve moeder des almoghende heere bevelen ende syn van harten seer gegroet – in haste van ulieden onderdanighe soon Philip de Bacher.

Hier merken we weer dat hij contact houdt met zijn neef en nicht in Amsterdam en ook met de familie Van Geel, waar hij de negotiestiel leerde, bleef hij contact houden.

Zijn brief van de 3de augustus 1613 wordt gericht aan het volgende adres:

Aen den eerentveste hochgeleerden doctor Andreas de Bacher woonende in de huysinghe van de Cnollers op Steenschur tegenover de Loyhal tot Leyden

¹⁰⁰ Syde woormen = zydewormen

¹⁰¹ Mourbesienboom – Moerbeiboom – De zijderupsen leefden in de moerbeibomen.

¹⁰² Bollen – Hiermede zullen we tulpenbollen bedoeld zijn dei in die jaren heel populair onder de burgerij werden.

¹⁰³ Aulden = ouden

Ook hier in deze brief gaat het over familiale kwesties. Uit deze brief halen we alleen het volgende fragment.

Cousin Guilliam hebbe aff betaelt – *de rekening zoals jullie kunnen zien hier onder, werd er bijgevoegd* - als ulieden gevonden sien ende doet ulieden seer groeten

als oock **cousyn Steven**, waervan hier by **een glasken met olye** gaet volgens ulieden begeren,

saulde het met de jongen **Hans Martens** ghesonden hebben, hadde ick geweeten dat hij derrewaerts van mynninge was te gaen – was verwondert doen ick hoorde dat hy verryst was, daer hy tegens mij sdachs te vooren seyde dat hy niet saulde derven van huys ryse – doen ick hem daertoe wilde rayen om sijn swackheyts wille, daer door hy geresolveert was – soo hadde hem behoorden eens te laetten vragen oft ick iets t'onbieden hadde want ick hier noot van huys gegaen ben ofte hebbe altyts gevraecht oft ick hun eenighe dienst onderwegen daer ick ginck, doen kost, daer hy volcht syn vader die oock saulde verryst syn geweest hadde **cousyn Daniel Mostert** my niet laetten vragen oft ick wat onbieden wilde – daernaer ulieden mijn brieff ontfanen hebt moest hy by gestede gelt – het verdriet my maer omdat ick soo niemans van kennis hiermede wel danoff bemoyte om de stercken ruckx wil ende ick saulde het hem sulken niet gegund hebben al hadde ick den tyt niet gehadt om te schryven.

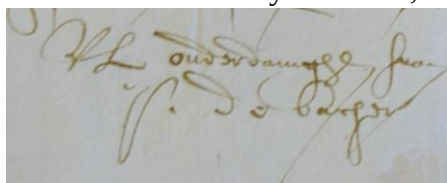
Het is mij oock lieff geweest

te verstaen dat ulieden briven ontfanghen hebt van monfrere Samuel vuyt Middelborch welck van daer op Bergen op Zoom ende voorts naer Aentwerpen wegens de contrarie wint – door hadden te rysen

ende van daer thuys dat mij dunck de mijl op 7 te wesen,

want hy soo hast thuys saulde geweest hebben,

als daer soo ick verstaen, daer hy sal verlicht daer wech af te doen hebben gehadt soo dat ick nu alle dage hoppe te vernemen sijn geluckige arrivamento aldaer ende daer wilt Godt thuys swager end suster Anne den toecommende mandach alhier verwachtende so se my schryven – syn noch in goeden doene - den Almogenden wilt hen ende ulieden met mijn lieve moedere ende ons allen daerby erhauden, salich synde –

van my ende alle de vrinden seer gegroet – in haste u alle ulieden onderdanighe soon – P. De bacher

Bij deze brief zit er ook een rekening:

Cousin Guilliam hebbe uytwysende synen bouck betaelt

welck hy te vorderen hadde

1613 adj. 3 maije – 6 mengelen oly a 10 ½ schele – f 3: 3

Ende voor den pot – f – 3 –

14 juny ½ aem wynasyn – f 5:10

Ene voor de thon – f 15

Vant brifken ende stoppen – f 6

Voor intrest van 2 maenden van 100 f a 6 ¼ f – f 6 – 5

Ende den 16 november 1612 geleverd welck oock noch onbetaelt stondt 6 pond witte

poyersuyker – f 3 – 9

F – 19 – 11

We halen ook Philips brief aan vande **24ste augustus 1613.**

Adj 24 augusty anno 1613 Amsterdam

Eersame voorsienighe heer vader salut

Ulieden byde aengename van 22 en 23 deser met d'ingeslotenen op Hamborch ende Loenen syn my wel gewoorden - hebbe deselvige volgende ulieden begerte citto bestelt -

Ick saulde ulieden vanden ontfanck eerder geantwoort hebben, dan ick hebbe all gewacht op't schryven van **swager Montanus** om ulieden met eenne, soo hy aen ulieden selver niet en schreff, den toestant daervan te verwettigen -

alsoo ick achte ulieden mede daernaer verlang gelyck ick ende de vrinden alle doen - want wij sedert monfreres compste van daer geen schryvens becommen hebbe, waerinne ick seer verwondert ben, soo dat ick niet weet wat dencken.

Cousin **Hans Martens** is noch al sickelijck, heeft gisteren ende vandaghe weder een harde vermaninge van corsse gehadt, de lieve godt wilt hem beteringe geven -

als oock beyde mijn lieve susters - salich sijnde Bartyntje,

Ock hebbe van daghe niet te strack konnen commen, sal morgen - wilt godt - met haer spreken ende ulieden brieff voorlesen, sij heeft den gheheelen dach by Cathelynne van

© Capital Photos - nr. 950742-0-52

Engelen geweest, soo ick acht - want die es heeden morgen van een jonge dochter gelegen, soo mij **cousyn Van Engelen** te middach met blijchap **op de borse** verhalde, -

De Amsterdamse beurs waar Philip de Bacher blijkbaar bijna dagelijks vertoefde. 1612 - Claes Janszoon Visscher

overmitz wel dach dat ick verwoondert saulde wesen, want ick noch gisteravond by haer was soose vyt de kerck quam ende convoyerde haer

tot Hans Martens de aulden, alwaer se ten eete was gebleven ende is - godt loff -

met haer noch reelycken - naer staet - de heere wilt haer voordaen meer ende meerder sterck leyf geven op datse haer jonge kindt in vreuchde ende deuchde, mach sien opwassen, salich synde.

Cousyn Augustyn heeft het mij noch niet goet gedaen,

zal het eersten tegen mandach ofte dynsdach laetten in schryven - ick haulde vast daerom an, want alsoo de wissel op Francfourt nu noch avantaseurs gaet voor die te disponneren hebbe - soo saulde ick die penninghen daertoe gerre employeren als ick eenighe goede bekende briven mede conde geven.

want sieur Heymans syde my gisteren - datter diversche paertyen op Francfourt gegeven waeren als ick oock wel weet - *en dan haalt hij een aantal cijfers aan om te bewijzen dat deze penningen meer zouden kunnen opbrengen. Hij concludeert dan ook ...*

Dat sal altoos avantaseuser wesen als daer te laeten ligghen sot de almogende belieft -

dan ick sol het nu niet doen sonder my eersts met goede ende verstandighe lieden te beraemen – ick hoppe ick hiermede in goede kennisse te kommen, waertoe my de lieve godt verstant en segen geve –

will dat ick het selvighe met soo goede avanse disponere –

mocht dat ulieden alle goet contentement daerin mocht hebben, waraen ick niet en twyffele oft het sal met goddelycken hulpe soo geschieden –

En zo sluit hij zijn brief weer af met de groeten aan zijn ‘lieve moeder, broeder ende susters’ te doen.

Ulieden onderdanighen soon Philippe de Bacher

Zijn brief van de 31ste september 1613 ging als volgt:

Adj. 31 september anno 1613 Amsterdam

Eerwaardighe hertslike vader,

naer alle behoerlycke groetenisse sonder te vergeeten mijn lieve moeder,

dient dit wynich om ulieden t’adviseren, als dat my ulieden aengenommen met den inliggende aen swager sondach savens wel gewoorden is,

als ulieden gisteren morgen door de huysvrouwe van doctor **Colonius ende Gasparus**

Vander Leyden gheadviseert hebbe in der hast.

Dat het met ulieden niet seer wel is hebbe ongerren verstaen, den lieven Godt wilt ulieden betteringe geven ende tot u voorige gesontheit laetten commen, salich sijnde.

Met cousyn **Hans Martens** is het oock niet wel, heft alle de nachten de kortse –

maer inden dach is het tamelyck soo dat hy dan noch wat rusten can maer des nachts heeft hy gans geen rust ende syn soon **Daniel** hadde verleden saterdach de kortse - soo heftich als hy noch oyt gehadt heeft - hoe het morgen ende overmorgen met hem wesen wert - sal den tyt leerren.

Malvasierwijn bestaat nogaltijd

Cousyn **Hans Martens ende Guiliam Verelst** hebben elck een vatjen **malvesier** van **sieur Nicket** ghekrege ende cousyn heeft aen Guiliaem order gegeven dat hy synnent wegen sieur Nicket bedancken saulde

ende vragen oft hy hem noch 1 ½ vat saulde gelieven over te laetten, mits hem daervoor betaelende als hyt een aender met partyen vercopt om ulieden ende eenighe aender vrinden meer daermede te versien¹⁰⁴, welck hy aengenommen heeft te doen, dan ick sal hem al dickmaels daeraen moeten doen gedencken oft anders sal yet noch wel vergeten.

Naerde fransen wijn hebbe oock vernommen by sieur **Rogiers** dieder goede heeft.

Weduwe sieur de Rommer loft den **cognack** die heel goet is – 30 gulden als oock doet haer man Beclip – dan die heeft meestendeel syn coniacken met de Tossaen gesneden ende heeft het Bourdeaux ocxhoft¹⁰⁵ ...

Uiteindelijk stelt Philip dat hij sieur Broer aangesproken heeft en dat deze ‘seyde nu niet wel versien te wesen om een goet vrindt wat toe te seggen’.

Nichte Abiegeel souckt vast naer 2 a 3 **puytael**¹⁰⁶ om ulieden daarvan te senden,

¹⁰⁴ Versien = voorzien

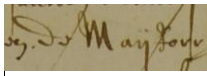
¹⁰⁵ Ocxhoft = Okshoofd = groot vat van ongeveer 230 – 140 liter

Zij gaat zocht ze maar vond ze tot nu toe niet, en merkt Philip op: als mense niet van doen heeft, soo synder dickmaels menighe - dan soo alst sey der krycht sullent ulieden senden. Voorts zal Philip zijn ouders nog seve bladeren en rabarbere opsturen.

Voorts 14 schele de ½ loot van sieur Losfelt **de seve bladeren ende rabarbere** daervoor betaelt hebbe f 6:6 – hoppe ulieden al contantemente wesen zal.

Ick hebbe hier gisteren gesproken den schipper alwaer Isac mede van hier voer die my seyde **den pot met olie** alsoo der niemans naer quam vaghe – ende het was hem vergeeten wie datse hem gegeven hadde, soo heeft hey se aldaer gelaeten, ten huysse van schipper **Pieter Cornelissen** welck gisteren oock ghesproken hebbe ende gaff hem ulieden naem op schrift ende waer ulieden woenden, achte ulieden nu wel ter handt commen – is soo niet mochter om senden.

Lieve vader alhier is gisteren sekere tydinghe ghecommen van de schepen van Oostindie, datse saulden binnen syn – de heere sy geloft –

wantter veele naer verlangt hebben, de **Mayjor** is syns gisteren indereyl geryst naer Texsel alsoo daer nu aengelanghet syn ende ooc te Vlissinge alle seer ryckelyck gheladen – soo men seght, dan de kargo daervan weetmen noch niet, soo haest tselvige vernommen, salt ulieden laetten weeten,

hoorre veel nagelen, masses, notten, canneel, syde, diamanten ende pepper – mede brengen. De pepper is al reets wel 5 a 6 f op tpond geweecken – de vrinden hebben hun te rechter tyt vercocht, d'accien syn van op 283 a 4 rencondeert **ende niet te coop**,

Ik meen dat ze 300 f gelden sullen.

Ook hier weer blijkt dat Philip op de beurs investeerde en 'speelde'.

Vangeel seyde in mijn presencie tegens een van de mackelaers soo hy tot 290 gulden ging – Hij wist van een andere koopman wist dat hy aan 200 pond vlems verkoppen wilde maer hy wist geen coopers tot die prys –

ick wenste dat Augustyn nu thuys was, daer sieur van Wellie seyde my sondach savens inde kerck alsoo ick met hem sprack van wegen onse penningen, soo datse my veel te kort gedaen hadde, want ick ten minste voor 3 a 4 maenden daarmede saulde geavanceert hebben, als hy selver wel bereeken kost naer dat de wissele nu aff commen.

Welck altoos soo avantacicus niet en gaet, dan seyde hy my: 'Ghy moet daerin passienteren'¹⁰⁷, de wissele sullen wel weere soo loppen, want de wyl mynder intrest tot opden dach toe dattet affleggen, sullen goet gedaen worden.

Vangeel probeerde hem moed in te spreken. Philip blijft echter klagen over de waardeverlies van zijn wissels.

Hij schrift: In Engellant sy oock twee schepen aengencommen, soodat de speceryen wel goeden cop moghen worden want dEngelschen qualick goet mogen sien liggen, hier syn diversche welcke groote partyen aen de pepper laetten sitten met 4000 – 10000 – 12000 guldens - dan het syn lieder dier wel tegens mogen - dat seer goet is.

Hadden die de hant gelicht soo mocht het onder de gemeyn maer commen syn - dat niet goet waer ende die saulden te beclaegen syn, maer dese niet.

¹⁰⁶ Puytael = De **puitaal** of **magge** (*Zoarcus viviparus*) is een straalvinnige vis. De soort wordt in het Nederlands ook wel **magaal** of **moeraal** genoemd.- Wikipedia

¹⁰⁷ Passienteren = patience hebben – geduld oefenen

Hij schrijft het wat verward, maar hij bedoeld dus dat de grote aanvoer van peper de prijs zal doen dalen. Gelukkig dat er een aantal handelaars zijn die hun peper niet op de markt brengen, maar deze achter houden en een betere prijs afwachten om deze op de markt te brengen.

Wat de belangen juist waren van de familie DeBacher in de Verenigde Oostindische Compagnie, is tot nu toe onduidelijk. Waar we zagen dat Hans martens in de V.O.C. aandelen had, is dit voor de andere leden van de familie, nog onduidelijk. Blijkbaar was alleszins de aanvoer van specerijen en diamanten van uit Oost Indië heel belangrijk voor Philip en zijn vader. In één van de brieven zit er immers ook nog een lijstje met de aanvoer van twee schepen, de Zwarte Leeuw en het schip Der Veer.

Cargo van twee schepen

Commende van Ostindien

Den Swarten Leuw – De Zwarte Leeuw

Cargo van twee Schepen Commende van Ostindien
Den Swarten Leuw

Peper 11. Hollands	73 v 00
Witte catoene garren	31
Witte fyne docken ofte lynwatte	136
Seyde rauwe ende ghefrochte	54
cassen	175
zijde rauwe en bewerkte	54
kasten	0
Sinese jimber gheconfiet	0
potten	3
Geconfijte Chinese gember in potten	2
Canneel	254
Porseleyn in corgiaes	4
Benfoelyns in cassens	1
Gitta gomma	9
Indigo in vordeelen	359 v 740
Blauwe kleurstof gewonnen uit planten van het geslacht indigofera die in de tropen voorkomen. Een vervangmiddel voor wede.	126 v 440
Diamanten besaige	107 v 250
Cassetten met befersteen	0
Jappanse waeren cassens	201
Nagelen pond Hollands	27
Noten muscaten	68
Foelly pond Hollands	230
	14
	4277
	14

Let Sehe dorveer

Peper 11. Hollands	70 v 00
Witte catoene garren	201
Witte fyne docken ofte lynwatte	27
Seyde rauwe ende ghefrochte	68
cassen	230
zijde rauwe en bewerkte	14
kasten	4277
Sinese jimber gheconfiet	14
potten	
Geconfijte Chinese gember in potten	
Canneel	
Porseleyn in corgiaes	
Benfoelyns in cassens	
Gitta gomma	
Indigo in vordeelen	
Blauwe kleurstof gewonnen uit planten van het geslacht indigofera die in de tropen voorkomen. Een vervangmiddel voor wede.	
Diamanten besaige	
Cassetten met befersteen	
Jappanse waeren cassens	
Nagelen pond Hollands	
Noten muscaten	
Foelly pond Hollands	

Peper pond Hollans – 73 v 00
Witte catoene garren – packen – 31
Witte fyne docken ofte lynwatte – packen – 136
Seyde rauwe ende ghefrochte – cassens – 54 – zijde rauwe en bewerkte 54 kasten
Sinese jimber gheconfiet- potten – 175 – Geconfijte Chinese gember in potten
Canneel - 0
Porseleyn in corgiaes – 0
Benfoelyns in cassens – 3 -
Gitta gomma – cassens - 2
Indigo in vordeelen – 254 – Blauwe kleurstof gewonnen uit planten van het geslacht indigofera die in de tropen voorkomen. Een vervangmiddel voor wede.
Diamanten besaige – 4
Cassetten met befersteen – 1
Jappanse waeren cassens – 9
Nagelen pond Hollans – 359 v 740
Noten muscaten – 126 v 440
Foelly pond Hollans – 107 v 250 –

Foelie = gelige blaadjes van de zaadrok van de vruchten van de nootmuskaatboom.

De zwarte Leeuw was een spiegelretourschip dat in 1605 gebouwd was voor de kamer van Amsterdam op een werf in Amsterdam. Het was in gebruik van 1605 tot de 28ste november 1618 toen het veroverd werd.

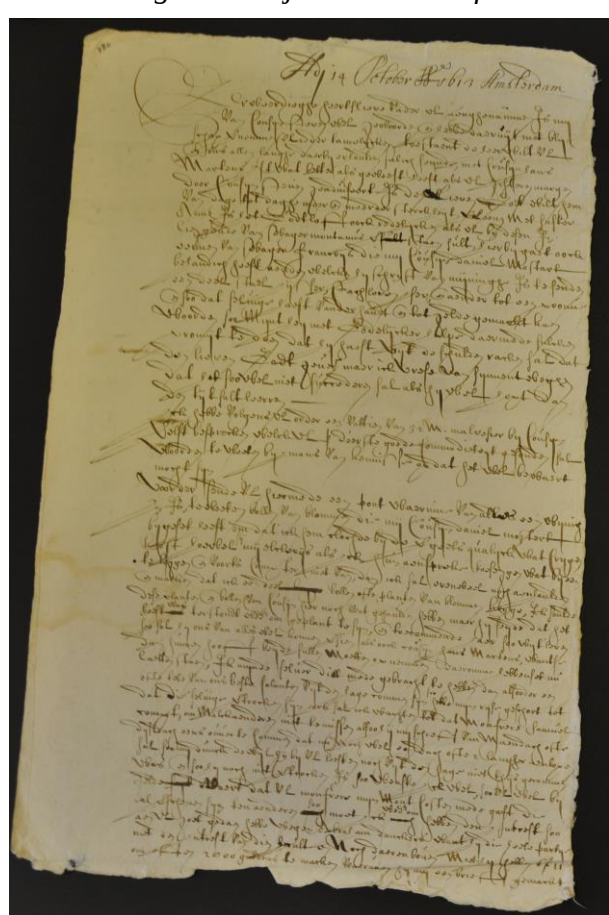
De markt te
Bantam waar
de schepen
naar toe
trokken.

**Het schip
Der Veer**
Peper pond
Hollans – 780
v
Witte catoene

garren – packen wegende elck 280 pond – 201
Witte doecken ofte lynwwatten heel fijn – packen – 27
Seyde rauwe ende gefrochte – cassen – 68
Cinese gember geconfiet – potten – 230
Canneel – 14
Porselyn corgias – 4277
Boniowyns – cassen – 14

Dese 2 schepen werden geestimeert op 26 tonnen gaults

De 'Ter Veer' werd gebouwd in 1606 voor de kamer van Zeeland op een werf in Middelburg.

Het was in gebruik bij de VOC vanaf 1606 tot de 16de april 1617 toen het verging in de slag bij Manila. Het schip had een kiellengte van 42 meter en had een laadvermogen van 350 last of ongeveer 700 ton. Toen het op 3 augustus 1614 terug arriveerde in Zeeland stond het onder kapitein Willem Jacobszoon van Arnemuiden.

We halen nog even de aanhef aan van Philips brief van de 14de oktober 1613.

Adj **14 oktober anno 1613** Amsterdam
Eerweerdighe hertslike vader ulieden
aengenaemme is my van **cousyn Steven** wel
gewoorden ende hebbe daeruyt met blyschap
vernomen ulieder taemelycken toestant –
de heer wille ulieden ende ons allen langhe
daerby erhouden – salich synde?

Met **cousyn Hans Martens** ist wat better als
geweest heeft - als ulieden gisteren morgen
door **cousyn Steven** gheadviseert is - de lieve
godt wilt hem van dage tot daghe meer ende
meerder sterkheyt verleenen.

Met **suster Anne** is het - godt loff - oock
redelycken, als ulieden by desen in eenen
brief van swager **Francoys** die my **cousyn**

Daniel Mostart bestandich heeft - aenden welcken hy schryft van myninghe is te senden een stael ysser tachloren¹⁰⁸ ende aerden tot een prouve ende soo dat t' selvige haest vander haudt ende tot gelde gemaect kan woorden,

Soo mynt sey met goddelycker hulpe daermede sulcken provyt te doen dat sy haest vyt de schulden racken sal - dat den lieven godt geve - maer ick vrese van synnent wegen dat het soo wel niet succederen sal - als sy wel hout dan den tyt salt leeren.

Ick hebbe volgens ulieden order een vatjen van 32 m. malvesier by cousyn Verelst besproken welck ulieden deerste goede commoditeyt gesonden sal woorden - te weeten by ymans van kennisse opdat het wel bewaert mocht sijn.

Voorder sende ulieden hiermede een poot¹⁰⁹ waerinne van alles een wynich in is, te weeten bollen van blommen die mij cousyn Daniel Mostaert bijgeset heeft om dat ick hem clachde by de Vergeels qualyck wat crygen kost - hoewel mij elckerijs als ick hem aenspreke toeseggen wat by een te leggen ende voorts compter niet van - dan ick sal evenwel noch aenhouden ende macken dat ick een deel bollen oft planten van blommen brenghe. Ick saulde dese planten ende bollen van cousyn hier noch wat gehualden hebben, maer hy seyde dat het best was terstondt wederom geplant te sijn ende toecommende jaer soo wyt leren - soo sal by ons van alles wel konnen versien - als oock cousyn Hans Martens - want se dan hunnen hooff beyde sullen moeetten opnemen - daeromme hebbenset nu laetten staen. Ick mynde selver dit mede gebracht te hebben dan alsooder een ofte twee van ons beste calanten uyt den hage comen syn - soo hebbe myn ryse gheschort tot dat die selvige vertroocken sijn - oock sal ick wachten tot dat monfrere Samuel comt om malcaenderen niet te missen, alsoot synnen schreff van maendach ofte dynsdach eens over te comen - dat nu noch wel een dach ofte 2 langher aenlopen sal - soo men dunck de wyl hy by ulieden lesten uyt den Hage niet thuys gecommen was ende soo hy noch niet vertroocken is. Soo wenste ick wel, soo ulieden wel by gelde waert dat ulieden monfere myn montcosten mede gaft die al verschenen syn ten aenderen soo moet ick wederom hebben, den montcost soo met een intrest van dien soo aen ulieden goet gedaen hebbe *en dan begint Philip weer een rekeningske te maken van zijn gedane onkosten.*

We doen er nog enkele brieven bij; deze van de 7de april 1615. Daaruit blijkt dat men eindelijk over de Poperingse erfenis aan het denken is. Men wilt alle goederen in Vlaanderen gaan verkopen.

Actum 7 april anno 1615 Amsterdam

Eerweerdighe heer vader salut

Ick was van mijnninghe ghelyck ick gheschreven hebbe, met swager Monthanus ulieden te commen besoecken, maer alsoo onse bewuste saecke teghens **derfgenamen** dese weeke dienen sal - soo vonde ick ende **cousyn Steven** t'selvige ongerade, -

want ick daerop sal moeten passen opdat het niet versuyment woort

wandt de naeste weecke soo ist alhier vachantie ende dan saulden wij wederomme een maent moeten wachten, dat seer verdritich waert

soo dat ick hun nu dagelijcx sal moeten vermanen, want al can ick er niet veel toe doen - altyt myn presentie doet hun daervan gedenken datser niet sullen laeten daerby passeren

alst maer voor comst welck ick meercke dat somwylen alhier gescheet soude -

dat ick saulde mede gecommen hebben om met Montanus de saecke ulieden bewust aft te doen - waervan **monfrère Samuel** met hem in mijn tegenwoordigheyt gesproken heeft,

¹⁰⁸ Tachlooren = tailloren - eetborden

¹⁰⁹ Poot = pot

dat ick hoppe evenwel gescheeden sal, want my dunck - naer dat ick het overlecht hebbe dat hy in alle billicheyte daertegens niet te seggen heeft, want kennen hem - monfrere voorgehaulden heeft als namelyck dat hy ons eens dryhondert ponden saulde geven ende dan moets hy geheel quiteren **d'actien in Flander**, die seer wynich ende noch onseker syn dat een gehele redelycke presentatie is, want om de waerheyt te seggen naer dat ick verkenne, soo salde ick bevinden dat hy meer in saulde als wy te verwachten hebben - alst alles naer onsen wens vercocht ende ontfanen waere, want alhier heeft hy vutstaende by verscheyde persoonen 9000 gulden, waarvan ons quardt saulde belopen 2250 gulden ende voor de juwelen met de clederen welck monfrere seyde naer gissinghe ge-estimeert waere op 14 à 1500 gulden, dat waer noch voor ons $\frac{1}{4}$ 750 gulden, dat is te samen f. 3000 – die ons hierna alleenelick saulden commen, sonder de reste dan evenwel soo ist noch beter dat wy ons geheel van hem aff macken als dat wy hiernaer over eenighe jaeren noch met hem saulden te rekenen hebben. Dr. Steven vindt het selvige oock geraeden – daeromme sal het nodich syn voor leven ende sterven dat ulieden sulcs met hem affmaerckt ende of hy nu seyde van eenighe ongelden ofte verliesen dieder extraordinaire met haer sickten ende anders gevallen waeren – dat die parrate mede daer eersten affmoesten – daerinne mynne ick dat hy gerecht is – wantse in de provyde evenveel moeten dragen, dan ick en dencke niet dat hy daarmede doen syn provyde van hun capitael en achter is oft hy saulde het moeten bewysen. Nu daertegens saulden wy hem dan wederom gaen verkennen van beginsel aff datse tsaemen comen sy de interesten vande capitatele somme tot datse gestorven is. Dat ontrent wesen saulde f 1800 ende syn gagie welck hy jaerlyckx voor synnen dienst treck die mede gereckent moet worden, soo ick myne, is eer meer als min – f 1200 Somma dat saulde wesen 3000 gulden daarmede twyffele ick niet oft sy is redelyck toegenomen, soo dat hy daerboven niet ten achteren can syn naer dese calculatie die ick hier gemaect hebbe waernaer ulieden sich can reguleren, hoeweel sy sulckx noyndt dat wesen saulde met alle dextraordinaire oncosten, van hier lange verscheyde stickte ende begrafenisse waerinne wy grtoelyckx verwondertwaeren, dat sy sulckx tseyde – my docht dat hy daarmede wel hadde mogen verswygen, wat daerin nu voorder passeren werdt sal my lieff wesen te vernemen. ...

Het is voor mij alleszins een heel verwarde brief, waar ik niet aan uit kan. Nu in de beste families zorgen erfenskwesties voor problemen en zoals we Philip als 'rekenaar' hebben leren kennen uit zijn brieven, zal hij alles wel van heel dichtbij gevolgd hebben om zijn belangen te verdedigen.

We voegen er ook nog de brief van de 16de april 1615 bij.

Desen 16 april anno 1615 in Amsterdam

Eerwerddighe heer vader salut

Mijnnen lesten aen ulieden is gheweest den 14 ditto waarvan mij refferere – sedert is alhier niet sonder voor gevallen om ulieden tadviseren dan alsoo mij desen inliggenden van mon frère door den bode van Hamborch gehandight is, soo hebbe niet connen laeten ulieden die te senden alsoo ick wel achte dat ulieden daernaer verlangende is, ghelyck ick mede gheweest hebbe om datter ettelijcke maelen eenighe boden affgeset sijn, soo dat ick nu hope dat hy de meeste peryckelen gepasseert is – den lieven god wilt hem voor dat accompagneren –

Het sal sieur Delaet oock lief syn, wandt deselvige hem **5 busschens diamanten** met ghegeven heeft - soo hast *ick* noch eenighe brieven ontfanen salse ulieden citto senden. **Anthony oom** is noch niet ghecommen, waerinne verwondert ben - soo hy de naeste week niet en compt salder weder hennen moeten om de aultenticke brieven ofte de copie vande gehelen inhaud der selve alsoo se met dese extracten niet tevreden waren soo ut dieselve brieven getrocken sijn, - Ock soo wenste ick wel dat hy selver hier quaem om met die bewuste cutser¹¹⁰ te spreken – want ick wel geren hunne intentie saulde weeten om mij daernaer te moghen reguleren. Van Franckfoort hoort men noch niet anders als alles goets – de heere wilt het soo laeten continueren – want men hier seere voor swarigheyt vreest, daer woort wel gheschreven van een seyreder¹¹¹ tot Hanauver die insolvent saulde ghestorven sijn, maer daere en woort by Goutlyck niet van geschreven ende hoeveel het is – Hiermede desen eyndigende – wil ulieden den Almogenden heere bevelen ende seyt van herten met mij, lieve moeder ende suster, seer gegroet – in haeste U alle
Ulieden onderdanighe soon Philip de Baccher

Oscar Gelderblom schrijft verder: In 1616 handelde Philip echter in juwelen en noemde hij zich juwelier.

Een jaar later trouwde hij met **Maria van Bambeeke**, dochter van een koopman die eerst in Leiden en later in Amsterdam woonde. Haar vader was in 1615 overleden en waarschijnlijk werd Philips direct na het huwelijk opgenomen in de onderneming die nu door **de weduwe van Bambeeck** geleid werd.

Wat voor handel hij in de volgende jaeren dreef is niet bekend.

Wel staat vast dat Philip de Bacher in 1629 in compagnie met zijn zwagers **Nicolaes en Cornelis van Bambeeck** in Spaanse wol handelde.

Hoe het ook zij, de opname in de familie Van Bambeeck was beslist voordelig voor De Bacher. In 1631 behoorde zijn schoonmoeder tot de 30 rijkste inwoners van Amsterdam. Veel blijft onduidelijk in het voorbeeld van Philips de Bacher, maar vast staat dat hij zowel in binnen als buitenland actief was.

Philip de Bacher huwde in 1616, op 31 jarige leeftijd, met **Maria van Bambeecke**.

Zij was geboren in het jaar 1597 en was de dochter van Nicolaes van Bambeeck en Elisabeth Cornelis van der Belle.

Zij kregen minsten één dochter Catharina de Bacher en één zoon Nicolaes de Bacher.

¹¹⁰ Cutser – onderverkoper

¹¹¹ Seyreder – zijdeverkoper

Anna Dorothea de Bacher - °1585 - 1615

Van **Anna Dorothea de Bacher** vonden we weinig gegevens terug.

We weten uit de inventaris van de bibliotheek van Thys dat zij zou geboren zijn in 1585 en we weten – gezien de verkoopsakte van de Poperingse gronden – zie verder – dat ze nog leefde in 1614. Ze was dan gehuwd met **Herman vande Berghe**.

De inventaris vermeldt verder dat er een huwelijksvoorwaarde is daterend uit 1611 toen ze met Herman Vandenberghen – Montanus – trouwde.

Ze trouwde op de 14de december 1611 met Hermanus Montanus, van Antwerpen, 30 jaar oud, en ‘minister’ te Loenen,

Van Anna Dorothea wordt er vermeld dat ze 24 jaar oud was en afkomstig was van Halberstadt. Ze woonde toen op de Singel en werd geassisterd door Dr. Andreas Bacherus, haar vader. Haar verloving werd afgekondigd te Loenen en te Utrecht.

Anna kreeg een kind met Herman Vande Berghe dat Magdaleentje genoemd werd, dat echter kort na haar geboorte en kort na het overlijden van haar moeder, overleed.

We mogen dus onderstellen dat Anna Dorothea stierf in het kinderbed.

We vonden één brief van haar hand van de 20ste september 1614.

Loft Godt in Loenen den 20 september 1614

Eerwerdige seer lieve vader ende moeder, naer hartelyke groetenis sal dit allen dienen, ulieden onsen thustant te verwittigen ende de orsake van ons utstel ulieden te verschicken het welck ons leet was,

eens deel dat redelyck moy weder was ende ten anderen het sheutien algeret lag soo wy mynden van hier recht te varen by ulieden ende dien kregen wy de tyding datter een bedagsande sijn, soo dat darmede unse ryse most gheshort werden ende sindert ist altyt soo feullen regenachtich weder geweest, dat wy geen dach en hebben gehadt die ons dinde, soo wyt noch ut stellen tot naer den bedag dat sal syn den 29 septembre, soo ferre ons de Here gesindt, spart ende eenig ry ende weder es, moeders garen uner kaussens seyn al gedan, denke mede te brengen, ende die ock voor broeder Samuel, beminde vader, ick hebbe verstan van Monpère Heymans, dat mamer soo sick is ende dat vande mage, die seer verschlynt is, soo coseyn Steven sijdt, en jij en kan nit by haer hauden, den mut dar weder ut, soo hast alst in heft, soo datze de groete drancken al heel mude ende tegen is, en sij is soo slap dtae nit op syn kansoo gedenckt my dat ulieden moey eens soo een klijn drankcxken in gegeven hebt, dat my soo de mage verzuigde ende oock heft ulieden gegeven aen juffrau vander Molen, tot Utrecht, dieder ock wel daarvan waer, daernu wilde ick ulieden vrindelijck gebeden hebben, soot uleiden verstan kondt, ende wist, dat ick mijnde, het sietter ut als een sandeken ende ten is ock niet quat utenemen, dat ulieden dat eens liefede te shryven ende weten latten, indie hen ulieden dunckt guet te syn, voor Manner Hymans dan het en is nit feel ofte geen groeten dranck, dazet mar mocht versuken ofter wat helpen mogt, ulieden kant shryjven aen broeder Philip ofte dar maken latten ende sendent aen Philip diet wel vortz bestellen sl aen Momper, ende de kosten ofte het gene dat werdt is, dar by laten wetten dan – ulieden salder Momper ende Mamer groete frinschap mede dun, hiermede eerwerdige vader ende moeder wil ick ulieden den here bevelen ende sijt van mijn lieve man ende mij en Cristoffel met suster ende bijde de kinderen seer hartelicken gegroet ende in bewaringe des aller hoghsten bevolen metter hasten, datum als buven.

20 Sept 1619

Het Doet in Loenen den 20 Septembes 1619

De verordinge seer lieue vader, ende moeder, naer hartelyke groot eint
 sal dit allen dienen, V L vrien t hysant teentwittigen, ende de orlake van
 vnt ewt stolt V L teentwittigen het welck vnt het wat, sijn del dat vedelick
 moey weder wat ende ten anderen heet stentien algeest lag soort mander
 van hier recht tenaren by V L ende duen, kregen wy detvding datter een
 beday sants sijn, so dat dardende nule rife most gesloet worden ende indert
 int altit so seullen veronachtig weder gerselt, dat wy gen dach en hebben
 gehadt die vnt dunde, so dat wy noch ewt stellen tot naer den beday dat sal
 sijn den 20 septembes, so dert vnt de sere gesunt, waer ende sere vnt de weder
 te moeder garen vnder kan ewt sijn algedan, dende mede tebringen, ende
 de ock voor broeder samuvel, dende vader ick hebbe verstan van monper
 geyman dat manen so siche it, ende dat vande maye die sere verplijmt in so
 coeyn teuen sijn vnt kan nit by har handen, den mit dar weder ewt so
 val al bin hest so dat de groete dranchen al heel mude ende tegen v,
 vnt sijn it so lap dat sijn op sijn kan, so gedreucht my dat V L mey sent so een
 klyen dringcken in veyenre heet, dat my so de maye loeynde ende ock so
 hest V L te geynen aen Juffran vander molen, tot ewt recht, denden
 ock wel darian vater, dardum wilde ick V L vrinde lyeke gebeden hebben soot
 V L verstan konit ende nist wat ick munde het sietter ewt al geyman
 ende ten v ock mit quat vnt denden, dat V L dat sere verplijde te sijn
 ende weten latten munden V L duncte quid te sijn voor maner geyman
 den het ewt mit heel ofte vnt groeten dranch, datet max mocht veruiken
 often wat helpen moyt, V L kant vrinde aen broeder vrinde ofte
 dan maken latten ende sendent aen vphilip doet wel vort, bestellen sal aen
 monper, ende de kosten oft het gene dat vrent v dar by latten weten den
 V L salder monper ende maner groete sijn vax mede vnt, hier mede
 derverdinge vader ende moeder wil ick V L den hene bekenen ende sijn
 van myn lieue vian ende my en ewt sijn met vuster ende byde de kin
 dert seer hartliken gegroet ende mude bewarings det allen hoxsen
 beuolen metter haxsen datum alt buen

V L vnder danige dochter
Anna Dorethea de Bachers

1614 De verkoop van de goederen te Poperinge

Tot zover de vijf kinderen van de Poperingen naar Andreas de Bacher. Het was Samuel de Bacher die het contact met Poperinge onderhield. Zoals we leerden uit zijn reisverhaal, kwam hij naar Poperinge in 1606 en 1608. We zochten naar sporen van deze bezoeken in de registers, maar vonden geen documenten die hierop wijzen. In de register van de Halmen (SAP 367) vinden we een akte daterend van de 6de oktober 1614 waarin bezittingen van de familie de Bacher verkocht worden. We geven deze hier integraal:

6 oktober 1614 - Verkoop vande familie De Baccher uit Leiden – Halmen

Ten halmdaeghe den vij october 1614 present Guillaume Floor, burchmeester, Jacob Roelens, Rebault, Denys, Slype ende Jan Maerten, schepenen

Andries Makeblyde

heift ghecocht jeghens meester **Samuel de Baccher** – docteur inde rechten – de zoone van meester **Andries de Baccher**, docteur inde medecyne -

Zo over hem zelve als by procuratie vande voornoemde zijnen vadere voor hem zelve ende mede als gheconstitueerde voocht over Christopher, Andries ende Catheryne , drye onmondighe kynderen van **Hedewyck de Baccher** zijne dochter gheprocreet by **Franchois Thys**

Vorts van **Philips de Baccher** zijnen broeder ende

Anna Dorothea de Baccher sijne suster – metghaders **Herman vande Berghe** haer man ghepasseert voor burchmeesters, schepenen ende raeden der stadt Leyden in Hollant opden vijde juny 1613

Ghezeghelt met eenen zeghel in groenen wasse daer op ghedruckt ondertekent van Banckhem ten passeeren van desen ghesien ende voortghelesen

Te weeten een ghemet gheslandt ofte daer omtrent, ligghende inden Pezelhouck in pachte ghehouden byden wedewe Eloy Moreel – noch zes jaeren naer baefmesse 1614

Streckende oost ende west – het oosthende ende de noortzyde Cornelis Pieren – de zuutzyde een leengoedt – hiernaer volghende ende inschelycx anden cooper vercocht – twesthende de Potterstraete

Zuuver goet ende onbelast dan inde voorschreven lantspacht welck partye lants vercocht es met noch twee ghemeeten ofte daer ontrent leen daer neffens ligghende dannaff de

onterfynge moet gheschieden **voor mannen van leene vanden hoove van Poperynghe**

Ende dit al saemen omme vij schele parisis godspennynck

Iij pond parisis den ghemeenen aermen ende iij pond parisis de kerke van Ste. Bertens

Item een dobbel ducaet ten lyfcoope

metghaeters twee dobbele ducaeten in specie voor de vercooper een hoedt

ende toedien x pennyncke van tleenrecht van cambralagie relief – erfven ende onterfven

metghaeters tdeffroy van bailliu ende mannen van leene al tscoopers laste

ende van principaelen coope de somme van neghen hondert vichtich guldenen

te bedelen drye hondert vichtich guldenen ghereet metten halme

ende de resterende somme te twee egaele paiementen,

teerste te sincxen ende tander ten ommegaghne daer naer al eerstcommende 1615

Vorts zuuve goetd ende onbelast – den vercooper es ghehouden over te zenden metten eersten aggregatie vande oppervoochden vande drye voorschreven onmondighe kynderen, ractiffiserende dese vercoopynghe
tvoorschreven goetd blyft verbonden in handen vanden vercooper totter vulle betaelynghe
Aldus denvoorschreven meester Samuel zo over hem als mede complysen ontuut ende onterft van tvoorschreven ghemet erfven ende daer inne ghehalmpt den voorseide Makeblyde
Dach ende date voorschreven met alle solempniteyten naer style

6 oktober 1614 - Nog een erf van de familie De Baccher – Halmen

Gilles Leroy, mandemaeker van zynen style
heift ghecocht jeghens den voorseide meester **Samuel de Backer** –
zo over hemzelven als inde voorschreven qualiteyt derfve zo die ghelegghen es onder thuus vanden cooper makende den houck vande **Papestraete** –
commende van oosten opde zelve straete –
van noorden de **Ghasthuysstraete** –
van zuuden Gheleyn van Elstlande – van westen –
zuuver goetd dan met zeker jaeren huere anden cooper –
volghende den pachtbrief dannof zynde ende dit al over iij schele te godtspennynck,
ij pond iij schele parisis te lyfcoope
een philips daelder voor een hoedt
erven ende onterfven al tscoopers laste ende van principaelen soope de somme van twaelf ponden grooten vlams – te betaelen vier ponden grooten ghereet metghaders, den hoedt endee xij pond parisis over de verachterheyt van een jaer lanspacht ghevallen te baefmesse 1614 ende de resterende acht ponden grooten te Poperynghe ommeghanck eerstcommende 1615 aldus ghehalmpt over erfve – date als vooren

Joryne Fobert, wedewe van Willem de Vos
heift ghecocht jeghens den voorseide **meester Samuel de Baccher** –
zo over hem als inde voornoemde qualiteyt vut cracht vande voorschreven procuratie ghezeghelt ende ondertekent als vooren
Eerst een partye van drye vierendeel gherslant ghelegghen inden **Schoudemonthouck** mette groene catheylen daer up staende mettten zuuthende opde mersch van Onse vrouwen - metten westzyde ande Zwynlantweddynghe – met de helft van ij schele vj deniers metghaeters de helft van ij schele vj deniers ende half bunderen avere tsjaers – dachterstellen te zuuveren byden vercooper
Item twee ghemeeten elstlandt erfve ende catheyl – de tallye oudt vier jareen liggghende inden **Eeckhouck** – streckende metten zuuthende totter Zwylantdreve – de oostzyde jeghens thelst vanden heere ghenaeempt den **Zeuren Driesch**
Item noch een erfve liggghende binnen port opde Ghasthuustraete onder de catheylen van Jooris Visage – streckende van vooren ter voorseide straete – achterwaert tot de presbystery van Ste. Bertens kerk deser stede
Van westen Jan Quetstroy – van oosten de voorseide Visage – ghevallen baefmesse tsvercoopers proffytte ende dit al omme iij schele te godtspennynck
Item twee pont parisis den ghemeenen aermen
Ite m ghelycke twee pond de kercke van Ste. Bertens
Vij pond parisis te lyfcoope

Vj pond parisis voor een hoedt
ende in principaelen coope de somme van lxxvj pond grooten vlams – zuuwer ghelt –
alle oncosten tscoopers laste – te betaelen by twee egaele paiementen ende in permissie
ghelde – deerste helft ten daghe van de erfvinghe ende dander helft te Sincxen emmers ten
langsten te Poperinghe ommeganck eerstcommende 1615
Dus blyven alle de vercochte ghoederen in verbande voor het laste paiement ende belooft den
vercooper over te zenden metten eersen d'aggreatie vande oppervoochden int tregaerdt van
dese vercoopynghe over de drye onmondighe kynderen van **Hedewich de Baccher**
Aldus ontut ende onterft naer style
Opden voorseide vj october 1614

Folio 215

Andries Rebault

heift ghecocht jeghens den zelven **meester Samuel de Baccher** zo over hem
als oock ghefondeert by speciaele procuratie zo over **meester Andries de Backere** zynen
vader
als oock by substitutie over diverssche andere hier ten voorghaende blaed ghementionneert
Eerst **eene behuuse hofsteede ligghende inden Eedewaerthouck** met alle de groene ende
drooghe catheylen daer op staende – mortelvast – naeghelvast, wortelvast ende cavelvast -
groot van lande neghen ghemeten preter een vierendeel
metten oosthende ant tlant van wijlen Rogier Pieter vander Stighelen –
met noorthende op het **Beleetstraetken**
ende tzuuthende op **de Robaertsbeke**
daerof datter twee ghemeten ende half ligghene in **Reneghels** in pachte ghehouden by Mahieu
de Zagher – noch vijf jaeren naer de baefmesse xvjc xiiij tot jc xx pond parisis tsjaers
Item een partye lants groot drye ghemeeten ofte daer ontrent tenen stick ghehaempt **den**
Bucker met de zuut west ende noorthaeghe daer mede ghaende –
ligghende inden **Hamhouck** in pachte ghehouden met meerder partyen byde wedewe Eloy
Moreel – noch zes jaeren naer baefmesse xvjc xiiij tot xxxvj pond parisis tsjaers vanden hoop
hebbende van oosten de St. Syxstraete – van westen Clays Baeroen – van zuuden Guillaume
Rouvroy
Item een wellen hofstedeken ligghende **opde Crombekestraete** – groot van lande zeven
vierendeel ofte daer ontrent ghemet veele opghaende houtte ghehauden in pacht by Kaerle van
Damme van wylen Eloy Moreel ghelycke zes jaeren tot tot xxx pond parisis tsjaers ende
compt van oosten jeghens de voorseide straete – van noorden ende westen Pieter Everert ende
van zuuden Franchois Diedeman
Item een ghemet preter een half vierendeel **elstlandt** ghelegghen inden **Hamhouck** bet oost
den Rogier – zuut ende noort an thelst van Andries Makeblyde – d'oostzyde Daneel Canen nu
Jan Bouve belast met xij schele iij deniers parisis tsjaers den heer
Vorts zyn alle dander partyen zuuwer ende onbelast ghezondert sheeren grontrent belovende
tzelve alle te garanderen -
desen coop es ghedaen ome x schele voor een godtspennynck
iij pond parisis den ghemeenn aermen
iiij pond parisis de kercke van Ste. Bertens –
drye dobbel ducaeten ter lyfcoope –
vijf dobbel ducaeten voor eenen hoedt
de baefmesse die vallen zal 1614 tsvercoopers proffytte
Ende in principelen coope de somme van dryehondert ponden grooten vlaemsscher munte -

zuuwer ghelt voor de voorseide partyen van lande metten drooghe catheylen buuten blyvende - d'opghaende boomen ende taille van elste, die op voorschreven partye staen den copen by voorghaenden cope toebehoorende te betaelen comptant hondert ponden grooten vlams ende de resterende somme te Sincxen eerstcommende xvjc xv emmers ten langsten te Poperinghe ommeghanghe

met belofte de pennynghen te gheven naer de permissie ten contentemente vanden vercooper ende hem wettelick der van te verzekeren ende dat alle de vercochte ghoederen zullen blyven in verbande voor het laste paiement dies zal den vercooper overhanden metten eersten aggreatie vande oppervoochden int tregaerd van deese vercoopynghe over de voorseide drie kynderen van **Hedewyich de Baccher**

Aldus ontuut ende onterft naer style – present burchmeesters ende schepenen hier vooren ghedenommeert opden vj octobere 1614 voorschreven

Ten halmdaeghe **xiiijste octobris 1614** (*13 oktobe 1614*) present Guillaume Floor , burchmeester, Roelens, Rebault, Denys, Wyts, Bouve, Verslype ende Jan Maerten, schepenen

Jan Boullenois heift ghecocht jeghens den voornoemde meester Samuel de Bacchere zo over hem als over meester Andries zynen vader, in conformiteyt van zijne procuratie hier vooren breeder ghespecificeert

Een portgrondt ofte bloot erfve ghelegghen opde **Werfstrate** neffens de beeke welcker erfve Niclays Boullenois coopers vader in cheynse es houdende noch den tydt van xvij jaeren commende tzelve an derfve van Jan Bonnen ende dit omme xx schele parisis den aermen, xlj schele parisis de kercke van Ste. Bertens,

xl schele parisis te lyfcoope

ende in principaelen coope de somme van zeven ponden grooten vlamsch

te betaelen in ghereeden ghelde metten halm

op conditie dat den cooper moet ghedraghen alle d'onkosten zo van erven ende onterfven als andersins

Aldus ghepasseert ontuut ende onterft – dach ende date voorschreven

Andries Schoonaert heift ghecocht jeghens de voorseide meester Samuel zo over hem als inde voorseide qualiteyt

by subgastatie ende verhooghinghe

twee ghemeten ende een lynde lants ligghende in twee parceelen inden **Hamhouck**

dannoff teen parcheel groot es vier lynden ende xx roeden onder zaeylant ende mersch – streckende metten westhende –

noortzyde an **een leengoedt** den voorseide meester Samuel toebehoorende

ende by hem anden cooper vercocht –

de oostzyde ende tzuuthende lant ende dreve vande wedwe meeser Andries vander Clytte

Item noch **een ghemet preter xx roeden zaeylant** anden zelve houck streckende metten

zuuthende op thelst vande kynderen Nicolais de Houck –

van westen tlant van Pieter van Damme ende tghasthuus van Poperynghe –

tnoorthende ende d'oostzyde ant tlant ende de neve vanden voorseide wedewe van meester Andries vander Clytte –

de voorschreven partyen zyn vercocht met noch ander xiiij ghemeten end een lynde leengoedt

zijnde **een behuusede hofsteede** met alle groene ende drooghe catheylen daerop staende inden Hamhouck ende tzelve te onterfven voor mannen van leene van thoff te Poperynghe op conditie dat den coop zal gehouden tzyden particulieren laste

Eerst iij pond parisis voor den ghemeenen aermen – ghelycke iij pond parisis voor de kercke van Ste. Bertens ende vj pond parisis te lyfcoope

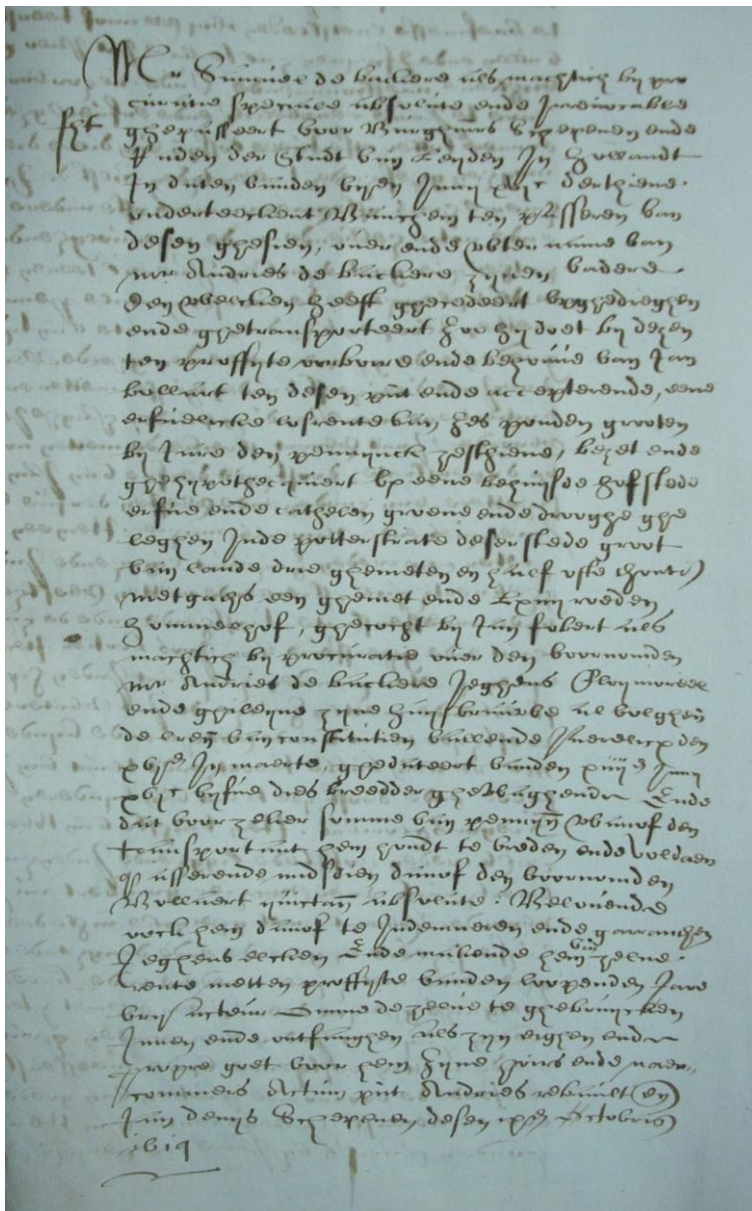
Toedien de oncosten van erven ende onterven metghaeters deffroy van mannen van leene ende van principaelen coope de somme van veerthien ponden thien schellynghen grooten vlams tghemet – zuuwer ghoeft –

te betaelen deen helft ghereet metten halme ende de resterende somme over de vulle betalynghe te Sincxen eerstcommende ofte vuterlick ten ommeghanghe daer naer volghende op hemlieden executive ende tvoorschreven goetd blyft verbonden in handen vanden vercooper tot verzeckertheyt van tlaeste payment –

zynde de zelve hofsteede met dese vercochte landen vut pachte ende zyn gheldende vij schele parisis tsjaers ande kercke van Onse vrouwen dannaff den vercooper alleene moet purgieren dachterstellen tot Baefmesse 1614

Aldus ghepasseert ende den vercooper onterft ende ontuut vande twee ghemeten ende een lynde voorschreven – ter presentie van tcollegie vnder wet hier vooren ghedenommeert

Actum xiiij octobris 1614

Jan Wyts 'beclaegt de naerheit' van dit stuk maar uiteindelijk mag Andries Schoonaert dit stuk toch kopen.

9 oktober 1614 – Samuel Debacker – Renten – SAP 396

Er was ook nog een losrente te koop.

Meester Samuel de Backere

als machtich by procuratie speciale absolute ende irrevocable ghepasseert voor burghmeesters, schepenen ende raden der stadt van Leyden in Hollandt

in daten vanden vijde juny xvjc derthiene

onderteeckent Banchem

ten passeren van desen ghesien, over ende vuten name van meester

Andries de Backere, zynen vadere,

den welcken heeft ghecedeert, upghedreghen ende

ghetransporteert –

zoo hy doet by dezen ten proffyte, oorboore ende behouwe van **Jan**

Bollaert

ten desen present ende accepterende

eene erfvelicke losrente van zes ponden grooten by jare den

pennynck zesthiene,
 bezet ende ghehypothequert op eene behuysde hofstede, erfve ende cathelen,
 groene ende drooghe, ghelegghen inde Potterstrate deser stede –
 groot van lande drie ghemeten en half ofte daerontrent,
 metgaders een ghemet ende lxij roeden hommelhof –
 ghecocht by Jan Fobert alsmachtich by procuratie over den voornomden meester **Andries de Backere** jeghens **Eloy Moreel ende Ghilayne** zijne huysvrauwe
 al volghende de letteren van constitutien vallende jarellickx den xvjde in maerte ghedateert
 vanden xiiijde juny xvjc vyfve
 dies breeder ghewaghende
 ende dat voor zeker somme van pennynghen wanof den transportant hem houdt tevreden
 ende voldaan
 passerende midsdien danof den voornomden Bollaert quictantie absolute.
 Belovende oock hem danof te indemneren ende garranderen jeghens elcken ende makende
 hem van zelve rente metten proffyte vanden loopende jare vry aucteur –
 omme de zelve te ghebrucken innen ende ontfanghen als zyn eighen ende propre goet voor
 hem zyne hoirs ende naercommers
 Actum present Andries Rebault ende Jan Denys, schepenen desen ixde octobris 1614

15 januari 1615 - Een leen van Samuel de Backer gekocht - - nummer 6 - SAP 120A

Andwoorde omme **Andries Schonaert** verweerder
 jeghens **Jan Wyts** heescher by beclach van naechede dienende voor myne heeren
 burghmeesters ende schepenen
 der stede van Poperynghe

Inden eersten tot instructie van de materie voor handen dient gheweten ende es warachtich dat
 desen verweerder hem heeft hgecocht jeghens **meester Samuel de Backer** ter haulche
 als op hem als meest biedende ghebleven –
 vichtien ghemeten twee lynen onder hofstede, ghes ende zaeyland
 al in eenen coop –
 waeraf dat der dertien gemeten een lyne **leen** zyn ende de reste meersch ende zaeylande,
 welcke resterende landen boven tleen zyn verre tbeste vande voorseide ghecochten goede
 Nu es ghecommen dezen heescher ter naerchede vande resterende ij ghemeten een lyne
 latende daer tvoorseide leen.
 Willende zoo tprincipal vanden goet voorseide by naerhede te vercryghen ende den
 verweerder te laten conynck zitten met zyn leen
 dat hem aldaer schaedelickste vande goed es ende oock med zyn soberste
 twelck helemael zoude teghen reden, recht ende conscientie zyn overmidts niemanden
 onbekend en es dat opde leenen groote ende excessive costen
 loopen danaf de simpel erfve al excluyt es.
 Boven dat niet en can ghefundeert zyn in rechte dat eenen naerhede clachte een partie de beste
 van eenen coope maer anslaan by naerchede ende tsurplus laten varen.
 Zoo oock by statute tzelve expresselick verboden es
 mids welcken den verweerder concluderende tendeert ten fyne den heescher in zynen
 verzochten maerheyt ghewezen zy te zyne niet ontfanghelick ende
 midsdien gheordonneert in boete ende costen
 implorerende ende protesterende naer style

Compareerden in persooene **Jacob de Meersseman ende Christyne** zyne huusvrauwe ten naervolghende zaken byden zelven haeren man thaeren dancke gheauthoriseert ter eender zyede

Ende meester **Samuel de Bachere filius meester Andries** als machtich by procuratie speciale over den zelven meester Andries zynen vadere, ten andere

Te kennen ghevende hoe dat den voornoemde **Jacob** proces gheintenteert hadde by verboode voor burghmeesters ende schepenen deser stede als heescher

jeghens ende ten laste van **Jan Fobert** als agent over den voornoemde meester Andries tgarrantd anneghenomen hebbende over **Joos Bortier** ende in die qualiteit verweerder hem opposerende jeghens tvorseide verbodt

daerby den heescher ghetendeert ende gheconcludeert hadde ten fyne

den verweerder hem verdreghen zoude van tghebruyck ende possessie vander helft van zeker behuysde hofstede met ghelycke helft vande groene ende drooghe catheilen daerop staende ghelegghen inden Haghebaerthouck deser jurisdictie –

groot acht ghemeten landts ofte daerontrent –

ghemeene metten voornoemde meester Andries byden verweerder in zyne voornomde qualiteit als agent over den zelve meester Andries ende tzynen proffyte ghecocht jeghens Andries Wyts - hem qualifierende voocht vanden heescher

volghende donterfvenesse danof ghedaen op den xxixde – 29 - july int jaer xvc iiiijxx xvj – 1596 - verheesschende toedien rekeninghe danof ghetrocken ende ghepercipt

ende die hy noch zoude moghen percipieren, pendente lite

waerinne zoo verre gheprocedeert is gheweest als dat by sententie vande voornoemde burghmeesters ende schepenen in daeten vanden xvijde – 18 - november xvjc veerthiene den voornomden verweerder ghewesen ende ghecondemneert is gheweest

afstandt te doene vande vorseide lande in questien met rekenynghe, bewys ende reliqua vande vruchten ende proffytten byden voornoemde meester Andries danof ghehadt ende ghenomen,

midts byden heescher anden verweerder betaelende al tgonne hy verweerder zoude connen betooghen, daervoren betaelt te hebben, ende sheescher proffyte gheconventeert te zyne metten interesten naer advenante vande penninck zesthiene met condemnatie van costen sverweerdens laste.

By welcke sententie den voornoemde meester Andries hem vyndende ghequegeert – heeft hem danof ghedreghen als appellant voor mijne heeren vanden **rade in Vlaenderen** ende tzelve zijn appeel verheffende de commissie by hem daertoe vercreghen doen bedienen **ten laste vande voornomde burghemeesters ende schepenen** ghedaechde ende den voornoemde Meersseman gheinthineerde verweerder

in de zelve zaeke naer welcken de zelve partijen omme breedder cost ende proces te schuwen ende tgonne van appeele alreede gheintenteert te associëren ende neder te legghen – zijn met anderen deur tusschenspreken van lieden met eeren by hemlieden daertoe van wederzyden ghecooren danof vereenst, veracordeert ende ghetransigiert inden voornomden manieren zoo hiernaer volcht :

Te weten dat den voornoemde Meersseman ende zyne huusvrauwe, eerste comparanten, zullen scheeden, afgaen ende renuchieren, zoo zij van alsnu scheeden, afgaen ende

renunchieren van al zulck recht, cause ende actie, zoo van proprieteit als andere als hemlieden zoude moghen competeren an tvorseide landt ende catheilen in questien,
Tzy dat zy tzelve vercreghen moghen hebben, by successie ofte ut crachte vande voornoemde sententie thaerlieden voordeele ghegheven ofte anderssins laetende danof tghebruyck ,
possessie ende proprieteit ten proffyte vanden voornomden meester Andries ofte de gonne die tzelve van hem zoude moghen gheproffyteert hebben, zonder byde voornomde eerste comparanten daeranne hiernaer yet meer te moghen pretenderen,
Verclaerende de zelve eerste comparanten te houden goet, vast ende van weerden de vercoopynghe vande voorschreven questieusen lande ende catheilen ende de naerghevolchde onterfvenesse danof ghedaen byden vorseide Adriaen Wyts ten proffyte vanden voornoemde meeester Andries ende dat al met conditie dat den voornoemde meester Samuel in zyne vorseide qualiteit zal volghen ende betaelen ande zelve meersseman ende zyne huusvrauwe eenen dobbelen ducaet teenen hooftleede byden zelve huusvrauwe ontfanen
ende toedien de somme van dertich ponden grooten vlaemsch te betaelen ghereet
Blyvende oock ten proffyte vanden zelve Meersseman de vier ponden grooten by hem ontfanen van Jacob Bortier over een jaer landspacht ghevallen te baefmesse xvjc xv laetstleden metgaders oock alle de boomen ende catheilen voor den dach van hedent byden zelve Meersseman vanden zelve goede vercocht ende gheweert onvermyndert de voorschreven somme van dertich ponden grooten
Blyvende de costen by partijen hinc ende zoo in d'eerste als inde tweede instantie ghedaen ghecompenseert
Is oock gheconditioneert dat den pacht byden voornoemde Meersseman ghegheven anden voornoemde Joos Bortier vande vorseide questieusen goede voor den tyt van zeven jaeren voor de somme van vier ponden grooten by jaere – danof t'eerste ghevallen is te bamesse xvjc xv laetstleden – zal sorteren zyn effect
Renunchierende beede voorschreven partijen, comparanten van alle exceptien ten desen contrarie ende ghedooghende elck respectivelick int onderhoudt van dien ghevoucht te zyne Dienvolghende hebben wy burghmeesters ende schepenen onderschreven de zelve comparanten ende elck van hemlieden byzondere daerinne ghecondemneert ende condemnieren hemlieden by desen
Actum present Guillaume Rouveroy, burghmeester, Jacob Roelens ende Jan Makeblyde, schepenen
den laetsten octobris xvjc xv.